

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI



KASTAMONU KAYNAKLI ŞİİR MECMUASI II

MEHMET ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PROF. DR. EYÜP AKMAN

HAZİRAN - 2023

KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Mehmet ÖZTÜRK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU KAYNAKLI ŞİİR MECMUASI II

MEHMET ÖZTÜRK

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF. DR. EYÜP AKMAN

Mecmualar, edebiyat tarihimiz için gizli birer hazine gibidir. Bu hazineyi gün ışığına çıkarmak bizlere düşen önemli bir sorumluluktur. Bu bağlamda 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında Kastamonu’da tertip edildiği düşünülen şiir mecmuası incelenmiş ve edebiyat tarihimize kazandırılmıştır. Mecmuada 49 şaire ait 110 şiir tespit edilmiştir. 4 şiirde ise mahlas tespit edilememiştir. 29 şiir ilk defa bu çalışmayla yayımlanırken 85 şiirin de versiyonu oluşturulmuştur. Tespit edilen şiirlerin büyük bir kısmının Kastamonulu şairlere ait olması Kastamonulu âşıkların biyografisine katkı sağlamamıza yardımcı olmuştur. Latin alfabesine aktarılan ve incelenen mecmua Prof. Dr. Eyüp Akman’ın kişisel arşivinde yer almaktadır. Çalışma “Giriş”, “Mecmuanın Tanıtılması”, “Mecmuanın İncelenmesi”, “Metin”, “Sonuç” ve “Sözlük” olmak üzere altı ana başlıktan oluşmaktadır. Ekler kısmında ise MESTAP tablosuna, şiir dizinine, şair dizinine ve mecmuanın tıpkıbasımına yer verilmiştir. Böylece mecmuadan yararlanmak isteyen araştırmacılara kolaylık sağlanmıştır. Tezin “Giriş” bölümünde Kastamonu, “bir kültür merkezi” olarak ele alınmış ve bu merkezîyetçi yapının bir sonucu olarak 19. yüzyıl âşık edebiyatının şehirdeki durumundan bahsedilmiştir. Ardından mecmualar hakkında genel bilgi verilmiş ve bu bölüm bitirilmiştir. İkinci bölümde çalışmaya konu olan mecmua tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde mecmua incelenmiş, mecmuada yer alan şairler hakkında kısa bilgi verildikten sonra şiirlerde yer alan muhtelif ifade ve kavramlar açıklanmıştır. Dördüncü bölümde şiirler Latin alfabesine aktarılmıştır. Burada karşılaştırmalı bir yöntem takip edilmemiştir. Dolayısıyla mecmuada yer alan şiirlerin edisyon kritiği yapılmamıştır. Daha önce divanlarda veya farklı kaynaklarda yayımlanmış olan şiirler dipnot ile belirtilmiştir. Üzerinde herhangi bir açıklama bulunmayan şiir ilk defa bu çalışmada yayımlanıyor anlamına gelmektedir. Çalışmanın beşinci bölümünde elde edilen sonuç ve tespitlere yer verilmiştir. Altıncı ve son bölüm olan “Sözlük” bölümüyle çalışma nihayete erdirilmiştir. Burada şiirlerde yer alan ve okuyucuyu zorlayabileceği düşünülen kelimelere yer verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELE: Kastamonu, Mecmua, Şiir mecmuası, Âşık edebiyatı

Haziran 2023, 323 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

KASTAMONU SOURCED POETRY JOURNAL II

MEHMET ÖZTÜRK

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE**

SUPERVISOR: PROF. DR. EYÜP AKMAN

Poetry journals are like a hidden treasure for our literary history. It is responsibility to bring this treasure to light. In this context poetry magazine, which is thought to have been organized in Kastamonu end of the century 19th and the beginning 20th century, has been examined and brought to our literature history. 110 poems belonging to were identified in the journal. In 4 poems, pseudonyms could not be determined. While 29 poems were published for the first time with this study, versions of 85 poems were created. The fact that most of the identified poems belong to Kastamonu poets has helped us to contribute to the biography of Kastamonu minstrels. The poetry journal which was transferred to the Latin alphabet and was examined is in Prof. Dr. Eyüp Akman's personal archive. The study consist of six main titles: "Introduction", "Introduction of the Journal", "Analysis of the Journal", "Text", "Conclusion" and "Dictionary". In the Appendices section at the end of the stud exists the MESTAP table, the poetry index, the poet's index and the facsimile of the journal are included. Thus, researchers who want to benefit from the journal are facilitated. In the introduction part of the thesis, Kastamonu is considered as a "cultural center" and as a result of this centralized structure, the situation of the 19th century minstrel literature in the city is mentioned. Then, general information about the journals was given and this section was concluded. In the second part, the poetry journal, which is the subject of the study, is introduced. In the third chapter, the journal was examined in detail, after the short life stories of the poets in the journal were given, various expressions and concepts in the poems were explained with examples. In the fourth chapter, the poems were transferred to today's Turkish. No comparative method has been followed here. Therefore, the edition critique of the poems in the journal has not been made. Poems that were previously published in divans or in different sources are indicated with footnotes. The poem, which does not have any explanation on it, means that it is published for the first time in this study. In the fifth chapter of the study, the results and determinations are given. The study was concluded with the sixth and last chapter, the dictionary chapter. Here, the explanations of the words in the poems that are thought to be difficult for the reader are given.

KEYWORDS:Kastamonu, Poetry, Poem mecmuas, Minstrel Literature

June 2023, 323 Page

TEŞEKKÜR

“Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası II” isimli yüksek lisans tez konusunun belirlenmesinde, metnin okunmasında, imla ve diğer hususiyetler bakımından düzeltilmesinde her türlü desteği sağlayan, sürecin her anında ilgi ve alakasını eksik etmeyen değerli hocam Prof. Dr. Eyüp AKMAN’a teşekkür ederim. Bilgi ve yönlendirmelerinden her daim faydalandığım kıymetli hocalarım Prof. Dr. Abdullah AYDIN’a ve Doç. Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI’ya; maddi ve manevi desteğini üzerimden eksik etmeyen aileme teşekkürü borç bilirim.

MEHMET ÖZTÜRK

Kastamonu, 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Bir Kültür Merkezi Olarak Kastamonu	1
1.2 Âşıklık Geleneği ve Kastamonu Âşık Edebiyatı	3
1.3 Mecmualar Hakkında Genel Bilgi	13
1.3.1 Mecmuanın Tanımı	13
1.3.2 Mecmuaların Şekil ve İçerik Özellikleri	14
1.3.3 Mecmuaların Sınıflandırılması	15
1.3.4 Mecmuaların Önemi	17
1.3.5 Cönkler	18
1.3.6 Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)	20
2. MECMUANIN TANITILMASI	22
2.1 Nüsha Tavsifi	22
2.2 Mecmuanın Tertip Hususiyetleri	22
2.3 Mürettibin Kimliğine Dair Değerlendirmeler	24
2.4 Mecmuanın İmla ve İçerik Özellikleri	25
3. MECMUANIN İNCELENMESİ	31
3.1 Mecmuada Kullanılan Vezinler ve Şiirlere Göre Dağılımı	31
3.2 Mecmuada Kullanılan Nazım Şekilleri ve Şiirlere Göre Dağılımı	32
3.3 Mecmuada Şiiri Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları	35
3.4 Mecmuada Yer Alan Şairlerin Kısa Biyografileri	38
3.4.1 Âgâhî	38
3.4.2 Ahmed Paşa	39
3.4.3 Ahmed-i Dâ'î	39
3.4.4 Âsım	39
3.4.5 'Aynî	40
3.4.6 Bâkî	40
3.4.7 Çörekçizâde Nâbî	40
3.4.8 Dehrî	41
3.4.9 Emrâh	41
3.4.10 Erbâbî	42
3.4.11 Fehmî	42
3.4.12 Fennî	43
3.4.13 Fevzî	43
3.4.14 Hoca Neş'et	44
3.4.15 Gelibolulu Âlî	44

3.4.16	İlhâmî	44
3.4.17	İrşâdî	45
3.4.18	İsmetî	45
3.4.19	Kâmî	45
3.4.20	Kâzım Paşa	46
3.4.21	Kemâlî	46
3.4.22	Kuddûsî	46
3.4.23	Mahfî	47
3.4.24	Murâdî	47
3.4.25	Müslimî	47
3.4.26	Nâbî	48
3.4.27	Nakşî	48
3.4.28	Nazîm	48
3.4.29	Nedîm	49
3.4.30	Nevres	49
3.4.31	Niyâzî	50
3.4.32	Nûrî	50
3.4.33	Püryânî	50
3.4.34	Râsih	51
3.4.35	Resmî	51
3.4.36	Rûzî	52
3.4.37	Sâbit	52
3.4.38	Sıdkî-i Kastamonî	52
3.4.39	Şem'î	53
3.4.40	Türâbî	53
3.4.41	Zekâî	53
3.5	Kimliğinden ve Yaşadığı Yüzyıldan Emin Olunamayan Şairler	54
3.5.1	'Aklî	54
3.5.2	Enver	54
3.5.3	Fedâyî	54
3.5.4	Fendî	54
3.5.5	Fethî	54
3.5.6	Sa'dî	55
3.5.7	Saydî	55
3.5.8	Vesîm	55
3.6	Mecmuadaki Şiirlerde Yer Alan Muhtelif İfade ve Kavramlar	55
3.6.1	Bitkiler	55
3.6.1.1	Ağaçlar	56
3.6.1.1.1	Servi	56
3.6.1.1.2	Şimşâd	56
3.6.1.1.3	Tûbâ	56
3.6.1.2	Çiçekler	57
3.6.1.2.1	Gül/Verd	57
3.6.1.2.2	Lâle	57
3.6.1.2.3	Nergis	58
3.6.1.2.4	Sümbül	58
3.6.2	Çalgı Aletleri	58
3.6.2.1	Keman	59
3.6.2.2	Ney	59

3.6.2.3	Saz.....	60
3.6.3	Değerli Madenler	60
3.6.3.1	Altın/Zer.....	60
3.6.3.2	Dürr/İnci.....	61
3.6.3.3	Gümüş/Sîm	61
3.6.3.4	La'l.....	62
3.6.3.5	Mercan	62
3.6.4	Şahıslar.....	62
3.6.4.1	Peygamberler	63
3.6.4.1.1	Hiz. Âdem	63
3.6.4.1.2	Hiz. İbrahim ve Hiz. İsmâil.....	63
3.6.4.1.3	Hiz. İlyâs	64
3.6.4.1.4	Hiz. İsâ ve Meryem.....	64
3.6.4.1.5	Hiz. Muhammed	64
3.6.4.1.6	Hiz. Mûsâ.....	65
3.6.4.1.7	Hiz. Nuh.....	65
3.6.4.1.8	Hiz. Süleyman.....	66
3.6.4.1.9	Hiz. Yûsuf ve Züleyhâ	66
3.6.4.2	Dört halife	67
3.6.4.3	Mutasavvıf şahsiyetler	67
3.6.4.3.1	Câmî.....	67
3.6.4.3.2	Hallâc-ı Mansûr	68
3.6.4.3.3	Nesîmî ve Nasreddin.....	68
3.6.4.4	Hikâye kahramanları.....	69
3.6.4.4.1	Leylâ ile Mecnûn	69
3.6.4.4.2	Rüstem	70
3.6.4.5	Diğer şahsiyetler	70
3.6.4.5.1	Eflatun.....	70
3.6.5	Din ve Eğitim Görevlileri/Dinî Kimlikler	70
3.6.5.1	Hâce	71
3.6.5.2	Sûfî.....	71
3.6.5.3	Şeyh/Pîr/Mürşît.....	71
3.6.5.4	Zâhit	72
3.6.6	Dört Unsur/Anâsır-ı Erbaa.....	72
3.6.6.1	Hava	73
3.6.6.2	Su	73
3.6.6.3	Ateş	73
3.6.6.4	Toprak.....	74
3.6.7	Eşyalar	74
3.6.7.1	Çerağ.....	75
3.6.7.2	Döşek	75
3.6.7.3	Hokka.....	75
3.6.7.4	Kafes	76
3.6.7.5	Kalem/Kilk/Hâme.....	76
3.6.7.6	Kâse	77
3.6.7.7	Makas.....	77
3.6.7.8	Mirat.....	77
3.6.7.9	Peymâne/Câm	78
3.6.7.10	Sabun	78

3.6.7.11	Sefîne	79
3.6.7.12	Şem	79
3.6.7.13	Tarak/Şâne	79
3.6.8	Giyecekler ve Kumaşlar.....	80
3.6.8.1	Câme/Libâs	80
3.6.8.2	Dâmen.....	81
3.6.8.3	Dîbâ.....	81
3.6.8.4	Fes.....	81
3.6.8.5	Kûlah.....	82
3.6.8.6	Şal	82
3.6.9	Hayvanlar.....	82
3.6.9.1	At	83
3.6.9.2	Arı	83
3.6.9.3	Bûlbûl.....	83
3.6.9.4	Eşek.....	84
3.6.9.5	Koç.....	84
3.6.9.6	Kuş	84
3.6.9.7	Mâr/Yılan.....	85
3.6.9.8	Mûr/Karınca.....	85
3.6.9.9	Pervane.....	86
3.6.9.10	Tûtî/Papağan	86
3.6.9.11	Zağ/Karga	87
3.6.10	Meslekler	87
3.6.10.1	Sâkî	87
3.6.10.2	Tabîb	88
3.6.10.3	Terzi	88
3.6.11	Savaş Aletleri.....	89
3.6.11.1	Hançer.....	89
3.6.11.2	Tığ.....	89
3.6.11.3	Nâvek	90
3.6.11.4	Siper	90
3.6.11.5	Yay.....	90
3.6.12	Sûre İsimleri, Âyet ve Hadis İktibasları.....	91
3.6.12.1	Fâtiha Sûresi	91
3.6.12.2	Rahmân Sûresi	91
3.6.12.3	Yûsuf Sûresi.....	91
3.6.12.4	Bakara Sûresi 117. Âyet	92
3.6.12.5	Nebe Sûresi 40. Âyet	92
3.6.12.6	Necm Sûresi 9. Âyet	93
3.6.12.7	Necm Sûresi 15. Âyet	94
3.6.12.8	İnneme'l a'mâlû bi'n-niyyât	94
3.6.12.9	Lâ havle velâ kuvvete illâ bi'llâh.....	95
3.6.12.10	Lev-lâk	95
3.6.13	Ülkeler/Şehirler/Yerleşim Yerleri/Mekânlar	95
3.6.13.1	Hanya	96
3.6.13.2	İrem Bağı	96
3.6.13.3	Kâbe	97
3.6.13.4	Kafdağı.....	97
3.6.13.5	Konya.....	97

3.6.13.6	Medine	98
3.6.13.7	Merzifon.....	98
3.6.13.8	Meyhane/Harâbât/Bezm	98
3.6.13.9	Saray	99
3.6.13.10	Tûran ve İran.....	99
3.6.13.11	Tûr-ı Sinâ	100
3.6.13.12	Yanya	100
3.6.14	Yiyecek, İçecek ve Mükeyyifler	100
3.6.14.1	Ceviz ve Badem	101
3.6.14.2	Enfiye	102
3.6.14.3	Sükker	102
3.6.14.4	Şarap/Bâde/Mey.....	102
3.6.14.5	Şerbet	103
3.6.15	Atasözleri ve Deyimler	103
3.6.15.1	Atasözleri	103
3.6.15.2	Deyimler	103
4. METİN		107
4.1	Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem	107
4.2	Şiirler	108
5. SONUÇ		228
6. SÖZLÜK		230
KAYNAKLAR		235
EKLER		244
EK A: MESTAP Tablosu		245
EK B: Dizin		271
EK C: Mecmuanın Tıpkıbasımı		284

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1 Mecmuada yer alan vezinlerin kullanım sıklığı.....	32
Şekil 3.2 Mecmuada yer alan nazım şekillerinin kullanım sıklığı.....	34
Şekil 3.3 Mecmuada bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı....	37
Şekil 3.4 Mecmuada en fazla şiiri bulunan şairler	38



TABLÖLAR DİZİNİ**Sayfa**

Tablo 3.1 Mecmuadaki şiirlerin vezinlere göre dağılımı	31
Tablo 3.2 Mecmuada yer alan şiirlerde kullanılan nazım şekilleri	34
Tablo 3.3 Mecmuada bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyıllar ve şiir sayıları ...	35
Tablo 3.4 Mecmuada bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı...	37



KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

c.	: cilt
cm	: santimetre
h.	: hicri
krş.	: karşılaştırınız
MESTAP	: Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi
s.	: sayfa
S.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire
yy.	: yüzyıl

1. GİRİŞ

“Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası II” isimli tez çalışması, edebiyat tarihine ve Kastamonulu âşıkların şiir külliyyatına katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Kastamonu, 19. yüzyıl âşık edebiyatının canlı bir şekilde yaşadığı ve buna paralel olarak yazma eserlerin, cönklerin, mecmuaların tertip edildiği yerlerin başında gelmektedir. Teze konu olan şiir mecmuası ise bunlardan sadece birisidir. Bu mecmuaları gün yüzüne çıkarmak amacıyla başlatılan çalışmaların ilki Nur Beste Ese tarafından hazırlanmıştır. Ese’nin 2022 yılında tamamladığı tez çalışması *Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmûası I* adını taşımaktadır. Bu sebepten bizim çalışmamız *Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası II* olarak adlandırıldı. Aynı dönemde fakat birbirinden bağımsız olarak tertip edilen bu şiir mecmuaları şüphesiz hazırlanış amacına hizmet etmiş ve başta edebiyat tarihine olmak üzere Kastamonu’da gelişen edebi geleneğe katkı sunmuştur. Bu katkılar, yerel mecmuaların gün yüzüne çıkarılmasıyla devam edecektir.

1.1 Bir Kültür Merkezi Olarak Kastamonu

41-21 kuzey enlemleri ile 33-46 doğu boylamları arasında konumlanan Kastamonu, Batı Karadeniz bölgesinde yer almaktadır. Kastamonu’nun güneyinde Çankırı, güneydoğusunda Çorum, doğusunda Sinop, batısında Karabük ve Bartın illeri bulunmaktadır. Şehrin kuzeyinde ise 170 kilometre uzunluğunda Karadeniz sahil şeridi yer alır.

Oldukça eski bir yerleşim yeri olan ve tarihi Paleolitik Dönem’e kadar uzanan Kastamonu, 1460’lı yıllarda Osmanlı Devleti’ne geçmiştir. İstanbul’un fethinden sonra Anadolu’daki birliği sağlamak amacıyla Anadolu’ya yönelen Fatih Sultan Mehmed, Kastamonu’ya hâkim olan Candaroğulları Beyliği’ne son vermiş, böylece şehir Osmanlılara bağlanmıştır. Şehir, bu tarihten itibaren Osmanlılara bağlı bir sancak durumuna gelmiş, İsmail Bey’in kardeşi Kızıl Ahmet, Fatih’in oğlu Cem Sultan şehirde sancak beyliği görevine getirilmiştir. Şehir, Osmanlı idaresine girince Anadolu eyaletine bağlı bir sancak merkezi olsa da 1846’da yapılan düzenleme ile eyalet hâline getirilmiştir. Bu gelişmeyle şehrin çevresinde bulunan iller uzun yıllar Kastamonu’ya

bağlanmış, bu özellik şehrin kadim tarihinde var olan merkeziyetçi yapıya tekrar kavuşmasını sağlamıştır. Böylece şehir yeniden eğitim, kültür, sanat, bilim faaliyetlerinin yürütüldüğü bir merkez olmuş ve büyük şehirlere olan yakınlığıyla da cazibeli bir hal kazanmıştır. Kurtuluş Savaşı'na kadar Osmanlıların idaresinde kalan Kastamonu, bir süre sonra vilayet hâline gelmiştir (Şahin, 2001: 586-588).

Kastamonu, tarihin çeşitli dönemlerinde devlet merkezi konumuna getirilmiştir. Şehir, Osmanlı idaresine girmeden önce bir süre Çobanoğulları ve Candaroğulları Beyliği'nin merkezi olmuştur. Sahip olduğu bu merkeziyetçi güç, şehrin kültürel anlamda ilerlemesine önemli katkı sağlamıştır. Ayrıca diğer Anadolu şehirlerinin sahip olduğu ekonomik ve ticari faaliyetlerin pek çoğunun Kastamonu'da var olduğu gözlemlenebilmektedir.

Kastamonu'nun sahip olduğu potansiyel bünyesinde birçok ilim adamı ve şairin yetişmesine olanak sağlamıştır. Şehir, çeşitli bilim adamlarının sıkça uğradığı yerlerden birisi olmuştur. İl merkezinde ve çevrede eğitim öğretim kurumları kurulmuş, bu kurumlarda 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çağdaş eğitim sistemine geçişin adımları atılmıştır (Yücel, 1993: 24).

Yukarıda ifade edilen özelliklerin yanı sıra kahvehaneler, hanlar, köy odaları, panayır ve pazarlar, kentin önde gelen kişilerinin konakları bir şehirde kültür ve sanat faaliyetlerinin yürütülmesinde öne çıkan mekânlar olarak dikkat çekmektedir. Kalabalık ortamlarda icra edilen sanat faaliyetleri için bu tip mekânlar büyük öneme sahiptir. Bu mekânların icra edilen sanatın daha geniş kesimlere ulaşmasında önemli bir vazifesi vardır.

Kastamonu sosyal yapısı itibarıyla adı geçen mekânları bünyesinde barındıran bir şehir olarak da dikkat çekmektedir. Bu da şehrin âşıklık geleneği, köy seyirlik oyunları, meddahlık gibi çeşitli sanat ve eğlence faaliyetlerine ev sahipliği yapmasına, bu sanat faaliyetlerinin ilerlemesine katkı sağlayan bir kültür merkezi olarak ön plana çıkmasına zemin hazırlamıştır. Şehrin sahip olduğu imkânlar ve bünyesinde yetiştirdiği önemli kişiler de bugün bu değerlendirmeleri yapmamıza olanak sağlamaktadır. Gülten Küçükbasmacı, *Sözlü Kültür Ortamından Elektronik Kültür Ortamına Geçiş Sürecinde Kastamonu Halk Anlatıları* isimli çalışmasında Kastamonu'daki çeşitli halk anlatılarının kahvehane, han, oda, hamam, panayır ve

pazar, konak, ev ve cami, köy meydanı, çeşme başı, tarla, otlak gibi mekânlarda üretildiğini, nakledildiğini ve tüketildiğini belirtir. Halk anlatısının sözle üretildiği, sözle nakledildiği ve sözle yaşatıldığı yerler olan bu mekânlar bir birliktelik ruhu oluşturarak sohbet edilen yerler olmuştur. Bahsi geçen mekânlar bu özelliklerinden dolayı “geleneksel mekânlar” olarak da adlandırılabilir (2009: 302-303). Kastamonu’da bulunan geleneksel mekânlardan özellikle de kahvehaneler, hanlar, panayır ve pazarlar hem şehrin kültürel bir merkez olarak ön plana çıkmasına katkı sağlamış hem de yukarıda söz edilen sanat ve eğlence faaliyetlerinin ilerlemesine olanak sunmuştur.

Bugünün şehir ortamları oluşmadan önce kentlerde aktif olarak faaliyet gösteren bu geleneksel mekânlar, Kastamonu âşıklık geleneğinin canlı bir şekilde yaşamasında son derece önemli bir rol oynamıştır. Bu önemli rollerden, Kastamonu’daki âşıklık geleneği hakkında bilgi verilirken söz edilecektir.

1.2 Âşıklık Geleneği ve Kastamonu Âşık Edebiyatı

Tezimize konu olan mecmuanın 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında Kastamonu’da tertip edildiği düşünülmektedir. İçerisinde yer alan şiirler ve şairler büyük oranda bu dönemde Kastamonu ve çevresinde yetişmiş âşıklara aittir. Bu sebepten ötürü tezin bu bölümüne “Âşıklık Geleneği ve Kastamonu Âşık Edebiyatı” başlığı açılmış, bu başlık altında kısaca âşıklık geleneğine değinilmiş ve Kastamonu âşık edebiyatı ile Kastamonu âşık edebiyatının gelişmesine katkı sağlayan faktörler açıklanmıştır. Ardından da şimdiye kadar yapılan çalışmalardan hareketle bu dönemde yetişen Kastamonulu âşıklara yer verilmiştir.

Türk kültürünün en önemli kültürel geleneklerinden birisi olan, toplumsal açıdan önemli işlevleri barındıran ve bunları yaparken kendi içinde oluşturduğu kurallar bütününe göre hareket eden âşıklık geleneği, âşık adı verilen sanatçılar tarafından yaşatılmış ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Âşık adı verilen sanatçı tipi doğaçlama olarak veyahut kalemle oluşturduğu şiirleri sazlı veya sazsız olarak dile getirir, rüyasında bâde içer, karşılaşma yapar, irticalen şiir söyler, hikâye anlatır, askı indirip muamma çözer ve seyahat ederek sanatını aktarır. Ancak bir âşık bu özelliklerin

tümüne birden sahip olamayabilir. Sahip olduğu özellikler doğrultusunda hareket ederek sanatını icra eden âşıklar zamanla âşıklık geleneğini meydana getirmişlerdir.

Anadolu sahasındaki gelişimini 16. yüzyıldan sonra izleyebildiğimiz bu geleneğin önceki dönemlere ait gelişme çizgisini tespit etmek oldukça güçtür. Bu güçlüğe ve âşık edebiyatı hakkında bilgi edinmeyi sağlayacak vesika eksikliğine rağmen başta Fuat Köprülü olmak üzere çeşitli araştırmacıların dikkatli tetkikleri geleneğin öncesi hakkında bazı ipuçlarını ortaya çıkarmıştır. Köprülü, Türklerin halk şair ve musikişinasları hakkında ilk tarihî bilgileri şöyle verir:

Türklerin halk şair-musikişinasları hakkındaki ilk tarihî malumat Attila devrine, yani Miladi V. asrın ilk yarısına aittir. Batı kaynaklarının verdiği bu bilgiye göre, Attila'nın ordusunda şairler ve muzıkacılar vardı; onun ziyafetlerinde bu şairler, Attila'nın kahramanlıklarına, zaferlerine dair inşâd ettikleri şiirleri okurlardı. (...) Attila'nın ölüm merasiminde de yine şairlerin mühim yerleri olduğunu görüyoruz. (...) Attila'nın cenazesinin konulmuş olduğu ipek çadırın etrafında bir daire teşkil etmiş olan ordu efradı, bu mersiyeyle elem gürültüleri arasında tekrar ediyorlardı. Düdüklerin, davulların nağmeleriyle birlikte olarak söylenen bu destanı şiirleri tertip eden şairler, hiç şüphesiz, daha sonraki saz şairlerimizin dedeleridir (Köprülü: 2018: 205-206).

Henüz 5. asırda Hun ordularında görülen bu halk şairlerinin varlığı hem âşık edebiyatının kökenine dair önemli çıkarımlar yapmaya hem de Türk kültürünü daha yakından tanımaya yardımcı olur. Bu vesikalardan hareketle Türkler arasında İslamiyet'ten önce şair-musikişinasların bulunduğu kolayca anlaşılır. Dikkat çeken bir başka husus şair-musikişinasların yalnızca toplantı, ziyafet ve ordudaki varlığı değil Türkler için büyük öneme sahip olan matem törenlerindeki rolleridir.

Köprülü (2018: 208-211), Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra da halk arasında, orduda hatta hükümdar saraylarında halk şairlerinin mevcudiyetinden bahseder. Ona göre İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde olduğu gibi İslamiyet'ten sonraki Türk devletlerinde de -Gazneliler, Selçuklular, Harizmşahlar, Osmanlı İmparatorluğu- askerî muzıkanın varlığı o dönemde halk şair-musikişinaslarının bulunduğu kuvvetli bir delildir. Nihayetinde, İslamiyet'in kabulünden önceki ve sonraki dönemlerde Türkler arasındaki varlığı kesin olarak görülebilen halk şair-musikişinaslarının Anadolu Selçuklu ordularında, Mısır Memlukleri devletinde, Osmanlı ordularında “ozan” şeklinde yaşaması bu geleneğin 15. yüzyıla kadar izlenebilmesini sağlamıştır.

Geleneğin 15. yüzyıldan sonraki gelişimi çeşitli kültürel, ekonomik, siyasi etkilere bağlı olarak devam etmiştir. Her dönemde aynı gelişme çizgisini gösteremeyen gelenek özellikle 17. ve 19. yüzyıllarda zirveye ulaşmış, bu dönemlerde yaşayan şairler âşık tarzı şiir geleneğine en verimli dönemlerini yaşatmıştır.

19. yüzyılda İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun her tarafına yayılan ve şiirleriyle Türk kültürünün aktarımı noktasında önemli bir kaynak oluşturan âşıklar için en önemli merkezlerden birisi Kastamonu olmuştur. Bu yüzyılda en parlak ve en canlı dönemini geçiren Kastamonu âşık edebiyatı pek çok âşık yetiştirerek âşıklık geleneğinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Coğrafi konumu itibarıyla kuzey-doğu ile kuzey-batı arasında bir köprü vazifesi gören şehir, sadece bu yüzyılda değil her dönemde şairlerinin buluşma merkezlerinden birisi olmuştur. Mustafa İsen (1997: 87-88), Anadolu sahasında yazılmış 27 Şu'ârâ Tezkiresi'ni inceleyerek gerçekleştirdiği çalışmada Türk edebiyatına 10 ve üzerinde şair veren yerleşim merkezlerini tespit etmiştir. Kastamonu 36 şair ile İstanbul, Bursa, Edirne, Konya ve Diyarbakır'ın ardından bu listeye altıncı sıradan girmiştir. Abdullah Aydın, 2019 yılında hazırladığı *Kastamonulu Divan Şairleri* isimli çalışmasında Kastamonu'da yetişen 143 divan şairinin biyografisine yer vermiştir. Bu tespitler Kastamonu'nun edebiyata hizmet eden bir merkez olarak geliştiğini, Türk edebiyatına her dönem yeni şairler kazandırdığını göstermektedir. Ancak, ifade edildiği gibi bunun en verimli dönemi 19. yüzyıldır.

Kastamonu, İhsan Ozanoğlu'nun tabiriyle “âşıklar kâbesi”dir (1940: 6). Şehir, pek çok aşığa ev sahipliği yapmıştır Geleneğin şehirde canlı bir şekilde gelişip yayılmasının arkasında birtakım sebepler bulunmaktadır. Bu sebeplerin ilki yakın çevrelerde düzenlenen panayır ve eğlence faaliyetlerinin varlığıdır. Bir zamanlar Kastamonu'ya bağlı olan Çankırı Yapraklı'da düzenlenen panayırlar hem yakından hem de uzaktan pek çok âşığın bölgeye gelmesine ve burada bir süre kalmasına olanak sağlamıştır.

Ahmet Talat, Yapraklı panayırını “Rumeli ve Anadolu'nun bütün âşıkları için Çankırı'yı ziyarete mühim bir vesile olurdu.” şeklinde tanıtır (1933: 5). Onun verdiği bilgilere göre panayırda her türlü sanat ehlini görmek mümkün olurdu. Bununla beraber hokkabazlar, cambazlar, köçekler, maskaralar ve özellikle de âşıklar panayırın vazgeçilmezleridir. Son panayırda Ceyhûni, Serdâri ve Hüznî'nin birlikte çaldığı

bilgisini veren Ahmet Talat, elde ettiği ticari kazanç ile birlikte memleketine dönen tacirlerin panayırda dinlediği şiirleri de yanında götürdüğünü nakleder. Böylelikle bir âşık, hangi tacirin memleketine giderse şöhreti ondan daha evvel gitmiş olacak ve orada yabancılık çekmeyecekti. Öyle ki Erzurum’dan panayıra gelen tacirler, Emrâh ismindeki bir âşığın varlığından Çankırlı şairlere bahsetmiş, Çankırı’ya davet edilen Emrâh şehre ilk defa gelişinde hiç yabancılık duymamıştır (1933: 7-11).

Yapraklı panayırı hakkında bilgi veren bir diğeri isim Hasan Üçok’tur. Üçok, akşam karanlığı çökünce davulların, zurnaların, köçeklerin, saz şairlerinin, hokkabazların ve cambazların sanatları ile Yapraklı panayırını renklendirdiğini, buna rağmen panayırın en zevkli yerinin saz şairlerinin sanatlarını icra ettiği kahvehaneler olduğunu ifade etmektedir (2002: 291-292). Bu bilgiler ışığında Yapraklı’da bir şenlik havası içerisinde geçen, günlerce süren ve pek çok kişinin katılım gösterdiği bu panayırların âşıklar için şüphesiz önemli fırsatlar ortaya çıkardığını söyleyebiliriz. Âşık için böylesine yoğun bir kalabalığın önünde sanatını icra etmek ve yeteneklerini göstermek önemli bir fırsattır. Nitekim pek çok âşık bu panayıra katılmış, deyişlerini ve hikâyelerini icra etmiştir. Yapraklı panayırına gelen âşıklar muhakkak Kastamonu’ya da uğramış, burada bir süre kalarak âşıklık sanatına meraklı gençleri yetiştirmiş ve onlara yol göstermiştir (Akman, 2018: 275).

Âşıklık geleneğinin bölgede canlı bir şekilde yaşamasının bir diğeri sebebi tekke edebiyatının yoğun tesiri ile açıklanabilir. İslam medeniyetinin bir ürünü olarak ortaya çıkan “tasavvufi düşünce”, bu düşüncenin sistemleştirdiği yerler olan “tarikatlar” ve bu tarikatların çevresinde gelişen “tekke edebiyatı”, âşık edebiyatı ve saz şairleri üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Kaynaklarda açık bir şekilde görülmektedir ki Kastamonu’da pek çok tarikat şeyhi ve derviş yetişmiş, bu şeyh ve dervişler bölge efradını bir araya getirerek kentte önemli faaliyetler yürütmüştür. Bu isimlerin başında Şeyh Şâbân-ı Velî gelmektedir. Şeyh Şâbân-ı Velî hazretlerinin ve diğeri din büyüklerinin âşık şiiri üzerindeki etkisi hem Kastamonulu şairlerin eserlerinden hem de bölgeye dışarıdan gelen şairlerin eserlerinden açık bir şekilde okunabilir. Öyle ki bölgede yoğun bir şekilde hissedilen tasavvufi iklimin âşık edebiyatı üzerindeki etkisi Kastamonu’da yapılan âşık fasıllarına da yansımış durumdadır. Umay Günay’ın bu konudaki tespitleri şöyledir:

Kastamonu’da yapılan âşık fasıllarında dinî deyişler yer aldığı gibi başlangıç ve bitişte din büyüklerine ve tarikat pirlerine duaların da yer aldığını görüyoruz. Tekke şiiirinin geliştiği önemli merkezlerden biri olan Kastamonu’da âşıklık geleneği klasik kültür ve müzik unsurları yanında tarikat edebiyatları unsurları ile de karışmıştır (Günay: 2018: 73).

Kastamonu âşık fasılları üzerine detaylı bir inceleme gerçekleştiren Süleyman Şenel, bu fasılların belirli bir disiplin ve program dâhilinde gerçekleştirildiğini tespit etmiştir. Buna göre ilk önce fasılı idare edecek olan kişi başa geçerek yerini alır. Ardından fasıla katılacak olan diğer âşıklar mesleki güç, kıdem ve kudretine göre faslın yapılacağı yere sıralanır. Oturum düzeni sağlandıktan sonra fasıla katılacak olan âşıklar aynı düzen içerisinde sırayla sazlarına düzen verir ve dinî-itikâdî âdetlerini yerine getirir (2007: 15-16). Bu tespitte de âşık fasılları üzerindeki dinî etki görülebilir. Ancak, Ahmet Talat [Onay] ve İhsan Ozanoğlu’nun âşık fasılları hakkında verdiği bilgiler bu dinî ve itikâdî âdetlerin zamanla ortadan kalktığını gösteriyor. 20. yüzyılın başlarından sonraki zaman dilimine denk gelen bu dönem, âşıkların yetiştirme ve fasıl yapma âdetlerinde ciddi bir değişim yaşandığını, bozulmaların ortaya çıktığını gösterir (Şenel, 2007: 17).

Halk anlatılarının yaratılıp, nakledilip, yaşatıldığı yerler olan geleneksel mekânların da bu bölgedeki geleneğin gelişmesinde önemli payı olmuştur. Örneğin Talat Mümtaz, *Âşık Kemalî* adlı eserinde âşığın, arkadaşı Âşık Meydânî ile birlikte Tekke Altı’nda ve diğer kahvehanelerde saz çalarak vakit geçirdiğini söyler. Yazar, Kemalî’nin özellikle Erzurumlu Emrâh ile bu kahvehanede çok fazla saz çalıp söz söylediğini aktarmaktadır (1935: 9). İhsan Ozanoğlu’nun aktardığı bilgilere göre de Kastamonu’daki âşık meclisleri, konak ve evlerde de kurulmakla birlikte genelde kahvehanelerde kurulmaktadır (1940: 30). O hâlde bu imkânı sağlayacak olan kahvehanelerin varlığı şairler için önemli bir fırsat olmuştur. Küçükbasmacı, genelde halk anlatıları özelde ise âşık edebiyatının icra ortamlarını Kastamonu yerelinde ele aldığı çalışmasında âşıkların sanatlarını icra ettiği yerler olan geleneksel mekânların geleneğe önemli hizmetlerde bulunduğunu tespit etmiştir. Özellikle kahvehanelere, panayırlara, pazarlara, konak ve köy odalarına bu bağlamda ciddi bir görev yüklenmiştir. Örneğin, Vakıf Kahvehanesi, Aşağı İmaret Kahvehanesi, Tekke Altı Kahvehanesi, Kırk Çeşme Kahvehaneleri gibi büyük kahvehaneler Kastamonu’da âşıkların sanatlarını icra ettikleri yerlerdir. Bu bilgi kaynak kişi bilgileri ile de desteklenmektedir (2009: 46).

Kastamonu'daki âşıklık geleneğinin gelişmesine, bölgeden çok sayıda âşık çıkmasına imkân veren bu sebepler Nail Tan tarafından maddeleştirilerek aşağıdaki gibi ifade edilmiştir. Buna göre Tan, hem divan hem de âşık tarzı şiir yazan Kastamonulu şairlerin sayısındaki zenginliği şu nedenlere bağlar:

1. İrsî özellikler,
2. İdarî, kültürel merkez oluşu,
3. Bey ve yöneticilerin, varlıklı kimselerin şairleri korumaları, teşvik etmeleri,
4. Ahîlik teşkilatının etkisi,
5. Medreselerin, ilmî hayatın etkisi,
6. Tarikatların, dergâh, tekke ve zaviyelerin etkisi,
7. İstanbul'un etkisi,
8. Kütüphanelerin etkisi,
9. Basın hayatının etkisi (2016: 161).

Görüldüğü üzere âşıklık geleneğinin gelişmesi ve yeni temsilciler yetiştirmesi için şehir uygun şartlara sahiptir. Bunlara bir de dinî, sosyal, coğrafi faktörler etkilenince şehrin 19. yüzyılda önemli bir merkez olarak faaliyet göstermesinin önü açılmış olur. Erzurumlu Emrâh, Âşık Dertli gibi sesini yerel sınırların ötesine taşımayı başaran kudretli âşıkların hem kendilerinin hem de çıraklarının Kastamonu'ya uğraması, burada vakit geçirerek yeni çıraklar yetiştirmesi bölgede zaten yoğun bir şekilde icra edilen âşıklık geleneğinin gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. İhsan Ozanoğlu'nun Kastamonu'yu "âşıklar kâbesi" olarak tarif etmesinde Erzurumlu Emrâh ve Âşık Dertli'nin büyük payı vardır. Zira bu âşıklar Kastamonu'ya sık sık uğrayıp burada halk şairleriyle buluşmuş ve çırak edinmişlerdir. Erzurumlu Emrâh ve Âşık Dertli çevresinde oluşan âşık kolunun 19. yüzyılda Kastamonu'da yetişen âşıklar üzerinde büyük tesirleri olmuştur.

Kaynaklarda yer alan bilgiye göre 18. yüzyılın sonunda Erzurum'da dünyaya gelen ve 1861 yılında Niksar'da vefat eden Erzurumlu Emrâh, ilk defa 1849'dan evvel Çankırı'ya gelmiş ve burada Yapraklı panayırı esnasında Kalecikli Mirâtî ile beraber çalıp söylemiştir. Şairin Çankırı'da kalmak isteyerek orada evlendiği de ifade edilir (Onay, 1933: 11-17). Eyüp Akman ise şairin 1843'te Kastamonu'da olduğunu tespit etmiştir. Emrâh, burada Kastamonulu şair Âşık Kemâlî'ye mahlasını vermiş, Kastamonulu Feride Hanım ile karşılıklı şiirler söylemiş, Baharzâde Feride Hanım ile şiir sohbetlerinde bulunmuş, Çörekçizade Lütî Efendi'nin şiirlerine nazireler yazmış,

Kastamonu’da medfun Şeyh Şâbân-ı Velî için medhiyeler söylemiştir (Akman, 2011: 14-23). Tüm bunlar göstermektedir ki şairin bölgeye gelişi hem kendisi hem de etrafındakiler için yararlı olmuştur. Erzurumlu Emrâh, burada sadece vakit geçirmemiş bölgede bulunan şair ve şairelerle birlikte sanatını icra etmiştir. Bu icraların hangi muhitlerde gerçekleştiği kesin olarak bilinmemektedir. Ancak buraların âşıklık geleneği için yeni ve değerli yerler olduğu veyahut bu geleneğe hizmet ettiği söylenebilir. Emrâh’ın İstanbul Tavukpazarı’ndaki âşıklar meclisine bir dönem reislik yapması muhakkak onun ününü daha da artırmış, bu durum âşıklık geleneğine meraklı çırakları onun etrafına toplamıştır. Emrâh’ın Kastamonu için önemi burada bulunan âşıklara yol göstermesinden ve onlara ustalık etmesinden kaynaklanmaktadır. Erzurumlu Emrâh çevresinde gelişen ve iki büyük âşık kolundan birisi olan Emrâh kolu usta-çırak ilişkisi ile Kastamonu’da Kastamonulu pek çok âşığın yetişmesini sağlamıştır.

Erzurumlu Emrâh’a çıraklık eden Kastamonulu şairlerin başında Âşık Meydânî gelmektedir. Şair hakkında yapılan son ilmi çalışmanın sahibi olan Akman, arşiv belgelerinden hareketle Meydânî’nin biyografisini yeniden yazmış ve şeceresini ayrıntılı olarak ele almıştır. Çalışmada şairin doğum tarihindeki ihtilaflara da son verilmiştir. Buna göre Meydânî 1827 senesinde dünyaya gelmiş ve 70 yıl ömür sürmüştür. 1897 senesinde vefat eden şairin ailesinin lakabı Semeoğlu’dur (Akman, 2023: 3).

19. yüzyılda Erzurumlu Emrâh’a çıraklık eden bir diğer Kastamonulu şair Âşık Kemâlî’dir. Asıl ismi Mustafa olan şaire, ustası Erzurumlu Emrâh tarafından “Kemâlî” mahlası verilmiştir (Yaman, 1935: 9). Sagıp Atlı, Âşık Kemâlî üzerine yaptığı çalışmada şairin hayatını ve şiirlerini büyük oranda gün yüzüne çıkarmıştır. Atlı, bu çalışmada 77’si dîvânçede olmak üzere şairin 93 adet şiirini tespit etmiştir (2017: 193).

Âşık Kemâlî başta oğlu Âşık Hasan olmak üzere ilk ustasının Sinoplu Yesârî Baba olduğu kabul edilen Âşık Fevzî’ye ustalık etmiştir (Yakıcı, 2003: 167). Eyüp Akman ise Âşık Kemâlî’nin Âşık Fevzî’ye, Âşık Fevzî’nin de Âşık Hasan’a ustalık yaptığını belirtmektedir (2018: 277).

Âşık Hasan’ın Kastamonu’nun 20. yüzyılda yetiştirdiği ünlü şair İhsan Ozanoğlu’na ustalık yaptığı bilinir. Ozanoğlu, Âşık Hasan’ı şu sözlerle tanıtır: “Kastamonulu Âşık

Kemâlî'nin oğlu üstadım Âşık Hasan'dan aldığım bilgi ve görgü âşık tarz ve fasılları hakkında mütalaa yürütebilmekliğime imkân vermiş olmaktadır.” (1940: 7). Ancak, Ozanoğlu'nun “üstadımdır” dediği Âşık Hasan hakkında başka herhangi bir malumatımız bulunmamaktadır.¹ Böylelikle Erzurumlu Emrâh kolunun dört kuşak ile birbirine bağlandığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu kol, Kastamonu'da 19. yüzyıl âşık edebiyatının canlı bir şekilde icra edilmesini ve geleneği devam ettirecek yeni şairlerin yetişmesini sağlamıştır.

Kastamonulu âşıkları etkileyen ve oluşturduğu kol ile bu bölgede yeni âşıklar yetiştiren bir diğer önemli isim Âşık Dertli'dir. 1772 yılında Bolu'da dünyaya gelen Dertlî, tıpkı Emrâh gibi sesini geniş kesimlere duyurmayı başarmış bir âşıktır. Dertli'nin Kastamonu'ya gelip gelmediği her ne kadar bilinmese de Yapraklı panayırına katıldığı tahmin edilebilir.

Dertlî, Geredeli Figânî'ye, Figânî de Ilgazlı Nâilî'ye ustalık etmiştir. Asıl ismi Hakkı Halil Bayraktar olan, 1964 yılında vefat eden, hem heceli hem de aruzlu şiirleriyle 20. yüzyıl âşık edebiyatının önemli isimlerinden olan, Kastamonulu Yorgansız Hakkı Çavuş ise Ilgazlı Nâilî'nin çırağıdır. Şair, sanatını Ilgazlı Nâilî'nin yanında kuvvetlendirmiştir (Akman, 2018: 278).

Emrâh ve Dertli kolu kadar etkili olmasa da yetiştirdiği âşıklar ile bölgedeki âşıklık geleneğine katkı sunan bir diğer isim Sinoplu Yesârî Baba'dır. 1803 senesinde Batum'da dünyaya gelen şair, Bektaşiliğe intisap etmiş ve Anadolu'nun muhtelif yerlerini dolaşmıştır. Ömrünün sonuna doğru Sinop'a gelen Yesârî Baba, 1881'de burada vefat etmiştir. Bir dönem Kastamonu'da da bulunmuş, Kastamonulu Âşık Fevzî'ye ve Âşık Tokatlı Gedai'ye mahlas vermiştir. Âşık Fevzî, *Hatırat-ı Fevzi* isimli eserinde Yesârî Baba ile 19 yaşındayken tanıştığını ve kendisine bir süre hizmette bulunduğunu söyler. Fevzî aynı eserinde Yesârî Baba'yı üstadı ve manevi pederi olarak gördüğünü de ifade etmiştir (Akman, 2020: 1165-1171).

19. yüzyılda Kastamonu'da canlı bir şekilde yaşamakta olan âşıklık geleneğinin içerisinde yoğrulan bu isimlerden sonra dünyaya gelen İhsan Ozanoğlu ise Kastamonu âşıklık geleneğinin 20. yüzyıldaki en önemli temsilcilerinden birisi olmuştur. 1907 yılında doğan ve 1981 yılında vefat eden Ozanoğlu, iyi bir eğitim görmüş ve

¹ Eyüp Akman, Âşık Hasan üzerine yürüttüğü çalışmalarına hâlihazırda devam etmektedir.

çocukluğundan itibaren şiirler yazmaya başlamıştır. Âşık İhsan Ozanoğlu olarak da anılan şair, hem halk şiiri hem de divan şiiri tarzında şiirler yazmıştır. Şairin müretteb bir *Dîvân*'ı vardır. Onun en önemli özelliği âşıklığıdır. O, âşık geleneğini temsil eden bir aile ve bu geleneği yaşatan bir çevre içerisinde dünyaya gelmiştir. Ustası bir başka Kastamonulu şair Âşık Hasan'dır. Nail Tan'ın verdiği bilgiye göre İhsan Ozanoğlu, Erzurumlu Emrah'ın torunu Âşık Nihânî, Yorgansız Hakkı, Firkânî, Haykurî, Âşık Yahya, Cevlânî, Müdâmî ve Âşık Veysel ile karşılaşmış, onlarla karşılıklı şiir söylemiştir (Tan, 1985: 360; Karataş, 2020: 1). Bu bilgi, onun saz ve sözdeki yetkinliğini ortaya koyması bakımından oldukça değerlidir.

İhsan Ozanoğlu, âşıklığının yanı sıra derlemeciliği ve halk bilimi derlemeleri ile ön plana çıkmıştır. Türk halk edebiyatı, halk müziği, halk dansları, halk hekimliği başta olmak üzere pek çok alanda derlemeler yapmıştır. Kastamonu âşık fasıllarının düzeni hakkındaki pek çok bilgiye de yine Ozanoğlu'nun eserlerinden erişilmektedir. Bu özellikler şairi Kastamonu kültür belleği açısından önemli bir noktaya taşımaktadır. Küçükbasmacı, şairin yakın bir tarihte vefat etmiş olması, bir şehrin yerel ve geleneksel değerlerini hayatı ve eserleriyle yaşatması, bu isim etrafında oluşan kültürel belleğin aynı zamanda Kastamonu kültür belleğini temsil etmesi, temsil ettiği değerler ile kültürel sürekliliği nesiller arası aktaracak bir köprü olması özelliklerinden yola çıkarak İhsan Ozanoğlu isminin Kastamonu kent imgesi olma yolunda ilerlediğini tespit etmiştir (2021: 15-16). Kastamonu, pek çok farklı alanda imge oluşturabilecek kültürel ve sanatsal belleğe sahip şehirlerin başında gelmektedir. Ancak İhsan Ozanoğlu isminin şehirle bütünleşerek isminin imge olma yolunda ön plana çıkması Kastamonu şehrinin âşıklık geleneği ile olan sıkı münasebetini göstermesi açısından değerlidir.

Kastamonulu halk şairleri yukarıda ifade edilen isimlerle sınırlı değildir. 19. yüzyılda yetişen bu isimlerin yanı sıra önceki dönemlerde de yetişmiş güçlü isimler bulunmaktadır. Bu isimler araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarla gün yüzüne çıkartılmaya çalışılmıştır. Nail Tan'ın 1985 yılında hazırladığı "*Kastamonulu Halk Şairleri*" isimli bildiride tespit edilen Kastamonulu halk şairleri şu isimlerden oluşmaktadır: Meftunî, Rahmî, Çeşmî, Lütfi, Meydani, Kemalî, Fevzî, Mehmet Nabi, Mesti, Yorgansız Hakkı, Celali, Fenâî, Kör Hasan, İhsan Ozanoğlu.

Neslihan Yücel ise 1993 yılında hazırladığı *Kastamonu'da Âşıklık Geleneği ve Kastamonu'da Yetişen Âşıklar* isimli tez çalışmasında Kastamonulu halk şairlerine şu isimleri ilave etmiştir: Ahmet, Ahmet Keskin, Akkaftan, Âşık Hasan, Bezlî, Bezmî, Dertlî, Emmî, Figânî, Kadrî, Lutfî, Mefharî, Micmerî, Rahmî, Sabrî, Zahmî, Zeynep Hatun, Zikrî.

Kastamonulu âşıklar üzerine gerçekleştirilen bir diğer çalışma Süleyman Şenel tarafından 2007 yılında hazırlanan *Kastamonu'da Âşık Fasılları* isimli eserdir. Bu çalışmada tespit edilmiş isimlere ilave olarak 13 yeni isim eklenir: Tûrâbî, Fuâdî, Cemile Hanım, Behçetî, Kôr Hüseyin, Bergiya, Haykuru, Garagadioğlu Rıf'at Efendi, Hafız, Vefâî, Kel Çavuş, Külhânî, Süleyman (Âşık Dede).

Eyüp Akman ise 2018 yılında yayımladığı “*Kastamonu'da Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*” isimli çalışmasında Kastamonulu halk şairlerine şu iki ismi eklemiştir: Ahmet Rıza Boşdurmaz, Medhî (2018: 279).

Kastamonulu şair ve yazarlar hakkında bilgi veren bir diğer isim Zeki Gürel olmuştur. Gürel, “*Ol Mahiler ki Derya İçredir Deryayı Bilmezler*” başlıklı yazısında Kastamonulu şair ve yazarların yer aldığı geniş bir liste yayımlar (2021: 146-147).

Elbette Kastamonulu âşıkları bu isimlerle sınırlandıramayız. Abdullah Aydın tarafından hazırlanan ve bu alanda yapılan son çalışma olma özelliğini koruyan *Kastamonulu Divan Şairleri* isimli eserde 143 şairin biyografisine yer vermiştir. Bu şairlerden bazılarının daha önce yapılan çalışmalarda isimlerle ortak olması Kastamonulu âşıkların sayısının daha da artırılabilceği manasına gelmektedir. O hâlde burada en büyük rol cönk ve mecmualara düşmektedir. Âşıklara ait olan ya da âşıkların şiirlerini ihtiva eden cönk ve mecmuaların gün ışığına çıkarılması bizlere hem yeni isimlerin kapılarını aralayacak hem de Kastamonu gibi önemli bir kültür merkezinde asırlarca yaşatılan geleneğin derli toplu bir biçimde ortaya konmasına yardımcı olacaktır.

1.3 Mecmualar Hakkında Genel Bilgi

1.3.1 Mecmuanın Tanımı

Arapça bir kelime olan mecmua, cem‘ kökünden türetilmiş olup sözlüklerde “toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap, dergi” (Devellioğlu, 2010: 689); “türlü konulardan söz etmek üzere çıkarılan risale” (Özön, 1988: 472); “eski harflerle yazılmış olan içinde seçme yazıların bulunduğu el yazması eser” (Pala, 2015: 300); “toplanıp biriktirilmiş ve düzenlenmiş şeylerin tamamı” (Parlatır, 2006: 1033) gibi anlamlara gelmektedir. Bir edebiyat terimi olarak bakarsak mecmuanın kütüphanecilik literatüründe derlemeye tekabül ettiğini görürüz. “Günümüz Türkçe’sinde dergi olarak karşılığını bulan mecmua, yakın zamana kadar da günlük olmayan (haftalık, aylık, üç aylık, altı aylık, yıllık vb.) periyodlarla yayımlanan süreli yayınlar karşılığında kullanılmaktaydı.” (Köksal, 2012: 411).

Mecmualar, edebiyat araştırmacıları için de genelde bir veyahut daha fazla şair-yazar tarafından çeşitli nesir ya da nazım türündeki yazıların bir araya getirilmesiyle oluşturulan eserler şeklinde tanımlanabilir. Bu eserler içerisindeki malzemenin türüne göre farklı isimlerle anılabilir.

Mecmuaların müstakil birer eser olarak Türk edebiyatının hangi döneminden itibaren görülmeye başladığını söylemek zordur. Ancak elimizde bulunan mevcut eserlerden hareketle bu türün 15. yüzyılda zuhur etmeye başladığını ve ilk örneklerini verdiği söylenebilir. Bu bağlamda karşımıza çıkan ilk eser 1437’de derlenen *Mecmuatü’n-Nezâir*’dir. Ömer Bin Mezîd tarafından derlenen bu mecmua, türünün ilk örneği olarak kabul edilmektedir. İlk örneklerini 15. yüzyılda verdiği düşünülen yazma geleneği, başlangıçta nazire mecmuaları şeklinde karşımıza çıkmış, 16. yüzyıldan sonra ise kendine has özellikler kazanarak farklı şairlerin farklı türlerdeki eserlerinin derlendiği defterler şeklinde gelişimini sürdürmüştür. Özellikle bu yüzyılda edebî gelişimin ve bu edebî gelişime zemin hazırlayan edebî muhitlerin de etkisiyle derlenen mecmuaların sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır (Şenödeyici ve Akdağ, 2016: 367).

19. yüzyıla kadar hatta bazı örnekleriyle bu yüzyıldan sonra da devam ettiğini gördüğümüz yazma geleneğinin edebiyat tarihimize ciddi katkıları olmuştur. Bu kaynaklar ile birlikte edebiyat tarihi hakkında birçok yeni bilgi elde etmek, eksik bilgileri tamamlamak ve daha önce açılmamış kapıları aralamak mümkün olmuştur.

1.3.2 Mecmuaların Şekil ve İçerik Özellikleri

Mecmualar eski/yazma eser kütüphanelerinde en çok yer alan eser türleri arasındadır. Bu eserlerin edebiyat araştırmalarına ve kültür tarihinin öğrenilmesine sağladığı faydanın yanı sıra tarihe, sosyolojiye, halk bilimine, dine dair birçok önemli bilgileri barındırması daha detaylı bir şekilde ele alınıp incelenmesini gerektirmektedir. Bu incelemeler sonucunda mecmuaların geneli hakkında söylenebilecek bazı şekil ve içerik özellikleri oluşmuştur. Denilebilir ki mecmualar soldan sağa doğru açılan defterlerdir. Derleyen/mürettibin kişisel zevki doğrultusunda oluşturulan mecmualar kişisel not defteri özelliği gösterir. Bu defterler zamanla toplanıp tertip edilmiş, özenle korunup ciltlenen kitaplar hâline gelmiştir. Bu defterin boyutu, cildi ve kâğıdı çeşitli özelliklere sahip olabilir.

Şükrü Elçin, “*Cönkler ve Mecmualar Üzerine*” adlı makalesinde bu eserlerin Arap harfleri ile yazıldığını, yazılışlarında ve tertiplerinde herhangi bir kurala ve düzene bağlı kalınmadığını ifade etmektedir. Bir çeşit antoloji olan bu eserlerin yazarları ve yazıldığı tarihler çoğu zaman bilinmemektedir. Elçin’in üzerinde durduğu bir diğer özellik ise mecmuaların genellikle eserleri yazıya geçmiş, kütüphanelere intikal etmiş şair ve muharrirlerin eserlerinden yapılan seçmelerden oluştuğudur. Bu eserler divan edebiyatının bütün nevilerini içerebilir (1997: 11-12).

Bu nevilerin yanı sıra çeşitli dualar ve ilahiler, kopya edilmiş vesikalar, tılsımlar, ilaç tarifleri ve reçeteler, din büyüklerine ve padişaha edilen dualar, padişahların cülus veya ölüm tarihleri, kişisel bilgiler, sahibinin aile efradının doğum ve ölüm tarihleri, mektuplar ve günlük hayatla ilgili bilgiler mecmuaların boş sayfalarında yer alan diğer içeriklerdir.

Mecmualar; divan, tezkire gibi yazılı eserlerden farklı olarak ele alınmış kendine özgü bir şablon üretememiştir. Hemen hemen her mecmua, derleyicinin/mürettibin kişisel

zevk ve beğenileri doğrultusunda şekillenmiş, derleyicinin/mürettibin ihtiyacına cevap verecek şekilde oluşturulmuştur. Dolayısıyla eserin içeriğini, şekil ve imla özelliklerini belirleyen tek husus derleyicinin/mürettibin tercihleri olmuştur. Özellikle şiir mecmuaları pek çok şairin çeşitli nazım şekillerinde yazılmış şiirlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. İçerisinde yer alan şairler değişik yüzyıllardan ve farklı mezheplerden seçilebildiği gibi şiirler de değişik nazım şekillerinde hatta Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça dillerinde yazılmış olabilir (Köksal, 2012: 412). Genellikle ilmî ve dinî muhtevaya sahip olan mecmuaların Arapça, edebiyat ve sanat konularını içeren mecmuaların ise Farsça-Türkçe olarak derlendiği tespit edilmiştir (Uzun, 2003: 267).

Şiir mecmualarının bazıları baştan veya sondan eksik olabileceği gibi bazıları da hem baştan hem de sondan eksiktir. Bu eksiklikler bazen de mecmuanın iç sayfalarında görülebilir. Bu eksiklikler mecmuanın genel yapı ve muhtevasını etkilemekle birlikte her şiirin bağımsız bir metin olarak meydana gelmesi inceleme noktasında ortaya çıkabilecek problemleri bir dereceye kadar gidermektedir. Mecmualarda derleyene/mürettibe ve istinsah tarihine dair kayıtların çoğu zaman yer almaması derlendiği tarihin tespitini zorlaştırmaktadır. Bu noktada mecmuanın muhtevası devreye girmektedir. Mecmuada yer alan şairlerin yaşadıkları dönem, mecmuanın fiziki durumu (kâğıt, cilt vs.) mecmuanın tarihini tespit etme noktasında önemli ipuçları verebilir (Köksal, 2012: 412-413).

Mecmualara yönelik bir diğer önemli husus da kimi şiir mecmualarını derleyen kişinin şair olması ve mecmuaya kendi şiirlerinden örnekler kaydetmesidir. Böylelikle o şairin eserlerine ulaşma bakımından doğrudan kaynak olma özelliği gösterir.

1.3.3 Mecmuaların Sınıflandırılması

Mecmuaların daha sağlıklı bir şekilde incelenebilmesi için farklı ölçütlere dayanan sınıflandırma çalışmaları yapılmıştır. Bu sınıflandırma çalışmalarında şekil, muhteva, mürettibin mensubiyeti gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Mecmuaların şekil ve içerik özelliklerine dayanan ilk sınıflandırma Agâh Sırrı Levend'e aittir. Levend, *Türk*

Edebiyatı Tarihi adlı eserinde şekil ve muhteva özelliklerini dikkate alarak mecmuaları beş ayrı başlık altında toplamıştır:

1. Nazîreler mecmuaları,
2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları,
3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar (1984: 166-167).

Bu noktada özellikle son dönemde yapılan sınıflandırma çalışmalarının üzerinde durmakta fayda vardır. Zira mecmualar üzerine son yıllarda yapılan çalışmaların sayısında ciddi bir artış söz konusudur. Çalışmalar arttıkça mecmualar hakkında sahip olunan malumat da artmış, mecmuaların daha sağlıklı incelenebilmesi için yeni tasnif denemelerinin yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda yeni tasnifler denenmiştir. Yapılan tasnif denemelerinden birisi Atabey Kılıç’a aittir. Kılıç, “*Mecmua Tasnifine Dair*” adlı çalışmasında mecmuaları şu ana başlıklar altında sınıflandırmıştır:

1. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından,
2. Şekil bakımından,
3. Dil bakımından,
4. Muhteva bakımından,
5. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar (2012: 81-95).

Mecmualar üzerine yapılan bir diğer tasnif denemesi Mehmet Gürbüz’e aittir. Gürbüz, şiir mecmualarını dikkate alarak yapmış olduğu bu tasnif çalışmasında derleyiciyi yönlendiren etkenler üzerine yoğunlaşmış, sınıflandırmasını buna göre yapmıştır. Böylece mecmuaların oluşum sürecine odaklanma imkânı bulmuştur. Daha açık bir ifade ile mecmuayı oluşturan mürettibin hangi temaları neden seçtiğine, derleme faaliyetine girerken neyi hedeflediğine cevap bulmayı amaçlamıştır. Gürbüz, yapmış olduğu tasnif çalışmasını beş ana başlık ve bu başlıklar altında yer alan alt başlıklarla oluşturmuştur. Bu tasnif şöyledir:

1. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları,
2. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları,
3. Nazire mecmuaları,
4. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar,

5. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin divânlarını/şiiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar (2012: 108-112).

Görüldüğü üzere mecmuaları sınıflandırma noktasında farklı ölçütlere dayanan pek çok çalışma yapılmıştır. Bu tasnif çalışmalarından da hareketle mecmuaların sahip olduğu geniş muhtevayı kavrayabilir, mürettibin zevk ve temayüllerini anlayabiliriz.

1.3.4 Mecmuaların Önemi

Mecmualar edebiyat tarihimize kaynaklık eden önemli eserlerdir. Kendi devrinin rağbet gören edebî malzemesini kayda geçiren bu eserler özellikle edebî ve biyografik açıdan edebiyat tarihimize ışık tutmakta, araştırmacılara zengin bir içerik sunmaktadır. Bu içerik, nitelik ve nicelik olarak oldukça değerlidir. Edebî gelişimin tarihî seyirdeki ilerleyişinde önemli bir misyona sahip olan mecmualar, edebiyat tarihimizdeki önemli boşluklarının doldurulmasına da yardımcı olmaktadır. Köksal, “*Şiir Mecmualarının Önemi ve “Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi” (MESTAP)*” adlı bildirisinde şiir mecmualarının önemine dair şu tespitlerde bulunmuştur: Kaynaklarda adı geçmeyen şairlere yer vermesi, şairlerin bilinmeyen şiirlerine kaynaklık etmesi, bilinmeyen nazım şekilleri ve türlerini ihtiva etmesi, mevcut olmayan eserleri bulundurabilme özellikleri mecmuaları önemli kılan özelliklerin başında gelmektedir. Kimi mecmualar şairlerin hayatıyla ilgili önemli ipuçları bulundurulur. Bu ipuçlarından hareketle şairlerin biyografisine yapılacak katkılar yine mecmuaların önemini ortaya çıkarması açısından kritiktir. Mecmuaları önemli kılan bir diğer özellik ise boş veya yazılı sayfaların derkenarlarına düşülen notlardır. Duaları, ilaç tariflerini, tılsımları, müstakil matla ve müfretleri içeren bu notlar sosyoloji, tarih, kültürel antropoloji, dinler tarihi, halkbilim gibi farklı bilim dallarından kişilerin ilgi alanına girmekte ve bu bilim dalları için kıymetli içerikler oluşturmaktadır (2012: 417-421).

Teze konu olan mecmua, yukarıda yer alan özelliklerin hemen hepsini taşımaktadır. Mecmuanın içerisinde kaynaklarda adı geçmeyen şairler, bilinen şairlerin yeni şiirleri, şairlerin divanlarında yer alan şiirlerin varyantları yer almaktadır. Mecmuada mürettibe dair bir hususiyet yer almasa da içerisinde yer alan şiirlerden ve şairlerden hareketle mürettibin kişiliğine dair birtakım çıkarımlar yapmak mümkündür. Mecmuada yer alan şiirlerin büyük çoğunluğunun Kastamonu ve yöresinde yetişen

şairlere ait olması da mecmuanın önemini artırmaktadır. Yerel özellikler gösteren bu tarz mecmualar o bölgedeki edebî ortamı sunması, adı daha önce duyulmamış yeni şairlere yer vermesi bakımından oldukça kıymetlidir. İncelenen mecmua Kastamonulu şairlerin yeni şiirlerine yer vermekte kaynaklarda var olan şiirlerin versiyonlarını içermektedir.

1.3.5 Cönkler

Cönkler, mecmua olarak tanınan ve bilinen derlemelerin farklı biçimde ciltlenmiş şekilleridir. Mecmualar ve cönkler içerik itibarıyla birbirine benzerlik gösterse de bu iki kaynak arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların başında onların şekil özellikleri gelmektedir. Orhan Şaik Gökyay'ın verdiği bilgiye göre mecmualar, soldan sağa doğru açılan defter olma özelliğine sahipken cönkler tûlâni yani uzunlamasına açılan defterlerdir. Bu özelliğinden dolayı cönkler sığır dili/dana dili de denmektedir. Bazı cönkler ise bildiğimiz defter şeklindedir (Gökyay, 1984: 110).

Cönkler çeşitli boyutlara sahip olabilmektedir. Bir cönk 5x10 santimetre ebatında olabileceği gibi 15x23 santimetre ebatında da olabilir. Cönklerin yaprak sayıları da değişkenlik göstermektedir. Cönklerin genellikle 30 ile 300 yaprak arasında çeşitlendiği tespit edilmiştir. Cönklerin dış yapı özelliklerine bakınca üzerlerinin çoğunlukla siyah ve kahverenginin çeşitli tonlarında, nadiren de kırmızı deriyle kaplandığını görürüz. İyi bir şekilde terbiye edilmemiş olan bu derilerde mukavva ve tezyinat bulunmamaktadır. Nadiren de olsa üzerleri kaba cetveller, yıldız biçiminde motifler ya da kafes gibi geometrik şekillerle kaplı cönkler rastlanabilir. Kâğıtları 16. ve 17. yüzyıla ait olan cönklerin genellikle daha temiz ve iyi terbiye edilmiş olduğu, 18. ve 19. yüzyıla ait olan cönklerin ise kirli kâğıda, kalın ve kaba filigrana sahip olduğu görülür. Eski cönklerde de renkli ve aharlı kâğıtlara rastlanmakla birlikte özellikle son yüzyılda yazılanlarda pembe, krem, sarı, turuncu, mavi, mor, tırşe renkteki adi kâğıtlar kullanılmıştır (Cunbur, 1974: 71).

Mecmualarda olduğu gibi cönklerin içerisinde de birden fazla dille yazılmış nazım ve nesir örneklerine rastlayabiliriz. Türkçe şiirlerin yanı sıra Arapça ve Farsça

manzumeler cönklerde çokça rastlanan örneklerdir. Bazen bir bazen de birden fazla kişinin kaleminden çıkan cönklerin baştan, sondan veya ortasından bazı yaprakları kopmuş veya koparılmış olabilir. Ancak bu durum cönklerin genel yapısında bir bozulmaya sebebiyet vermez. Her manzumeyi kendi içerisinde bir bütün olarak düşündüğümüzde kopan her yaprağın cönkün değil manzumenin bütünlüğünü etkileyeceğini ifade edebiliriz.

Dinî metinler, ilahiler ve halk şairlerinin şiirleri cönklerin zengin muhtevasının ilk sırasını oluşturmaktadır. Cönklerin sahip olduğu bu zengin içerik cönklerin ve mecmuaların birbirinden bağımsız eserler olarak düşünölemeyeceği fikrini doğurduğu gibi cönklerin halk şiirine, mecmuaların da klasik şiire özgü bir tür olduğu yönündeki iddiaları çürütmekte, cönk ile mecmua denen kaynakların esasında aynı eserler olduğunu ortaya koymaktadır.

Cönklerin sahip olduğu bir diğer özellik onların imlasının bozuk olduğu iddiasıdır. Bu özellik cönklerin “kırsal kesimde yaşayan, az çok okumuş, şiir meraklısı, belki bir kısmı “âlim” olmasa da “ârif” diyebileceğimiz insanların” (Köksal, 2016: 38) elinden çıkmış olmasına bağlanır. Ali Berat Alptekin bu konuda şunları söyler:

Cönklerin imlâsı çok bozuktur. Bazen bir kelimenin bir kaç yazılışı ile karşılaşabiliriz. Bunun yanında [hattat] kaleminden çıkmış kadar güzel olan cönklerimiz de vardır. (...) Cönkleri yazarlar umumiyetle halktan kişilerdir. Bu sebepten imlâ yanlışlarının dışında şekil yanlışları da yapılabilir. “Koşma” yerine “gazel”; “gazel” yerine “müseddes” denildiği gibi (1987: 228).

Ancak, Ali Duymaz’a göre cönklerin imlasında karşılaşılan imla problemlerinin temel nedeni cönklerin sözden yazıya geçen, bir başka deyişle sözlü ortamda üretilen metinlerin yazıyla ifadesinden ibaret defterler olmasından kaynaklanmaktadır:

Bu, aynı zamanda onları tutan kişilerin de üstelik mensubu bulundukları sözlü kültürün bir üst tabakasında insanlar sayılarak sözlü kültürden henüz kop(a)mamış, okuryazarlığın eşiğinde olan insanlar olduğu bilgisiyle de örtüşür. Dolayısıyla sözün imlâsı, sözdizimi veya genel olarak ifade edersek yazıdaki gibi dilbilgisi ve yazım kuralları yoktur. Bu açıdan da cönklerin yazımında “standart” veya “klasik” bir imlâ beklemek mümkün olmadığı gibi doğru da değildir. Ayrıca cönkleri özgün kılan da belki bu söze, konuşmaya yatkın imlâsıdır (Duymaz, 2016: 21).

Denilebilir ki cönkler, birincil sözlü kültür tabakasından ikincil sözlü kültür tabakasına geçen toplumun kaybolma korkusuyla kaydettiği ürünleri içeren defterler olmuştur. Dolayısıyla zengin bir sözellikten okuryazarlığa adım atışın ilk mahsullerinden birisi olarak ortaya çıkan cönklerdeki imla hataları, toplumsal ifade kabullerini henüz değiştirememiş olan bireyin yansıması olarak görülmelidir. Kültür tabakaları arasındaki bu geçiş beraberinde kolektif bilinçten bireysel bilince yolculuğun da kapılarını aralamıştır.

1.3.6 Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi (MESTAP)

Türk şiirinin en önemli kaynakları arasında gösterilen mecmualar üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda ciddi oranda arttığı görülmektedir. Mecmualarda yer alan zengin muhteva akademik çevre için önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu kaynak yapılan yüksek lisans ve doktora tezleriyle, sunulan bildiriler ve kaleme alınan makalelerle gün yüzüne çıkarılmaktadır.

Mehmet Fatih Köksal öncülüğünde başlatılan Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi (MESTAP) ile yapılan çalışmaların daha derli toplu bir hâlde ilerlemesi ve kayıt altına alınması, sistemli bir şekilde araştırmacıların ve okuyucuların hizmetine sunulması amaçlanmaktadır.

MESTAP projesi bir ferde yahut üniversiteye ait değildir. Proje, ülke çapındaki bütün çalışanların desteğiyle ilerlemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ilk önce şiir mecmualarının ardından da edebiyatla ilgili olan bütün mecmuaların ayrıntılı tasnif ve dökümlerinin yapılması hedeflenmektedir. Proje, tercihen yüksek lisans öğrencilerine yaptırılan tezler üzerinden yürütölmektedir. Mecmuaların incelemesi ve çalışılması belli usuller dâhilinde ilerlemektedir (Köksal, 2012: 422). Bu usullerin neler olduğu ve uygulamasının nasıl gerçekleştirileceği kaynaklarda yer almaktadır.

Proje, uygulamaya konulduğu dönemden itibaren yapılan çalışmalar ile birlikte amacına hizmet etmeye başlamıştır. Zeynep Süngü, 2019 yılında hazırlamış olduğu *Şiir “Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP”* isimli çalışmasında şiir mecmuası çalışmaları üzerine kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiş ve konuyu sayısal verilerle ortaya koymuştur. Buna göre 2011-2019

yılları arasında incelemeye tabi tutulan 668 çalışmanın 170'inde MESTAP tablosuna yer verildiği görülmüştür. Bu çalışmaların 143'ü tez, 27'si ise makale düzeyindedir. Tüm çalışma alanlarında en fazla çalışmanın 2018 ve 2019 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir. MESTAP çalışmalarının en yoğun şekilde yaptırıldığı dönem 2018 ve 2019 olmuştur. (Süngü, 2020: 1055). 2020-2022 yılları arasında tez düzeyinde hazırlanan şiir mecmuası sayısı 147'dir. Bu 147 çalışmanın 112 tanesi içerisinde MESTAP tablosu yer almaktadır. Yıllara göre incelendiğinde, yapılan çalışmalarda MESTAP tablosuna yer verme oranının git gide arttığı, şiir mecmuası çalışmalarının çoğunda MESTAP tablosunun yapılmaya başlandığı görülmektedir.



2. MECMUANIN TANITILMASI

2.1 Nüsha Tavsifi

Mecmuanın tavsifi şu şekildedir: 13.5×19.5 cm iç ölçülerinde, dış kapağı kopmuş durumdadır. Toplam 20 varaktan oluşan mecmuanın satır sayısı muhtelifdir. İki yanı ve alt tarafı kırmızı kalemle çizilmiş, sarı renkli, çizgili bir okul defteri görünümündedir. Tek elden çıktığı anlaşılan okunaklı bir nesih yazısı ile yazılmıştır. Genelinde siyah mürekkep kullanılmakla beraber mavi mürekkeple yazılmış şiir örnekleri de mevcuttur. Mecmuanın yaprakları numaralandırılmıştır. Yapraklarda yer alan numaralara bakıldığında mecmuanın muhtevasında herhangi bir kopma veya eksilmenin olmadığı görülür. Defterin sağ ve sol derkenarına da şiirler kaydedilmiş böylelikle yapraklar son derece dolu bir görünüm kazanmıştır. İçerisinde mürettibe veya tertip tarihine ait herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Klasik Türk şiirinin şöhretli şairlerinin yer bulduğu mecmuada halk şiiri örnekleri genellikle Kastamonu ve çevresinde yetişen âşıklardan kaydedilmiştir.

Baş: [1]

Hak seni güller gibi gülşende handân eylesün
Hüzn [i]le a‘dâlarıñ bağırın kızıl kan eylesün

Son: [20]

Neler çekdi Âgâh gönlün elinden
Seylâba döner dü çeşmim selinden
Sen kurtar yâ Râb nâdân elinden
Çekdiğim cefâlar takrîre gelmez

2.2 Mecmuanın Tertip Hususiyetleri

Toplam 20 varaktan oluşan mecmuada gazel, murabba, muhammes, müseddes, koşma, semâî, kalenderî, destan ve dîvân gibi çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış 114 şiir yer

almaktadır. Mürettibin şiirleri belirli bir tasnif dâhilinde kaydedip kaydetmediği tespit edilememiştir.

Mecmuanın girişinde “İbtidâ-i ...” ifadesi yer almaktadır. İfadenin bir kısmının silinmiş olması yapabileceğimiz değerlendirmelere engel olmaktadır. Mürettip bazı şiirleri şiirin nazım şekline göre, bazı şiirleri ise şairin mahlası ile beraber kaydetmiştir. Mecmuadaki şiirler hem aruz kalıpları ile hem de hece ölçüsü ile yazılmıştır. İçerisindeki şiirlerin tamamı Türkçe olan mecmua herhangi bir biyografik kayıt veya malumat içermemektedir. Erzurumlu Emrâh 32 şiir ile mecmuada en çok şiiri bulunan şair durumundadır. Emrâh’ı 13 şiir ile Kastamonulu Âşık Fevzî, sekiz şiir ile Kastamonulu Âgâhî, beş şiir ile Kastamonulu Çörekçizâde Nâbî takip etmektedir. Kastamonulu şair Tûrâbî’ye ait iki, Kemâlî’ye ait bir ve Sıdkî’ye ait bir şiir mevcuttur. Bu durumda mecmuanın içerisinde yer alan şiirlerin hemen hemen yarısı Kastamonu ve çevresinde yetişen şairlere aittir. Bu da mecmuanın Kastamonu’da tertip edilmiş olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Mecmuanın bazı yapraklarının sağ ve sol derkenarlarında kurşun kalemle ve soluk mürekkeple kaydedilmiş manzumeler bulunmaktadır. Bu durum okumayı zorlaştırmaktadır. Sonradan eklendiği anlaşılan bu manzumelerin yazı karakteri mecmuanın geneliyle benzerlik göstermektedir. Bu durum mecmuanın tek bir elden çıkmış olduğunu göstermektedir. O hâlde denilebilir ki mürettip, mecmuayı oluşturduktan sonra boş yaprakların sağ ve sol derkenarlarına sonradan eklemeler yapmıştır.

Mecmuada dikkat çeken bir diğer husus 5 numaralı sayfada bulunan “Monlâ Beg Çörekçizâde’nin eş’ârına beñzer imâleler çokdur” ile “Bizim hâce efendiye tashîh itdirmeli öyle deftere kayd itmeli beyân-ı eş’âr saña câ’îz değildir” notudur. Bu iki not farklı bir yazı karakteri ile şiirlerin yanına düşülmüştür. Buradan derleyicisinin mecmuaya kaydettiği şiirleri kendisinden daha üst seviyede bilgi ve donanımına sahip birisine kontrol ettirdiği sonucuna ulaşabiliriz. Kontrolü sağlayan bu kişi “Monlâ Beg Çörekçizâde”nin şiirleri hakkında genel bir görüş belirtebilecek kadar bilgili, mürettibin “beyân-ı eş’ar” şiir yazamayacağını ifade edebilecek kadar yetkilidir. Bu notta vurgulanması gereken bir diğer husus “hâce efendiye tashih itdirmeli” ibaresidir. “Hâce” efendinin şiirleri tashih etmesi bu bölgedeki şöhret ve yetkinliğini göstermesi

açısından önemlidir. Ancak notta adı geçen isimler hakkında herhangi bir malumata ulaşamadık ve tespitte bulunamadık.

Mecmuanın tertibinde dikkat çeken diğer hususlar şunlardır: Mecmuada klasik Türk edebiyatının önde gelen şairlerine ait şiirler yer almaktadır. Örneğin: Ahmed Paşa, Bâki, Nâbî, Nedîm.

Mecmuada âşık edebiyatının önde gelen şairlerine ait şiirler yer almaktadır. Örneğin: Erzurumlu Emrâh, Tokatlı Nûrî, Kemâlî. Âşık Fevzî.

Mecmuada sultan şairlere ait şiir örnekleri yer almaktadır. Örneğin: Murâdî, İlhâmî.

Mecmuada kimliğine dair daha önce herhangi bir malumata sahip olmadığımız şairin şiir örnekleri yer almaktadır. Örneğin: Püryânî.

Mecmuada Erzurumlu Emrâh, Âşık Fevzî, Tokatlı Nûrî, Çörekçizâde Nâbî, Kemâlî gibi usta-çıraklık geleneği içerisinde yetişmiş âşık edebiyatının önemli şairleri yer almaktadır.

2.3 Mürettibin Kimliğine Dair Değerlendirmeler

Her eser, içerisinden çıktığı toplumdan ve o eseri kaleme alan kişiden birtakım izler taşır. Özellikle de cönk gibi mürettibin kişisel zevk ve beğenileri doğrultusunda şekillenmiş olup mürettibin ihtiyacına cevap verecek biçimde oluşturulan eserlerde bu izleri takip etmek daha kolaydır. Geniş ve zengin bir muhtevaya sahip olan ve cönklerde mürettibin edebî, sosyal ve kültürel zevki; dinî, ahlaki yönelimlerine dair önemli tespitlerde bulunabiliriz. Bu hususta tek bir kişinin kaleminden çıktığı anlaşılan mecmuanın mürettibine dair şu değerlendirmeleri yapmamız mümkündür:

Mecmuada kendi şiirinin bulunmamasından hareketle mürettibin şair olmadığını düşünebiliriz. Buna karşın mecmuada yer alan klasik Türk edebiyatı ve halk edebiyatı şiir örnekleri onun her iki sahada da zevk sahibi olduğunu göstermektedir. Mecmuanın imla hususunda çok az hata içermesi, tertip ve yazı noktasındaki ehemmiyet, şiirlerin türü ve şekil bilgisi konusunda verilen bilgiler mürettibin tahsil görmüş ve edebî zevke sahip bir kimse olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca mecmuada yer alan şiirlerin yarısından fazlasının Kastamonu ve çevresinde yetişen şairlere ait olması mürettibin bu bölgedeki edebî geleneğe hâkim olduğunu göstermektedir. Ancak yukarıda da

değinildiği üzere mecmuanın 5 numaralı sayfaya düşülen notlardan hareketle mürettibin şiirleri daha yetkin bir kimseye kontrol ettirdiğini söyleyebiliriz.

Mürettip, mecmuaya ağırlıklı olarak aşk, sevgi, ayrılık konulu şiirleri toplamış, az da olsa dinî-tasavvufî şiir örneklerine yer vermiştir. Bunların yanı sıra mecmuada muamma gibi kısa, destan gibi hacimli içeriğe sahip şiir örnekleri de bulunmaktadır. Bazı şiirler ise mecmuaya iki kere kaydedilmiştir. Tüm bu hususlar mürettibin mecmuayı kendi edebî zevki içinde oluşturduğunun göstergesidir. Bazı mecmualarda görülen süslemelerin mecmuada olmayışı da mürettibin sadelikten yana olduğuna işarettir.

Mürettip mecmuaya kendi dönemini yansıtmış, şiir örneklerini genellikle 19. yüzyıl şairlerinden seçmiştir. Bununla birlikte mecmuada 15. yüzyıl, 16. yüzyıl, 17. yüzyıl, 18. yüzyıl şairlerinden de şiir örnekleri bulunmaktadır.

Mecmuada yer alan 114 şiirin 59'unun Âşık Fevzî'ye ait olan *Mecmua-i Eşar* adlı eserde yer alması ve yine pek çok şiirin Âşık Fevzî'nin *Füsûl-ı Âşıkân* adlı eserinde bulunması şiirlerin aynı kaynaktan çıkmış olabileceği, mürettibin bu eserleri görmüş olabileceği ya da ortak çalıp söyleme ortamlarında bulunmuş olabileceği düşüncesini doğurmaktadır.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki kâğıdın, yazının ve kalemin değişmemiş olması, mecmuanın genelinin ortak bir tarz içermesi mecmuanın kısa bir süre içerisinde tek bir mürettip tarafından oluşturulduğunu göstermektedir.

2.4 Mecmuanın İmla ve İçerik Özellikleri

1. Mecmuanın içerisinde mürettibe ve tertip edilme tarihine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak mecmuada bulunan şairlerinin çoğunun 19. yüzyılda Kastamonu ve çevresinde yaşamış olması, mecmuanın 19. yüzyılın sonunda Kastamonu'da tertip edilmiş olduğunu göstermektedir.
2. Mecmuada 49 şaire ait toplam 114 manzume yer almaktadır. Dört manzumede ise mahlas tespit edilememiştir.
3. Mecmuanın sayfaları numaralandırılmıştır. Bu numaralandırmaya göre mecmuada herhangi bir eksiklik yoktur.

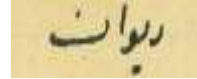
4. Mecmuanın genelinde siyah ve mavi mürekkep kullanılmış, zaman zaman da derkenarlara kurşun kalem ile ilaveler yapılmıştır. Sayfalarda okumaya engel olacak bir yıpranma ya da yırtılma söz konusu değildir. Yalnızca 39 numaralı yaprağın sol derkenarında bulunan Fevzî mahlaslı şiir yazının zamanla soluklaşması nedeniyle tam olarak okunamamıştır.
5. Arap harfleriyle ve nesih yazı şekliyle kaleme alınan mecmuanın yazı dili Türkçedir. Mecmua içerisinde Arapça, Farsça kelime ve terkipler bolca kullanılmış olsa da tamamen bu dillerde yazılan şiir mevcut değildir.
6. Mecmuada hareke kullanılmamıştır.
7. Mecmuada rekabe kaydı tutulmuştur. Bu rekabelerin mecmuaya siyah mürekkeple sonradan eklendiği görülmektedir.
8. Mecmuada yer alan şiirlerin kaydedilme sırasında harf, redif, nazım şekli, nazım türü, şair, konu, içerik bakımından belirli bir düzen tespit edilememiştir. Derleyicinin mecmuayı tertip ederken belirli bir düzen ve sistem takip ettiğini söyleyemeyiz. Aynı şairin şiirleri arka arkaya yazılabildiği gibi birbirinden bağımsız sayfalara kaydedildiği de tespit edilmiştir. Aynı nazım şekliyle örnekler verilirken araya farklı nazım şekilleri ile yazılmış şiirlerin kaydedildiği görülmüştür.
9. Mürettip, mecmuada yer alan manzumelerin bazılarını başlık ile bazılarını ise herhangi bir başlık veya ibare kullanmadan mecmuaya kaydetmiştir.
10. Mürettip, şiirleri başlıklandırırken nazım şekillerini dikkate almıştır.



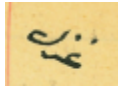
(mu‘ammâdır, 1)



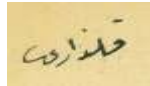
(koşma, 2)



(dîvân, 3)



(gazel, 4)

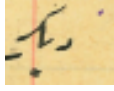


(kelenderî, 10)

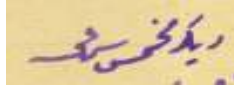


(semâ’î-i müseddës, 17)

11. Bazı durumlarda aynı nazım şekline sahip şiirler alt alta kaydedilirken “Diğer” ibaresi kullanılmıştır.

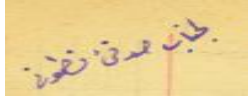


(diğer, 7)



(diğer muhammes semâ'î, 14)

12. Şiirlere şair hakkında bilgi veren başlıklar koyulduğu tespit edilmiştir.

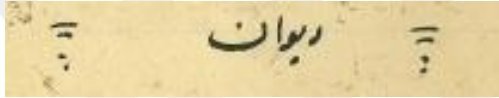


(Li-Cenâbi Sıdkî-i Kastamonî, 5)



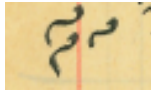
(Destân-ı Emrâh, 30)

13. Bazı başlıklara sağında ve solunda yer alan simgelerle belirginlik kazandırılmıştır.



(dîvân, 2)

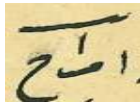
14. Mürettip, manzumeleri birbirinden ayırmak için bazı şiirlerin sonuna "م" harfi koymuştur. Böylece yazma eserlerin genel özelliği olan temmet kaydı tutma işlemini mecmuasında uygulamıştır.



(21)

15. Bazı şiirler mecmuaya iki defa kaydedilmiştir. İrşâdî'ye ait olan 6 ve 25, İlhâmî'ye ait olan 21 ve 60, Nevres'e ait olan 22 ve 61 numaralı şiirler bunun örneğidir.

16. Mecmuada yer alan mahlasların üzeri mürettip tarafından çizilmiştir.



(Emrâh, 4)

17. Bazı mahlaslarının üzerinin çizilmediği tespit edilmiştir.



(İrşâdî, 7)

18. Şiirlerin tekrar eden mısraları “eyzân” ifadesiyle verilmiştir.

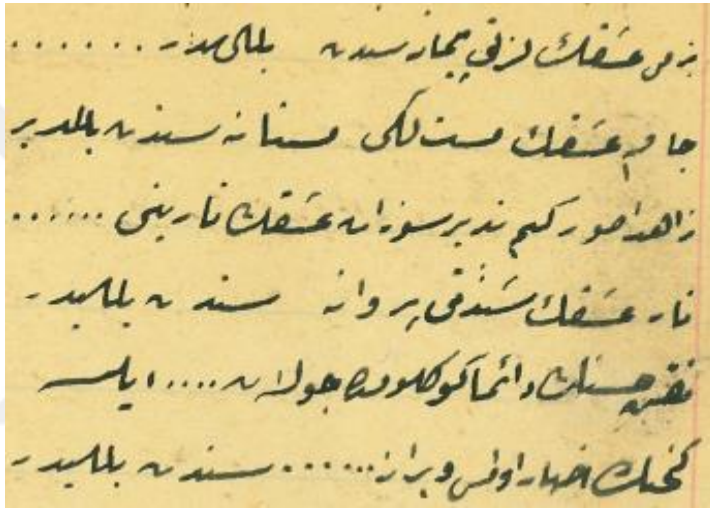


(Eyzân, 14)



(Eyzân, 16)

19. Mürettip, mecmuadaki bazı şiirleri kaydederken mısra içerisinde  işaretini kullanmıştır. Bahsi geçen işaretin yer aldığı şiirler diğer kaynaklar ile karşılaştırılmış ve şiirlerde herhangi bir eksikliğin olmadığı tespit edilmiştir. Örneğin:

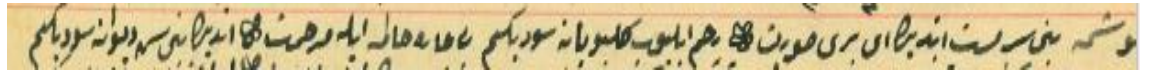


(38)

20. Mürettip 37 numaralı sayfanın derkenarına kaydettiği koşmayı defteri daha ekonomik kullanabilmek için alt alta değil yan yana kaydetmiştir. Bu durumda



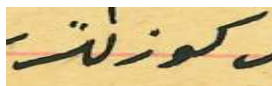
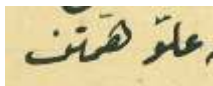
mısraları birbirinden  işaretiyle ayırmıştır. Bu durum, mürettibin kişisel zevkinin mecmu üzerindeki hâkimiyetini göstermektedir.



(37)

21. Kelime içerisinde ya da kelime sonunda bulunan çift ünsüzlerde “şedde” işareti

kullanılmıştır. Şedde bazen  bazen de  şeklinde kaydedilmiştir:



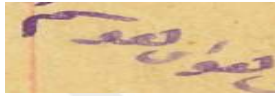
(‘ulüvv-i himmetin, 2) (güzeller, 3)

22. Bazı tamlamalarda “hemze” kullanılmıştır.



(gonca-i handâneler, 3)

23. Mecmuada yer alan bazı kelime grupları arasında yâ-yı izâfetin kullanımı gösterilmiştir.

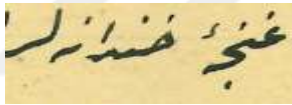


(hevâ-yı hevesim, 1)

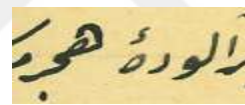


(deryâ-yı muhabbetde, 1)

24. Mecmuadaki bazı kelime grupları arasında hemze-i izâfetin kullanımı gösterilmiştir.

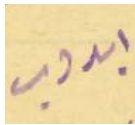


(gonca-i handâneler, 3)

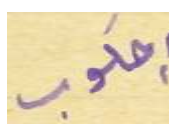


(âlûde-i hicr, 3)

25. Zarf fiil eki *-Ip, -Up* mecmuada genellikle “b”li şekilde yazılmıştır.

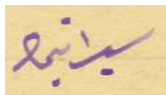


(idûb, 9)

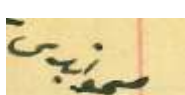


(çekûb, 17)

26. *et-* fiili mecmuada genellikle *-it* şeklinde yazılmıştır.



(seyr itmek, 18)



(mahv itdi, 21)

27. “cim” (ج) harfi bazı durumlarda noktasız bir şekilde gösterilmiştir.



(cism, 4)

28. Mürettip bazı yerlerde yaptığı yanlışların üzerini çizmiş ve yanlışını düzeltmiş, şiire kaldığı yerden devam etmiştir.



(müstezâd, 26)



(eğer inanmazsañ, 33)



3. MECMUANIN İNCELENMESİ

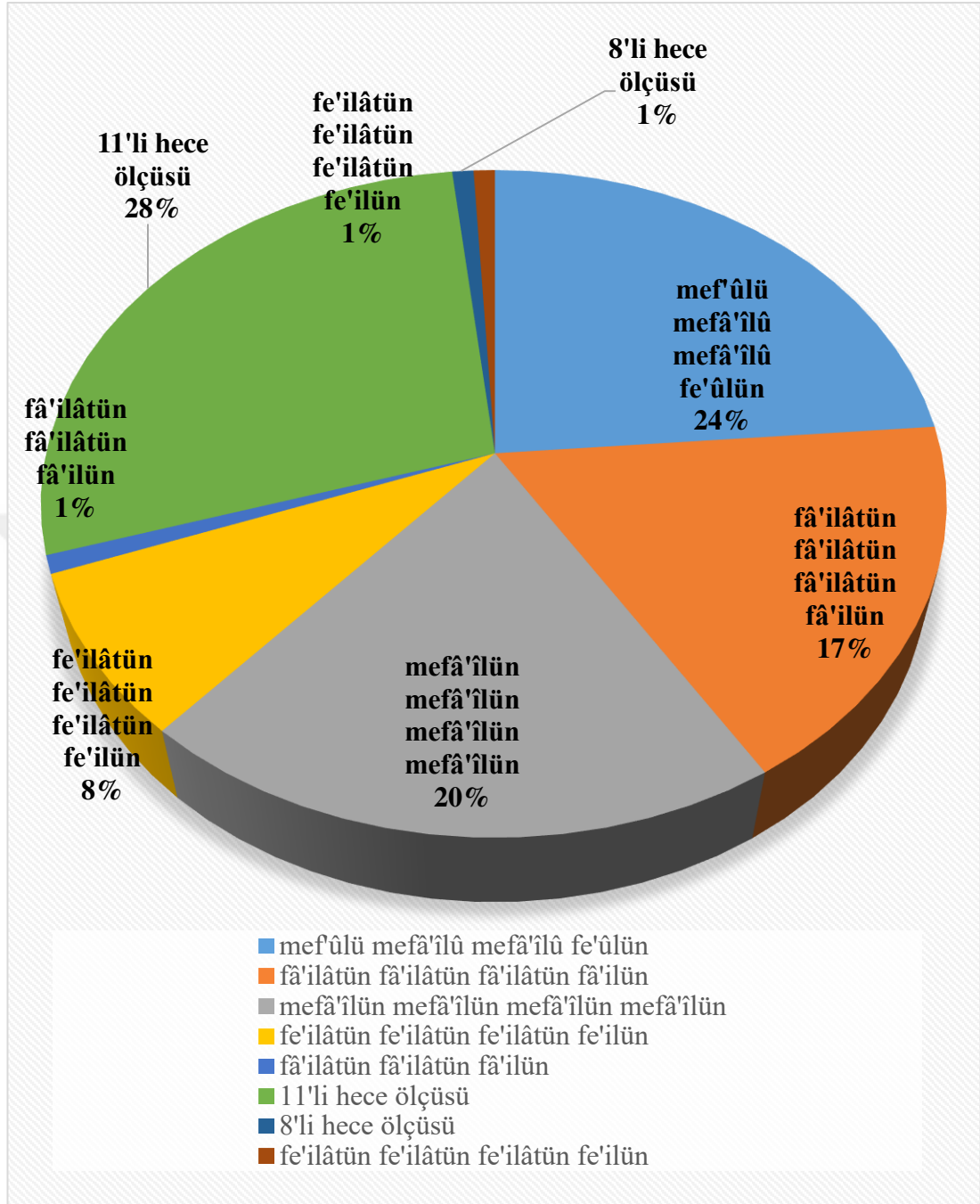
3.1 Mecmuada Kullanılan Vezinler ve Şiirlere Göre Dağılımı

Mecmuada toplam 114 adet şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin 81 tanesi aruz ölçüsü ile 33 tanesi hece ölçüsü ile yazılmıştır. Aruz ölçüsüyle kaydedilen 81 şiirde altı farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Bu aruz kalıpları içerisinde en fazla tercih edilen 27 şiirin kaleme alındığı Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün (- - . / . - - . / . - - . / . - -) vezni olmuştur. Sonrasında ise 23 şiirin yazıldığı Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (. - - - / . - - - / . - - - / . - - -) vezni ile 20 şiirin yazıldığı Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (- . - - / - . - - / - . - - / - . -) vezni gelmektedir. Heceli şiirlerin 32 tanesinde 11'li, birinde 8'li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Şiirlerin aruz ve hece veznine göre dağılımı şu şekilde tespit edilmiştir:

Tablo 3.1 Mecmuadaki şiirlerin vezinlere göre dağılımı

Sıra Nr.	Kullanılan Vezin	Sayı
1	Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün	27
2	Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün	23
3	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün	20
4	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün	9
5	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün	1
6	Feilâtün	1
7	Hece Ölçüsü / 11'li	32
8	Hece Ölçüsü / 8'li	1
		Toplam: 114



Şekil 3.1 Mecmuada yer alan vezinlerin kullanım sıklığı

3.2 Mecmuada Kullanılan Nazım Şekilleri ve Şiirlere Göre Dağılımı

Manzum eserlerin mısra ve bend sayısı, bunların kafiye özellikleri ve sıralamadaki kümeleniş biçimi gibi dış yapı özelliklerinden meydana gelen nazım şekilleri, tarihî seyrinde edebî akımlara ve dönemlere göre değişiklik göstermiştir. Türk edebiyatının İslamiyet'in kabulüyle birlikte Arap ve Fars edebiyatıyla daha fazla hemhâl olması bu

edebiyatlara ait nazım şekillerinin edebiyatımıza girme sürecini hızlandırmıştır. Bu doğrultuda bir yandan klasik edebiyatın ortaya çıkardığı ve benimsediği nazım şekilleri kullanılmış bir yandan da halk edebiyatı nazım şekilleri kullanılmaya devam etmiştir. 17. yüzyıla gelindiğinde ise şairlerin artık ortak vezin ve nazım şekli kullanma çabasının ortaya çıktığını görürüz. Bu durum, Köprülü tarafından şöyle ifade edilmektedir:

XVII. asırdan başlayarak, imparatorluğun büyük merkezlerinde yetişen saz şairlerinin, klasik şairlere benzemek ve onlardan geri kalmamak gayretiyle, oldukça kuvvetli klasik edebiyat kültürüne sahip olmaları, aruz veznini ve bazı klasik nazım şekillerini (gazel, murabba, müseddes, müstezad gibi) kullanmaya başlamaları, yabancı terkip ve kelimelere ve klasik şiire mahsus mefhumlara manzumelerinde gitgide daha geniş bir yer vermeleri, âşıklar arasında, kendilerinin artık bu cihetlerden de klasik şairlerden geri kalmadıkları kanaatini doğurdu; bu kanaat onlar arasında yavaş yavaş büsbütün kuvvetlendi (Köprülü, 2018: 225-226).

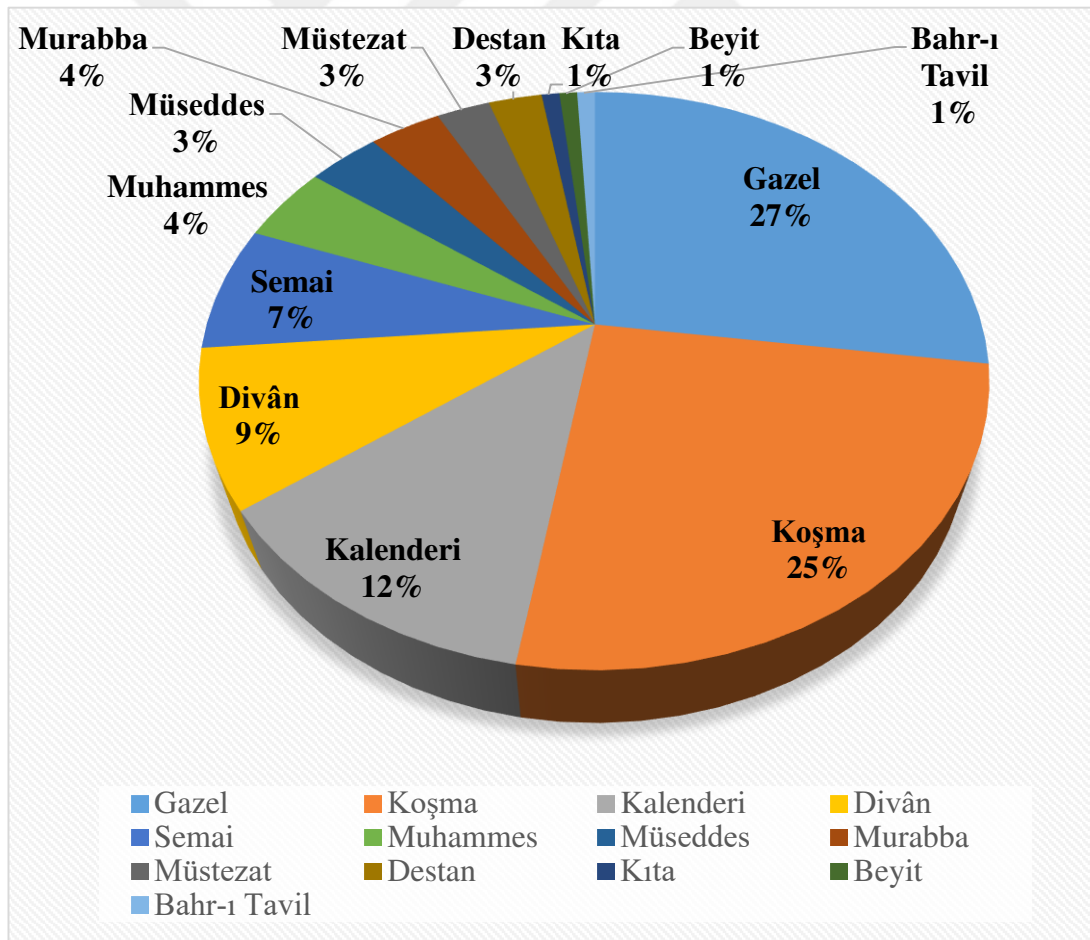
İçerisinde 15. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasındaki şairlerden şiirler bulunduran mecmuada hem divan şiiri nazım şekilleri hem de halk şiiri nazım şekilleriyle yazılmış şiirler bulunmaktadır. 19. yüzyılın güçlü âşıklarından birisi olan Erzurumlu Emrâh'ın koşma ve destanlarının yanı sıra aruz ölçüsünü kullanarak yazdığı kalenderî ve semâîlerinin mecmuadaki varlığı tam da Köprülü'nün üzerinde durduğu meseledir. 19. yüzyılda tertip edilen mecmuada bunun belirgin örnekleri mevcuttur.

Mecmuada yer alan 114 şiir 13 farklı nazım şekliyle kaleme alınmıştır.² Divan şiiri nazım şekillerinden gazel, müstezat, muhammes, murabba, müseddes, kıta, beyit ve bahr-ı tavil; halk şiiri nazım şekillerinden koşma, semâî, kalenderî, destan ve divan kullanılmıştır. 114 şiirin 64'ünde halk şiiri nazım şekilleri, geriye kalan 50'sinde ise divan şiiri nazım şekilleri kullanılmıştır. En çok kullanılan nazım şekli 31 adet şiirin kaleme alındığı gazel olmuş, hemen ardından 29 şiirle koşma gelmiştir. Birer örneğin yer aldığı kıta, beyit ve bahr-ı tavil en az kullanılan nazım şekilleri olmuştur.

² 13 numaralı sayfada bir mısrası kayıtlı olan bahr-i tavil, 28 numaralı sayfada kayıtlı olan beyit, 39 numaralı sayfanın sağ derkenarında iki mısrası kayıtlı olan koşma da bu incelemeye dâhil edilmiştir. Nazım şekillerinin belirlenmesinde şair tarafından yapılan başlıklandırmalar esas alınmıştır. Nazım şekli ve başlığı uyuşmayan şiirlerde Cem Dilçin tarafından hazırlanan *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ahmet Talât Onay tarafından hazırlanan *Türk Halk Şiirinde Şekil ve Türler* isimli eserler esas alınmıştır.

Tablo 3.2 Mecmuada yer alan şiirlerde kullanılan nazım şekilleri

Sıra	Nazım Şekli	Sayı
1	Gazel	31
2	Koşma	29
3	Kalenderî	14
4	Divan	10
5	Semâî	8
6	Muhammes	5
7	Müseddes	4
8	Murabba	4
9	Müstezat	3
10	Destan	3
11	Kıta	1
12	Beyit	1
13	Bahr-ı Tavl	1
		Toplam:114



Şekil 3.2 Mecmuada yer alan nazım şekillerinin kullanım sıklığı

3.3 Mecmuada Şiiri Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları

Mecmualarda yer alan şairlerin kimliklerini tespit etmek ve biyografik bilgilerine ulaşabilmek Türk edebiyatı tarihi çalışmaları açısından son derece önemlidir. Muhtelif mecmualarda kayıtlı olan şairlerin doğum ve ölüm tarihini tespit etmek, yaşadığı yüzyılı bilmek ve hayatına dair bilgilere ulaşabilmek çoğu zaman mecmuanın tertibi hakkında önemli bilgilere ulaşmamıza yardımcı olur. Yapılan inceleme sonucunda “Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası”nda 49 şairin adının/mahlasının geçtiği tespit edilmiştir. Şairlerin pek çoğu birer adet şiir ile mecmuada kendisine yer bulmuştur. Dört manzumede ise mahlas tespit edilememiştir. Şairlerin yaşamış olduğu yüzyıllar ve mecmuada yer alan şiir sayıları şu şekildedir:

Tablo 3.3 Mecmuada bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyıllar ve şiir sayıları

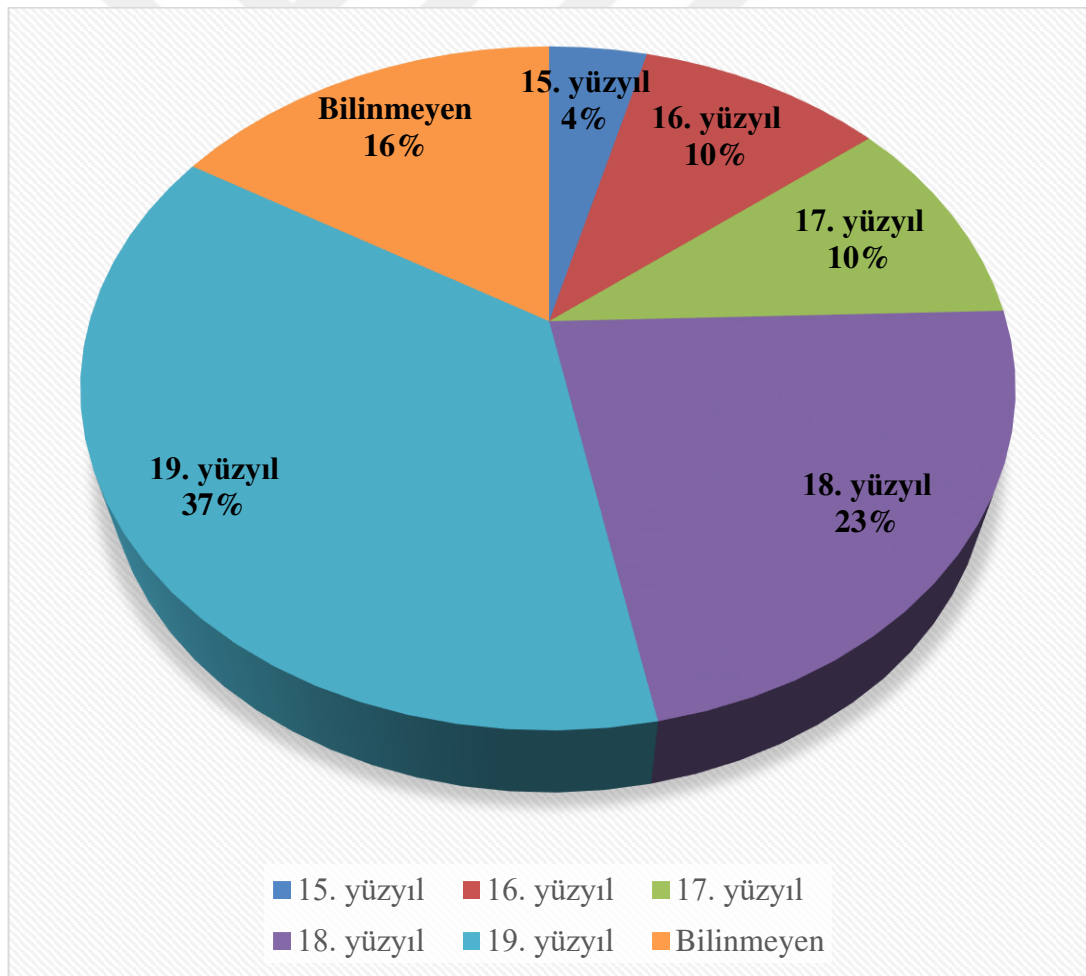
Sıra No:	Şairin Mahlası	Yaşadığı Yüzyıl	Nazım Şekli/Birimi	Toplam
1	Âgâhî	19. yy	7 koşma, 1 beyit	8
2	Ahmed	15. yy	1 dîvân	1
3	Ahmed’i Dâî	15. yy	1 gazel	1
4	‘Aklî	?	1 gazel	1
5	‘Âlî (Gelibolulu)	16. yy	1 gazel	1
6	Âsım	18. yy	1 gazel	1
7	‘Aynî	19. yy	1 gazel	1
8	Bâkî	16. yy	1 muhammes	1
9	Dehrî	19. yy	1 kalenderî	1
10	Emrâh	19. yy	7 semâî, 5 kalenderî, 6 dîvân, 2 muhammes, 3 müseddes, 1 müstezat, 3 destan, 5 koşma	32
11	Enver	?	1 koşma	1
12	Erbâbî	19. yy	1 gazel	1
13	Fedâyî	?	1 kalenderî	1
14	Fehmî	19. yy	1 dîvân	1
15	Fendî	?	1 koşma	1
16	Fennî	18. yy	1 gazel	1

17	Fethî	?	1 dîvân	1
18	Fevzî	19. yy	2 gazel, 1 dîvân, 3 kalenderî, 1 müseddes, 1 bahr-i tavîl, 5 koşma	13
19	İlhâmî	18. yy	2 gazel	2
20	İrşâdî	19. yy	2 murabbâ	2
21	İsmetî	17. yy	1 gazel	1
22	Kâmî	18. yy	1 dîvân	1
23	Kâzım Paşa	19. yy	1 gazel	1
24	Kemâlî	19. yy	1 gazel	1
25	Kuddûsî	18. yy	2 kalenderî	2
26	Mahfî	19. yy	1 koşma	1
27	Murâdî	16. yy	1 gazel	1
28	Müslimî	16. yy	1 gazel	1
29	Nâbî	17. yy	1 kalenderî,	1
30	Nâbî (Çörekçizâde)	19. yy	1 gazel, 2 müstezat, 1 semâî, 1 koşma	5
31	Nakşî	17. yy	1 gazel	1
32	Nazîm	18. yy	1 semâî	1
33	Nedîm	18. yy	1 murabbâ	1
34	Neş'et	18. yy	1 gazel	1
35	Nevres	19. yy	2 gazel	2
36	Niyâzî	19. yy	1 dîvân	1
37	Nûrî	19. yy	2 koşma	2
38	Püryânî	19. yy	2 koşma	2
39	Râsih	18. yy	1 dîvân	1
40	Resmî	18. yy	1 muhammes	1
41	Rûzî	19. yy	1 koşma	1
42	Sâbit	17. yy	1 semâî	1
43	Sâ'dî	?	1 gazel	1
44	Saydî	?	1 kalenderî	1
45	Sıdkî-i Kastamonî	17. yy	1 gazel	1
46	Şem'î	18. yy	1 dîvân	1
47	Turâbî	16. yy	1 gazel, 1 semâî	2
48	Vesîm	?	1 gazel	1
49	Zekâî	19. yy	1 gazel	1
50	Mahlası Olmayan Şiirler		1 mu'amma, 1 koşma, 1 şarkı, 1 koşma	4

Mecmuada yer alan şairlerin yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 3.4 Mecmuada bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı

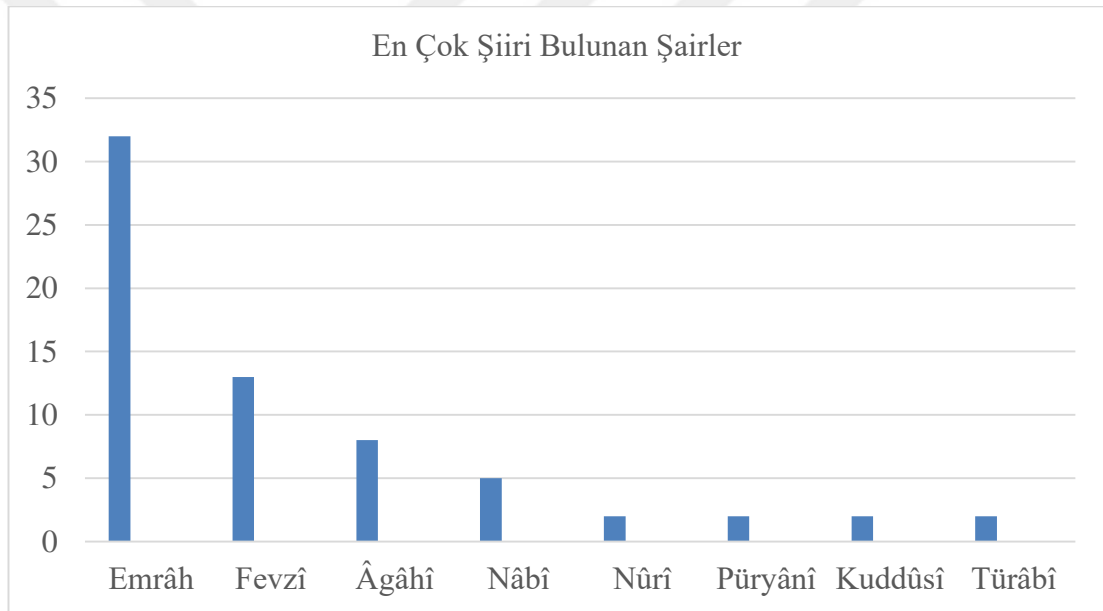
Yüzyıl	Şair Sayısı
15. Yüzyıl	2
16. Yüzyıl	5
17. Yüzyıl	5
18. Yüzyıl	11
19. Yüzyıl	18
Bilinmeyen	8
Toplam	49



Şekil 3.3 Mecmuada bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı

Yukarıdaki tablo ve şekilde de görüleceği üzere mecmuada yer alan 49 şairin 41'inin kimliği ve yaşadığı yüzyıl tespit edilmiş sekizinin ise tespit edilememiştir. Kimliği tespit edilen şairler 15. yüzyıl ve 19. yüzyıl arasında yaşamış divan/halk edebiyatına mensup kişilerdir. Mecmuadaki şiirlerin %37 oranında 19. yüzyıl şairlerine ait olması mecmuanın tertip edildiği dönemi göstermesi bakımından önemli bir veridir.

Mecmuada en fazla şiiri bulunan şair, 32 adet şiir ile Erzurumlu Emrâh olmuştur. Ardından 13 adet şiir ile Kastamonulu İshâk-zâde Fevzî gelmektedir. Mecmuadaki şiirlerin ağırlıklı olarak 19. yüzyılda Kastamonu ve bölgesinde yaşayan şairlere ait olması mecmuanın tertip edilme tarihi ve tertip edildiği yer hakkındaki görüşlerimizi bir kez daha güçlendirmektedir.



Şekil 3.4 Mecmuada en fazla şiiri bulunan şairler

3.4 Mecmuada Yer Alan Şairlerin Kısa Biyografileri

3.4.1 Âgâhî

Kastamonulu şair Âgâhî hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. 19. yüzyılda yaşadığı, hem divan şiiri hem de halk şiiri nazım şekilleriyle şiirler kaleme aldığı bilinmektedir. Şair, Âgâhî-i Kadîm, Âgâhî-i Kastamonî unvanlarını kullanmıştır. İshâk-zâde Fevzî, *Fusûl-ı Âşıkân* adlı eserinde kendisinden “Kastamonu şuarasından Âgâhî” diye söz etmektedir (Tan ve Tan, 2005: 152; Aydın, 2019: 18). Mecmuada yer

alan 24 numaralı şiir Ahmed Paşa'ya aittir. Mecmuada yer alan 38, 62, 66, 71, 89, 100, 106, 114 numaralı şiirler Âgâhî'ye aittir.

3.4.2 Ahmed Paşa

15. asır şairlerindendir. Doğum yeri hakkında tezkirelerde çeşitli bilgiler mevcuttur. “Kerem” redifli meşhur kasidenin sahibi olan şair, 1496-97 tarihinde Bursa’da vefat etmiş ve Muradiye Camii yakınında kendi yaptırdığı medresenin yanındaki türbeye defnedilmiştir (Tarlan, 1992; 11-13; Karabey, 2021: 1). Şairin elimizdeki tek eseri *Dîvân*’ıdır. Eser, Ali Nihat Tarlan tarafından 1966 yılında 15 yazma nüshası karşılaştırarak yayımlanmıştır. Mecmuada yer alan 68 numaralı şiir Ahmed Paşa'ya aittir.

3.4.3 Ahmed-i Dâ’î

14. asrın sonları ile 15. asrın ilk yarısında yetişen Ahmed-i Dâ’î, Germiyan’da dünyaya gelmiştir. Şiirlerinde asıl adını mahlas olarak kullanmıştır. Eserlerinden hareketle iyi bir eğitim gördüğü anlaşılr. Bir süre Germiyan’da kadılık görevinde bulunan şairin 1421 senesinden sonra vefat ettiği düşünülmektedir. (Canım, 2014: 1; Özmen, 2017: 27-38). Şairin Türkçe ve Farsça *Dîvân*’ının yanı sıra çok sayıda eseri bulunmaktadır. Mecmuada yer alan 24 numaralı şiir Ahmed-i Dâ’î’ye aittir.

3.4.4 Âsım

Asıl ismi İsmail olan ve “Küçük Çelebi-zâde”, “Çelebi-zâde” lakaplarıyla da tanınan Âsım, 1685’te İstanbul’da doğmuştur. Babası Çelebi Mehmed Efendi’dir. İyi bir eğitim almış ve genç yaştan itibaren çeşitli medreselerde görev yapmıştır. Yenişehir-i Fenâr, Bursa, Medine ve İstanbul’a kadı olarak tayin edilmiştir. 1759 senesinde şeyhülislamlığa atanan şair bundan bir sene sonra 1760’ta vefat etmiştir (Öztekin, 2020: 1). *Dîvân* sahibi olan şairin bu eseri 2010’da on üç nüshadan dokuzunun esas alındığı bir karşılaştırma ile Özge Öztekin tarafından yayımlanmıştır. Âsım’ın diğer eserleri şunlardır: *Târîh*, *Münşeât*, *Acâ’ibü’l Letâif*. Mecmuada yer alan 65 numaralı şiir Çelebi-zâde Âsım’a aittir.

3.4.5 ‘Aynî

19. yüzyıl şairlerinden olan ‘Aynî, 1766 senesinde Antep’in Emin Dede Mahallesi’nde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Hasan’dır. Çocukluğunda memleketi Antep’te bir dönem ayakkabı çıraklığı yapmış, 1790 yılında İstanbul’a gelmiştir. Şair, 1831 senesinde bizzat Sultan II. Mahmud tarafından Bâbîâlî’ye Arapça ve Farsça muallimi olarak atanmıştır. 1837 yılında vefat etmiştir (Arslan, 2020: 1). Farsça ve Türkçe *Dîvân*’a sahip olan ‘Aynî’nin diğer eserleri şunlardır: *Nusret-nâme*, *Sâkî-nâme*, *Dürrü’n-Nizâm*, *Nazmü’l-Cevâhir*. Mecmuada yer alan 16 numaralı şiir ‘Aynî’ye aittir.

3.4.6 Bâkî

Asıl adı Mahmud Abdalbaki olan şair 1526 senesinde İstanbul’da doğmuştur. Çocukluğunda saraç çıraklığı yapmış, bir yandan da medreseye devam etmiştir. Şairlikteki yeteneğiyle kısa sürede dikkatleri üzerine çekmeyi başaran Bâkî, devrin usta şairleriyle tanışıp onlara nazireler sunmuş, şiirlerini devrin üstatlarına beğendirmeye çalışmıştır. 1555’te Nahçıvan seferinden dönen Kanuni Sultan Süleyman’a bir kaside sunmuş ve onun takdir ve ihsanını görmeye başlamıştır. Medreselerde müderrislik, Mekke ve Medine’de kadılık yapmıştır. Dört padişah devrinin en büyük şairi olmayı başaran Bâkî, 1600’de vefat etmiş, Edirnekapi dışındaki mezarlığa defnedilmiştir (Kaplan ve Macit, 2022: 1). Osmanlı döneminde yetişen ve etki alanı en geniş şairlerin başında gelen Bâkî, “Sultanü’ş-Şuârâ” unvanına sahip olmuştur. Klasik üslubun biçimlenmesinde ve süreklilik kazanmasında son derece önemli bir rol üstlenen Bâkî, kendinden sonraki pek çok şair üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Şairin eserleri şunlardır: *Dîvân*, *Me’âlimü’l-Yakîn Fî-Sîreti Seyyidi’l-Mürselîn*, *Fezâ’ilü’l-Cihâd*, *Fezâ’il-i Mekke*. Mecmuada yer alan 26 numaralı şiir Bâkî’ye aittir.

3.4.7 Çörekçizâde Nâbî

1865 senesinde Kastamonu’da dünyaya gelen şairin asıl adı Mehmed’dir. Şiirlerinde Nâbî mahlasını kullanmıştır. Çörekçizâde lakabıyla da bilinir. Aynı lakapla anılan

ailenin üyesi olan Mehmed Nâbî, babası tarafından yetiştirilmiştir. Şairin dedesi ve dayısının da büyük bir bilgin olduğu ifade edilir. Kastamonulu şair Çörekçizâde Lutfî ile akraba olduğu tahmin edilmektedir. Şair, medreselerde Arapça ve edebiyat dersleri vermiştir. Hem halk şiiri hem de divan şiiri sahasında şiirler kaleme alan şairin iyi derece saz çaldığı ifade edilmektedir (Kipay, 2021: 1). 1927 senesinde vefat eden Mehmed Nâbî'nin nerede vefat ettiği ve nereye defnedildiği hakkında bilgi bulunmamaktadır (Aydın, 2019: 266). Mecmuada yer alan 15, 35, 80, 81, 82 numaralı şiirler Çörekçizâde Nâbî'ye aittir.

3.4.8 Dehrî

Şairin adı, doğum yeri, doğum tarihi, eğitimi ve vefat tarihine ilişkin bilgiler kaynaklarda yer almaz. Bazı araştırmalar onun 1700'lü yılların ikinci yarısı ile 1800'lü yılların ilk yarısında yaşadığı ifade eder. Anadolu'daki ve Balkanlardaki bazı Alevi-Bektaşî yazmalarda şairin şiirlerine rastlanmaktadır. Şairin adı, Kıbrıslı Kenzî'nin (1796-1839) bir şiirinde geçmektedir. Dehrî, buradan hareketle kendi döneminin tanınmış bir şairi olarak kabul edilmektedir (Karadeniz-Akbulut, 2016: 42). Mecmuada yer alan 56 numaralı şiir Dehrî'ye aittir.

3.4.9 Emrâh

18. yüzyılın ikinci yarısının sonlarında Erzurum'un Tanbura köyünde dünyaya gelen Emrâh, 19. yüzyılın zirve şahsiyetlerinden birisi olmuş, kendi ekolünü oluşturarak "Emrah Kolu"nu kurmuştur. Genç yaşta Erzurum'dan ayrıldığı bilinen şairin Trabzon, Sinop, Çankırı, Kastamonu, Konya, Niğde ve Sivas'ı gezdiği ve bu yerlerde bir müddet ikamet ettiği bilinir. Şairin özellikle Kastamonu'da uzun seneler yaşadığına dair belgeler mevcuttur (Düzgün, 2020: 1). Akman, Kastamonu kaynaklarında yer alan Emrâh mahlaslı şiirlerden de hareketle şairin 1843'te Kastamonu'da olduğunu tespit etmiştir. Emrâh, burada şaire Feride Hanım'la karşılıklı şiirler söylemiş, Kastamonulu Âşık Kemâlî'ye mahlasını vermiş, Şeyh Şâbân-ı Velî ve kendisine kol kanat geren Alişan Bey için medhiyeler söylemiştir (2011: 15-23). Erzurumlu Emrâh, 1860-1861 senesinde Niksar'da vefat etmiştir. Emrâh'ın eldeki tek eseri Erzurumlu Mehmed Abdülaziz tarafından 1332/1916 yılında İstanbul'da neşredilen *Dîvân*'ıdır. Mecmuada

yer alan 1, 5, 8, 11, 12, 14, 27, 29, 30, 33, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 83, 84, 85, 88, 91, 92, 94, 95, 96, 107, 113 numaralı şiirler Erzurumlu Emrâh'a aittir.

3.4.10 Erbâbî

19. yüzyılın başında Erzurum'un Kahramanlar köyünde dünyaya gelen Erbâbî'nin henüz küçük yaşta Kadirî dergâhına intisap ettiği, şeyhinin kendisine Erbâb demesinden dolayı mahlasını Erbâbî olarak aldığı, askerlik görevi sırasında Anadolu'nun pek çok yerini dolaştığı, askerliği bittikten sonra İstanbul'a gelerek Sultan Abdülmecid'in huzuruna çıktığı, tekrar Erzurum'a dönerek Caferiye mahallesine yerleştiği, 1882'de vefat ederek Üç Kümbetler civarına defnedildiği bilinir (Fındıkoğlu, 2010: 80; Ergun, 1936: 1303). Yaşadığı dönemin ünlü âşıklarıyla bir araya gelen ve bunlarla karşılaşmalar yapan Erbâbî'nin en önemli karşılaşmaları Mâhirî ve Sümmânî ile olanlardır. Abdulkadir Erkal (2012: 37)'ın verdiği bilgilere göre Sümmânî, Erbâbî ile Erzurum'a ilk geldiğinde tanışmış, Çardak kahvede atışmalar yapmıştır. Ziyaeddin Fahri (2010: 81), şairin aruz ile yazdığı şiirlerinin mürettep bir *Dîvân*'da toplandığından bahsetmiş olsa da eser günümüze ulaşamamıştır. Mecmuada yer alan 2 numaralı şiir Erbâbî'ye aittir.

3.4.11 Fehmî

Asıl adı İbrâhim Fehmî olan şair 19. yüzyıl Anadolu sahasında yetişmiştir. İşkodra'da dünyaya gelen şairin doğum tarihi ve hayatı hakkında kaynaklarda yeterli derecede malumat bulunmamaktadır. Şiirlerinde Fehmî mahlasını kullanmıştır. İbnü'l-Emin, Fehmî'nin memleketin önde gelen şairlerinden birisi olduğunun ve Mevleviliğe intisap ettiğinin bilgisini verir. 1853 yılında vefat eden şair Peklin'e defnedilmiştir. Şairin elimizde bulunan tek eseri *Dîvân*'ıdır. Şairin *Dîvân*'ına oğlu Süleyman Selim tarafından bir ön söz yazılmıştır. Ahmet İçli, şairin *Dîvân*'ı üzerine bir inceleme gerçekleştirmiştir (İnal, 2000: 381; Arslan, 2020: 1). Mecmuada yer alan 52 numaralı şiir Fehmî'ye aittir.

3.4.12 Fennî

18. yüzyıl şairlerinden olan Fennî'nin asıl adı Mustafa'dır. Şairin nerede ve ne zaman doğduğuna dair kaynaklarda kesin bilgiler yer almaz. 1745 tarihinde İstanbul'da vefat ettiği ve mezarının da İstanbul'da olduğu bilinir. Mustafa Fennî'nin tek eseri *Dîvân*'ıdır (Demirkazık, 2009: 1-6). Çok sayıda tarih manzumesi yazması ve lugaz kaleme alması onun edebî kişiliğinin dikkate değer yönleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk edebiyatında bilinen ilk ve en yetkin sahilname örneği de Fennî'ye aittir (Demirkazık, 2020: 1). *Fennî Dîvânı*'nın bazı yönleriyle klasik divan tertibinden ayrıldığını görürüz. *Dîvân*'ında kasidenin yer almaması bu farklılıkların başında gelir. Mecmuada yer alan 64 numaralı şiir Fennî'ye aittir.

3.4.13 Fevzî³

Asıl adı Hasan, mahlası Fevzî olan şair, 1857 yılında Kastamonu Cebail Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. İyi bir gelir durumuna sahip olan Fevzî çalışma hayatına atılmamıştır. Ölümünden on yıl önce Kastamonu Vergi Dairesi'ne memur olan şair, vaktinin çoğunu saza ve söze ayırarak Anadolu'ya uzun süreli seyahatlerde bulunmuştur. Önce Sinoplu şair Yesârî Baba'ya çıraklık eden, ardından Âşık Kemâlî'ye bağlanan şairin Anadolu'daki birçok mimari esere tarih düşürdüğü ve vefat eden önemli kişilere tarih şiirleri yazdığı bilinir. Bu durum onun belli bir dönemden sonra divan şiirine yöneldiğini göstermektedir. Şair 1917 senesinde tifo hastalığına yakalanarak vefat etmiştir (Aydın, 2019: 103). Şairin başlıca eserleri *Hâtırât-ı Fevzi*, *Füsûl-ı Âşıkân* ve *Mecmu'a-i Eş'âr*'dır. *Mecmu'a-i Eş'âr* kendisine ait 17 adet şiirin de yer aldığı bir şiir mecmuasıdır. Fevzî, bu eserini h. 1293-1297 yılları arasında oluşturmuştur. Mecmuada 392 şaire ait 600'e yakın şiir bulunmaktadır. "Mecmua, Kastamonu yöresi divan şairleri ve bazı halk-tasavvuf şairlerini tanıtmak bakımından oldukça değerlidir." (Köksal, 2013: 321). Mecmuada yer alan 18, 19, 31, 32, 36, 41, 47, 75, 78, 79, 87, 109, 111 numaralı şiirler Fevzî'ye aittir.

³ Eyüp Akman, şairin *Hâtırât-ı Fevzi* ve *Füsûl-ı Âşıkân* isimli eserleri üzerine hâlihazırda çalışmalarını devam ettirmektedir.

3.4.14 Hoca Neş'et

18. yüzyıl şairlerinden olan Hoca Neş'et'in asıl ismi Süleyman'dır. 1735'te Edirne'de doğmuştur. Ömrünün sonlarına denk gelen III. Selim dönemi kargaşalarından olumsuz manada etkilenmiş, 1807 senesinde vefat etmiştir (Genç, 2020: 1). 1785 senesinde öğrencisi Pertev Efendi tarafından tertip edilen *Hoca Neş'et Dîvân*'ı üzerine 1991'de Rıza Oğraş yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Mecmuada yer alan 20 numaralı şiir Hoca Neş'et'e aittir.

3.4.15 Gelibolulu Âlî

1541'de Gelibolu'da doğan şair, ailesinin maddi imkânlarından da faydalanarak iyi bir eğitim almış, on altı yaşında İstanbul'a gelerek medreseye devam etmiştir. Kanunî'nin şehzadelerinden Selim'in maiyetinde bulunarak bürokrasi yolunda ilerlemeyi tercih etmiştir. Hayatı boyunca devletin çeşitli kademelerinde pek çok görevde bulunan Âlî, Cidde Sancakbeyliği görevini yürüttüğü sırada 1600 senesinde vefat etmiştir. Şairin çok sayıda ve farklı türlerde eserleri vardır. Değişik dönemlerde tertip edilen dört adet *Dîvân* sahibi olan Gelibolulu Âlî, ilk *Dîvân*'ını yirmi altı yaşında tertip etmiş ve vefatına kadar şiirler yazmıştır. Şairin *Dîvân*'ları İ. Hakkı Aksoyak tarafından düzenlenerek tek bir *Dîvân* olarak yayımlanmıştır. Şairin çok sayıda eseri olmakla birlikte henüz ele geçmeyen eserleri de mevcuttur (Aksoyak ve İsen, 2020: 1). Mecmuada yer alan 73 numaralı şiir Gelibolulu Âlî'ye aittir.

3.4.16 İlhamî

1761 senesinde İstanbul'da dünyaya gelen ve yirmi sekizinci Osmanlı padişahı olarak tahta çıkan III. Selim, İlhamî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Küçük yaşta eğitim almaya başlamış, şehzadelere has bir özenle yetiştirilmiştir. Devrinin ünlü şairlerinden Şeyh Galib'i himaye eden, Mevlevîliğe yönelen İlhamî'nin hacimli bir *Dîvân*'ı bulunmaktadır. Aruz ölçüsünün yanında hece ölçüsüyle de şiirler kaleme almıştır. Şiirlerinde içe kapalı bir kimliğin yanında folklorik bir üslup sezmek mümkündür. Müzisyen kimliği onun şiirlerinde hemen fark edilir. Şarkı türü *Dîvân*'ında önemli bir yer tutar (Durmuş, 2020: 1). Mecmuada yer alan 21 ve 60 numaralı şiirler İlhamî'ye aittir.

3.4.17 İrşâdî

Asıl adı Salih olan şairin hayatı hakkında kaynaklarda kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bayburt'un Gümüşdamla köyünde dünyaya gelmiştir. İrşâdî Baba diye de anılagelen şair, çeşitli nedenlerden ötürü pek çok il gezmiştir. Kendi ifadesine göre rüyasında dolu içmiş ve kendisine şiir söyleme yeteneği verilmiştir. 1865 tarihinde Oruçbeli köyünde vefat ettiği tahmin edilmektedir. Şair, şiirlerinde İrşâdî mahlasını kullanmış, bu mahlasın yaygınlaşmasıyla gerçek adı neredeyse unutulmuştur. İrşâdî Baba'nın elde mevcut olan eserleri *Kıyas-ı Enbiya* ve *Mevlid*'dir (Tozlu, 2020:1). Mecmuada yer alan 6 ve 25 numaralı şiirler İrşâdî'ye aittir.

3.4.18 İsmetî

1611-1613 yılları arasında dünyaya geldiği tahmin edilen ve çoğu araştırmacıya göre köklü bir aileye mensup olan İsmetî aslen İstanbulludur. Şair, zengin bir ilim ve kültür ortamı içerisinde yetişmiş, iyi bir medrese eğitimi almıştır. Uzun yıllar kadılık, müderrislik ve kazaskerlik görevlerinde bulunmuş, 1665'te vefat etmiştir. Az şiir söyleyen bir şair olan İsmetî'nin *Dîvânçe*'sinde toplam 703 beyit bulunmaktadır. Şairin *Dîvânçe*'si Haluk İpekten tarafından 1974 yılında yayımlanmıştır. Şairin diğer eseri *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye*'dir (Kılıç, 2020: 1). Mecmuada yer alan 53 numaralı şiir İsmetî'ye aittir.

3.4.19 Kâmî

Doğum tarihi 1649-1650 olarak kabul edilen şairin asıl adı Mehmed'dir. Edirne'de dünyaya gelmiştir. Şiirlerinde Kâmî mahlasını kullanmıştır. Edirneli olması sebebiyle "Edirneli Efendi", "Edirnevî Çelebi" olarak da bilinmiştir. Genç yaşta eğitim görmeye başlamış, edebiyat ve Farsça dersleri almış, Gülşenî tarikatına intisab ederek tasavvufi terbiyeyle harmanlanmıştır. 1724 senesinde vefat etmiştir. Şairin bilinen tek *Dîvân*'ının 21 nüshası tespit edilmiştir. Bu *Dîvân* üzerine pek çok yüksek lisans ve doktora tezi hazırlanmıştır. Diğer eserleri şunlardır: *Behcetü'l-Feyhâ*, *Tuhfetü'z-Zevrâ*, *Fîrûz-nâme*, *Şerh-i Hicv-i Şifâî*, *Âsaf-nâme* (Yazıcı, 2020: 1). Mecmuada yer alan 69 numaralı şiir Kâmî'ye aittir.

3.4.20 Kâzım Paşa

Asıl adı Mûsâ Kâzım olan şair 1821’de Koniçe’de dünyaya gelmiştir. Şiirlerinde Kâzım mahlasını kullanmıştır. 1890 senesinde Üsküdar’da vefat etmiştir (Arslan, 2020:1) Encümen-i Şu’arâ adıyla bilinen topluluğun üyesi olan Kazım Paşa’nın hiciv söylemedeki ustalığı ve kaside yazmaktaki başarısı *Hâtimetü’l-Eş’âr* ve *Sicill-i Osmânî*’de ifade edilmektedir. Şairin eserleri şunlardır: *Dîvân-ı Kâzım Paşa*, *Makâlîd-i Aşk*, *Mersiye* ve *Kasîde*, *Mersiye*, *Mersiyeler*, *Riyâzü’l-Asfîyâ*. Mecmuada yer alan 103 numaralı şiir Kâzım Paşa’ya aittir.

3.4.21 Kemâlî

19. yüzyıl âşıklarından olan Kemâlî, 1821 yılında Kastamonu’da doğmuştur. Asıl adı Mustafa’dır. Kendisine Erzurumlu Emrah tarafından ‘‘Kemâlî’’ mahlası verilmiştir. Usta olduktan sonra çırak yetiştirmeye başlayan Kemâlî, Kastamonu âşıklık geleneğinin son temsilcilerinden Fevzî’ye ustalık yapmıştır. Hayatının hemen her döneminde fakir bir yaşantı süren, sazı ve sözünün maharetiyle geçinmeye çalışan şair, ömrünün son dönemlerinde Çankırı’da yaşamaya başlamış, geçirdiği rahatsızlıklarla ilkin sol ardından da sağ gözünü kaybetmiştir. Sazı ve sözü bırakarak memleketi Kastamonu’ya gelmiş, üç sene kadar evinde bu şekilde yaşadıktan sonra 1892 senesinde vefat etmiştir. Önceleri Sadî tarikatına mensup olan şair daha sonra Bektaşîliği benimsemiştir (Atlı, 2017: 45-61). Kemâlî’nin elimizdeki tek eseri *Dîvânçe*’sidir. Mecmuada yer alan 4 numaralı şiir Kemâlî’ye aittir.

3.4.22 Kuddûsî

Şeyh Ahmed, Kuddûsî Baba, Maraşîzâde adlarıyla da tanınan şairin asıl adı Ahmed’dir. 1769 senesinde Bor’da doğmuştur. Şair, III. Mustafa, I. Abdulhamid, III. Selim, IV. Mustafa ve Abdulmecid devirlerini görmüş ve iyice idrak etmiştir. Hatta bazı rivayetlere göre bu padişahlar ile görüşmüştür. Şair, 1849 yılında Bor’da evinde vefat etmiştir (Ergun, 2020: 1). *Dîvân* sahibi olan şairin diğer eserleri şunlardır: *Nasâih-i Kuddûsî*, *Hazînetü’l-Esrâr* ve *Ganîmetü’l-Ebrâr*, *Pendnâme-i Kuddûsî*, *Mektuplar*, *İcâzetnâme-i Kuddûsî*, *Vasiyetnâme-i Kuddûsî*. Mecmuada yer alan 101 ve 102 numaralı şiirler Kuddûsî’ye aittir.

3.4.23 Mahfî

19. yüzyıl şairlerinden olan Mahfî'nin asıl adı Ali'dir. Ürgüp'te dünyaya gelmiştir. Şiirlerinde Mahfî mahlasını kullanan şairin İstanbul'a gelerek orada bulunan âşık kahvehanelerinde atışmalar yaptığı bilinir. Kaynaklara göre 1853 senesinde Ürgüp'te vefat etmiştir (Özay, 2020: 1). Mecmuada yer alan 90 numaralı şiir Mahfî'ye aittir.

3.4.24 Murâdî

Sultan III. Murad 1546 yılında Manisa'da dünyaya gelmiştir. İyi bir eğitim almış, döneminin ünlü isimleri tarafından yetiştirilmiştir. Babası II. Selim'in vefatı üzerine 1574'te on ikinci Osmanlı padişahı ve doksan birinci İslam halifesi olarak tahta geçmiştir. 1595'te vefat eden III. Murad, Ayasofya Camii bahçesindeki türbeye gömülmüştür. Türkçe *Dîvân* sahibi olan padişah, şiirlerinde Murâdî ve Murad mahlaslarını kullanmıştır (İsen, 2020: 1). Mecmuada yer alan 74 numaralı şiir Murâdî'ye aittir.

3.4.25 Müslimî

16. yüzyıl şairlerinden olan Müslimî aslen Ispartalıdır. Müslimî mahlasını kullanan şair kaynaklarda "Müslim Çelebi, Müslimî Efendi, el-Mevlâ Müslimî, Kınalı-zâde Müslimî Efendi" diye de geçmektedir. Bir dönem kadılık görevinde de bulunan *Ahlâk-ı Alâî* adlı kitabın yazarı Kınalızâde Ali Çelebi'nin kardeşidir. Şair, çeşitli tezkirelerde yer alsa da hayatına dair bilinenler oldukça sınırlıdır. Müderrislik yapmış, bir dönem Ebûssu'ûd Efendi'ye mülazım olmuştur. Isparta'da kadılık görevini yaptığı sırada (1585-1586) vefat etmiştir (Donuk, 2015: 835; Açıkgöz, 2017: 296; Sungurhan, 2017a: 186; Sungurhan, 2017b: 775; Solmaz, 2018: 266). Şairin *Dîvân*'ı üzerine bir inceleme gerçekleştiren Enes Yıldız, yalnızca Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 94/811 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüshaya ulaşabildiğini ifade eder. 34 varaktan oluşan *Dîvân*'da 126 şiir yer almaktadır. *Dîvân*'ında yer alan şiirlerin 117'sinde "Müslimî" mahlasını kullanan şair, 3 gazelde de "Müslim" mahlasını tercih etmiştir (2020: 65-66). Mecmuada yer alan 55 numaralı şiir Müslimî'ye aittir.

3.4.26 Nâbî

1642 yılında Urfa’da dünyaya gelen şair Nâbî’nin asıl adı Yusuf’tur. Çocukluk yıllarını memleketi Urfa’da geçiren şairin iyi bir eğitim gördüğü tahmin edilmektedir. Gençlik döneminde İstanbul’a gelmiş, ilk yıllarında sıkıntı çekse de sonradan hayatı değişmiştir. 1712 senesinde vefat etmiştir (Erkal, 2021: 1). Yazmış olduğu eserlerle 17. yüzyılın ikinci yarısına damga vuran Nâbî, divan edebiyatının en büyük temsilcilerinden birisi olmayı başarmıştır. Şiirlerinde kullanmış olduğu dil ve içerik, kendisiyle özdeşleşen hikemî tarzı ortaya çıkarmıştır. Şair, eserlerinde hikemî yani hikmetli söyleyişle düşünmeye ve düşündürmeye ağırlık veren bir sanat anlayışı benimsemiştir. Pek çok nüshası bulunan Türkçe *Dîvân*’a ve bu *Dîvân*’ın sonunda *Dîvançe-i Gazeliyyât-ı Fârisî* başlığıyla yer alan *Farsça Dîvânçe*’ye sahip olan şairin diğer eserleri şunlardır: *Hayriyye*, *Hayrâbâd*, *Surname*, *Tercüme-i Hadîs-i Erba’în*, *Tuhfetü’l-Harameyn*, *Münşeât*, *Zeyl-i Siyer-i Veysî*, *Fetih-nâme-i Kamanîçe*. Mecmuada yer alan 58 numaralı şiir Nâbî’ye aittir.

3.4.27 Nakşî

17. yüzyıl şairlerinden olan Nakşî’nin asıl adı Ali’dir. Şairin doğum tarihi ve hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. 1665’te vefat etmiştir. *Dîvân*’ının dışında iki mesnevi bir de mensur eser kaleme alan şair, şiirlerinde akıcı bir üslupla Allah, ibadet, iman, aşk, dünyanın geçiciliği gibi meseleleri işlemiştir. Mutasavvıf bir şair olması şiirlerinde tasavvufî temaların, halkı eğitime çabasının ön planda olmasına sebebiyet vermiştir (Atik, 2003: 1-5). Köprülü, Nakşî Akkirmânî’den bahsederken eserleriyle az çok Yûnus Emre’yi hatırlattığını, aruz vezniyle yazılmış birçok manzumesinin yanında hece vezniyle yazılmış manzumelerinin de olduğunu ifade eder (Köprülü, 1984: 346). Hikmet Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı* üzerine bir doktora tezi hazırlamıştır. Şairin diğer eserleri şunlardır: *Aynü’l-Hayât*, *Manzûme-i Gavriyye*, *Esrarnâme*. Mecmuada yer alan 23 numaralı şiir Nakşî’ye aittir.

3.4.28 Nazîm

İstanbul’da dünyaya gelen şairin asıl adı Yahya’dır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Önceleri “Halîm” mahlasını kullanmış sonradan ise Neşâtî

tarafından kendisine “Nazîm” mahlası verilmiştir. İyi bir eğitim görmüş, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. 1727 tarihinde Edirne’de vefat etmiştir. Nazîm’ın tek eseri beş ayrı divandan oluşan *Dîvân*’ıdır (Gümüş, 2020: 1). Mecmuada yer alan 98 numaralı şiir Nazîm’a aittir.

3.4.29 Nedîm

18. yüzyılın önde gelen şairlerinden birisi olan Nedîm’in asıl adı Ahmed’dir. İstanbul’da doğmuştur. Şairin doğum tarihi kesin olmamakla beraber 1681 olarak verilmektedir. İyi bir eğitim gören Nedim’in Arapça ve Farsça yazılarından hareketle bu dillere hâkim olduğunu söylenebilir. Lale Devri’nin önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Nedîm, bu dönemin yaşam tarzından ve rahatlığından etkilenmiş, eğlence meclislerine ve İstanbul’un belirli yerlerine olan düşkünlüğünü şiirlerine yansıtmıştır. Şair, 1729’da Sahn Medresesi müderrisliğine kadar yükselmiş, kimi kaynaklara göre 1730 yılında patlak veren Patrona Halil İsyanı’nda, kimilerine göre ise isyanı takip eden günlerde titreme hastalığından dolayı vefat etmiştir (Macit, 2020: 1). *Dîvân* sahibi olan şairin diğer eserleri *Sahâifü’l-Ahbâr* ve *Aynî Tarihi*’dir. Mecmuada yer alan 99 numaralı şiir Nedîm’e aittir.

3.4.30 Nevres

1820-1821 yıllarında Sakız Adası’nda doğduğu tahmin edilen Osmân Nevres, şiirlerinde Nevres mahlasını kullanmış, Nevres-i Cedîd diye de anılmıştır. Küçük yaşta Ali Rıza Paşa’nın himayesine geçen şair Farsça ve şiir bilgileri öğrenmiş, paşanın konağında yedi sekiz yıl süren bir eğitim almıştır. Uzun yıllar kitabet mesleğiyle geçimini sağlayan şair, pek çok şehir gezmiş farklı görevlerde bulunmuştur. 1876 tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir. Nevresin eserleri şunlardır: *Dîvân*, *Mersiye-i Hazret-i Hüseyin*, *Destâr-ı Hayâl*, *Eser-i Nâdir*, *Mersiye-i Kerbelâ*, *Külbe-i Ahzân*, *Perî ile Civân* (Kaya, 2020: 1). Mecmuada yer alan 22 ve 61 numaralı şiirler Nevres’e aittir.

3.4.31 Niyâzî

19. yüzyıl şairlerinden olan Niyâzî'nin asıl ismi Mehmed Niyâzî'dir. Kaynaklarda şairin doğum tarihine ilişkin kesin ifadeler yer almamaktadır. Afyonkarahisar'ın Hacı Yahya Mahallesi'nde dünyaya gelen Niyâzî, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal'ın verdiği bilgiye göre 1872'de ikamet ettiği yer olan Molla Gürani Mahallesi'nde vefat etmiştir (2000: 1661-1664). Mehmed Niyâzî'nin bilinen ve günümüze ulaşan tek eseri *Dîvânçe*'sidir. Mecmuada yer alan 7 numaralı şiir Niyâzî'ye aittir.

3.4.32 Nûrî

19. yüzyıl şairlerinden olan Nûrî, Tokat'ta doğmuş, ününü İstanbul'a kadar ulaştırmış ve döneminin önde gelen âşıklarından birisi olmayı başarmıştır. Asıl adı Mahmut'tur. Ahmet Talat, Nûrî'nin 1820-1830 yılları arasında doğduğuna işaret ederken Mehmet Zeki Oral'a göre bu tarih 1824-1825 yılları arasındadır. Âşıklığı kendisine meslek edinen şair Sivas, Çankırı, Çorum, Ordu, Giresun, Samsun başta olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerini gezmiş, her yıl Çankırı Yapraklı'da düzenlenen panayıra çırakları ile birlikte birkaç kez katılmış, gittiği yerlerde halk tarafından sevilip sayılmıştır. Erzurumlu Emrâh koluna mensup olan âşığın kendisi de çıraklar yetiştirmiştir. Ömrünün son yıllarında Samsun'da hastalığa yakalanan Nûrî, bu hastalığı atlatamamış ve 1885'te vefat etmiştir. Şairin ölümü esnasında yanında bulunan ve çıraklarından birisi olan Ceyhûnî, Nûrî'nin sazını ve *Dîvân*'ını Tokat'a getirerek ailesine teslim etmiştir (Onay, 1933: 55-60; Oral, 1936: 9-15). Nûrî'nin yazdığı/yazdırdığı bir *Dîvân*'ının olduğu ifade edilse de bu eser günümüze ulaşamamıştır. Mecmuada yer alan 104 ve 108 numaralı şiirler Nûrî'ye aittir.

3.4.33 Püryânî

Mecmuada Püryânî mahlaslı iki adet şiir yer almaktadır. Şiirlerin ilki 58, ikincisi ise 86 numarada kayıtlıdır. Her iki şiir de koşma nazım şekliyle yazılmıştır. Mecmuada yer alan şiirler Kastamonulu İshâk-zâde Fevzî'ye ait olan *Fusûl-ı Âşıkân* adlı şiir mecmuasında da bulunmaktadır. İshâk-zâde Fevzî tarafından oluşturulan mecmuada, Püryânî mahlasıyla kayıtlı olan dört adet şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin üçü koşma biri de destan nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Koşma nazım şekliyle mecmuaya

kaydedilen şiirlerin ilki “Yanık Kerem Bestesinden” başlığı altında, ikincisi “Kesik Kerem Bestesinden” başlığı altında, üçüncüsü ise “Mizah-güne” başlığı altında verilmiştir. Destan ise “Rusçuklu Püryânî’nin Lîsan Dâsitânı” başlığını taşıyan 36 kıtalık bir şiirdir. *Fusûl-ı Âşıkân*’a “Yanık Kerem Bestesinden” ve “Kesik Kerem Bestesinden” başlıklarıyla kaydedilen koşmalar tarafımızca incelenen mecmuada yer alan koşmalarla ortaktır. Şiirlerin ortak olması bize yeni bilgilerin kapılarını açmaktadır. Buna göre İshâk-zâde Fevzî’nin kaydettiği gibi Püryânî, Rusçuklu bir halk şairidir ve koşma, destan nazım şekilleriyle şiirler kaleme almıştır. Şiirlerinde dünyanın vefasızlığından ve pişmanlıklarından bahsetmiş, sosyal eleştirilerde bulunmuştur. Şairin, İshâk-zâde Fevzî ile aynı dönemde yaşamış olma ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Mecmuada yer alan 59 ve 86 numaralı şiirler Püryânî’ye aittir.

3.4.34 Râsih

18. yüzyıl şairlerinden olan Râsih’in asıl adı Ahmed’dir. Balıkesir’de dünyaya gelen şairin doğum yılının kesin olmamakla beraber 1650 dolayları olduğu düşünülmektedir. Şair ve aynı zamanda nesir yazarı olan Râsih aristokrat bir aileye mensuptur. Özel bir eğitim almış, uzun süre memuriyetlerde bulunmuştur. Mezarındaki kitabede 16 Eylül 1731 tarihinde vefat ettiği yazmaktadır (Yazar, 2021: 1). Sadık Yazar (2020: 646-670), Balıkesirli Râsih üzerine yapmış olduğu detaylı değerlendirmede ona aidiyeti kesin olan eserleri şu şekilde sıralamıştır: *Dîvânçe-i Tevârih*, *Gâyetü’t-Tebrîk /Kasîde-i Mübâreke*, *Şehrengîz-i Aydın*, *Fâlû’s-Sa’âde*, *Bürûcu’n-Nücûm*, *Bûlgatü’l-Ahbâb*, *Sübhatü’l-Âdâb*, *Sürre Men Re’a*. *Vasf-ı Ashâb-ı Kehf* ve *Rakîm* ve *Dîvân* ise Râsih’e ait olduğu kesin olarak belli olmayan, ona ait kılınan eserlerdir. Mecmuada yer alan 9 numaralı şiir Râsih’e aittir.

3.4.35 Resmî

Asıl adı Ali olan şair, 1720 senesinde Girit’te dünyaya gelmiştir. Şiirlerinden hareketle iyi bir eğitim aldığı ifade edilir. Resmî Baba olarak da anılan şairin adından da anlaşılacağı üzere babalık payesi bulunmaktadır. Şair, Divan-ı Hümayun kaleminde çalışmış, bir süre elçilik yapmış ve bazı devlet işleri görevinde bulunmuştur. 1783’te

vefat etmiştir. Şairin bir *Dîvân*'ı ve *Uyun El Hidayet* isimli risalesi vardır (Karadeniz-Akbulut, 2016: 189). Mecmuada yer alan 70 numaralı şiir Resmî'ye aittir.

3.4.36 Rûzî

19. yüzyıl âşıklarından olan Rûzî'nin asıl adı Mehmed Emin'dir. 1839 yılında Kayseri'nin Taceddin Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Geçimini âşıklık mesleği ile sağlayan Rûzî, son zamanlarında çubukçuluk ile meşgul olmuş, bir dönem de hacca gitmiştir. Bu yüzden Çubukçu Rûzî ve Hacı Rûzî lakaplarıyla da bilinmiştir. 1899 yılında Kayseri'de vefat etmiştir. Şairin mürettep bir *Dîvân*'ı olduğu ifade edilse de bu esere henüz ulaşılammıştır. Muhtelif cönk ve defterlerde pek çok şiirine rastlanan Rûzî'nin orijinal suretteki tek eseri Hilal Matbaası'nda basılmış olan tek yapraklık *Esnaf Destanı*'dır (Çapraz, 2020: 1). Mecmuada yer alan 105 numaralı şiir Rûzî'ye aittir.

3.4.37 Sâbit

Kaynaklarda adı Ali, Alaaddin olarak geçen şair kesin olmamakla beraber 1650 civarında Bosna'da doğmuştur. İlk tahsilini memleketinde almış ardından İstanbul'a gelmiştir. Şiirlerinde belirttiği üzere hayatı boyunca çeşitli görevlerde bulunmuştur. Son olarak 1708'de Diyarbekir mevleviyetinde görev yapan şair, 1709'da İstanbul'a dönmüş, 1712 senesinde burada vefat etmiştir. Yazmış olduğu gazel, kaside ve mesnevileriyle döneminin sevilen şairlerinden birisi olmayı başarabilen Sâbit, çağdaşı olduğu tezkireciler tarafından da övgüyle anılmış, sahip olduğu ekolle pek çok şair üzerinde etki bırakmıştır (Özyıldırım, 2020: 1). Şairin eserleri şunlardır: *Dîvân*, *Zafer-nâme*, *Dere-nâme*, *Berber-nâme*, *Amrû'l-leys*, *Edhem ü Hüma*. Mecmuada yer alan 67 numaralı şiir Sâbit'e aittir.

3.4.38 Sıdkî-i Kastamonî

17. yüzyıl divan şairlerinden olan Sıdkî'nin adı kaynaklarda Mustafa veya Ahmed olarak geçse de kendisi *Dîvân*'ında adının Mustafa olduğunu açıkça belirtmiştir. Mustafa Sıdkî Paşa'nın yaşadığı yıllar IV. Murad, I. İbrahim ve IV. Mehmed'in saltanat yıllarına denk gelmektedir. *Dîvân*'ında adı geçen padişahlar için yazılmış

çeşitli manzumeler yer alır. Tezkirecilik ve deftereminliği görevlerinde bulunan şair, I. İbrahim'in saltanatında reisülküttaplığa kadar yükselmiştir. Şairin ölüm tarihi tezkirelerde 1650, 1654 ve 1662 olarak geçer. Ancak yapılan araştırmalar 1661 veya 1661'den daha önceki bir tarihte vefat etmiş olduğunu göstermektedir (Erdoğan, 2005: 7-17; Erdoğan, 2020: 1). Şairin *Dîvân*'ı üzerine Mehtap Erdoğan tarafından 2005 yılında yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Şairin diğer eserleri şunlardır: *Berf ü Bahâr*, *Gazavât-ı Sultân Murâd-ı Râbi*. Mecmuada yer alan 17 numaralı şiir Kastamonulu Sıdkî'ye aittir.

3.4.39 Şem'î

Şiirlerinde Şem'î, Derd-mend Şem'î, Derdi-mend Şem'î, Hacı Şem'î ve Şem'î Baba mahlaslarını kullanan şairin asıl adı Ahmed'dir. Konya'nın Piresat Mahalesi'nde dünyaya gelmiştir. Şairin *Dîvân*'ı üzerine bir çalışma gerçekleştiren Mehmet Sarı, onun doğum yılını 1771-73 olarak verir (2013: 15-18). Birkaç kez İstanbul'a gelen şairin ünü saraya kadar ulaşır ve padişahın huzuruna çıkarak şiirler okur. Bunun üzerine şair, padişah tarafından Konya İhtisab Ağası görevine layık görülür. 1837 yılında bir hastalık geçiren Şem'î 1839-41 tarihinde vefat etmiştir (Sarı, 2020: 1). Şairin eldeki tek eseri *Dîvân*'ıdır. Mecmuada yer alan 76 numaralı şiir Şem'î'ye aittir.

3.4.40 Tûrâbî

Fatih Sultan Mehmed dönemi şairlerinden olan Tûrâbî'nin asıl adı Şuayb'dır. Kastamonu'da dünyaya gelmiştir. Şehzade Cem'e hocalık yapan şairin şiirlerini tekke kapılarına ve imaret duvarlarına yazdığı, mezarlıklarda yatıp kalktığı rivayet edilir. 1524 senesinde vefat etmiştir (Kılıç, 2020: 1). Mecmuada yer alan 63 ve 112 numaralı şiirler Tûrâbî'ye aittir.

3.4.41 Zekâî

Üsküdar'da dünyaya gelen ve asıl adı Mustafa olan şairin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Meşhur bir Halveti şeyhi de olan Zekâî, Divan-ı Hümayun'da bir süre memurluk yapmış, babasının vefatı üzerine bu görevinden ayrılmıştır. 1812-13'te

vefat etmiştir. Şairliğinin yanı sıra bestekârlık da yapan Zekâî'nin tek eseri *Dîvân*'ıdır (Öztekin, 2020: 1). Ârif Hikmet Bey, *Tezkiretü'ş-Şu'ârâ*'sında şairin vasat sayılabilecek şiirlere sahip olduğunu ifade eder (Çınarcı, 2007: 52). Şairin *Dîvân*'ı üzerine 1997 yılında Sinan Köseoğlu tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Mecmuada yer alan 97 numaralı şiir Zekâî'ye aittir.

3.5 Kimliğinden ve Yaşadığı Yüzyıldan Emin Olunamayan Şairler

3.5.1 'Aklî

28 numaralı gazelin sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

3.5.2 Enver

10 numaralı koşmanın sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

3.5.3 Fedâyî

13 numaralı kalenderînin sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

3.5.4 Fendî⁴

93 numaralı koşmanın sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

3.5.5 Fethî

77 numaralı divanın sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

⁴ Karadeniz ve Akbulut antolojisinin 3. cildinde yer alan Fendî'nin kimliği hakkında herhangi bir bilgi verilmez. 1800'lü yıllarda tertip edilen bazı mecmualarda şiirlerinin yer almasından hareketle bu dönemde yaşadığı düşünülür. Özellikle Gazilerovacığî yöresindeki cönklerde adına ve şiirlerine sıkça rastlanır (Karadeniz-Akbulut, 2016: 534). Aynı bölgenin âşığı olması sebebiyle ortak şairden bahsettiğimiz düşünülse de Fendî, "Kimliğinden ve Yaşadığı Yüzyıldan Emin Olunamayan Şairler" başlığı altında değerlendirilmiştir.

3.5.6 Sa‘dî

54 numaralı gazelin sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

3.5.7 Saydî⁵

57 numaralı kalenderînin sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

3.5.8 Vesîm

51 numaralı gazelin sahibi olan şairin kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

3.6 Mecmuadaki Şiirlerde Yer Alan Muhtelif İfade ve Kavramlar

Hem halk şairlerinin şiirlerinde hem de divan şairlerinin şiirlerinde sosyal hayat mühim bir yer tutmaktadır. Bu şiirler incelendiğinde görülmektedir ki şairler toplumu gözlemlemekte ve sosyal hayata ait unsurları şiirlerinde sıkça işlemektedir. Kutlamalar, törenler, inanışlar ve dinî kabuller, yiyecek ve içecekler, mekânlar, giyim ve kuşam gibi içtimai hayata ait olan pek çok unsur dönemin koşullarıyla paralel olarak şiirlere yansımaktadır. Bu zenginliği göstermek amacıyla mecmuada yer alan şiirler incelenmiş, şiirlerde içtimai hayatın izleri takip edilmeye çalışılmıştır. Bu inceleme bitkiler, çalgı aletleri, değerli madenler, dinî ve efsanevi kişilikler, din ve eğitim görevlileri, dört unsur, eşyalar, giyecekler ve kumaşlar, hayvanlar, meslekler, savaş aletleri, sûre isimleri, âyet ve hadis iktibasları, ülkeler, şehirler, yerleşim yerleri, yiyecek ve içecekler, atasözleri ve deyimler başlıkları altında gerçekleştirilmiştir.

3.6.1 Bitkiler

Bitkiler, şairlerin kurmuş olduğu hayal ve benzetmelerde gerek gerçek anlamda gerekse mecazi anlamda yararlandığı unsurlardandır. Mecmuada yer alan şiirlerde adı

⁵ Karadeniz ve Akbulut antolojisinin 7. cildinde Saydî mahlaslı bir şairden bahsedilir. Şairin kimliği hakkında bilgi olmasa da şiirleri ilk kez bu kaynakta yayımlanır (Karadeniz-Akbulut, 2016: 448). Mecmuada yer alan şiir ile antolojideki şiirlerin üslup olarak birbirine benzemesi şairin aynı kişi olabileceği sonucunu doğurmaktadır. Şimdilik “Kimliğinden ve Yaşadığı Yüzyıldan Emin Olunamayan Şairler” başlığı altında değerlendirilen Saydî - muhtemeldir ki- ileride yapılacak olan çalışmalarla gün yüzüne çıkarılacaktır.

geçen bitkiler, ağaçlar ve çiçekler olarak tasnif edilmiş, söz konusu madde örnekleriyle birlikte açıklanmıştır.

3.6.1.1 Ağaçlar

3.6.1.1.1 Servi

Servi, divan şiirinde adından en çok söz edilen ağaçtır. Bu ağaç, uzun ve düzgün boyuyla dikkat çeker, dört mevsim yeşil kalır ve meyve vermez. Servi, boyu sebebiyle şiirlere konu olmuştur. Sevgili tıpkı servi gibi düz ve uzundur. Bu sebepten servi şiirlerde çoğu kez benzetilen olarak kullanılır. Bazen de sevgilinin boyu servinin boyundan daha üstün tutulur. Servinin hafif rüzgârlarda yavaşça salınışı gibi sevgili de daima naz ile salınarak yürür. Mecmuada yer alan örnekler şu şekildedir:

Bir *serv*-i sehî kâmetim olsaydı benim de
Pâyına düşüb ‘izzetim olsaydı benim de (54/1)

Esüb bâd-ı hazân bir gün harâb eyler gülistânın
Kâmet o kıyâm o *serv*-i müstesnâ geçer durmaz (50/2)

Bir mûra rast geldim bir mâr[1] tutar
Ağzında zehirli üç darı tutar
*Serv*ilerdir başın yukarı tutar
Meyveli ağacıñ yüzi yerdedir (31/2)

3.6.1.1.2 Şimşâd

Sevgilinin boyunun benzetildiği ağaçlardan birisi de şimşâddır. Şimşir olarak da bilinir. Bu ağaç yapraklarını dökmeyen meyvesiz bir ağaçtır. Mecmuadaki kullanımı şu şekildedir:

Bin câñ ile bir kâmet-i *şimşâda* vuruldum
Râhında anıñ zümre-i ‘uşşâka kuruldum (2/1)

3.6.1.1.3 Tûbâ

Cennet’te bulunan Tûbâ ağacı dallarıyla bütün Cennet’i gölgeler. Her çiğnemedede ve her yudumda farklı tatlar sunan meyveleri vardır. Bir rivayete göre her insanın bu

ağaçta bir yaprağı bulunur ve insan ölünce yaprağı yere düşer. Tûbâ ağacı gölgesi ve boyunun uzun oluşuyla şiirlerde yer alır. Sevgili bu özellikleri sebebiyle Tûbâ ağacına teşbih edilir (Pala, 2015: 459). Ağacın, mecmuada yer alan şiirdeki kullanımı şu şekildedir:

Cemâliñ bâğı ey dilber gül-i zîbâya nâz eyler
Boyuñ bir servidir ammâ sehî *tûbâ*ya nâz eyler (83/1)

3.6.1.2 Çiçekler

3.6.1.2.1 Gül/Verd

Gül, gerek divan şiirinde gerekse halk şiirinde adından sıkça söz edilen bir çiçektir. Bu çiçek sevgilinin yüzü ve yanağı ile sıkı bir münasebet içerisine girmiştir. Gül, bazen sevgilinin yüzü ve yanağına bazen de sevgilinin yüzü ve yanağı güle benzetilmiştir. Aşağıda yer alan beyitte şair sevgilinin güzellik unsurlarını sıralarken yanağını güle benzetmiştir:

‘Arsa kılmış müzeyyen gör bucağı kırmızı
Verd-i bâğı kırmızı hem *gül* yanağı kırmızı (25/2)

Mecmuada gül bahçesi anlamına gelen gülşen ifadesi de yer almaktadır:

Hak seni *güller* gibi *gülşende* handân eylesün
Hüzn [i]le a‘dâlarıñ bağırın kızıl kan eylesün (1/1)

Cemâliñden cihân rûşen yañağın gonce-yi *gülşen*
Ne gülşen gülşen-i cennet ne cennet cennet-i kevser (24/6)

3.6.1.2.2 Lâle

Lâle, divan şiirinde renginden ve şeklinden dolayı benzetme unsuru olarak kullanılan çiçeklerden birisidir. Nagehan Uçan Eke (2021: 669), lalenin renginde dolayı âşık, gönül, gelin, kan, yüz, yanak, yara, kanlı göz ve gözyaşı, kanlı kefen, چراغ, ateş, şafak, şarap gibi unsurlarla; şeklinden dolayı ise çadır, asker, kadeh, sancak beyi, külâh, kırmızı fanus, dil, etfâl gibi unsurlarla ilişkilendirildiğini tespit etmiştir. Kimi zaman da lale ile elif harfi arasında bir ilişki kurulmuş, bu durumda lale sevgiliyi/Tanrı’yı temsil etmiştir.

Lalenin ortasında yer alan siyahlık sevgiliyi kıskanan ve bağırında yaralar çıkan âşığı temsil eder. Ciğeri kan olmak, bağırı yanmak gibi deyişler bu kullanıma paralel olarak

işlenir. Savaş meydanları ve âşığın gözyaşı döktüğü yerler ise lâlezâr olarak ifade edilir (Pala, 2015: 284). Mecmuada yer alan bend bunun örneğidir:

Derd-i ‘aşkıñ şöyle kim yoklukda var itdi beni
Pûte-yi irşâdda hâlis ‘ayâr itdi beni
Nâvek-i müjgân serâpâ dâğ-ı-dâr itdi beni
Nîze-i ser-tîz-i mûyîñ *lâlezâr* itdi beni
Açdı sînemde yine bir tâze dâğ-ı perçemiñ (27/4)

3.6.1.2.3 Nergis

Mitolojide ve çeşitli efsanelerde karşımıza çıkan nergis, güzelliği ile insanları kendisine âşık eden bir gençtir. Efsanelerde nergis ile göz arasında yakın bir ilişki kurulmuş, sevgilinin gözü nergise benzetilmiştir. O, baygın ve şehlâ vaziyette bakar (Pala, 2015: 356). Mecmuada yer alan beyitte âşığın bakışları nergise benzetilmiştir. Âşık, sevgilinin lal taşı gibi kırmızı olan dudağının lezzetinden mest olmuş, mahmur ve baygın bir şekilde bakmaktadır. Sevgilinin dudağına ulaşabilmek âşığın bütün deryaları yandırıp tutuşturmasına sebebiyet verecek bir olaydır:

Leb-i la‘l-i zülâli lezzetinden *nergis*-i mestim
Bir içim su gibi deryâyı yandırdım tutuşturdum (84/2)

3.6.1.2.4 Sümbül

Türk şiirinde sık rastlanan çiçeklerden birisi olan sümbül, sevgilinin saçlarıyla benzetme içerisindedir. Sümbül, şekli ve kokusu itibarıyla sevgilinin saçına benzetilir. Çoğu zaman sevgilinin saçını kıskanan sümbül ona özenir (Pala, 2015: 414). Sevgilinin kastı âşığı öldürmek ve ona acı çektirmek, âşığın amacı ise daima sevgiliye yakın olarak ondan gelen her şeyi karşılayabilmektir. Çoğu zaman sevgilinin kaşları, kirpikleri ve sümbüle benzeyen saçları âşığı yaralamak hatta öldürmek için yeterli bir sebep olur:

Kuddûsîyi öldürmek imiş kasdı o şûhuñ
Ebrûları müjgânları *sümbül*leri ditrer (102/5)

3.6.2 Çalgı Aletleri

Mûsikî, eğlence hayatının önemli bir bölümünü oluşturur. Mûsikînin meydana gelmesinde en mühim rol ise çalgı aletlerine düşmektedir. Bu noktada mûsikî,

mûsikîye ait terim ve kavramlar, çalgı aletleri divan şairlerinin ve halk şairlerinin şiirlerinde sıkça yer alan ifadelerdir. Mecmuada yer alan şiirlerde tespit edilen çalgı aletleri keman, ney ve sazdır.

3.6.2.1 Keman

Dört telli yaylı bir çalgı olan keman kimi zaman gerçek anlamıyla kimi zaman da sevgilinin güzelliğini karşılayan bir benzetme unsuru olarak şiirlerde kullanılmıştır. Çoğu zaman sevgilinin kaşı için yapılan benzetmelerde kemana başvurulmuştur. Bazen de sevgilinin saçının telleri kemanın tellerine benzetilmiştir:

Ey *kemân* ebrû kurub telden duzağı perçemiñ
Bağlamış bir mûy ile biñ kara bağı perçemiñ
Kişver-i ruhsâra sark[ıt]mış saçağı perçemiñ
Hayme-i şâhî gibi kurmuş otağı perçemiñ
Ceyş-i ‘akla gösterir şevkiñ papağı perçemiñ (27/1)

Resmiyâ derd-i dilim eyledi îcâd gazeli
‘Aşk-ı sevdâ ile bünyâd olub aslı temeli
Sözümü diñlemedi kaş[ı] *kemân* neylemeli
Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim
Meğer Allâh’dan ola derdime bir çâre benim (70/4)

‘Âlemde sevdiğim ‘âkılân olsa
Bir hüner sâhibi sâz *kemân* olsa
Haşre dek o güzel bana yâr olsa
Âgâhî kimseden ‘âr eylemezdi (38/3)

3.6.2.2 Ney

Kamıştan yapılan nefesli bir çalgı olan ney özellikle Mevlevî tarikatına intisab edenler arasında çokça ilgi görmüştür. İlâhî sırrı anlatması, coşku ve heyecan vermesi gibi özellikleriyle şiirimizde sıkça kullanılan bir metafor olan ney aynı zamanda bir ilham kaynağı da olmuştur. Mecmuada yer alan şiirlerde şu şekilde kullanılmıştır:

Öyle bir âlûde-i hicrim ki bezm-i ‘aşkda
Mey yanar *ney* âh idüb mestâneler ağlar baña (8/4)

Emrâhî dertlidir dertliler diñler
Bağrı delik delik *ney* gibi iñler

Tâs-ı ‘aşkım dilde subh u şâm çıñlar
Sanki çañ seslenür büthânelerden (39/3)

3.6.2.3 Saz

Türk kültüründe günlük hayatın önemli bir parçası olan saz, umumiyetle halk şairlerinin türkülerinde şairin yoldaşı ve derdini paylaştığı bir arkadaş olarak, klasik edebiyat şairlerinin şiirlerinde de çeşitli yönlerle karşımıza çıkmaktadır. Saz şiiri ve saz şairi terimlerine bu çalgı kaynaklık etmiştir. Saz, mecmuada yer alan şiirde şu şekilde kullanılmıştır:

Gel meclise sûfi hele bir diñle bu sâzı
Fehm it ki bu sâzıñ nedir Allah’a niyâzı (29/1)

3.6.3 Değerli Madenler

Halk ve divan şairleri değerli madenleri renk, şekil, inanış gibi özelliklerinden yola çıkarak şiirlerinde işlemiştir. Hayalleri süsleme ve ifade etme noktasında bu değerli madenlerin çeşitli özelliklerinden faydalanılmıştır. Mecmuadaki değerli madenler altın, dürr, gümüş, la’l, mercan başlıkları altında incelenmiştir.

3.6.3.1 Altın/Zer

Ortaya çıktığı dönemden beri en değerli madenlerden birisi olan altın, işlemedeki kolaylığı ve güzelliğinden dolayı diğer madenlerden üstün tutulmuş, farklı alanlardaki sanat eserlerine malzeme olarak önemini daima korumuştur. Değerli bir maden olması sebebiyle bir başka değerli varlık olan insanla benzetme içerisine girmiştir:

Bir kılı yardıkda kırk kere yarıldı zülfüñe
Tel tel oldu rişte-i cânım karıldı zülfüñe
Lânesinden dil havâlandı sarıldı zülfüñe
Şerhalandı şâne yüz yerden uruldu zülfüñe
Âteş efşân eyledi *altun* tarağı perçemiñ (27/3)

Mey içmeği bezm içre güzel sevmeği her dem
Hâhiş-kârım ammâ nideyim sîm ü *zerim* yok (37/3)

Gönlümü memnûn idelim
 Bu işi kânûn idelim
 Mikrâsın *altun* idelim
 İncinmesün nâzik eli (96/21)

3.6.3.2 Dürr/İnci

İnci, divan şiirinde sevgilinin dişleri, teri ve vuslatı, âşğın gözyaşı, şairin ise şiirleri yerine kullanılmıştır (Pala, 2015: 126). Bunların yanı sıra incinin şekil itibarıyla kulağa, göz veya gözyaşı olarak düşünüldüğünde ise göz kapaklarına benzetildiği tespit edilmiştir. Şair, mecmuada yer alan beyitte söz söyleme yeteneğini inciye benzetmiştir. Bu onun şairlik yeteneğinin isbatıdır:

Harf-be-harf dürr-i belâgetle muvaşşah(ım)dır bütün
 Hikmetiyle mümtezic revnaklıdır takrîriñiz (78/2)

İncinin en makbulü tek olanıdır. Bu tek inci dürdâne, dürr-i galtân, dürr-i şehvâr gibi isimlerle ifade edilir. Peygamber efendimiz için kullanılan dürr-i yetîm ifadesi ise sedefte bulunan tek incinin kinayeli kullanımıdır. Küçük yaşta yetim kalan ve tek çocuk olan peygamberimiz dürr-i yetîm ile anılmıştır (Kırbıyık, 2007: 65). Mecmuada yer alan bentte “dürr-i şehvâr” ifadesi ile Hz. Muhammed’e telmihte bulunulmuştur. O, bilinmeyeni bilmiş, görünmeyeni görünür kılmıştır.

O kâşifü’l ahvâl o *dürr*-i şehvâr
 Güneş gibi dînin eyledi izhâr
 Dahi mestûr iken o sırr-ı Settâr
 Anıñ dergâhında derbânda idim (94/22)

3.6.3.3 Gümüş/Sîm

Hem divan şiirinde hem de halk şiirinde benzetme unsuru olarak kullanılan gümüş, daha çok sevgili ile ilişkilendirilmiştir. Aşağıda yer alan örnekte sevgilinin saçının gümüşe benzetildiğini görürüz. Sevgilinin saç hem değerli olduğundan dolayı hem de rengi sebebiyle gümüş özelliği gösterir. Perişan hâlde bulunan şair, sevgiliden en azından saçının bir telini hediye olarak istemektedir:

Rûzî derûnumda âteşler yanar
 Söyünmez haşre dek allı pullu yar
Sîm gibi zülfüñden verseñ yâdigâr
 Benim gibi perişana sevdiğim (105/3)

3.6.3.4 La'l

Şairlerin şiirlerinde sıkça kullandığı değerli taşlardan birisi olan la'l, kırmızı renktedir. Başta sevgilinin dudağı ve şarap olmak üzere âşığın gözü, gözyaşı, gönül yarası için kullanılır.

Mecmuada yer alan örneklerde sevgilinin dudağı la'l taşına benzetilmiştir:

Teşne-i la 'liñ hevâsıyla gözüm merdümle
Ağlamakdan her biri bir çeşme-i kân oldu gel (12/3)

Kerem kıl ey sâkî şarâb-ı la'liñ
Kem itme zümre-yi mestânelerden
Haste-i 'aşka sun âb-ı vaslîñ
Kandır teşne dili peymânelerden (39/1)

3.6.3.5 Mercan

Mercan, divan şiirinde daha çok süs unsuru olarak işlenmiş, çeşitli yönleriyle benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. F. Sabiha Kutlar'ın verdiği bilgiye göre sevgilinin dudağı, ağzı, yanağı, kınalı parmakları; âşığın kanlı gözyaşı döken kirpikleri; öpüşme ve cinsel birleşme bu benzetmeye malzeme olan unsurlar olmuştur (Kutlar, 2005: 35-36). Aşağıda yer alan beyitte de saç sünbül, dudağı mercan kırmızısı sevgili için verilen mücadele anlatılmaktadır.

Çektiklerimi anıñ için dest-i rakîbden
Var ol saç sünbül lebi *mercâna* haber ver (101/4)

3.6.4 Şahıslar

İslam dini, peygamberler, dört halife, mutasavvıf şahsiyetler ve efsanevi kahramanlar Türk şiirinin asıl kaynaklarındandır. Bu bakımdan şairler, adı geçen kaynaklardan her zaman yararlanmış, bu kişilere ve kaynaklara şiirlerinde daima yer vermiştir. Şahıslar, mecmuada yer alan şiirlerde geniş bir yer tutmaktadır. Şahıslar başlığı altında ele alınıp incelenen isimler şu şekildedir: Câmî, Dört halife, Eflâtun, Hallâc-ı Mansûr, Hz. Âdem, Hz. İbrahim ve Hz. İsmâil, Hz. İlyâs, Hz. İsa ve Meryem, Hz. Muhammed, Hz. Mûsâ, Hz. Nuh, Hz. Süleyman, Hz. Yûsuf ve Züleyha, Leylâ ve Mecnûn, Nesîmî ve Nasruddin, Rüstem.

3.6.4.1 Peygamberler

3.6.4.1.1 Hz. Âdem

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem, eşi Hz. Havva ile yasaklı meyveden yiyince Cennet'ten kovulmuş ve yeryüzüne gönderilmiştir. Cennet hayatının özlemi ile uzun yıllar ağlamıştır. Peygamber, insanlığın atası oluşu sebebiyle şiirlerde sıkça yer almıştır. Dünya üzerinde canlı ve cansız hâlde bulunan bütün varlıklara Allah tarafından bir emanet verilmiştir. Bu emanet Allah tarafından teslim edilirken Hz. Âdem de itaat ederek payına düşeni almıştır:

Emr oldu eşyâya Hak'dan emânet
Abâ eylediler arz u semâvat
Âdem kabul idüb kıldı itâ'at
Yazılan 'ahd ile peymânda idim (94/12)

Aynı şiirin takip eden bentlerinde “varlık” ile “yokluk” arasında yaşanan ikilemi görürüz. Buna göre “lâ”da asıl gerçeğin farkına varamayan şair “illâ”da bu gerçeği görmüş, Hakk'ın ve onun isbatının farkına varmıştır. Gerçek varlığı reddederken Allah'ın ve onun isbatlarının farkına varan şair bu sırada “Âdem safiyullahı” ile beraber cennette hazırda beklediğini, Âdem'in dünyaya gönderilmesiyle birlikte dünya zamanının başladığını ve insanoğlunun giderek çoğaldığını dile getirmektedir:

“Lâ”da mahv eyledim bu mümkinâtı
“İllâ”da fark itdim Hakk u isbâtı
Mustafî olmaz mı gönül mir'âtı
Âdem safî ile cinânda idim (94/13)

3.6.4.1.2 Hz. İbrahim ve Hz. İsmâîl

Türk edebiyatında Hz. İbrahim ve İsmâîl'i konu edinen pek çok manzum ve mensur eser kaleme alınmıştır. Hz. İbrahim ve İsmâîl bu eserlerde Kâbe, zezem ve kurban olaylarına telmihte bulunularak yorumlanmış, hüznü ve teslimiyeti vurgulayıcı şekilde dile getirilmiştir. Şairler çoğu zaman canlarını teslim edebilecekleri sevgili karşısında kendilerini İsmâîl'e benzetmiş, onun teslimiyetiyle sevgiliye teslim olmuş, onun sabrıyla sevgiliden gelen cefalara sabretmiştir. Mecmuada yer alan bentte bu olaya telmihte bulunulmuştur:

Taraf-ı Rahmân'dan olundı fermân
Ka'beyi yapmağa *Halillü'l-rahman*

Gökden *İsmâ 'il'* e inince kurbân
Ben tavâf-ı beyt-i Rahmân'da idim (94/15)

3.6.4.1.3 Hz. İlyâs

İlyâs peygamber hakkında pek çok rivayet anlatılmaktadır. Bu rivayetlere göre Hızır aleyhisselam arkadaşları İlyâs ve İskender ile beraber âb-ı hayatı bulmaya karar verir. Başlarından geçen uzun maceralardan sonra Hızır ve İlyâs âb-ı hayatı bulur ve ondan içer. Âb-ı hayat, Hızır ve İlyâs'a ölümsüzlüğü verir. Ölümsüzlüğe erişen bu iki peygamber Allah'ın emriyle kıyamete kadar dünya üzerinde sıkıntıya girenlerin yardımına koşmakla görevlendirilir. Hızır bu görevi denizde, İlyâs ise karada yapar (Pala, 2015: 204). Mecmuada yer alan bend bu rivayetin bir tezahürüdür:

Düşürdüm yelkeni girdâb-ı 'aşka
Bir dalga başımdan biñ kere aşdı
Âhir yüz çevirdim mihrâb-ı 'aşka
Çağırdım İlyâs'ı hemân ulaşdı (79/1)

3.6.4.1.4 Hz. İsâ ve Meryem

Hz. İsâ, İsrailoğullarının son peygamberidir. Annesi Meryem, İsâ'yı babasız dünyaya getirmiştir. Kur'an-ı Kerîm'deki pek çok âyette kendisinden söz edilir. Hz. İsâ, ölüleri diriltme, kör gözü açma, çamurdan yaptığı kuşlara can vererek uçurma, su üstünde yürüme ve bebekken konuşma gibi pek çok mucize göstermiştir. Peygamber, elini sürdüğü hastaları iyi etmesi, elinin iyileştirici bir etkiye sahip olmasından dolayı Mesîh lakabını almıştır. Peygamber, mecmuada yer alan şiirlerde şu şekilde kullanılmıştır:

'İlm-i ledün[den]dir bu 'ilm-i mübhem
Ma'nâ-yı hakikat Allâh u â'lem
Gelince cihâne '*İsa* ibn *Meryem*
Ol vakit 'anâsır-ı bî-cânda idim (94/18)

Mesîh-âsâ seyâhat eyleyenler pâ-yı himmetle
Basar evvel kademde kürsî-yi gerdâne merdâne (98/4)

3.6.4.1.5 Hz. Muhammed

İslam dininin son peygamberi olan Hz. Muhammed Türk, Arap ve Fars edebiyatlarında ortak işlenen konuların başında gelmektedir. Peygamberimizin hayatı, gazaları, mücadeleleri, sünneti ve mucizeleri Türk edebiyatına kaynaklık eder.

Mecmuada yer alan 16, 17 ve 95 numaralı şiirler birer naat örneğidir. Bu şiirlerin genelinde peygamber efendimizin özellikleri ve ahlakı işlenmiş, ona duyulan sevgi dile getirilmiştir. Bu şiirlerin matla beyitleri aşağıda yer almaktadır:

Fakîrim derd-mendim pür-melâlim yâ *Resûlallâh*
‘Alîlim ihtiyârım bî-mecâlim yâ *Resûlallâh* (16/1)

Habîb-i Hak nebî üns ü câñsın yâ *Resûlallâh*
Serîr-i “Kâbe kavseyn” üzre hânsın yâ *Resûlallâh*(17/1)

Ey nübüvvet tahtınıñ şâhı *Habîb-i Kibriyâ*
Ve‘y risâlet evciniñ mâhı *Habîb-i Kibriyâ* (97/1)

3.6.4.1.6 Hz. Mûsâ

Mûsâ peygamber edebiyat tarihinde çoğu kez Allah ile konuşması, Firavun’un sihirbazlarını aciz bırakması, denizi yaran ve ejderhaya dönüşebilen asası, Yed-i Beyza’sı, firavun ile verdiği mücadele ve onu suda boğması gibi mucizevi yönleriyle ele alınmıştır. Allah ile Tûr Dağı’ndaki konuşmasından ötürü kelîm ve kelîmu’l-lâh sıfatlarıyla da bilinen peygamber, şairlerin hissettiği duygu ve heyecanı dile getirme noktasında önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Allah ile Mûsâ peygamberin Tûr Dağı’ndaki tekellümünde onların yanında olduğunu ifade eden şair, bunu şu şekilde dile getirmektedir:

Ne ma‘nâ var bunuñ tekaddümünde
Ehl-i idrâk olur tefehhümünde
Hakk ile *Mûsâ*’nıñ tekellümünde
Tûr-i Sînâ’da berâber mekânda idim (94/16)

3.6.4.1.7 Hz. Nuh

Beş büyük peygamberden biri olarak kabul edilen Hz. Nuh’a Allah tarafından bir gemi yapması emrolunur. Nuh peygamber, kendisine inanan müminler ve her çeşit hayvandan birer çiftle bu gemiye binerek her yeri kaplayan tufanın ortasında kalır. Yeryüzünde yaşayan insanlar ve hayvanlar tamamen yok olur. Tufan çekildiğinde ise Nuh’un gemisi karaya oturur ve yeniden insanlar ve hayvanlar türer. Bu yüzden kendisine “İkinci Âdem” de denilir. Bu olay Erzurumlu Emrâh’ın destanında şu şekilde geçer:

Gitdi Âdem safî devr itdi devrân
 Günden güne arttı evlâd-ı insân
 Yapıldı sefine emr oldu tûfân
Nuh ile berâber tûfânda idim (94/14)

3.6.4.1.8 Hz. Süleyman

Davud peygamberin oğlu olan Hz. Süleyman, İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden birisidir. O, kendisine verilen nübüvvetle saltanatı birleştirmiştir. Pek çok mucizesinin yanı sıra kuşlar ve hayvanlar ile konuşabildiği, rüzgâra ve cinlere hükmettiği bilinir. Üzerine “İsm-i Âzam” yazılı bir yüzüğe sahip olan Hz. Süleyman, bu yüzük ile bütün yaratıklara hükmetmiştir. Halk arasında Hz. Süleyman’a ait olan pek çok kıssa anlatılmaktadır. Bu kıssalar edebiyat tarihimiz için önemli bir kaynak niteliğindedir. Mecmuada peygamberi bu yönleriyle ele alan beyit ve bentler bulunmaktadır:

Divler perîler cümle saña tâbi‘olurlar
 Kafdan kafa hükmüñle *Süleymân* okunursa (57/3)

Cân evinde Fevzî ocağ yakmalı
 Damla damla her tarafa bakmalı
 Hayvandaki hissiyâta bakmalı
 Bir sureyle *Süleymân’a* yanaşdı (79/3)

3.6.4.1.9 Hz. Yûsuf ve Züleyhâ

Yâkup peygamberin oğlu olan Yûsuf peygamberin hayatı ve kıssaları Kur’an-ı Kerîm’deki Yûsuf sûresinde uzun bir şekilde anlatılmaktadır. Peygamberin sahip olduğu benzersiz güzellik, kardeşleri tarafından kuyuya atılması, babasının üzüntüden gözlerinin kör olması, Mısır’a gittikten sonra Züleyhâ ile yaşadıkları, bunların sonucunda zindana atılması, rüya tabirinde bulunması ve Mısır’a sultan olması pek çok manzumeye konu olmuştur. Mecmuadaki şiirlerde yer alan kullanımlar şu şekildedir:

Göñül *Yûsuf* gibi olmasun mı kul
Züleyhâ-veş şekl [ü] şemâiliñ vâr
 Ne kadar âlisin ey sâhib-betûl
 Velâyetde ahsen delâ‘iliñ var (43/1)

Dilber saña Hak'dan ulu dîvân okunursa
Nurlar saçılur *Yûsuf*-ı Ken'ân okunursa (57/1)

3.6.4.2 Dört halife

İslam tarihinde Hz. Muhammed'den sonra gelen en mühim şahsiyetler dört halife olarak da bilinen Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'dir. İslam tarihini kendisine önemli bir kaynak olarak seçen Türk şairi, dört halifeyi manzum ve mensur pek çok eserde işlemiş, onların faziletlerini, sözlerini ve hayatlarını eserine konu yapmıştır. Sadakatli, adaletli, hayâ, ilim ve cesaret sahibi olma gibi özellikleri ile övülen dört halife insanlığa ve Müslümanlara örnek olacak kişiler olarak tanıtılmıştır (Ceyhan-Koyuncu, 2017: 4). Mecmuada yer alan şiirde dört halifenin de aynı bent içerisinde kullanıldığını görürüz:

Şeyheyn-i hulefâ *Bû Bekr* ü 'Ömer
Ser-tâc-ı ehlûllâh 'Osman u *Haydâr*
Erenler idince cihâd-ı ekber
Şâh-ı merdân ile meydânda idim (94/23)

3.6.4.3 Mutasavvıf şahsiyetler

3.6.4.3.1 Câmî

Molla Câmî unvanıyla tanınan İranlı şair henüz küçük yaşta devrinin önde gelen ilimlerine vâkıf olmuş, keskin zekâsı ve yeteneğiyle herkesin hayranlığını kazanmıştır. Câmî'nin eserlerinden bazılarının Türkçeye çevrilmiş olması Türkler arasında da sevildiğine, devrin âlim ve şairlerinin ilgisini çektiğine işarettir. Türk edebiyatında şairliğin ve bir şairin ulaşabileceği en üst seviyenin timsâli olarak görülen Molla Câmî bu yönüyle pek çok şiirde yer almıştır. Şairliğin üstün temsilcisi olan Molla Câmî, Erzurumlu Emrâh'ın şiirine de bu anlam dünyasıyla girmiştir:

Yine Emrâh cûş [u] hurûş eylediñ
'Ulûm-ı esrârı dergûş eylediñ
Bilmem *Câmî*'den mi câm nûş eylediñ
Ne müşkil hallolur mesâ'iliñ var (43/3)

3.6.4.3.2 Hallâc-ı Mansûr

Ünlü bir sûfî olan Hallâc-ı Mansûr fenâfillâha ulaşınca “Ene’l Hak (Ben Hakk’ım)” demiştir. Bu sözünden ötürü uzun süre kamçılanmış, vücudu parçalanarak darağacına çekilmiştir. Son olarak yakılmış ve külleri Dicle nehrine savrulmuştur (Pala: 2015, 185-186). Hakkında pek çok menkıbe anlatılan bu mutasavvıf Allah yolunda şehid edilmesine vurgu yapılarak Ahmed Yesevî, Yunus, Nesîmî gibi sûfilerin eserlerine girmiştir. Haksız yere darağacına çekilmesi şairleri de etkilemiş, şairler sevgili karşısında uğradığı haksızlıklarda kendilerini sık sık Mansûr’a benzetmiştir. Mecmuada yer alan şiirde Hallâc-ı Mansûr’un “Ene’l Hak” sözüne telmih yapılırken bu sözün ne için söylendiğinin hatırlanmadığı, asıl manasının anlaşılamadığı vurgulanmıştır:

Harâbât ehlinden gel olma menfûr
Sûretde harâbdır sîretde ma‘mûr
Ne yüzden söyledi “*ene-l Hak*” *Mansûr*
İşitmi[ş]siñ ammâ dârı bilmezsiñ (42/2)

Bir başka bentte ise Hallâc-ı Mansûr’un dünyada hâlâ adı anılmakta olan üç kişiden birisi olduğu ifade edilmiştir:

Seyyah-ı ‘âlemde devrân içinde
Bir eyvallah çekdim bir de bir destur
Üç nesne söylenir cihân içinde
Bir Nesîmî bir Nasreddîn bir *Mansûr*

3.6.4.3.3 Nesîmî ve Nasreddin

Mutasavvıf şair Nesîmî, genç yaşta tasavvuf yoluna girmiş ve Hurûfilik anlayışının en önemli temsilcilerinden birisi olmuştur. Şair, Hallâc-ı Mansûr’a ve “enel-hak” motifine sıkça gönderme yapmış, Hallâc-ı Mansûr gibi dramatik bir biçimde öldürülmüştür. Bu sebepten “İkinci Mansûr” diye de anılır (Üzüm, 2007: 5). Nasreddin Hoca ise yaşayıp yaşamadığı konusunda araştırmacıların çeşitli görüşler ortaya koyduğu bir fıkra kahramanıdır. Hocanın yaşadığını düşünenler onun 13. yüzyılda hayatta olduğunun bilgisini verir (Başgöz, 1999: 17; Sakaoğlu, 2006: 13). 10. yüzyıl sûfilerinden Hallâc-ı Mansûr’u, 13. yüzyıldan günümüze kadar taşınmayı başaran fıkra kahramanı Nasreddin Hoca’yı ve 15. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden

Nesîmî'yi birleştiren mesele haklarında anlatılan halk anlatıları ve fıkralardır. Anlatılan bir fıkra Hoca'yı, Nesîmî ve Hallâc-ı Mansûr'un arkadaşı ve aynı hocanın öğrencisi olarak gösterir (Gölpınarlı, 1961: 9). Bu fıkraya telmih yapan şair Nesîmî, Nasreddin ve Mansûr'un hâlâ cihan içinde söylenmekte olan üç önemli isim olduğunu vurgulamaktadır:

Seyyah-ı 'âlemde devrân içinde
Bir eyvallah çekdim bir de bir destur
Üç nesne söylenir cihân içinde
Bir *Nesîmî* bir *Nasretdîn* bir Mansûr (90/1)

3.6.4.4 Hikâye kahramanları

3.6.4.4.1 Leylâ ile Mecnûn

Türk, Arap ve Fars edebiyatlarında ortak olarak anlatılan en meşhur aşk hikâyelerinden birisi olan Leylâ ile Mecnûn sayısız edebî esere konu olmuştur. Şair ve edipler tenasüp, tevriye, telmih gibi edebî sanatlara başvurarak Leylâ ile Mecnûn'un aşkını eserine konu etmiştir. Sevgili, çoğu zaman Leylâ olarak kabul edilmiş, âşık kendisini Leylâ'nın peşinde koşan Mecnûn'a benzetmiştir. Mecnuada yer alan şiirlerde karşımıza şu örnekler çıkmaktadır:

Bağlanan benim tek zülf-i *Leylâ*'ya
Elbet *Mecnûn* olur düşer sahrâya
Öyle düşmüşüm ki 'aşk-ı sevdâya
Yanmada farkım yok pervânelerden (39/2)

Mecnûn gibi şu dağlarda gezerim
Sûz-ı 'aşkıñ ile bağrım ezerim
Bir gün olur ben cânımdan bezerim
Seniñ içün yana yana sevdiğim (62/2)

Dûr etme hâtırdan ben nâçârıñı
Mecnûn-ı 'aşkınla garib yârıñı
Nâdâne öptürmem gül ruhsârıñı
Açar cemâliñde dişler yaralar (82/2)

Bu günden özge billâh bir cemâle bakmam and olsun
Saña *Mecnûn* olub cânıdan seven *Leylâ*'ya nâz eyler (83/4)

Atub şem‘-i fitîl-i ‘aşkımlı iklim-i *Mecnûn*’a
Serâpâ vâdi-i sahrâyı yandırdım tutuşturdum (84/5)

3.6.4.4.2 Rüstem

Şehnâme’de adı çokça geçen bu efsânevi kahraman Rüstem-i Zâl, Pûr-ı Zâl olarak da bilinir. Kahramanlığın, gücün ve yenilmezliğin sembolü olmuştur. Mecmuada yer alan şiirde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Kimse ‘aşk ehli gibi bir kara mâtem çekemez
Nice Zâloğlı gibi sâhib-i *Rüstem* çekemez
Şu benim çekdiğimi değme bir âdem çekemez
Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim
Meğer Allâh’dan ola derdime bir çâre benim (70/2)

3.6.4.5 Diğer şahsiyetler

3.6.4.5.1 Eflatun

Meşhur Yunanlı filozoftur. Sokrat’ın öğrencisi, Aristo’nun ise hocası olarak bilinir. O; akıl, hikmet ve isabetli görüşün temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eflâtun, şiir geleneğimizde bilgisi övülen kişilerin zirve şahsiyetidir. Hikmet’in zirvesinde yer alan Eflâtun bu yönüyle pek çok şiire konu olmuştur (Pala, 2015: 135). Beyitlerde Eflâtun şeklinde de kullanıldığı görülen Eflâtun, mecmuada genel kullanımına uygun şekliyle yer almıştır. Şair, dünyanın vefasızlığından ve kıymet bilmezliğinden bahsetmiş, Eflâtun gibi bilgi ve hikmet sahibi olsa bile bunun değer görmeyeceğine vurgu yapmıştır:

Vefâsız dünyâda olsañ *Eflâtun*
Sanmayıñ bizleriñ maksûdu altun
Bî-çâre Mahfîniñ umduğu meftûn
Biri îmân biri cemâl bir de nûr (89/3)

3.6.5 Din ve Eğitim Görevlileri/Dinî Kimlikler

Şiirlerinde dinî konulara sıkça yer veren divan ve halk şairleri çeşitli tipler üzerinden karşılaştırmalar yapar ve mesajlar verir. Mecmuadaki şiirlerde hâce, sûfî,

şeyh/pîr/mürşît ve zâhit tipleri üzerinden çeşitli benzetme ve kıyaslamaların yapıldığı tespit edilmiş, örnekleriyle beraber verilmiştir.

3.6.5.1 Hâce

Farsçada hâce, Türkçede ise hoca şeklinde kullanılan kelime resmî anlamının dışında farklı zümreler arasında değişik şekillerde kullanılmıştır. Kelimenin anlam dünyası zamanla gelişmiş, dinî hizmetlerde görevli olan kimseler de hoca unvanıyla anılır olmuştur. Mecmuada yer alan “hâceler” ifadesi ile toplumda söz sahibi olan âlim, bilge kişilerden söz edilmektedir:

Bir kadeh meydır sırâsı terk-i ser-sermâyesi
Hâceler ‘aşkıñ metâ‘ın yok yere endâzeler (73/3)

3.6.5.2 Sûfî

Sûfî, tasavvuf ehli kimsedir. Dinin emir ve yasaklarına eksiksiz bir şekilde uyar. Münevverlerin ve rindlerin sevmediği bu kişilerin sergilemiş oldukları katı tutum çoğu şiirlerde söz konusu edilmiştir. Mecmuada yer alan örneklerde de sûfî tiplerin eleştirildiği, onlara çeşitli öğütlerde bulunulduğu görülmektedir:

Ey *sûfî* bize rû‘yet-i dîdâr gerekdir
‘Âşık olan elbette temâşâ ıdecekdir (4/1)

Çıkısa kürsüye *sûfî* medhle zâtın söyler
Halkı kandırmak için sıdk u sebâtın söyler (18/1)

Hem medresede dersin unutmuş nice *sûfî*
Vechiñde siyah hatları ezberlediler mi (56/4)

3.6.5.3 Şeyh/Pîr/Mürşît

Bu kelimelerin çoğu zaman birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bir tekke veya zaviyede liderlik eden ve yanında müridleri olan kişiye şeyh denilmektedir. Burada amaç müridlere doğru yolu göstermektir. Doğru yol ise Allah’ın yoludur. Herkes nasibi ve faydalanabildiği ölçüde bu kişilerden ders alır. Şairlerin çoğunun bir tarikate intisap ettiği ve şeyhi önderliğinde dersler alıp bir yol çizdiği bilinir. Bu yaşayış onların şiirlerinde de etkisini göstermiştir:

Pîr mey[i] elimden çeküb almazdı ayağın
Bâşımda eger devletim olsaydı benim de (54/2)

Bir *pîr*-i dânâya gel eyle hidmet
Elbette olursun nâ‘il-i himmet
Kendin bilmez ile eyleme ülfet
‘Ârif ol mekteb-i ‘irfâna yûri (95/3)

3.6.5.4 Zâhit

Zâhit bütün kaynaklarda kaba sofı olarak tanımlanır. Bu kimseler dinin yasakladığı şeylerden kaçınır, buyrukları yerine getirir. Kendisini tamamen ahirete vermiş olduğundan dolayı mal, mülk, şöhrat gibi şeylere değeri vermez. Bu kimselerin dinî konulardaki anlayışı kıttır. Meselelere yüzeysel bir bakış açısıyla baktıkları için derinlerde yatanı göremezler. Bu sebepten de sürekli olarak gülünç duruma düşerler. Şairler zâhidin karşısına âşığı çıkarır. Âşık ve zâhit divan şiirinde bir çatışma hâlinindedir. Zâhitte olan kaba davranış ve düşünceler âşıkta yoktur (Pala, 2015: 488). Mecmuada yer alan şiirlerde bu tipin sahip olduğu olumsuz özelliklerin ön plana çıkarıldığını ve zâhit tipin eleştirildiğini görürüz:

Bu hikmeti bilmezsiñ âyâ *zâhid*-i bed-gû
Bir kalbe sığan vâri olan eşyâlara sığmaz (34/4)

Hazer kıl bizleri dahl itme *zâhid*
Meğer sen nâmus u ‘ârı bilmezsiñ
‘Âşık-ı sâdık bir merd-i Hak’dır
Anlarıñ sevdiği yâri bilmezsin (42/1)

“Lâ havle velâ” ile yanaşmazdıñ hele ammâ
Zâhid bu meclîs-i ‘işret saña ne gerekdir (47/3)

3.6.6 Dört Unsur/Anâsır-ı Erbaa

Anâsır-ı erbâa yahut çâr unsur da denilen dört unsur hava, su, ateş ve topraktan oluşur. Varlık âlemini meydana getiren bu dört unsur, sevgili-âşık-rakip üçgeninde çeşitli hayeller ve benzetmeler ile birlikte şiirlerde sıkça işlenir. Mecmuada yer alan şiirlerde de dört unsur çeşitli kullanımlarda yer almıştır.

3.6.6.1 Hava

Bütün canlıların yaşamı için gerekli olan hava anâsır-ı erbâanın unsurlarından birisidir. Hava ve hava ile ilgili durumları ifade etmek için sık sık rüzgâr, sâba, semûm, nesîm, hevâ/havâ, bâd, yel gibi kelimeler kullanılmıştır. Hava ve havada oluşan çeşitli rüzgârlar genellikle sevgilinin kokusunu âşığa götürür. Ya da âşıktan bir haberi sevgiliye iletir:

Hasret-i bâd-ı *semûm* esdi dil ü cândan yana
Cism ü cânım ser-te-ser yandı fûrûzân oldu gel (12/4)

Ey *bâd*-ı sabâh o gül-i hoş-bûya ne dirsîñ
Billâh sen ol dilber-i meh-rûya ne dirsîñ (51/1)

3.6.6.2 Su

Su, halk şiiri ve divan şiirinde çeşitli yönleriyle ele alınmış, çeşitli inanış ve benzetmelere söz konusu edilmiştir. Tahrip edicilik, batırcılık ve boğuculuk yönleriyle tehlikeli bir unsurken; temizleyicilik, güzelleştiricilik ve geliştiricilik özellikleriyle bir nimettir. Su, aynı zamanda akıcı olma özelliği ile ömre, kesintisizlik özelliği ile de sevgilinin saçına teşbih edilir. Mecmuadaki kullanımı şu şekildedir:

Dil *su* gibi aksa nola ol serv-i revâna
Reftârına bak ol kadd-ı dil-cûya ne dirsîñ (51/2)

Mecmuada yer alan 69 numaralı şiir “bir su vir” redifiyle yazılmıştır. Şiirde genel itibarıyla sevgilinin bağışlayıcılığı öne çıkarılmış, bir teselli ve rahmet olabilmesi için ondan su istenmiştir. Şair, şiirin matla beyitinde yanmakta olan canı için sevgiliden, kurumuş ağzını ıslatmak için de sâkîden bir damla su istemektedir:

Yandı cânım tende ey rûh-ı revânım bir *su* vir
Kurıdı sâkî harâretten dehânım bir *su* vir (69/1)

3.6.6.3 Ateş

Ateş, günlük hayatın önemli parçalarından birisidir. Özellikle aşkla ilgili konularda rengi, şekli, sıcaklığı, aydınlatma gibi özellikleriyle işlenmiştir. Renginden dolayı kimi zaman sevgilinin al yanağına, yakıcı olması sebebiyle de âşıkların ahına benzetilmiştir. Âşığın yanan gönlünün ateşe benzetildiği de olmuştur.

Ateş, pervane ile beraber kullanıldığı şiirlerde sevgiliyi temsil eder. Ateşe ve ışığa düşkün bir böcek olan pervane bir müddet etrafında uçtuktan sonra yanacağını bile bile kendisini ateşe atar. Burada pervane, aşkı uğruna kendini ateşe atan sadık âşığı, ateş ise sevgiliyi temsil eder.

Âgâhî, sevgilinin peşinden gezip dolaşmış, onun aşkının ateşiyle yanmıştır. Bu ayrılık acısı onu canından usandırmış, gözlerini daima gözyaşıyla ıslatmıştır:

Bir vakit ardında gezüb dolandım
Beyhûde *âteş*-i ‘âşkıña yandım
Fîrâk-ı hasretle cândan usandım
Âgâhî göz yaşın siler mi silmez (71/3)

Varsun sûfîler dâim-ül-evkât yesün içsün
‘Aşk ehli isen aş yirine *âteş* atarlar (87/2)

Emrâh ‘aşk ‘*âteş*i kaldı bu cânda
Neyleyim bulunmaz kevn ü mekânda
Bu şevketde bu şöhretde bu şânda
Böyle güzel dü cihânda bulunmaz (113/4)

3.6.6.4 Toprak

Anâsır-ı erbâadan birisi olan toprak, içerisinde bulundurduğu hazîne, mücevher ve kıymetli eşyalar sebebiyle tenasüp yoluyla sevgilinin övgüsü noktasında söz konusu olur. Toprağın bir diğer özelliği ise insanın yaradılışındaki hammadde oluşudur. İnsan topraktan gelir ve nihayetinde toprak olur. Bu yönüyle tevâzunun da işaretidir. Âşıklar ise sevgilinin ayak toprağı olmayı diler. Sevgili üzerine bastıkça âşık değer bulacaktır. Mecmuada yer alan şiirde inkârcıların ahiret günü geldiğinde yaşayacak oldukları pişmanlıktan söz edilmektedir. O gün “Keşke toprak olsaydım” diye pişmanlık duysalar bile bunun bir faydası olmayacaktır:

Gürûh-ı mülk-i dîn o kavm-i mat‘ûn
Hakk’ın rahmetine olamaz makrûn
Minhâc-ı şeri‘den çıkan müşrikûn
“Yâ leyteni küntü *turâb*” demez mi (75/2)

3.6.7 Eşyalar

Şiirlerde sosyal hayatın yansıması olarak gördüğümüz bir diğer konu başlığı eşyalardır. Çerağ, döşek, hokka, kafes, kalem, kâse, makas, ayna, peymâne, sabun,

sefine, şem ve tarak mecmuadaki şiirlerde adı geçen eşyalar olarak tespit edilmiş ve incelenmiştir.

3.6.7.1 Çerağ

Esasen fitilli mum, kandil manalarına gelen, ışık ve aydınlık anlamları da taşıyabilen çerağ, tasavvufta mürşit ve yol gösterici olarak kullanılmaktadır. Meyhane ve içkiyle ilgili unsurlar söz konusu olduğunda görünür. Özellikle yakmak, uyanmak, dinlenmek fiilleriyle beraber kullanımını gördüğümüz çerağ parlaklığı karşılar (Pala, 2015: 100). Divan şiirinde sevgiliden sürekli ayrı olan âşığın en büyük dileklerinden birisi onunla aynı ortamda bulunabilmektir. Bu durum şiirde şu şekilde ifade edilmiştir:

Gel ey çeşm-i *çerâğ*-ı bezmime zîb-âverim sensiñ
Hurûc-ı âsumân-ı dilde mihr-i enverim sensiñ
Gönülde zevk u şevkim tendeki tâb-ı ferim sensiñ
Benim gam günlerimde gam-güsârım yâverim sensiñ
Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
Bilürsin kim tarîk-i ‘aşk içinde rehberim sensiñ (44/1)

3.6.7.2 Döşek

Bisât ve ferş şeklinde de karşımıza çıkabilen döşek, yatak anlamına gelmektedir. Şair, ömrünün hızla geçtiğinden ve bunu kontrol altına alamadığından bahsetmektedir. Kimi zaman kuş tüyü döşekte uyuyan şair, kimi zaman da başını koyacak bir taş bulamamıştır:

Yazık nakd-i ‘ömrüm bir pula satdım
Muradımca tatlı eş bulamadım
Bir zaman kuş tüyü *döşek*de [yattım]
Ba’zı baş koyacak taş bulamadım

3.6.7.3 Hokka

Hokka esasen maden, cam veya topraktan yapılabilen ve içerisine mürekkep konulan küçük kaptır. Bu eşya şairlerin hayal dünyasında sevgilinin ağzı ile ilişkilendirilmiş, şairler çoğu zaman sevgilinin ağzı ve hokka arasında şeklen bir benzerlik kurmuştur. Hokka ağzın içerisinde inci gibi parlak dişler, âşığa derman olacak kelimeler bulunmaktadır. Mecmuada yer alan şiirde sevgilinin ağzı hokkaya teşbih edilmiştir.

Sevgilinin ağzından çıkacak olan şirin sözler âşığı mutlu edecek, ona güç verecektir. Ama âşığın bundan umudu yoktur:

Nazlı yâriñ bize bir kez selâmı
Geceli gündüzlü gelür mi gelmez
Hokka dehânından şirin kelâmı
Bizlere müyesser olur mu olmaz (71/1)

3.6.7.4 Kafes

Kafes, hayvanların kaçmasını önlemek, onları esir tutmak ya da daha güvenli bir ortamda bulundurmak amacıyla hazırlanan ortamdır. Kafes, şiirimizde genellikle kuş ile bağlantılı olarak verilmiş, türlü benzerlikler içerisinde yer almıştır. İnsanoğlunun kuşların özgürlüğünü kısıtlayarak onları kafese hapsedmesi şairlerin gözünden kaçmamış, âşığın kuş ile kendi bedeni, kalbi ve gönlü arasında bir benzerlik kurmasına sebebiyet vermiştir:

Uçduysa gönül murgı egerçi *kafes*den
Teshîrine şâhin gibi bir oynaş atarlar (87/3)

3.6.7.5 Kalem/Kilk/Hâme

Kalem, Kur'ân-ı Kerîm'de kendisinden bahsedilen ve ilmin başlangıcı sayılan değerli bir eşyadır. Farsçada kilk veya hâme olarak geçmektedir. Ucu daima keskindir ve keskin oldukça düzgün konuşur, düzgün yazar. Özellikle şairlerin derdini açığa çıkarmada ve aşkını sevgiliye duyurma noktasında kalemin üstlendiği görev son derece önemlidir. Kalem, bazen şairin dertli hâline ağlamakta bazen de sevgiliyi kıskanmaktadır:

Nâme yazsam derd[i]le Emrâh kan ağlar *hâmeler*
Öz diliñle ol şirîn güftâre söyle ağlasun (11/5)

Rû-siyehler hâme-veş şimdi dil ebr-i sîne gam
Vakt ola Âlî sözün altun *kalemle* yazalar (73/5)

İnsanın kaderi bir kalem ile ezelden yazılmıştır. O, kendisine yazılan bu kaderi yaşar. Bunun önüne hiçbir şey geçemez:

Yazmış ezeli *kilk*-i kazâ safha-i câna
Tâ küşte-i ‘aşk olmağa âzâd-ı gam olmaz (53/3)

3.6.7.6 Kâse

Cam, toprak, çini gibi maddelerle şekillenen kâsenin bir içki aracı olarak kullanıldığı, insan gönlü ile benzetmelere girdiği görülür. Beyitte altından bir kâsedan söz edilmektedir. Sevgilinin altın bir kâse ile sunacağı suyun hayali şu şekilde kurulmuştur:

Kâmiyâ sîm bâde-i fağfûrlar devr eylesün
Elde zerrîn *kâse* ile nev-civânım bir su vir (69/5)

3.6.7.7 Makas

Makas veya mikrâz ucu keskin iki bıçaktan oluşan ve bir şeyleri kesmek için kullanılan aletin adıdır. Daha çok terzilik mesleğinde tercih edilen makas, şiirlerde de terzilik ile ilgili kavramlarla birlikte yer alır. Bu alet şiirimizde çeşitli kullanımlarla karşımıza çıkmaktadır:

Gönlümü memnûn idelim
Bu işi kânûn idelim
Mikrâsın altun idelim
İncinmesün nâzik eli (96/21)

3.6.7.8 Mirat

Sıkça kullanılan bir benzetme unsuru olan ayna, bir süs malzemesidir. Ayna, güzellerin süslenmesine fırsat verir. Onlar aynaya bakarak güzelliklerinin farkında olurlar. Aynanın karşısındakini gösterme ve yansıtma özelliğine sahip olması onu önemli kılan bir diğer husustur. Çünkü aynada akseden şey aslında Allah’ın tecellisidir. Esasen insan da bir aynadır. Onda daima Allah’ın zatının güzellikleri tecelli bulur. Ayna, mecmuada yer alan beyitlerde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Mir’ât gibi ‘aks eyledi ol za‘îf vücûdum
Tut ağzıma fîcân [gibi] ol kar memelerden (13/3)

Sıfât-ı zâtını görmek dilerseñ kalbiñi sâf it
Küdûrât-ı hevâdan pâk olunca gösterir *mir’ât* (92/3)

3.6.7.9 Peymâne/Câm

Kadeh, mecliste içki içmek için kullanılan bardağın adıdır. Bâde, câm, kâse, peymâne, piyâle, sâgar, sūrâhi gibi birçok eş anlama sahip olan kadeh, divan şairinin benzetme ve hayal dünyasında önemli bir yere sahiptir. Çoğu kez sevgilinin dudağına benzetilen kadeh, âşıklara sunulduğunda onların aklını başından alır. Sevgiliden gelen kadehin tadına bakan âşık bir daha asla başka bir şey içmez. Bu öylesine lezzetlidir ki diğer içkileri kıskandırır:

Lebiñ *câm*ından ey sâkî içenler bir dahi içmez
Dudağıñ şerbeti cânâ mey-i sahbâyâ nâz eyler (83/3)

Âşık çoğu zaman meclistedir. Meclise giderek dertlerinden kurtulmayı diler. Meclisteki sâkîyi sevgili yerine koyarak ondan birtakım isteklerde bulunabilir. Aşağıda yer alan örnekte şaraba benzeyen dudağın bezmde bulunanlara sunulması, meclistekilerin bundan mahrum edilmemesi istenir. Onun ağzı ve dudakları âb-ı hayatı taşıdığından dolayı orada bulunan âşıklara rahmet olacaktır:

Kerem kıl ey sâkî şarâb-ı la'liñ
Kem itme zümre-yi mestânelerden
Haste-i 'aşka sun âb-ı vashñ
Kandır teşne dili *peymânel*erden (39/1)

Kadeh, bazen şaire dünyaya gelmeden sunulur. Aşağıda yer alan beyitte bu anlam söz konusudur. Vahdet bezminde sunulan kadeh şairi sarhoş etmiştir. Bu durum onun hem dünyayı hem de ahireti unutmasına sebebiyet vermiştir:

Bana tâ bezm-i vahdetde sunan bu *câm*-ı sahbâyı
Unutdurdu beni sermest idüb dünyâ vü 'ukbâyı (91/1)

3.6.7.10 Sabun

Bir temizlik ürünü olan sabun mecmuada yer alan şiirde uğruna şehir değiştirilebilecek bir madde olarak ele alınmıştır. Şairin dedesi temiz bir sabun bulmak veya almak için Hanya'ya gitmiştir:

Bir kâr bulmuş çıkmaz dibi Püryânî
Ruzgâr doldurmaz ceyibi Püryânî
Babam (da) 'aynı dedem gibi Püryânî
Nazîf *sabun* için Hanya'ya gitdi (59/3)

3.6.7.11 Sefîne

Deniz, denizcilik, bu konudaki âdet ve inanışlar, denizde meydana gelen savaşlar Türk şiirine önemli bir kaynak oluşturmuştur. Mecmuada yer alan beyitlerin ilkinde yalnızlığını dile getiren âşık, gemisini aşk denizine bırakmıştır ve hangi yöne gideceğini bilmemektedir. Dünyanın vefâsız oluşu onu garip ve bir başına bırakmıştır. Aşk denizinde varacak yeni bir kıyı aramaktadır:

Vefâsız dünyada ben garîb kaldım
Deryâ-yı ‘aşk içre *sefinem* saldım
Hayli zaman gezüb bir civân buldum
Anıñ da gidişi zamâne gibi (66/2)

3.6.7.12 Şem

Eski çağların temel aydınlatma araçlarından birisi olan mum günlük hayatta en sık kullanılan eşyaların başında gelir. Yanarak ışık sağlaması onu Türk şiirinin en sık kullanılan metaforlarından birisine dönüştürmüştür. Sevgiliyi mum olarak hayal eden âşık, kendisini bu mum etrafında dönen pervaneye teşbih eder. Bu pervane, nihayetinde sevgiliye kavuşmak amacıyla kendisini ateşe atar:

Tâb-ı ‘aşkıñla yanub yakılmadan Emrâh seniñ
Gûşe-i gam-hânede *şem*‘-i şebistân oldı gel (12/5)

Sevgiliye duyulan bu aşk bazen de âşıkların üstadı kabul edilen Mecnûn’un iklimini yandıracak düzeydedir. Kendisini muma benzeten şair, ateşin içindeki fitili yaktığını tasavvur etmektedir. Bu fitili Mecnûn’un iklimine atmak orada bulunan vadi ve sahraları baştan başa yakıp tutuşturmak demektir:

Atub *şem*‘-i fitîl-i ‘aşkıımı iklîm-i Mecnûn’a
Serâpâ vâdi-i sahrâyı yandırdım tutuşturdum (84/5)

3.6.7.13 Tarak/Şâne

Tarak, şiirlerde gelin, koku, meşşâta, ayna gibi kelimelerle birlikte kullanılır. Sevgilinin saçlarını taramak için kullanılan tarak aynı zamanda sevgilinin saçında yer edinmiş olan gönülleri tarayarak döker. Âşığın kirpikleri, gönlü ve bedeni tarağa benzetilebilir. Sevgilinin saçını taramak hiç de kolay değildir. Nasıl ki sevgili her

bakışında âşığı yakıyorsa sevgilinin saçını tarayan tarak da onun zülfüne temas ettiği anda âşıklar gibi yanar:

Bir kılı yardıkda kırk kere yarıldı zülfüne
Tel tel oldu rişte-i cânım karıldı zülfüne
Lânesinden dil havâlandı sarıldı zülfüne
Şerhalandı *şâne* yüz yerden uruldu zülfüne
Âteş efşân eyledi altun *tarağı* perçemiñ (27/3)

3.6.8 Giyecekler ve Kumaşlar

Döneminin gelenek ve göreneklerini yansıtmayı, giyinme ve kuşanma tarzını aktarması bakımından giyecek ve kumaşları anlamak ve analiz etmek oldukça önemlidir. Bu bağlamda mecmuadaki şiirlerde yer alan giyecekler ve kumaşlar tespit edilmiş, *câme/libâs*, *dâmen*, *dîba*, *fes*, *külâh*, *şal* başlıkları altında incelenmiş ve örnekleriyle birlikte aktarılmıştır.

3.6.8.1 Câme/Libâs

Elbise, vücudu örtmek veya korumak için çeşitli kumaşlardan oluşturulmuş kıyafetlerin genel adıdır. *Câme* ve *libâs* şeklinde de kullanılır. Özellikle *libâs*, divan şairlerinin şiirlerinde kıyafet terimlerinden en çok kullanılandır. Elbise, karşımıza çıkan ilk beyitte “*câme*” şeklinde kullanılmıştır. *Câmenin* buradaki görevi sevgilinin uzun boyunu süslemeye yardımcı olmaktır. Sevgilinin uzun boyu birtakım güzellik unsurlarıyla süslenmelidir:

Yeşil *câme* ile kaddin eyleyüb tezyîn sultânım
Varub mürğân-ı gül-zâre yine nesr ü cümân göster (64/3)

Dervişlik elbisesi halk âşığının elbisesidir. Buna fakr elbisesi de denir. Fakr, hiçbir şeye sahip olunamayacağının farkına varmak, bütün varlığın yalnızca Allah’a ait olduğunu kavrayabilmektedir. Bu anlayış içerisinde olanlar için zenginlikle yoksulluk aynı şeydir (Öztoprak, 2010: 122). Aşağıdaki örnekte bu kullanım söz konusudur. Şair, fakr elbisesini giyerek süslü kıyafetlerden ve kumaşlardan vazgeçmiştir. Bu vazgeçiş aslında dünyalıklardan arınmadır. Ancak bunu yapabilen kişi derviş olarak gerçek mananın farkına varabilir:

Dilâ biñ şükr kim ben bâde-i hamrâyı terk itdim
 Bihamdillah beni sekrân iden sahbâyı terk itdim
 Cehâlet demlerinde çekdiğim sevdâyı terk itdim
Libâs-ı fakrı giydim *câme*-i dîbâyı terk itdim
 Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim
 Tarîk-i ‘aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim (49/1)

3.6.8.2 Dâmen

Bir bayan kıyafeti olan etek, belden aşağı giyilen elbise manasına gelebildiği gibi elbiselerin belden aşağıya kalan kısmını ifade etmek için de kullanılır. Nihat Öztoprak (2010: 125-127), “*Divan Şiirinde Giyim Kuşam Üzerine Bir Deneme*” başlıklı çalışmasında eteğin şairler için zengin bir hayal kaynağı olduğundan ve bu kıyafetin sayısız sembol oluşturduğundan söz eder. Buna göre etek; iffet, temizlik ve lütfun sembolüdür. Sultanların eteği öpülür ve kendilerinden lütuf talep edilir. Mecmuada yer alan beyitte eteğinde secde edilen bir sultandan bahsedilir. Sevgilinin eteğinde secde etmek ondan lütufta bulunmayı ve ona saygı göstermeyi ifade eder:

Şol *dâmen*-i pâkiñde seniñ secde iderler
 Mihrâb-ı hilâl kaşını minberlediler mi (56/2)

3.6.8.3 Dîbâ

Dîbâ, çeşitli motiflerle süslenmiş olan ipekli kumaşlara verilen isimdir. Şiirlerde sıkça karşımıza çıkan bu kumaşın yüksek zümreye ait değerli bir parça olarak ele alındığı görülür. Mecmuada yer alan şiirde benzer bir kullanım söz konusudur:

Kıl nazar İrşâdî’ye ey rûyı âl *dîbâsı* âl
 Rûyı al *dîbâsı* al destinde hem sahbâsı âl
 Hem levendâne serinde şâl-i bî-hemtâsı âl
 Kelle pûş altında ejderhâ gibi mûlar siyâh (25/4)

3.6.8.4 Fes

II. Mahmud reformlarının önemli bir parçası olan fes, zamanla sevgilinin güzellik unsurlarından birisi olarak tasavvur edilmiştir. Şair, sevgilisinin başında püsküllü bir fes taşıdığını, onu daha görmeden âşık olduğunu ifade etmektedir:

Süslüce püsküllü *fesi*
 Görmeden oldum sevesi
 Sîm ü zere çok hevesi
 Vardır anıñ nişlemeli (96/11)

3.6.8.5 Külâh

Osmanlı’da kullanılan bir çeşit başlıktır. Daha çok keçeden yapılır ve ucu sivri olur. Külâh, şairlerin kendine has yorumuyla şiirlerde yer alır. Mecmuada yer alan bentte hak etmediği bir şeyi ele geçirme anlamında kullanılan “külâh kapmak” deyimine yer verilmiştir. Şairin babası bir külâh kapabilmek için Konya’ya gitmiştir:

Men bir ceviz gördüm bâdeme beñzer
 Hiçbir yeri yokdur âdeme beñzer
 Babamıñ da ‘aklı dedeme beñzer
 Bir *külâh* kapmağa Konya’ya gitdi (59/2)

3.6.8.6 Şal

Belden yukarısını ve başı örtmeye yarayan şal, şiirde sevgiliye güzellik katan unsurlardan birisi olarak kullanılmıştır. Sevgili, levendâne bir tarza sahiptir. Yani hem gösterişli hem de alımlıdır. Başına takmış olduğu al renkteki şalın eşi benzeri yoktur. O, yalnızca sevgiliye özeldir. Başında ejderha misali siyah tüyler vardır. Burada anlatılmak istenen sevgilinin saçlarıdır:

Kıl nazar İrşâdî’ye ey rûyî âl dîbâsı âl
 Rûyî al dîbâsı al destinde hem sahbâsı âl
 Hem levendâne serinde *şâl*-i bî-hemtâsı âl
 Kelle pûş altında ejderhâ gibi mûlar siyâh (25/4)

3.6.9 Hayvanlar

Sosyal hayattaki hemen her konuya şiirlerinde yer veren şairler, çeşitli benzetme ve hayalleri oluştururken hayvanlardan da sık sık yararlanmışlardır. At, arı, bülbül, eşek, koç, kuş, yılan, karınca, pervane, papağan, karga mecmuadaki şiirlerde yer alan hayvanlardır.

3.6.9.1 At

Türklerin günlük yaşantısında önemli bir yere sahip olan at, edebî eserlerde adından sıkça söz ettirmiştir. At, destanlar başta olmak üzere, mitolojik anlatı, masal, halk hikâyesi, efsane gibi pek çok şifahi ve yazılı üründe, âdet ve inançlarda yer almaktadır. Bu durum divan şiiri ve halk şiirinde de devam etmiş, at bazen başlı başına tema olurken bazen de şiirin içerisinde yer almıştır. Mecmuadaki şiirde bahsi geçen at, her an her yerde olabilme özelliği ile şu şekilde kullanılmıştır:

Vakit olur çıkar gider seyrâne
Hüküm ider Irân ile Mirâne
Bazen atın sürüb gelir meydâne
Hünerde mâhirdir tasvîre gelmez (114/3)

3.6.9.2 Arı

Şair, mecmuada yer alan beyitte sevgiliyi rakiplere karşı koruma gayesi içerisine girmiştir. Sevgilinin dudaklarına kim bal derse onun dilini arı soksun, sevgilinin kaşlarını eğri görüp o şekilde bakanın gözleri çıksın şeklinde temennide bulunmaktadır:

Arı soksun dilini leblerine bal diyeniñ
Gözleri çıksun iki kaşına eğri bakaniñ (22/3)

3.6.9.3 Bülbül

Farsça hezâr ve bülbül, Arapça andelîb olarak ifade edilen bu kuş, çıkardığı güzel sesle bilinir. Bülbül, ağlayan, inleyen ve feryat eden âşığın sembolü olmuştur. Âşık bülbül olunca sevgili de gül olarak tasavvur edilmiştir. Bülbülün ve gülün gerçek hayattaki ilişkisi manzumelere de yansımış, bu ikili daima beraber ele alınmıştır. Daha çok sabah vaktinde öten bülbülün bu ötüşü, sevgiliye kavuşamayışın, güle ulaşamayışın, cevri ü cefaya maruz kalışın sesleri olarak algılanır (Tolasa, 2001: 454). Âşıklar, sevgilinin daima güzel olmasını, mutlu kalmasını dilerler. Buna karşın onlar daima perişan bir bülbül gibi güle ulaşmak amacıyla feryat ederler:

Gül gibi gülsün açılın hâtırın ey gül-beden
Bülbül-i şûrîde-veş ‘âşıklar efgân eylesün (1/4)

Görseler *bülbül* gibi zâr ile giryân itdiğim
Bâğ-ı ‘aşkda gonca-i handâneler ağlar baña (8/3)

Ne sebeb *bûlbûl*-veş nâle-i giryân ideyim
Çâr ebrû meh-i ruhsâr gül-i handân severim (19/2)

3.6.9.4 Eşek

Divan şiirinde üzerine mesneviler yazılan eşek (har), mecmuada yer alan hayvanlardan birisi olmuştur. Bir yük hayvanı olan eşek, mecmuada alaylı bir şekilde ele alınmıştır. Şair, ne yapılırsa yapılsın Merzifon eşeğinin adam olamayacağını, dolayısıyla bazı huy ve alışkanlıkların can çıkmadan değişmeyeceğini vurgulamaktadır:

Fendiyâ mecbûrdur saçı Leylâ'ya
Yalvarınız biz yaradan Mevlâ'ya
Mişe sopasıyla gelmez imlâya
Merzefon eşeği âdem olur mı (93/3)

3.6.9.5 Koç

İbrahim peygamberin, oğlu İsmâil'i Allah'a kurban edeceği sırada Cebrail ile birlikte gönderilen hayvandır. Şiirlerde bu olaya sık sık telmih yapılır. Âşık, sevgili karşısında İsmâil peygamber veya koç gibi teslimiyet gösterir. Mecmuada yer alan beyitte benzer bir anlam söz konusudur:

Koç gibi kıldım fedâ ben cânımı sultânıma
Kıl kerem bu bendeñe bahş ile kurbân eylesün (1/5)

3.6.9.6 Kuş

Kuşlar, Türk mitolojisinde ve eski Türk inanışlarında önemli yer tutan hayvanlardır. İslamiyet'ten önceki dönemlerde bazı kuşlara gösterilen saygı, İslamiyet'ten sonra da devam etmiş, bu hayvanların ötüşü, özgürce uçuşu, tuzağa düşürülüp avlanması, bağ bahçede bulunarak buraları süslemesi, kanadının kırılması, yaralanması gibi özellikleri çeşitli manzum ve mensur eserlere konu olmuştur. Divan ve halk şiirinde en çok işlenen kuşlar bûlbûl, tûtî, şahin, güvercin, tavus, keklik ve karga olmuştur. Efsanevi ve mitolojik kuşlardan karşımıza en çok çıkanlar ise Anka, Simurg, Hüma, Kaknus, hüthüt ve ebabil olmuştur. Mecmuada yer alan kullanım ise şu şekildedir:

Evc-i istiğnâda pervâz eylemez
 Bir *kuş* gördüm iki gözi yerededir
 Pervâneye beñzer avâz eylemez
 Mahviyyetli yanar gözi yerededir (31/1)

3.6.9.7 Mâr/Yılan

Dünyanın en eski kavimlerinden beri adından söz ettiren yılan, çeşitli mitoloji, masal ve efsanelerde geniş yer tutmuştur. Yılan etrafında geniş bir edebî malzeme ve halkiyat oluşturulmuştur. Divan şiirine konu olan bu hayvan, sevgilinin saçı ile ilişkilendirilmiş, âşğın ahları şekil itibarıyla yılanı benzetilmiştir. Aşağıda yer alan beyitte sevgilinin saçı yılanı benzetilmiştir:

Tâ ki her yanı beyâz ol cism-i sultânı beyâz
 Genc-i hüsnünde perîşân *mâr*-ı gîsûlar siyâh (25/3)

Mecmuada yer alan diğer örnekte ise şair, bir karıncaya rast geldiğini, bu karıncanın elinde bir yılanı tuttuğunu ifade etmektedir. Şiirde mecazlı ve mübalağalı anlatım söz konusudur:

Bir *mûra* rast geldim bir *mâr*[1] tutar
 Ağzında zehirli üç darı tutar
 Servilerdir başın yukarı tutar
 Meyveli ağacıñ yüzi yerededir (31/2)

3.6.9.8 Mûr/Karınca

Küçük bir hayvan olan karınca, Hz. Süleyman ile arasında geçen hadise sebebiyle Türk şiirinde yer almaktadır. İkili arasında yaşanan hadiseden hareketle Hz. Süleyman iktidar ve gücün, karınca ise aczin sembolü olarak görülür. Mecmuada yer alan şiirde bir taraftan yılanı tutan bir taraftan da ağzında üç adet darı bulunduran karınca ile karşılaşırız. Elbette ki karıncanın o küçük bünyesi ile ne bir yılanı esir alabilmesi mümkündür ne de mısır tanelerini ağzında taşıyabilmesi mümkündür. Ancak imkânsız denilen şey düşünceyi aşp da harekete geçerse her şey mümkün olabilir:

Bir *mûra* rast geldim bir *mâr*[1] tutar
 Ağzında zehirli üç darı tutar
 Servilerdir başın yukarı tutar
 Meyveli ağacıñ yüzi yerededir (31/2)

3.6.9.9 Pervane

Gece vakti yanan ampul, mum, fener gibi ışık kaynaklarının etrafında dönen pervane sürekli olarak bunlara çarpar ve nihayetinde kanatlarını ve vücudunu yakar. Muma âşık olduğu kabul edilen bu böcek, divan şiirinde âşığı temsil etmiştir. Mumun etrafında uzun süre dönen pervanenin bir an kendisini mumun alevine bıraktığı bilinir. Şairler de sevgiliyi muma, kendilerini pervaneye benzeterek onun uğrunda can vermeye hazır olduklarının mesajını verirler (Pala, 2015: 370). Pervane, mecmuada en sık karşılaşılan hayvanların başında gelmektedir. Bütün beyitlerle âşık ve pervane arasında bir benzerlik kurulduğu görülür. Aşağıda yer alan örneklerde şairin pervaneden daha büyük bir âşık olduğunu görmekteyiz:

Öyle sûzânâ ki âteşhâneler ağlar baña
Şem'ime hayrân olub *pervâneler* ağlar baña (8/1)

Terk idemem seni sevdim ne çâre
Niçün üftâdeñi yakarsıñ nâre
Eğer 'âşık olmasaydı *pervâne*
Subh (u) şâm yanmağı kâr eylemezdi (38/2)

Zâhidâ sor kim nedir sûzân-ı 'aşkıñ nârını
Nâr-ı 'aşkıñ şiddeti *pervânesinden* bellidir (107/2)

3.6.9.10 Tûtî/Papağan

Renkli bir kuş olan ve duyduğu sesleri taklit edebilme yeteneğiyle tanınan papağan, Farsçada tûtî, Arapçada bebgâ, Türkçede ise papağan veya dudu kuşu olarak bilinir. Dikkat çekici bir görüntüye sahip olan papağan beyitlerle sık sık ayna, şeker kelimeleriyle birlikte kullanılır. Mecmuada yer alan şiirde sevgili nezaket bağının papağanı olarak tasavvur edilmiştir. Onun sözleri nezaket bağını âşık için neşeli bir hâle getirmektedir. Sevgili görüntüsüyle âdeta bir kumruyu andırmaktadır. Kerem sahibi ve bağışlayıcı olan sevgiliden âşıklar daima lütuf dilemektedir:

Sen bâğ-ı nezâketde *tûtî*-i kumri sühansıñ
Bir kân-ı keremsin (35/7)

3.6.9.11 Zağ/Karga

Siyah renkli ve kötü sesli bir kuş olan karga, genellikle uğursuz görülmüş ve bu yönüyle de rakibi ve kötü kişileri ifade etmek için benzetme yoluyla şiirlerde kullanılmıştır. Mecmuada yer alan şiirde de karga olumsuz özellikleri ile ön plana çıkarılmış, lanetlenmiş bir kuş olarak ifade edilmiştir. Şair, karganın asla bülbül ile denk tutulamayacağını, uça dahi Kafdağı’nda yaşadığı inanılan efsanevi Anka kuşuna layık olamayacağını belirtmiştir. Şair, beyitte kendini bülbül ve Anka kuşu yerine koyup överken rakibi de karga yerine koyarak yermiştir:

Ey zâğ-ı siyâh bülbül[e] hempâ olamazsın
Uçsañ dahi sen murg-ı ‘ankâ olamazsın (33/1)

3.6.10 Meslekler

Sâkî, tabîb ve terzi mecmuadaki şiirlerde yer alan meslek gruplarıdır. Özellikle sâkî ve tabîblerin şiirlerde sıkça yer aldığı, şairlerin çeşitli benzetme ve hayallerle bu meslekleri şiirlerinde kullandığı tespit edilmiştir.

3.6.10.1 Sâkî

Eğlence meclislerindeki en önemli unsurların başında gelen sâkî, bu meclislerde içki veren, kadeh dağıtan kimsedir. Onun olmadığı bir meclis düşünülemez. O, meclisin neşe ve canlılık kaynağıdır. Ortada dolaşarak dağıttığı içkiler mecliste bulunan âşıkları mest eder. Sâkî, âşığın gözünde çoğu zaman sevgilinin kendisidir. Sâkîyi sevgilinin yerine koyan âşık, onun sunduğu içkiden değil sâkînin güzelliğinden sarhoş olur. Sâkînin diğer yönü tasavvufî manada karşımıza çıkan kişiliğidir. O, dinî-tasavvufî edebiyatta Allah nuru saçan, feyz veren kimse olarak karşımıza çıkar. Ariflerin gönüllerini Allah aşkı ile dolduran sâkîyi görmek manevi sarhoşluğa sebebiyet verir. Sâkî, mecmuada yer alan şiirlerde şu şekilde kullanılmıştır:

Mest itmek için ‘âşıkıñ bezm-i safâda
Mey sunmağı var sâkî-yi meyhânedan öğren (9/2)

Kerem kıl ey *sâkî* şarâb-ı la‘liñ
 Kem itme zümre-yi mestânelerden
 Haste-i ‘aşka sun âb-ı vaslıñ
 Kandır teşne dili peymânelerden (39/1)

Yandı cânım tende ey rûh-ı revânım bir su vir
 Kurıdı *sâkî* harâretten dehânım bir su vir (69/1)

Lebiñ câmindan ey *sâkî* içenler bir dahi içmez
 Dudağıñ şerbeti cânâ mey-i sahbâya nâz eyler (83/3)

3.6.10.2 Tabîb

Tabîb, çoğu zaman âşığın derdine çare veya uygun ilacı bulamamakla anılır. Zaten âşığın istediği de derdine dermanın bulunması değildir. Onun en iyi doktoru çoğu zaman sevgilinin kendisidir. Sevgiliden gelecek olan bir gülüş dahi âşığa merhem olup onun yaralarına iyi gelebilmektedir. O hâlde sevgili, âşık için hem derttir hem de o derdin devasını taşıyan tabîbdır:

Gördi çün derd-i dil-i zârımı râhm itdi *tabîb*
 Didi ey haste-i hicrân sana dermân ağlar (21/4)

Çağırır Emrâhî habîb
 Koyma bizi böyle garîb
 İster iseñ derde *tabîb*
 Zikr idegör lem-yezeli (96/24)

3.6.10.3 Terzi

Terziler, bir toplumun giyim kuşam ihtiyacının karşılayan meslek grubudur. Mecmuanın doksan dört numarasında kayıtlı olan destanda şairin gönlünü terzilikle uğraşan bir güzele kaptırdığını görürüz. Bu durum şu şekilde ifade edilir:

Sevdi gönül bir püseri
 San‘atı *derzi* güzeli
 Hüsnüni bir muhtasarı
 Şerh iderek söylemeli (96/1)

3.6.11 Savaş Aletleri

Savaş aletleri sosyal hayatın önemli bir parçasıdır. Bunun nedeni, Osmanlı Devleti'nin gaza inancıyla vermiş olduğu savaşlar, bu savaşlarda kullanılan aletler ve elde edilen zaferlerdir. Sosyal hayatta önemli bir yer tutan bu savaş aletleri dolaylı veya direkt olarak şairlerin şiirlerinde yer almış, çeşitli hayaller ve sanatlarla edebî ürünleri zenginleştirmiştir. Hançer, tığ, nâvek, siper ve yay mecmuadaki şiirlerde tespit edilen savaş aletleri olmuştur.

3.6.11.1 Hançer

Keskin bir bıçak olan hançer genellikle sevgilinin kaşı ile benzetmeye girer. Kaş, şekil yönünden hançere benzetilir. Sevgilinin gözü, gamzesi ve kirpiği de âşıkta açtığı yaralar sebebiyle hançere teşbih edilir. Sevgili, âşıkta daima yaralar açar. Aşağıda yer alan beyitte de bunun bir örneği bulunmaktadır. Âşık, sevgiliden gelen bakışlar sonucunda hançerle yaralanmıştır:

Şimşîr-i nigâh [i]le 'aceb kande uruldun
Yazık saña *Dehrî* seni hançerlediler mi (56/6)

3.6.11.2 Tığ

Bir savaş aleti olan kılıç öldürücü özelliğe sahiptir. Bu bakımdan sevgilinin bakışı, kirpiği, gamzesi, cevri ü cefasıyla benzerlikler kurar. Sevgilinin bu özellikleri âşık üzerinde kılıç etkisi yaparak onu yaralar. Âşık, sevgili, rakip üçgeninde âşık gama, sevgili hasret çektirici özelliklere, rakip de kılıca sahiptir. Âşığın başı sevgili ve rakibin sahip olduğu kılıç ile daima derttedir.

Mecmuada yer alan şiirde sevgiliden gelen cefa tığa benzetilmiştir. Bu cefa zavallı hâlde bulunan Emrâh'ın bağrını oymakta, onda yeni yaralar açmaktadır:

Sözüm gûş it kerem kıl müdde'iler sözine uyma
Cefâ *tığıyla Emrâh* bî-nevânîñ bağrını oyma
Gel Allâh'ı sever iseñ beni endîşede koyma
Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir
Benim sensiñ gülüm bilmem seniñ gonce-femiñ kimdir (45/5)

3.6.11.3 Nâvek

Divan şiirinde ok, sevgiliye ait güzellik unsurlarıyla birlikte ele alınır. Sevgiliden gelen ok ve âşğın yaralanma hâli arasında bir ilişki kurulur. Sevgilinin boyu, kirpiğı, gamzesi çoğı zaman ok özelliğine sahiptir. Mecmuadaki şiirlerde de benzer kullanımlar söz konusudur. Ok kelimesi geçtiğı beyitlerde sevgilinin güzellik unsurları ile benzetmeli şekilde verilmiştir:

Beni levm etmez idi kimse göreydi hâlin
Nâvek-i gamzesini sîneme tâ-per çakanın (22/2)

Derd-i ‘aşkın şöyle kim yoklukda var itdi beni
Pûte-yi irşâdda hâlis ‘ayâr itdi beni
Nâvek-i müjgân serâpâ dâğ-ı-dâr itdi beni
Nîze-i ser-tîz-i müyîn lâlezâr itdi beni
Açdı sînemde yine bir tâze dâğı perçemiñ (27/4)

3.6.11.4 Siper

Siper, savaş meydanlarında önemli bir yere sahiptir. Kılıç, hançer, mızrak, ok darbelerinden korunmak siper sayesinde mümkün olur. Siper, şiirimizde sevgiliden veya rakipten gelebilecek hamleleri karşılamada yardımcı bir unsur olarak bazen de âşğın gönlünün benzetildiğı yer şeklinde kullanılır. Mecmuadaki kullanımı şu şekildedir:

Gamzeñ okına pâdişâhım dil *siper* olsun
Tek ben kuluña bir göz ucıyla nazar olsun (55/1)

3.6.11.5 Yay

Bir savaş aleti olan ve kavs diye de karşımıza çıkabilen yay ile sevgilinin kaşı arasında şekil itibarıyla bir benzerlik kurulmuştur. Sevgilinin kaşı çoğı zaman yaya benzetilir. Kirpikleri de âdeta oktur. Bir savaşçı manzarasını andıran bu benzetmeler âşığa her isabet ettiğinde onu yaralayarak acı verir. Mecmuada yer alan şiirde benzer bir kullanım söz konusudur:

Kaşıñ kiprikleriñ tasvîr dedim ok *yay* dedi geçdi
 Tebessümle cemâl-i pâkine ay ay dedi geçdi
 Sarılmak istedim cânı sıkıldı vay dedi geçdi
 Ne istersin dedim bir dil ucıyla cây dedi geçdi
 Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır
 Ne yapsam ‘afv idersin ‘âşıkım üftâdelik vardır (109/3)

3.6.12 Sûre İsimleri, Âyet ve Hadis İktibasları

Türk edebiyatının kaynaklarından birisi de Kur’ân-ı Kerîm’dir. Çeşitli âyetler ve hadisler edebiyatımızda sıkça kullanılmış, şairler yeri geldikçe iktibas yolu ile bunlardan faydalanmıştır. Mecmuada yer alan şiirlerde de çeşitli sûre isimlerinin zikredildiği, âyet ve hadislerden iktibas yoluyla faydalandığı tespit edilmiştir. Bunlar örnekleri ile birlikte aşağıdaki gibidir.

3.6.12.1 Fâtiha Sûresi

Fâtiha, “açmak, açıklığa kavuşturmak, sıkıntı ve meşakkati gidermek” anlamlarındaki feth kökünden türemiştir. Kur’an-ı Kerîm’in ilk sûresi olması sebebiyle Kur’ân’ın ön sözü olarak kabul edilebilir. Fâtihâ sûresinin mecmuada yer alan şiirdeki kullanımı şu şekildedir:

Âkîbet olsañ gerekdir sen de muhtâc-ı du‘â
 Oku birkaç *Fâtiha* bahş eyle dîn kardaşına (76/3)

3.6.12.2 Rahmân Sûresi

Mecmuada adı geçen bir diğer sûre Kur’ân-ı Kerîm’in elli beşinci sûresi olan Rahmân sûresidir. Sûre, adını ilk âyette geçen “rahmân” kelimesinden alır. Sûrede ilahi rahmetten ve onun yansımalarından bahsedilir. Saydî, Rahmân sûresinin okunmasıyla yerin ve göğün açılacağından bahsetmektedir:

Seyr itmek için hûr ü melek hüsnüñe karşı
 Yer gök açılır sûre-yi *Rahmân* okunursa (57/2)

3.6.12.3 Yûsuf Sûresi

Genel itibarıyla Hz. Yûsuf’un hayatını anlatan Yûsuf sûresi, peygamberin karşılaştığı sıkıntıları nasıl yendiğini göstermekte ve insanlar için faydalı öğütler vermektedir. Hz.

Yusûf yüzünün güzelliği ile dikkat çeken bir peygamber olmuştur. Peygamberi anlatan ve aynı zamanda peygamberin adını taşıyan Yûsuf sûresinin güzelliği şairlerin dikkatinden kaçmamıştır. Saydî, Yûsuf sûresi okunduğunda nurlar saçılacağını, peygamberin nurunun dünyada ilk günkü gibi devam ettiğini şu şekilde dile getirmektedir:

Dilber saña Hak'dan ulu dîvân okunursa
Nurlar saçılır *Yûsuf*-ı Ken'ân okunursa (57/1)

3.6.12.4 Bakara Sûresi 117. Âyet

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“O, göklerin ve yerin eşsiz-örneksiz yaratıcısıdır; bir şeyin olmasını dilediğinde ona “Ol!” der, hemen olurur.” (Karaman vd., 2020: 195).

“*Kün feyekûn*” divanlarda en çok iktibas edilen âyetlerin başında gelmektedir. “Kün” yüce Allah’ın gücünü kudretini ifade eden bir âyettir. O, her dilediğini anında yaratma gücüne sahiptir. Allah bir şey yaratmak istediği zaman bunu “Ol (kün)” kelimesi ile yapar ve yaratır. “Kün” ifadesi iki harften meydana gelir. Bu ifadeyi oluşturan harfler “kaf” ve “nun”dur. Dolayısıyla “kaf” ve “nun” harfleri “Kün (Ol)”ifadesinin meydana getiren iki harfin ayrı ayrı okunmasıdır (Yılmaz, 1992: 89; Uludağ, 2001: 200-202). Âyet, kün feyekûn, kün fekân, kâf u nûn şekillerinde hem divan şairlerinin şiirlerinde hem de halk şairlerinin şiirlerinde kullanılmıştır. Mecmuada ise “kâf u nûn” şeklinde iktibas edildiğini görürüz. Allah’ın mutlak yaratma gücü şu ifadelerle dile getirilmiştir:

Bu ma'nâ zâhirdir ‘âşık-ı sâfa
Olur ki hakk ile irdi musaffâ
Îrâde olmadan nûn ile kâfa
“*Kâf u nûn*” içinde nihânda idim (94/2)

3.6.12.5 Nebe Sûresi 40. Âyet

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا

“Kuşkusuz biz, insanın önceden yapıp ettiklerini karşısında göreceği ve inkârcının “Keşke toprak olsaydım!” diyerek dövüneceği gün gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı sizi uyardık.” (Karaman vd., 2020: 537).

Âyet-i kerîmede inkârcıların/kâfirlerin hesap günü yaşayacak olduğu pişmanlığın kendilerine fayda etmeyeceğinden söz edilmektedir. İnkârcı/kâfirler uzakta görünen ahiret hayatı geldiğinde “Keşke toprak olsaydım” diyerek ağlayıp dövünecektir. Ancak bu pişmanlık kendilerine bir fayda vermeyecektir. Benzer bir kullanım mecmuada yer alan şiirde kayıtlıdır. Fevzî, doğru yoldan saparak yanlış işlerle uğraşan müşriklerin “yâ leyteni küntü turâb (keşke toprak olsaydım)” diyerek feryat edeceklerini ifade etmektedir:

Gürûh-ı mülk-i dün o kavm-i mat'ûn
Hakk'ın rahmetine olamaz makrûn
Minhâc-ı şeri'den çıkan müşrikûn
“Yâ leyteni küntü turâb” demez mi (75/2)

3.6.12.6 Necm Sûresi 9. Âyet

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ

“O kadar ki iki yay kadar hatta daha yakın oldu.” (Karaman vd., 2020: 156).

Necm Sûresi'nin 9. âyetinde yer alan “*kâbe kavseyn*” lafzı ile ilgili çeşitli yorumlar mevcuttur. Bu âyet, şairlerin şiirlerinde en çok iktibas yaptıkları âyetlerin başında gelmektedir. Reyhan Keleş, bu âyetin şairlerin divanlarında hangi manada kullanıldığını şu şekilde açıklamaktadır:

Âyet her ne kadar Cebrâil'in Peygamber Efendimiz'e vahiy getirirken, ona olan yakınlığı hakkında olsa da, mutasavvıflar ve çoğu Divan şairleri tarafından farklı kullanılmıştır. Buna göre fe kâne kâbe kâvseyn denildiğinde akla Hz. Peygamber'in Miraç mucizesinde Yüce Allah'a olan yakınlığı gelmektedir (2021: 205).

Âyetin mecmuada yer alan iki şiirde iktibas yoluyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Her iki şiir de naat türünde kaleme alınmıştır. Peygamberimizin övüldüğü ve kendisine duaların edildiği bu şiirlerde şairler, nâkıs iktibas yoluyla Necm Sûresi'nin 9. âyetinden faydalanmış ve peygamberimizin Miraç'ta Allah ile olan yakınlığını işlemiştir:

Habîb-i Hak nebî üns ü câñsın yâ Resûlallâh
Serîr-i “*Kâbe kavseyn*” üzre hânsın yâ Resûlallâh (17/1)

Âyette yer alan “kâb-ı kavseyn (iki yay kadar)” anlamındaki lafızdan başka “ev ednâ (hatta daha yakın oldu)” lafzı da iktibas edilmiştir. Zekâî, yazmış olduğu naat-ı şerifte

“ev ednâ” lafzı ile “kâbe kavseyn” lafzını aynı beyitte telaffuz ederek peygamberimizin Miraç hadisesine telmihte bulunmuştur:

Cilvegâhın kurb-ı “ev-ednâ” makâmın lâ-mekân
Kâbe kavseynin şehenşâhı Habîb-i Kibriyâ (97/2)

3.6.12.7 Necm Sûresi 15. Âyet

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى

“Ki onun yanında huzur içinde kalınacak cennet vardır.” (Karaman vd., 2020: 156).

Necm Sûresi’nin 15. âyetinde geçen “İndeha cennetul me’va” ifadesi 14. âyetle bağlantılı olarak karşımıza çıkar. Buna göre Sidretü’l-müntehâ’nın yanında yer alan cennetü’l-me’vâ müttakilerin ve şehitlerin gideceği yerdir. Erzurumlu Emrâh sevgilisi yanında olmadan, ona kavuşamadan cenneül me’vâya bile meyl etmeyeceğini yapmış olduğu iktibasla şu şekilde dile getirmektedir:

Şehâ *Emrâhî* sensiz ziynet-i dünyâya meyl itmem
Ser-i kûyuñdan ayru devlet-i dârâyâ meyl itmem
Cemâliñ var iken Yûsuf gibi hüsnâyâ meyl itmem
Visâliñ olmayınca cennetü’l-me’vâyâ meyl itmem
Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
Bilürsin kim tarîk-i ‘aşk içinde rehberim sensiñ (44/5)

3.6.12.8 İnneme’l a‘mâlü bi’n-niyyât

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

“Ameller, niyetlere göredir.” (Yılmaz, 2013: 303).

Allah, yapılan bütün amellere şahittir. Kötü amelde bulunanlar kötülüğün dengiyle cezalandırılırken iyi amellerde bulunanlar da iyilikle mükâfatlandırılır. Ameller, Allah’ın rızasını kazanmak için yapıldığında kabul olur ve sevaba dönüşür (Uludağ, 1991: 13). “Ameller niyetlere göredir” hadisi “İnneme’l a‘mâlü bi’n-niyyât” lafzı ile mecmuada yer almaktadır. Erzurumlu Emrâh, gönlüne seslenerek gayrılardan vazgeçmesini, ibadet ve doğru işler ile meşgul olmasını öğütlediği beyitte hadisi iktibas ederek peygamberimizin “İnneme’l a‘mâlü bi’n-niyyât” şeklindeki buyruğunu dile getirmiştir:

Dilâ gel geç sivâdan niyyet-i hâlisle kıl tâ'ât
Buyurmuş fahr-i 'âlem “*Inneme'l a'mâlû bi'n-niyyât*” (92/1)

3.6.12.9 Lâ havle velâ kuvvete illâ bi'llâh

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِالله

“(Her türlü) kuvvet ve kudret ancak yüce ve ulu Allah’tadır.” (Yılmaz, 2013: 406).

“Lâ havle velâ kuvvete illâ bi'llâh” lafzı karşılaşılan sıkıntı, bela ve tehlike durumunda sabrın tükendiğini göstermek için söylenir. Bazen de karşılaşılan bu durumlarda sabrı telkin etmek amacıyla okunur. “Lâ-havle çekmek” ya da “lâ-havle okumak” deyimleri buradan gelmektedir (Yılmaz, 1992: 101). Fevzî, bu hadisi iktibas yoluyla şu şekilde işlemiştir:

“*Lâ havle velâ*” ile yanaşmazdın hele ammâ
Zâhid bu meclîs-i ‘işret saña ne gerekdir (47/3)

3.6.12.10 Lev-lâk

لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاقَ

“Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.” (Yılmaz, 2013: 456).

Allah’ın dışında hiçbir varlığın olmadığı zamanda Allah, hakikat-i Muhammediyye’yi var etmiş ve bütün alem bu hakikatten oluşmuştur. “Sen olmasaydın kainâtı yaratmazdım” hadisinde anlatılan husus da budur. Bu hadis tasavvufta sıkça kullanılan kutsî olarak rivayet edilen bir hadistir (Demirci, 1997: 180). Zekâî tarafından kaleme alınan naat-ı şerîfte hadis şu şekilde iktibas edilmiştir:

Bezm-i “ev-ednâ”ya vardı hil’âtı *levlâk* ile
Giydi [tâc-ı] lî-ma‘Allahı Habîb-i Kibriyâ (97/3)

3.6.13 Ülkeler/Şehirler/Yerleşim Yerleri/Mekânlar

Toplumsal hafızanın ürünü olan şiirlerin içerisinde yaşanan ve hayal edilen mekânları, ülkeleri, şehirleri, çeşitli yerleşim yerlerini görmek mümkündür. Bu, şairin yaşadığı mekânı şiirine konu etmesinden kaynaklanmaktadır. Bazen de dinî ve efsanevi mekânların şiirlerde sıkça kullanıldığını görürüz. Bu bağlamda Hanya, İrem

Bağı, Kâbe, Kafdağı, Konya, Medine, Merzifon, meyhane, saray, Tûrân ve Îrân, Tûr Dağı mecmuadaki şiiirlerde yer alan mekânlar olarak tespit edilip incelenmiştir.

3.6.13.1 Hanya

Girit adasının büyük şehirlerinden birisi olan Hanya, 1645 senesinde Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiştir. Osmanlı tarafından adanın idari merkezi konumuna getirilen şehirde pek çok imar faaliyeti yürütülmüştür. Genelde Girit adası, özelde ise Hanya bünyesinde yetiştirdiği önemli şairler ile klasik Türk edebiyatının gelişip teşekkül ettiği yerlerin başında gelmiştir. Burada yetişen Nûri Osman, Salacızâde Mustafa, Resmî Ali Baba, Yahya Kâmî Efendi, İbrahim Hıfî Efendi, Lebîb Efendi, Giritli Aziz Efendi, Aşkî, Hanyalı Vehbî, Ahmed Cezbî Efendi ve diğer pek çok şair bir araya gelerek edebî sohbetler yapmış, geleneğin ilerlemesine faydalı olacak bir ortam oluşturmuştur (Aydın, 2009, i). Yirminci yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin elinden çıkan şehir, çeşitli yönleriyle şiiirlere konu olmuştur. Mecmuada yer alan şiiirde şairin babasının temiz bir sabun bulabilmek için Hanya'ya gittiğini görürüz:

Bir kâr bulmuş çıkmaz dibi Püryânî
Ruzgâr doldurmaz ceyibi Püryânî
Babam (da) 'aynı dedem gibi Püryânî
Nazîf sabun için *Hanya* 'ya gitdi (59/3)

3.6.13.2 İrem Bağı

İrem Bağı, Âd kavminin kralı Şeddâd tarafından cennete benzetilerek yaptırılan bahçenin adıdır. Şairler, sevgilinin veyahut hayranlık uyandıran başka bir şeyin güzelliğini İrem Bağı'na benzetirler. Bağ-ı İrem ifadesi mecmuada yer alan şiiirde cennetin yerine kullanılmıştır. Şair, henüz dünya hayatının başlamadığı, ruhların beden kazanıp dünyaya gelmediği dönemde aşk meydanında seyranda olduğunu dile getirmektedir:

Ebu'l beşer *bâğ-ı iremde* iken
Sarây-ı 'anâsır(da) hizmetde iken
Silsilem sahrâ-yı 'ademde iken
Ben meydân-ı 'aşkı seyrânda idim (94/24)

3.6.13.3 Kâbe

Mekke’de yer alan kutsal bina İbrahim peygamber ve oğlu İsmâil peygamber tarafından inşa edilmiştir. Mecmuada yer alan şiirde Allah tarafından gelen emirle Hz. İbrahim’in Kâbe’yi yapmaya başlamasından, Hz. İbrahim’in, oğlu İsmâil’i kurban etmeye hazırlandığı anda gökten indirilen koçtan, tüm bunlar olurken şairin Kâbe’yi tavaf ettiğinden bahsedilmektedir:

Taraf-ı Rahmân’dan olundı fermân
Ka’be’yi yapmağa Halillü’l-rahman
Gökden İsmâ’il’e inince kurbân
Ben tavâf-ı beyt-i Rahmân’da idim (94/15)

3.6.13.4 Kafdağı

Dünyanın etrafını çevrelediğine inanılan bu dağ, efsane ve masallarda sıkça geçmektedir. İnanişâ göre arkasında cinler ve periler bulunmaktadır. Zümrütten oluşmuştur. Bu dağın insanlar tarafından aşılmasının imkânsız olduğuna inanılır. Bütün doğu edebiyatlarında ve mitolojik metinlerde kendisine yer bulan Kafdağı dünyadaki dağların anasıdır. Yeryüzünde bulunan dağlar Kafdağı’na bağlıdır (Albayrak, 2010: 296). Kafdağı, mecmuada yer alan şiirlerde şu şekilde geçmektedir:

Divler perîler cümle saña tâbi‘ olurlar
Kafdan kafa hükmüñle Süleymân okunursa (57/3)

Âlem içre devrân ider bir zamân
Tutar kendin virân ider bir zamân
Çıkar Kâf’a seyrân ider bir zamân
Öyle bir sultândır ta‘bîre gelmez (114/2)

3.6.13.5 Konya

Anadolu Selçuklu Devleti’ne başkentlik yapan Konya şehri özellikle Mevlânâ’nın fikir ve düşüncelerinin olgunlaşıp dünyaya yayıldığı yer olması bakımından kültür tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Mevlânâ ve Mevlevîlik bu şehirden yükselmiş, ondaki insan ve tasavvuf anlayışı Konya merkezli olarak yayılmıştır. Şair, dedesine benzettiği babasının bir külâh kapabilmek için Konya’ya gittiğini ifade etmektedir:

Men bir ceviz gördüm bâdeme beñzer
 Hiçbir yeri yokdur âdeme beñzer
 Babamın da ‘aklı dedeme beñzer
 Bir külâh kapmağa Konya’ya gitdi (59/2)

3.6.13.6 Medine

Medine şehri İslam dünyasının en önemli kültür merkezlerinden birisidir. Şehir, özellikle peygamberimizin hicretinin ardından kısa sürede gelişmiştir. Peygamber efendimiz ömrünün bir kısmını burada geçirdiği için “peygamber şehri” olarak da anılır. Peygamberimizin kabrinin de bulunduğu Medine şehri mecmuada yer alan şiirde şu şekilde kullanılmıştır:

Medîne-i Münevvere şehrinde
 Kubbe-yi hadrâyı bir durduran var
 Değildir (?)
 Ka‘be-i ‘ulyâyı bir durduran var (111/1)

3.6.13.7 Merzifon

Bugün Amasya sınırları içerisinde yer alan Merzifon ilçesi, Orta Anadolu ile Karadeniz bölgelerinin kesişme noktasında kalmaktadır. Bu jeopolitik konum ilçeyi tarih boyunca önemli bir ticaret ve ulaşım bölgesi hâline getirmiştir. İlçe, ticaretin uzantısı olarak kültürler arası iletişimde de söz sahibi olmuştur. Günümüzde dahî çeşitli deyim ve atasözlerinde yaşamakta olan Merzifon eşeği bu yoğun ticaret ortamının ihtiyacını karşılamadaki en önemli vasıtalarından birisi olmuştur. İfadenin temelinde bu anlayış yer almalıdır. Mecmuada yer alan bentte Merzifon eşeğinin meşe sopasıyla dövülse dahi imlaya gelmeyeceği ifade edilmektedir:

Fendiyâ mecbûrdur saçı Leylâ’ya
 Yalvarınız biz yaradan Mevlâ’ya
 Mişe sopasıyla gelmez imlâya
 Merzefon eşeği âdem olur mı (93/3)

3.6.13.8 Meyhane/Harâbât/Bezm

Meyhane, harabat ve bezm birer eğlence mekânıdır. İçki içilen ve sohbet edilen bu eğlence mekânları, hayatın gerçekleri karşısında hayal kırıklığı yaşayan rintlerin teselli bulduğu yerdir. Bu mekânlar kendine has dünyası, işleyiş sistemi, içerisindeki içki ve kadeh çeşitliliği ile divan edebiyatında en çok işlenen yerlerin başında gelmektedir.

Şairlerin bir araya gelerek eğlendikleri bu mekânlar ayrıca hayatın zorluklarını, gamlarını ve kederlerini unutturmada sığınılacak bir yer olarak görülmüştür. Meyhane, harabat ve bezm mecmuadaki şiirlerde en çok kullanılan mekânlar arasında yer almaktadır:

Mest itmek için ‘âşıkını *bezm*-i safâda
Mey sunmağı var sâkî-yi *meyhâ*neden öğren (9/2)

Lutf eyle buyur *bezm*ime bir kez a cefâkar
Gerdânı billûr yâr (35/1)

Mey içmeği *bezm* içre güzel sevmeği her dem
Hâhiş-kârım ammâ nideyim sîm ü zerim yok (37/3)

Gel ey çeşm-i çerâğ-ı *bezm*ime zîb-âverim sensiñ
Hurûc-ı âsumân-ı dilde mihr-i enverim sensiñ
Göñülde zevk u şevkim tendeki tâb-ı ferim sensiñ
Benim gam günlerimde gam-güsârım yâverim sensiñ
Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
Bilürsin kim tarîk-i ‘aşk içinde rehberim sensiñ (44/1)

Tahfif idüb ağyâr ile Sa‘dîye dönerdiñ
Bezminde şehâ sıkletim olsaydı benim de (54/6)

3.6.13.9 Saray

Saraylar hükümdarların ve devlet büyüklerinin oturduğu büyük, gösterişli ve süslü binalardır. Güzel olan pek çok şeyin saraya benzetilme sebebi budur. Kişi suretindeki değişikliğe gidebilmek için önce siretini değiştirmelidir. İnsanın içindeki siret sarayı aşk ile temizlenip bezendiğinde bu surete de yansır:

Sûfiyâ sûretle olmazsañ dalâletden halâs
İtmeyince ‘aşk ile sâfi *sarây*-ı sîretin (5/3)

3.6.13.10 Tûran ve İran

Türkler uzun yıllar İranlılar ile aynı coğrafyayı paylaşmış, bu yakınlık kültürel ve edebî etkileşimleri de beraberinde getirmiştir. İran’ın ünlü hükümdarları, şairleri, edebî eserleri ve mitolojisinin izleri Türk şiirinde sıkça görülmektedir. Dolayısıyla İran ve Tûran arasındaki mesele her daim canlılığını korumuştur. Nâzım, şiirinin makta

beyitinde kendisini övmüş, cihanı hükmü altına alan sözünün Allah'ın lütfuna mazhar olması durumunda Tûran ve İran'a bir padişah gibi hükmedeceğini dile getirmiştir:

Olursa mazhar-ı feyz-i Hudâ nutk-ı cihân-gîriñ
Nazîmâ hükm [i]der *Tûran* [i]le *Îrâne* mîr-âne (98/7)

3.6.13.11 Tûr-ı Sinâ

Tûr-ı Sinâ veya Tûr olarak da bilinen dağ, Hz. Mûsâ'nın Allah'ın davetiyle çıkıp orada Allah ile konuştuğu yerdir. Mûsâ peygamber burada Allah'ı görmek isteyince Allah dağa tecelli etmiş ve dağ paramparça olmuştur. Bu olaydan hareketle oluşturulmuş olan bentte Allah ile Hz. Mûsâ'nın Tûr dağındaki konuşmasından bahsedilmektedir.

Şair bu konuşma esnasında onlarla aynı mekânda bulunmaktadır:

Ne ma'nâ var bunuñ tekaddümünde
Ehl-i idrâk olur tefehhümünde
Hakk ile Mûsâ'nıñ tekellümünde
Tûr-i Sînâ'da berâber mekânda idim (94/16)

3.6.13.12 Yanya

Bugün Yunanistan sınırlarındaki Epir bölgesinin merkezi olan Yanya şehri, tarih boyunca Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki hâkimiyetinde önemli rol oynamıştır. Şair, mecmuada yer alan şiirde babasının bağımlılığından bahseder ve bu bağımlılıktan ötürü Yanya şehrine gittiğini ifade eder. Babası, aradığı şeyin peşinde dolaşırken ömründen geçen yıllarının farkında olmamış nihayet çok geçmeden vefat etmiştir:

Bir babam var idi tiryâki[y](i)di çok
Kalkub enfiyye için *Yanya*'ya gitdi
Aradığı enfiyye *Yanya*'da (da) yok
Oradan da öte dünyâya gitdi (59/1)

3.6.14 Yiyecek, İçecek ve Mükeyyifler

Yiyecek, içecek ve mükeyyifler başlığı altında ele alıp değerlendirdiğimiz ceviz/bâdem, enfiye, sükker, şarap/bâde/mey, şerbet sosyal hayatta sıkça karşılaştığımız ürünlerdir. Bu durum şiirlere de yansımış, adı geçen ürünlere yüklenen çeşitli özellikler onların çeşitli sanatlarla şiirlerde kullanılmasını sağlamıştır.

3.6.14.1 Ceviz ve Badem

Meyveler tasavvuf kültüründe hem sembolik bir anlama sahip olmuş hem de belirli zamanlarda yenme gibi gelenekler oluşturmuştur. Düşüncesini muhatabına daha iyi anlatabilmek için zaman zaman sembollerden yararlanan sûfiler, bazen bu sembollerin yanı sıra meyveleri de kullanmış, onlara sembolik birer mana yüklemiştir (Tosun, 2004: 289). Sembolik bir manaya sahip olan ve tasavvufi metinlerde sıkça karşımıza çıkan meyvelerin başında ceviz gelmektedir. Ceviz, özünü dışındaki kabuk ile koruyan bir meyvedir. Bu öze ulaşabilmek için dış kabuğun açılması gerekir. Bu mana tasavvuf ehli kimselerin şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır. Yunus Emre'nin "Çık dum erik dalına anda yidüm üzümü/Bostan ıssı kakıdı niye yirsün kozımı" matla beyitiyle başlayan şathiyesini şerh eden İsmail Hakkı Bursevî, cevizin dört mertebeden meydana geldiğini ifade eder: Yeşil kabuk (şeriat), ağaç kabuk (tarikât), zar (marifet) ve içi (hakikat). Bunların ikisi ceset ikisi ruh hükmündedir. Nasıl ki anne karnındaki cenine tekemmül olmadan ruh üfürülmezse sâlikin râh hâlindeki yolculuğu şeriat ve tarikatle kemal bulmadıkça marifet ve hakikat feyzinin sırrı açığa kavuşmaz (Yakıt, 2002: 34).

Mustafa Tatçı (2020: 24), aynı şiir üzerine yapmış olduğu şerh çalışmasında cevizin dört manevi makamın yani "şeriat, tarîkat, marifet ve hakikat"ın mukabili olduğundan bahseder. Dört kademeli ilmin remizi olan ceviz, insan-ı kâmil olmanın anahtarını saklar. Beyitte yer alan anlama göre ceviz yemek isteyen kişi şeriat kabuğunu kırmalı, tarikât kabuğundan geçmeli, marifet zarını açmalı ve cevizin kaynağına ulaşarak afiyetle yemelidir.

Mecmuada yer alan bentte benzer bir anlam söz konusudur. Bâdeme benzeyen ceviz henüz gelişimini tamamlayamamıştır. Dolayısıyla bu durum şeriat, tarikât, marifet ve hakikat ilimlerinden uzak kişiyi temsil eder:

Men bir *ceviz* gördüm *bâdeme* beñzer
Hiçbir yeri yokdur âdeme beñzer
Babamın da 'aklı dedeme beñzer
Bir külâh kapmağa Konya'ya gitdi (59/2)

3.6.14.2 Enfiye

Enfiye, toz hâlde bulunan ve burun deliklerinden çekilerek kullanılan tütünün adıdır. Osmanlı'da özellikle 16. yüzyıldan sonra görülmeye başlayan bağımlılık verici bu madde mecmuada şu şekilde kullanılmıştır:

Bir babam var idi tiryâki[y](i)di çok
Kalkub *enfiyye* için Yanya'ya gitdi
Aradığı *enfiyye* Yanya'da (da) yok
Oradan da öte dünyâya gitdi (59/1)

3.6.14.3 Sükker

Sükker, mecmuada yer alan yiyeceklerden birisidir. Çoğu zaman sevgilinin dudağına benzetilir. Sevgilinin dudağının tatlı ve lezzetli oluşundan bahsedilse de o daima naz eyler ve bunları âşık ile paylaşmaz:

Beni sermest etdi hûb-âvâz ile
Emzirmedi *sükker* dudaklarından (104/1)

3.6.14.4 Şarap/Bâde/Mey

Şiirlerde bâde ve mey şeklinde de kullanılan şarap, divan şairlerinin şiirlerinde en sık kullandığı içeceklerden birisidir. Meclisin vazgeçilmez unsurudur. Lezzeti ve sarhoş edici özelliğiyle çeşitli teşbihlere konu olur. İçkinin söz konusu olduğu beyitlerde diğer pek çok kelime ve terkiplerle çeşitli sanatlar yer alır (Pala, 2015: 52). Kırmızı renginden dolayı dudağa ve yanağa, kana ve gözyaşına benzetilen şarap mecmuada yer alan bentte şu şekilde kullanılmıştır:

Kerem kıl ey sâkî *şarâb*-ı la'liñ
Kem itme zümre-yi mestânelerden
Haste-i 'aşka sun âb-ı vaslıñ
Kandır teşne dili peymânelerden (39/1)

Sürekli olarak aşk acısı çeken şair, sevgilinin vermiş olduğu eziyet ve gamdan ötürü meclise giderek orada bâde içer:

Bir kerecik olsun hele bezmiñde buluşdum
Mestâne bakışlım ne güzel bâde süzersiñ (36/3)

Bir âşığın tek isteği mecliste sevgili ile beraber olabilmektir. Sevgili orayı süsleyen kişidir. Buradaki sâkî çoğu zaman sevgili olarak tasavvur edilir:

Mest itmek için ‘âşıkıñı bezm-i safâda
Mey sunmağı var sâkî-yi meyhânenen öğren (9/2)

3.6.14.5 Şerbet

Şerbetin tatlı bir içecek olması genellikle sevgilinin dudakları ile ilişkilendirilmesine sebebiyet vermiştir. Aşağıda yer alan beyitte sevgilinin dudakları ilk mısrada meye, ikinci mısrada ise şerbete benzetilmiştir. Dudak, renginin kırmızı oluşu sebebiyle meye, tatlı oluşu sebebiyle de şerbete teşbih edilir:

Lebiñ câmindan ey sâkî içenler bir dahi içmez
Dudağın *şerbeti* cânâ mey-i sahbâya nâz eyler (83/3)

3.6.15 Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri ve deyimler bir dilin söz varlığını ve zenginliğini ortaya koyan, milletlerin sosyal, kültürel ve ahlaki bakış açılarını yansıtan kalıplaşmış ifadelerdir. Bu ifade biçimleri günlük yaşantı ile o kadar iç içe girmiş durumdadır ki hemen her yerde karşımıza çıkabilirler. İncelenen mecmuada şairler tarafından ifadeyi zenginleştirmek veya daha güçlü kılmak adına çeşitli deyim ve atasözlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Mecmuadaki atasözü ve deyimler Türk Dil Kurumunun “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (2009)” esas alınarak tespit edilmiştir. Ardından anlam yapısına uygun bir şekilde açıklanmış ve örneğiyle birlikte gösterilmiştir.

3.6.15.1 Atasözleri

Dilini eşek arısı soksun: Hoşa gitmeyen bir şey konuşan kimseye söylenen bir ilenme sözü.

Arı soksun dilini leblerine bal diyenin (61/3)

3.6.15.2 Deyimler

Açığa çıkarmak (Fâş etmek): Anlaşılır duruma getirmek, gözler önüne sermek.
Ne güzeldir iki gömlek ki bu sırr olmaya fâş (23/1)

Ah eylemek: İnlemek, acı çekmek.

Bu bâğın goncasıyçün âh u feryâd itme Emrâhî (50/5)

Aklı başından gitmek: Ne yapacağını şaşırarak.
Hüsine çarpılıb ‘aklım yitürdim (113/1)

Aklını almak: Çok şaşırtmak, bir şey düşünemeyecek hâle getirmek.
Her dilbere meyl itme alır var ise ‘aklın (87/4)

Âşinâlık eylemek: Yakınlık kazanmak.
Nedir bu cilveler bu şîveler bu âşinâlıklar (45/4)

Ayağına yüz sürmek (Pâyına yüz sürmek): Aşırı sevgi göstermek.
Yüz sürmededir pâyna bir günde hezârân (35/9)

Bağrını delmek: Çok dokunmak.
Hançer-i mihnetle bağrımı deldim (79/2)

Bağrını ezmek: Üzülmek, dertlenmek.
Hışm [i]le bakarsın ciğerim bağrım ezersin (36/1)

Bağrı yanmak: Üzüntü çekmek.
Kime şerh eyleyeyim cevri bağrım(ı) yakanın (61/1)

Bahtı kara olmak: Şansı yaver gitmemek, mutsuz olmak.
Bana göstermeyen ol sîneyi baht-ı siyahımdır (65/5)

Başı dik olmak: Onurlu, gururlu olmak. Cesur, yürekli olmak.
Servilerdir başın yukarı tutar (31/2)

Baştan ayağa (Serâpâ): Bir uçtan bir uca, baştan sona kadar.
Başdan ayağa misk [i]le ‘anberlediler mi (56/1)

Serâpâ vâdi-i sahrâyı yandırdım tutuşturdum (84/5)

Beli bükülmek: Bir iş yapamayacak duruma düşmek.
Büküldü kâmetim bî-mecâl oldum (62/1)

Bin türlü: Birbirinden çok farklı, değişik biçimde.
Anın ‘aşıkların bin türlü derde mübtelâ gördüm (49/3)

Can vermek: Bir şeyi çok istemek.
La‘l-i mey gûnûn görüb cân vermeyen kimdir şehâ (26/3)

Dört elle sarılmak: Büyük bir özen ve önem vermek.
Ne tutdun dört elinle ey gönül bilmem bu dünyâyı (91/4)

Eğri bakmak: Kötü düşünce ile bakmak.
Gözleri çıksun iki kaşına eğri bakanın (61/3)

El çekmek: Vaz geçmek.

Mâsivâdan el çeküb terk [et] musâhib sohbetin (5/1)

Gece gündüz dememek: Bir işi sürekli olarak, ara vermeksizin yapmak.

Bu nedâmetle gönül her rûz u şeb gaygu çeker (74/1)

Gönül almak: Sevindirmek, hoşnut etmek.

Âl eyledi yâr bilmeyerek gönül[mü] aldı (2/2)

Göz ucuyla bakmak: Fark etmek.

Ey gamze-i câdû göz ucunda ne gezersin (36/1)

Gözü değmek: Kötülük veya uğursuzluk getireceğine inanılan bakışlar.

Kemâl-i hüsnine göz değmesün deyü kevâkebden (67/4)

Meyil vermek: İlgi göstermek.

Her dilbere meyl itme alır var ise ‘aklın (87/4)

Kan dökmek: Cana kıymak.

Kan döker bu iki dîdem el-amân yazık bana (7/1)

Karalar giymek: Yas tutmak

Karalar giy kara bağla bir zamân (108/1)

Kucak açmak (Âgûş açmak): Korumak.

Açub âgûşumu bir der-kenâr itmek recâsıyla (67/2)

Kurban olmak: Bir şey için canını feda etmek.

Cân îd-i visâl gözlüye kurbân olacaktır (35/3)

Mecnûn olmak (Deli olmak): Çok sevinmek, âşık olmak.

Sana Mecnûn olub cândan seven Leylâya naz eyler (83/4)

Pervane olmak: Bir kimsenin sürekli yanında durmak, yanından ayrılmamak.

Eğer ‘âşık olmasaydı pervâne (38/2)

Yâd etmek: Anmak, hatırlamak.

Allah’ı seversen beni yâd itme gönülden (34/5)

Yok yere: Boşu boşuna.

Hâceler ‘aşkıñ metâ‘ın yok yere endâzeler (73/3)

Yüz çevirmek: Gösterdiği ilgiyi kesmek.

Âhir yüz çevirdim mihrâb-ı ‘aşka (79/1)

Yüz vermemek: İlgi, yakınlık göstermemek.

Dilersen râh-ı maksûdu sakın yüz virme ağıyâra (88/4)

Yüzü yere gelmek: Çok utanmak.

Meyveli ağacıñ yüzi yerededir (31/2)



4. METİN

4.1 Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem

1. Şiirler, mecmuaya kaydedilme sırasına göre numaralandırılmıştır.
2. Şiirlerin beyit ve bentleri sıra numarası ile gösterilmiştir.
3. Mecmuanın sayfa numaraları metin içerisinde köşeli parantez ile gösterilmiştir.
Örneğin: [1]
4. Şiirler mürettibin mecmuadaki isimlendirmesine sadık kalınarak başlıklandırılmıştır.
5. Her şiirden önce şiirin vezni belirtilmiştir.
6. Mecmua yaprağının sağ ve sol derkenarlarında bulunan şiirler dipnot ile gösterilmiştir.
7. Şiirler daha önce herhangi bir kaynakta yayımlanmış ise bu dipnotta gösterilmiştir. Herhangi bir açıklaması bulunmayan şiirler ilk defa bu çalışmada yayımlanmaktadır.
8. Metin Latin alfabesine aktarılırken mecmuadaki imlaya sadık kalmaya gayret gösterilmiştir.
9. Vezni sağlamak amacıyla metin üzerinde yapılan harf, hece ve kelime eklemeleri [] işaretiyle; harf, hece ve kelime çıkarmaları () işaretiyle gösterilmiştir.
10. Metin içerisindeki okunamayan kelimeler (?) işaretiyle gösterilmiştir.
11. Metnin latin alfabesine aktarımında transkripsiyon alfabesi kullanılmamış olup yalnızca aşağıda yer alan harfler metin üzerinde gösterilmiştir:

ا	â/Â
ع	‘
ڭ	ñ /Ñ
و	û/Û
ى	î/â
ء	,

4.2 Şiirler

[1]

-1*-

İbtidâ-i ...

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Hak seni güller gibi gülşende handân eylesün
Hüzn [i]le a‘dâlarıñ bağrın kızıl kan eylesün
2. Her ne kâmiñ var ise göñlüñde ey kân-ı kerem
Fâtihü’l-ebvâb anı her lahza âsân eylesün
3. Dest-gîr olsun saña her dem Hudâ-yı Lem Yezel
Kevkeb-i ikbâliñi mâh-ı dırahşân eylesün
4. Gül gibi gülsün açılsın hâtırıñ ey gül-beden
Bülbül-i şûrîde-veş ‘âşıklar efgân eylesün
5. Koç gibi kıldım fedâ ben cânımı sultânıma
Kıl kerem bu bendeñe bahş ile kurbân eylesün
6. ‘Âlişânım çâkeriñ *Emrâh* duâ‘cıñdır senin
Feyz-i cûduñ medhini dillerde destân eylesün

* krş. Erkal, 2014: 198.

-2*-

Gazel

Mef'ûlû / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

1. Bin câñ ile bir kâmet-i şimşâda vuruldum⁶
Râhında anıñ zümre-i 'uşşâka kuruldum
2. Âl eyledi yâr bilmeyerek gönü[mü] aldı
Beyhûde mecâzî kurı sevdâya yoruldum
3. Dilden dile düşdüm duyulub halk-ı cihâna
'Aşk ehli hüner meclis-i vâlâda soruldum
4. Yandım şerer-i âteş-i hicrân u firâka
Envâr-ı hakîkatde nice kere nûr oldum
5. *Erbâbî* hevâ-yı hevesim irdi zevâle
Deryâ-yı muhabbetde bulandım da duruldum

* krş. Büyüm, 2021: 531.

⁶ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-3*-

Mu‘ammâdır

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. İnceden ince hesâb itdim bu sâl⁷
 Bayramıñ başında altmıştır yaşıñ
 Bu kadar sa‘y ile buldum hayr-ı fâl
 Gayrı râhat bulsun ey cânım başıñ

Ya‘nî altmış ile “Sa‘id”iñ başındaki “sin”ne işâretidir.



* krş. Büyüm, 2021: 85.

⁷ Bu muamma sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-4*-

Tehzil-i Kemâlî

Mef'ûlû / Mef'âilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Ey sûfî bize rû'yet-i dîdâr gerekir⁸
'Âşık olan elbette temâşâ idecekdir
2. Zâhirde [vû] bâtında bizim sevdiğimiz hûb
Emsâli bulunmaz ne beşerdir ne melekdir
3. Gel eyle ta'akkul ile îmânîni tahkîk
Halk eyleyen elbetde bu eşyâları yeğdir

[2]

4. Kimse çekemez cevriñi ey hûb-ı dil-ârâ
Gel gayrıya çekdirme cefâñı baña [çekdir]
5. Her dilde kırâ'at olunur nâm-ı Kemâlî
Şâ'irler içinde hayli pezevekdir⁹

* krş. Büyüm, 2021: 532.

⁸ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

⁹ Bu mısra, İshakzade Fevzi Mecmuası'na "Şa'irler içinde hele haylî pezevekdir" şeklinde kaydedilmiştir (Büyüm, 2021: 533).

-5*-
Dîvân

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Ey mecâzî bulmak ister (i)señ hakikat vahdetin
Mâsivâdan el çeküb terk [et] musâhib sohbetin
2. “Lâ” vü “illâ”dan geçüb havf u recâdan fâriğ ol
Matlab-ı a‘lâya rabt eyle ‘ulüvv-i himmetin
3. Sûfiyâ sûretle olmazsañ dalâletden halâs
İtmeyince ‘aşk ile sâfi sarây-ı sîretin
4. Defter-i a‘mâliñi gördükde ol gün âşıkâr
Fark idersiñ ‘âlem-i dünyâdaki haysiyyetin
5. Sağ iken *Emrâh* seni fehm itmez ashâb-ı hased
Rihletiñden soñra añlarlar kemâl-i rıf‘atıñ

* krş. Karadağ, 1996: 328 ; Akman, 2011: 41 ; Erkal, 2014: 152.

-6*-

Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Verd-i ruhsârında yârin hâl-i Hindûlar siyâh¹⁰
 Tîr-i müjgânı siyah ol çeşm-i âhûlar siyâh
 Kara hat çekmiş o servî katline 'âşıklarını
 Sîne-i 'uşşâka doğru yây-ı ebrûlar siyâh
2. 'Arsa kılmış müzeyyen gör bucağı kırmızı¹¹



* krş. Büyüm, 2021: 372.

¹⁰ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

¹¹ Bu şiir mecmuaya iki kere kaydedilmiştir. 7 numaralı sayfada şiirin tamamı yer almaktadır.

-7*-
Dîvân

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Kan döker bu iki dîdem el-amân yazık baña¹²
Başıma dâr oldu bu kevn ü mekân yazık baña
Şu‘le-dâr-ı meh-cebîni olmuş iken rûz u şeb
Ayrı düşdüm mâh-tâbımdan hemân yazık baña
2. Çâk çâk olsa sezâdır çeşm-i bî-tâkım benim
İstemem sensiz efendim dağlar olsun meskenim
Çürüsün fîrkat şebinde ba‘dezîn cân u tenim
Hasretiñle her zamân hâlim yaman yazık baña
3. Ey *Niyâzî* hâlîme cümle tabîbân ağlasun
Tâ kıyâmet durmasun bu dîde al kan ağlasun
Bir ‘aceb derde giriftârım ki dermân ağlasun
Yakdı cânım şimdi bir derd-i nihân yazık baña

* krş. Tunç, 2018: 140 ; Büyüm, 2021: 371.

¹² Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-8*-
Dîvân

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Öyle sûzânam ki âteşhâneler ağlar baña
Şem‘ime hayrân olub pervâneler ağlar baña

[3]

2. Sûz-ı ‘aşkım öyle te’sîr eylemiş kim ‘âleme
Âh idüb sahrâ-nişîn divâneler ağlar baña
3. Görseler bülbül gibi zâr ile giryân itdiğim
Bâğ-ı ‘aşkda gonca-i handâneler ağlar baña
4. Öyle bir âlûde-i hicrim ki bezm-i ‘aşkda
Mey yanar ney âh idüb mestâneler ağlar baña
5. Yâr elinden çekdiğim *Emrâhî* takrîr eylesem
Âşînâlardan füzûn bîgâneler ağlar baña

* krş. Karadağ, 1996: 226 ; Alptekin, 2004: 184 ; Erkal, 2014: 43.

-9*-

Mef'ûlü / Mef'âilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

1. Şâhâneliği gözleri mestânedden öğren¹³
Mestâneliği şârab-ı peymânedden öğren
2. Mest itmek için 'âşıkını bezm-i safâda
Mey sunmağı var sâkî-yi meyhânedden öğren
3. Erbâb-ı sühan olmağı ister iseñ ey şûh
Elfâz u ma'ânîleri dîvânedden öğren
4. Bu velveleyi eyleme sen bülbül-i gülşen
Gel 'âşık iseñ yanmağı pervânedden öğren
5. *Râsih* yûri meydân-ı belâgatde bu şi'ri
Hannân gibi bir kâmil-i merdânedden öğren

* krş. Büyüm, 2021:534.

¹³ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-10-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Cem‘ olsa bir yere bağı yanıklar¹⁴
İhtilât ider mi yâd eller ile
Sözünden döner mi kavl-i sâdıklar
Haşr olur nûr gibi ‘ameller ile
2. Nerede gördümse mahbûb-ı zîbâ
Fukarâ yanına meyl itmez aslâ
‘Âşıklarda mangır bulunmaz ammâ
Celb ider mahbûbı gazeller ile
3. *Enverâ* bir şûh-ı letâfet ister
Bir edâ revîşli bir âfet ister
Gece gündüz gönlüm sefâhat ister
Mekâdir bilici güzeller ile
Amân amân

¹⁴ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-11*-
Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Ey sabâ derdim yûri dildâre söyle ağlasun
Vasf-ı hâlim ol leb-i sükkâre söyle ağlasun
2. Hüsnüne 'âşık olub 'aşkıñ yolunda her zamân
Çekdiğim mihnetleri ol yâre söyle ağlasun
3. Vasf-ı hâlim söyleyim sen diñle ey bâd-ı sabâ
Ol güzeller serveri hünkâra söyle ağlasun

[4]

4. Sakla zârım duymasun gûyendesi o hârlar
Bülbül-i gûyendesi gülzâre söyle ağlasun
5. Nâme yazsam derd[i]le *Emrâh* kan ağlar hâmeler
Öz diliñle ol şirîn güftâre söyle ağlasun

* krş. Karadağ, 1996: 324 ; Erkal, 2014: 202.

-12*-
Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Fırkatîñle ey perî dil mülki vîrân oldu gel
Yandı cân tutuşdı ten hicriñle sûzân oldu gel
2. Sabr-ârâm 'akl u dil cân nakd-i 'ömrüm hâsılı
Kıl 'inâyet cümlesi 'aşkıñla nâlân oldu gel
3. Teşne-i la'liñ hevâsıyla gözüm merdümeleri
Ağlamakdan her biri bir çeşme-i kân oldu gel
4. Hasret-i bâd-ı semûm esdi dil ü cândan yana
Cism ü cânım ser-te-ser yandı fûrûzân oldu gel
5. Tâb-ı 'aşkıñla yanub yakılmadan *Emrâh* seniñ
Gûşe-i gam-hânede şem'-i şebistân oldu gel

* krş. Karadağ, 1996: 289.

-13*-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Emdirmemiş bendeñe hünkâr memelerden¹⁵
Bir bûse kerem eyle baña yâr memelerden
2. Bir kand nevbet-i sükkedir şerbet-i minnet
Emdikce gelür ağzıma her bâr memelerden
3. Mir'ât gibi 'aks eyledi ol za'îf vücûdum
Tut ağzıma fîncân [gibi] ol kar memelerden
4. Gûş eyle sözüm hazret-i Mevlâyı severseñ
Gösterme sakın emmesin ağyâr memelerden
5. *Fedâyî* kuluña her keremiñ olsa sezâdır
İnkâr idemem çok keremiñ var memelerden

* krş. Büyüm, 2021: 536.

¹⁵ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-14*-
Müstezâd

Mefûlû / Mefâ 'îlû / Mefâ 'îlû / Fe 'ûlûn/Fe 'lûn

1. Ey gülşen-i behcetde biten verd-i tarâvet¹⁶
Vay bûy-ı letâfet
2. Cennetde mi ser çekdiñ eyâ servi-yi kâmet
Ey nûr-ı hidâyet
3. Benden sakınub rûyını zülfünle bürünme
Ağyâra görünme
4. Ögmüş de yaratmış señi meşşâta-yı kudret
Virmiş sana ziynet
5. Sen pâdişâh-ı kişver-i mahbûb-ı cihânsın
Sultân-ı zamânsın
6. Gel tahta cülûs eyle eyâ şâh-ı 'adâlet
Ey şems-i velâyet
7. *Emrâh* saña ey ruhları gülgûn
Biñ cân ile meftûn
8. Gel pâdişâhım başıñ içün eyle 'adâlet
Kıl nâ'il-i vuslat

* krş. Karadağ, 1996: 417 ; Akman, 2011: 47 ; Erkal, 2014: 293.

¹⁶ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-15-

[5]

Gazel

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Kıl sabâ yâre hikâye hâlim Allah 'aşkına
Lutf idüb söyle o şâha kâlim Allah 'aşkına
2. Dûzah-ı firkatde ben nâçârı kılmasun helâk
İtmesün türlü gazâbı zâlim Allah 'aşkına
3. Sehm-i ebrûsın ciğergâhıma urmasun amân
Çün şikestdir tâ ezelden bâlim Allah 'aşkına
4. Vaslını kılsun müşerref bendesin ol mâh-rûy
Bâri geçsün yâr ile bu sâlim Allah 'aşkına
5. Eyle takrîr *Nâbîniñ* 'aşk ile meczûb olduğun
Merhamet itsün cefâkar lâlim Allah 'aşkına

Monlâ Beg Çörekçizâde'niñ eş'ârına beñzer imâleler çokdur.

-16*-

Gazel

Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün

1. Fakîrim derd-mendim pür-melâlim yâ Resûlallâh
‘Alîlim ihtiyârım bî-mecâlim yâ Resûlallâh
2. Günahkârım perîşân rûzgârım fâsid efkârım
Hatâ cüyendeyim sâhib vebâlim yâ Resûlallâh
3. Günâhım i‘tirâf u ‘aczimi takrîrden gayrı
‘Abesdir kîl ü kâl-i bî-me‘âlim yâ Resûlallâh
4. Nazar kılma kusûr-ı nazm-ı küstâhânıma lutf it
Perîşândır amân hâl [ü] makâlim yâ Resûlallâh
5. Gubâr-ı kûyınâ yüz sürmek [ister] çâkeriñ ‘Aynî
Budur işte me‘al-i ‘arz-ı hâlim yâ Resûlallâh

* krş. Arslan, 2004: 198 ; Büyüm, 2021: 425.

-17*-

Li-Cenâbi Sıdkî-i Kastamonî

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Habîb-i Hak nebî üns ü câñsın yâ Resûlallâh
Serîr-i “Kâbe kavseyn” üzre hânsın yâ Resûlallâh
2. Ha[vâ]kîn-i cihân gâşiyye-dârın seniñ Cibrîl
Halâyık ten içinde sende cânsıñ yâ Resûlallâh
3. Nebî mürsel velî bâbıñda muhtâc-ı şefâ'atdır
Sen ol peygamber-i âhir zamânsıñ yâ Resûlallâh
4. Bize Hak'dan 'inâyet mürşide râh-ı hidâyetsiñ
Şefî'siñ rahmet-i kevn ü mekânsıñ yâ Resûlallâh
5. Zebûnum nefis elinden mücrimim *Sıdkî* ümîd-vârım
Günâhım çoksa da sen mihribânsın yâ Resûlallâh

Bizim hâce efendiye tashîh itdirmeli öyle deftere kayd itmeli beyân-ı eş'âr saña câ'iz degildir.

* krş. Büyüm, 2021:423.

-18*-

[6]

Gazel

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

1. Çıksa kürsüye sûfî medhle zâtın söyler¹⁷
Halkı kandırmak için sıdk u sebâtın söyler
2. ‘Âşık-ı ehl-i yakîn bâb-ı tevekkül gözedir
Bir işâretle hemân hayy u memâtın söyler
3. Hazret-i şâh Hasan ‘aşkına zehr-i sitemi
Nûş iden haşre degin âb-ı hayâtın söyler
4. Haydarıñ sırrını bilmek ise maksad zîrâ
Tab‘-ı nâ-süftelerim cümle cihâtın söyler
5. Çok zamandır bilürem varta-i hicrânda idi
Hele ‘âlemde bugün *Fevzî* necâtın söyler

*krş. Büyüm, 2021: 495.

¹⁷ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-19*-

Diğer

Fe 'ilâtün / Fe 'ilâtün / Fe 'ilâtün / Fe 'ilün

1. Cilve-i pûse-i mahbûbları her ân severim¹⁸
Merhem-i vuslatını derdime dermân severim
2. Ne sebep bûlbûl-veş nâle-i giryân ideyim
Çâr ebrû meh-i ruhsâr gül-i handân severim
3. İftihâr itsem 'aceb mi 'acaba 'aşkımla
Bir kerem sâhibi sultân-ı 'alî-şân severim
4. Çekerim her gice âguşâ o nazik bedenin
Kimse âgâh olamaz sırrıma pinhân severim
5. Kâmet-i serv-i revân gerdâni billur misâl
Öyle bir cân yakıcı âfet-i devrân severim
6. Avrupa perçemine *Fevzî* nigâhım olalı
Ol zamandan berü gîsû-yı perîşân severim

* krş. Büyüm, 2021: 496.

¹⁸ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-20*-
Gazel

Fe ‘ilâtün / Fe ‘ilâtün / Fe ‘ilâtün / Fe ‘ilün

1. Kılıcı kanlu eli kanlu dili kanlu güzel
Çeşm-i cellâdı yamân cân alıcı kanlu güzel
2. Kahramân nigehe gibi celâlî-meşreb
Bir levendâne revîşlü geliş ‘Osmânlu güzel
3. Şehr-âşûb-ı zamân şöhre-i âfâk-ı cihân
Mâh-ı Ken‘an gibi şöhreti var şanlı güzel
4. Çeşm [ü] ebrû vü leb ü hâlî var handesün yok
Vasf-ı hüsnün diyemem câzibeli anlu güzel
5. Ceyş-i hûbânîñ odur şimdi sipehsâlârı
Neş‘et ol devlet ü ikbâl ile ‘unvânlu güzel

* krş. Oğraş, 1991: 277 ; Büyüm, 2021: 499.

-21*-

Diğer Gazel-i Reñgin

Fe ‘ilâtün / Fe ‘ilâtün / Fe ‘ilâtün / Fe ‘ilün

1. Rûz u şeb dîdelerim derdiñ ile kan ağlar
Vâkıf olan benim esrârıma her an ağlar
2. Kimse fehmi itmedi hayfâ ki nedir maksûdum
Gice vü gündüz ne içün dîde-yi giryân ağlar
3. Dâğ-ı sînem göricek hûn ile âlûde benim
Rahm idüb hâlîme ezhâr-ı gülistân ağlar
4. Gördi çün derd-i dil-i zârımı râhm itdi tabîb
Didi ey haste-i hicrân saña dermân ağlar
5. Yine rahm eylemez aslâ baña ol âfet-i cân
Beni bîmâre görüb hâlîme yârân ağlar
6. Gam değil bilmez ise hâl-i derûnum ol yâr
Fehm ider niyyetimi sâhib-i ‘irfân ağlar
7. Derd ile rûyîña bakdıkca seniñ *İlhâmî*
Gerçi handân olur ammâ cigeri kan ağlar¹⁹

* krş. Büyüm, 2021: 499.

¹⁹ Bu şiir mecmuaya iki kere kaydedilmiştir. Diğer 19 numaralı sayfada yer almaktadır.

-22*-

Diğer Gazel

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

1. Kime şerh eyleyeyim cevriñi bağrım yakaniñ²⁰
Ne bilür hâlini gâfıl gözü yaşı akaniñ
2. Beni levn etmez idi kimse göreydi hâlin
Nâvek-i gamzesini sîneme tâ-per çakaniñ
3. Arı soksun dilini leblerine bal diyeniñ
Gözleri çıksun iki kaşına eğri bakaniñ

[7]

4. ‘Aşk bir şu‘le ile yakdı ocağ-ı emelim
Sönmesün yâ Rabb ocağı bu ocağı yakaniñ
5. Dil-hoşum halka-i perçemle uzansun ‘ömri
Nevresiñ boynuna bu bend-i cünûnı takaniñ²¹

* krş. Kaya, 2020: 281 ; Büyüm, 2021: 502.

²⁰ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

²¹ Bu şiir mecmuaya iki kere kaydedilmiştir. Diğer 20 numaralı sayfada yer almaktadır.

-23*-

Diğer

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

1. Ne güzeldir iki gömlek ki bu sırr olmaya fâş²²
Budur erlik çıka ammâ birisinden iki baş
2. Ki gelenler bu cihâna ikiden hâlî değil
Biri lâ-havfa düşübdür birisiniñ gözi yaş
3. Yüri var eyle tefekkür bu rumûzı ne ki var
Haber al ey perî andan vatan-ı asla ulâş
4. Kalma benlikde o sevdâyı gönülden tarh it
Tuta sırrıñ bu cihânı kâle bu ceñge savaş
5. Budur âhir saña pendim diler iseñ cânâ
Ser-i kûyunda bu *Nakşîñ* yüri var durma dolaş

* krş. Atik, 2003: 233 ; Büyüm, 2021: 505.

²² Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-24*-

Diğer

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Eyâ hurşîd-i meh-peyker cemâliñ müşterî-manzar
Ne manzar manzar-ı tâli' ne tâli' tâli'-i enver
2. Yüzüñdür sûre-yi rahmet sözüñdür mazhar-ı kudret
Ne kudret kudret-i sâni' ne sâni' sâni'-i ekber
3. Hudâdır eyleyen âgâh kılubdur hûblara bir şâh
Ne hûblar hûblarîñ şâhı ne dârâ dârâ-yı dâver
4. Derûnuñ señgle âhen anıñçün korkarım senden
Ne âhen âhen-i pûlâd ne pûlâd señgi-i mermer
5. Süleymân sûreti sende Sikender sûreti sende
Ne sûret sûret-i Yûsuf ne Yûsuf Yûsuf-ı server
6. Cemâliñden cihân rûşen yañağın gonce-yi gülşen
Ne gülşen gülşen-i cennet ne cennet cennet-i kevser
7. Mu'anber saçlarıñ dil-keş münevver tal'atıñ meh-veş
Ne meh-veş meh-veş-i câdû ne câdû câdû-yı kâfir
8. Egerçi kullarîñ bî-hadd fakat kemter kuluñ *Ahmed*
Ne Ahmed Ahmed-i Dâ'î ne Dâ'î Dâ'î-yi çâker

* krş. Özmen, 2017: 255 ; Büyüm, 2021: 643.

-25*-

Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Verd-i ruhsârında yâriñ hâl-i Hindûlar siyâh²³
Tîr-i müjgânı siyah ol çeşm-i âhûlar siyâh
Kara hat çekmiş o servî katline 'âşıklarıñ
Sîne-i 'uşşâka doğru yây-ı ebrûlar siyâh
2. 'Arsa kılmış müzeyyen gör bucağı kırmızı
Verd-i bağı kırmızı hem gül yanağı kırmızı
Nev-keşf bir gonçe-veş sükker dudâğı kırmızı
Lebleri üstünde tâze hatt-ı gül-bûlar siyâh
3. Saf-be-saf incü gibi ağzında dendânı beyâz
Verd-i handânı beyâz kâfûr gerdânı beyâz
Tâ ki her yanı beyâz ol cism-i sultânı beyâz
Genc-i hüsnünde perîşân mâr-ı gîsûlar siyâh
4. Kıl nazar *Îrşâdî*'ye ey rûyî âl dîbâsı âl
Rûyî al dîbâsı al destinde hem sahbâsı âl
Hem levendâne serinde şâl-i bî-hemtâsı âl
Kelle pûş altında ejderhâ gibi mûlar siyâh²⁴

* krş. Kiroğlan, 2019: 77 ; Büyüm, 2021: 372.

²³ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

²⁴ Bu şiir mecmuaya iki kere kaydedilmiştir. Diğeri 2 numaralı sayfada yer almaktadır.

-26*-

[8]

Gazel

Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilün

1. Ey cemâliñ pertev-i envâr-ı subh-ı lem-yezel
Ber-ter olsa menziliñ hurşîd-i enverden mahal
Sende göstermiş kemâl-i sun’ın üstâd-ı ezel
Kudretin izhâr idüb Hak Hazreti “‘azze ve cel”
Cümle hûbân içre sen cânâna kılmış bî-bedel
2. İşigün üftâdesi kem-ter gedâ mihr-i münîr
Pençe-i hûrşîd-i ‘âlem-tâba hüsnüñ dest-gîr
Her gedâ-yı âsitânîñ bir şeh-i sâhib-serîr
Mısr-ı dilde şâh olur yüzün görüb olan esîr
Hüsni ey Yûsuf’dan ahsen ey güzellerden güzel
3. ‘Âşıkîñ yâd-ı lebiñ câm-ı şarâb-ı dil-güşâ
Câna ol la‘l-i musaffâdur mey-i bezm-i safâ
Rûh-bahş olmuş Mesîhâ-veş o la‘l-i cân-fezâ
La‘l-i mey gûnûñ görüb cân virmeyen kimdir şehâ
Pes meger âdem degil ‘aklında vardur yâ hâlel
4. Gözdeki hûn-âbe-i âlüm görüb rahm itmedün
Yollar üzre cism-i abdâlüm görüb rahm itmedün
Bu perîşân olmuş ahvâlüm görüb rahm itmedün
Derd-mend-i ‘aşkuñam hâlüm görüb rahm itmedün
Yol olur dilden dile derlerdi hod varı mesel
5. *Bâkiyâ* kûy-ı harâbâtı nişîmen kıldığım
Bezm-i ‘aşkı şem‘-i âhımla müzeyyen kıldığım
Ser-nüviştüm hâlidir âfâka rûşen kıldığım
Ey Selîm ebrû diyüb çeşm üzre mesken kıldığım
Alnuma ‘aşk [i]le yazılan yazılardır ezel

* krş. Küçük, 2019: 92 ; Büyüm, 2021: 377.

-27*-

Diğer

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Ey kemân ebrû kurub telden duzağı perçemiñ
Bağlamış bir mûy ile biñ kara bağı perçemiñ
Kışver-i ruhsâra sark[ıt]mış saçağı perçemiñ
Hayme-i şâhî gibi kurmuş otağı perçemiñ
Ceyş-i 'akla gösterir şevkiñ papağı perçemiñ
[9]
2. Kâkülden halkaları bend eyleyüb her yanıña
Nice biñ dîvâne bağlanmışdır verd-i divânıña
Zîr-i fesden cünd-i Hindûlar döküb pîşânıña
Tîr-i gamzeñden çekinmez serpilür gerdâniña
Gâh yañağı bûs eder gâhi bucâğı perçemiñ
3. Bir kılı yardıkda kırk kere yarıldı zülfüñe
Tel tel oldu rişte-i cânım karıldı zülfüñe
Lânesinden dil havâlandı sarıldı zülfüñe
Şerhalandı şâne yüz yerden urıldı zülfüñe
Âteş efşân eyledi altun tarağı perçemiñ
4. Derd-i 'aşkıñ şöyle kim yoklukda var itdi beni
Pûte-yi irşâdda hâlis 'ayâr itdi beni
Nâvek-i müjgân serâpâ dâğ-ı-dâr itdi beni
Nîze-i ser-tîz-i mûyıñ lâlezâr itdi beni
Açdı sînemde yine bir tâze dâğı perçemiñ
5. Hayretinden mest olur seyrinde sûfî sûretiñ
Gâlibâ meşşâta-i kudret virübdür zînetiñ
'İtr-ı şâha şerh idüb yazdıkcâ *Emrâh* midhatiñ
Nice vasfın itmesün Nûri o 'anber tıynetiñ
Nâfe-i zer-çîne döndürdi damâğı perçemiñ

* krş. Karadağ, 1996: 336 ; Akman, 2011: 66 ; Erkal, 2014: 273.

-28*-

Gazel

Mef'ûlû / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

1. Alınma şehâ gözlerimiñ eşk-i terinden
Ol yüz suyudur saklasun Allah beterinden
2. Sakî bir ayağ [i]le meded def'-i humâr it
Kurtar bizi gam 'âleminiñ derd-i serinden
3. Hâk-i kademiñ hidmeti minnetdürür ammâ
Merdümlük idüb salmaya mihriñ nazarından
4. Ol gonce-i hûb bâd-ı sabâ söyledi bir bir
Bir şâfî cevâb almadım ağzı haberinden
5. El-minnetü lillâh nakddir hışm ide dildâr
'*Aklî* deyü 'add eylese bî-çârelerinden

* krş. Büyüm, 2021: 524.

-29*-

[10]

Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn/Fe'lûn

1. Gel meclise sûfî hele bir diñle bu sâzı
Fehm it ki bu sâzıñ nedir Allah'a niyâzı
2. Hak Hak çağırır telleri burdukca kulağın
'Ârif olan añlar bu rumûzâtı bu râzı
3. Müftî anı fetvâ ile nehy eylemiş ammâ
Kâdıya danışdım bugün ol virdi cevâzı
4. Sal boynuna cürmin anı tabşır bir imâma
Bilmezse eğer kâ'ide-i şart-ı namâzı
5. *Emrâh* bu tarîk ile iren irdi kemâle
Tahkîka irer gün-be-gün elbette mecâzı

* krş. Erkal, 2014: 260 ; Akman, 2011: 83 ; Karadağ, 1996: 258 ; Alptekin, 2004: 195.

-30*-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn/Fe'lûn

1. Cânâ beni söyletme bugün pek kederim var
Sermâye-i dükkân-ı sivâdan zararım var
2. Ağyâr ile mahfice varub dün gice ey şûh
Netdiñ ise ketm itme sakın hep haberim var
3. Lutf eyle buyur bezm-i fakîrhâneme bu şeb
Gel gör ki seniñ (i)çün nelerim var nelerim var
4. Esmâ ile teshîre çeh hâcet seni ey yâr
Esmâları teshîr idici sîm ü zerim var
5. *Emrâh* nola varım ki yok el-minnetü lillâh
İncüye mukâbil dehenimde güherim var

* krş. Ural, 1976: 164 ; Karadağ, 1996: 391 ; Akman, 2011: 82 ; Erkal, 2014: 103.

-31*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Evc-i istiğnâda pervâz eylemez²⁵
Bir kuş gördüm iki gözi yerededir
Pervâneye beñzer avâz eylemez
Mahviyyetli yanar gözi yerededir
2. Bir mûra rast geldim bir mâr[ı] tutar
Ağzında zehirli üç darı tutar
Servilerdir başın yukarı tutar
Meyveli ağacıñ yüzi yerededir
3. Göstermez bir ferde *Fevzî* lânesin
Menfa'at bahşiçün yapar hânesin
Kangı sebzedir [ki] gizler dânesin
Yaprağı dışarda özi yerededir

* krş. Yaman, 1936: 47.

²⁵ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-32-
Diğer

11'li hece vezni

1. Basdığın yerlerde yüzüm duruyor²⁶
‘Âşık-ı sâdıkı sezmeli begim
Dilim bağlanıyor sözüm tan diyor
Yaralı sînemi ezmeli begim
2. Añladım zâtını ehil-zâdesiñ
Mahbûb-ı kulûb fevkal-‘âdesiñ
Nâzenînsiñ sevimlisiñ sâdesiñ
Ey kara şalvârlı yazmalı begim
3. Boş görme begleri hemân kırarak
Fevzîye lütf eyle miyân kırarak
Bin tarz-ı revîşle gerdân kırarak
Zânûs(ın) girişinde gezmeli begim

²⁶ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-33*-

[11]

Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn/Fe'lûn

1. Ey zâğ-ı siyâh bülbül[e] hempâ olamazsıñ
Uçsañ dahi sen murg-ı 'ankâ olamazsıñ
2. Olduñsa eger hüsn [i]le bir şûh-ı cihân
Yusûf gibi billâh yine hüsnâ olamazsıñ
3. Kadriñ ne ise levha-i takdîr-i ezelde
Tağyîrine kâdir olub a'lâ olamazsıñ
4. Pâk itmez iseñ çeşm ü diliñ kehl-i kühenden
Keşfiñ açılub dide-i bînâ olamazsıñ
5. Biñ pend-i gülistân okusañ râh-ı talebde
Emrâh gibi ismiyle müsemmâ olamazsıñ

* krş. Akman, 2011: 69, Erkal, 2014: 144.

-34*-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Cânâ (bizim) bizim esrârımız imlâlara sığmaz
Biñde biri yazılara inşâlara sığmaz
2. 'Âşıkda olan derd ü meşakkat gam u mihnet
Şerh olsa eger kûh ile sahrâlara sığmaz
3. Çeşmimden akan her giceler dâne-i eşkim
Bir katredir ammâ yedi deryâlara sığmaz
4. Bu hikmeti bilmezsiñ âyâ zâhid-i bed-gû
Bir kalbe sığan vâir olan eşyâlara sığmaz
5. Allah'ı severseñ beni yâd itme gönûlde[n]
Emrâh seni sevdi deyu dünyâlara sığmaz

* krş. Akman, 2011: 84 ; Erkal, 2014: 111.

-35-
Müstezâd

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn/Fe'lûn

1. Lutf eyle buyur bezmime bir kez a cefâkar²⁷
Gerdânı billûr yâr
2. Zîrâ ki bu dîl kılmada her şâm u seher zâr
Evsâfîñ ezkâr
3. Cân 'îd-i visâl gözleyü kurbân olacaktır
Al kan solacaktır
4. Fahr eyleyerek yolına ölmekde ider kâr
Vuslat ola efkâr
5. İtmekde figân 'andelîb-âsâ dil-i şeydâ
Feryâd-ı hüveydâ
6. Hasretle vücûd yakmada subh ile mesâ nâr
Ol yanağı gülnâr
7. Sen bâğ-ı nezâketde tûtî-i kumri sühansîñ
Bir kân-ı keremsîñ
8. Düşmez bu ezâ şânîña ey zât-ı keremkâr
İhsanları pür yâr
9. Yüz sürmededir pâyıña bir günde hezârân
Uşşâkı firâvân
10. Çekmekde dahî *Nâbî* kuluñ 'aşkıñı nâçâr
Nasrın ide gaffâr

²⁷ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-36*-

[12]

Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn/Fe'lûn

1. Ey gamze-i câdû göz ucunda ne gezersiñ²⁸
Hışm [i]le bakarsıñ ciğerim bağrım ezersiñ
2. Nâz ile büyütmüş bilürüm dâyelerin hep
Pek sevgilisin lâkin efendim güç üzersiñ
3. Bir kerecik olsun hele bezminde buluşdum
Mestâne bakışlım ne güzel bâde süzersiñ
4. Durmaz ne idersiñ dahâ bu cevr ü cefâyı
Ahvâl-i perîşânımı gördükce sezersiñ
5. Âyîne-i ruhsârına *Fevzî* nice baksun
Her günde bir endâmını bir resme düzersiñ

* krş. Büyüm, 2021: 603.

²⁸ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-37*-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn/Fe'lûn

1. Bir 'aşk [i]le mâtem ki özümde eserim yok
Bir mahv-ı sıfâtım ki sözümünden haberim yok
2. Söyletme beni bâşıñ için ey şâh-ı hûbân
Ahvâlimi şerh itmeğe cismimde ferim yok
3. Mey içmeği bezm içre güzel sevmeği her dem
Hâhiş-kârım ammâ nideyim sîm ü zerim yok
4. Kangı 'amelimle dileğim cenneti Hak'dan
Cennetde değil belki cehennemde yerim yok
5. Bir nâm için 'âlemde hüner-i ahzını *Emrâh*
Nâm almağa 'âlemde benim bir hünerim yok

* krş. Karadağ, 1996: 278 ; Alptekin, 2004: 200 ; Akman, 2011: 81 ; Erkal, 2014: 141.

-38-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Perîşân halimi görse sevdiğim
Elbet 'âşıkına cevri eylemezdi
Dîl-i 'uşşâkını sorsa sevdiğim
Devr-i felek gibi devr eylemezdi
2. Terk idemem seni sevdim ne çâre
Niçün üftâdeñi yakarsıñ nâre
Eğer 'âşık olmasaydı pervâne
Subh [u] şâm yanmağı kâr eylemezdi
3. 'Âlemde sevdiğim 'âkılân olsa
Bir hüner sâhibi sâz kemân olsa
Haşre dek o güzel bana²⁹ yâr olsa
Âgâhî kimseden 'âr eylemezdi

²⁹ Bu kelime mecmuaya  şeklinde kaydedilmiştir.

-39*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Kerem kıl ey sâkî şarâb-ı la'liñ³⁰
Kem itme zümre-yi mestânelerden
Haste-i 'aşka sun âb-ı vaslıñ
Kandır teşne dili peymânelerden
2. Bağlanan benim tek zülf-i Leylâ'ya
Elbet Mecnûn olur düşer sahrâya
Öyle düşmüşüm ki 'aşk-ı sevdâya
Yanmada farkım yok pervânelerden
3. *Emrâhî* dertlidir dertliler diñler
Bağrı delik delik ney gibi iñler
Tâs-ı 'aşkım dilde subh u şâm çıñlar
Sanki çañ seslenür büthânelerden

* krş. Ural, 1976: 101 ; Akman, 2011: 138 ; Erkal, 2014: 339 ; Büyüm, 2021: 64.

³⁰ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-40*-

[13]

Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Bir bölük harâbât dervîşânız biz
Kocadıkca tâze civân isteriz
Mülk-i 'aşk içre 'âlî-şânız biz
Bezm-i muhabbetde cevân isteriz
2. Eğer sûret ehli bilse bu hâli
Ferâgat eylerdi kîl u kâli
Dînimiz 'âlîdir kadrımız 'âlî
Elbetde ki 'âlî mekân isteriz
3. *Emrâh[î]* bûlbûlüz bâğ-ı bekâda
Yokdur 'alâkamız bezm-i fenâda
Dergâh-ı rızâda havf [u] recâda
Evvel imân soñra cinân isteriz

* krş. Akman, 2011: 133 ; Erkal, 2014: 377 ; Büyüm, 2021: 60.

-41*-
Bahr-i Tavîl

Fe‘ilâtün

1. Ah amân amân gel kömür³¹
Gözlüm cân saña kurbân



* krş. Ese, 2022: 85.

³¹ Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası I (Ese, 2022: 85-86), isimli çalışmada Âşık Fevzî'ye ait olan bahr-i tavîlin tamamı yer almaktadır.

-42*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Hazer kıl bizleri dahl itme zâhid³²
Meğer sen nâmus u ‘ârı bilmezsiñ
‘Âşık-ı sâdık bir merd-i Hak’dır
Anlarıñ sevdiği yâri bilmezsiñ
2. Harâbât ehlinden gel olma menfûr
Sûretde harâbdır sîretde ma‘mûr
Ne yüzden söyledi “ene-l Hak” Mansûr
İşitmi[ş]siñ ammâ dârı bilmezsiñ
3. *Emrâh* câna yetdim cevır ü cefâdan
Ta’alluk riştesin kesdim sîvâdan
Var sûfî sâf eyle kendiñi riyyâdan
Sen bu yoklukdaki vâri bilmezsiñ

* krş. Ural, 1976: 104 ; Karadağ, 1996: 151 ; Köprülü, 2004: 650 ; Akman, 2011: 130 ; Erkal, 2014: 345 ; Büyüm, 2021: 57.

³² Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-43*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Göñül Yûsuf gibi olmasun mı kul³³
Züleyhâ-veş şekl [ü] şemâiliñ vâr
Ne kadar âlîsin ey sâhib-betûl
Velâyetde ahsen delâ'iliñ var
2. Sensin taht-ı dilde habîb-i ekrem
Seni vasf eylemek elzemdir elzem
Eyâ faziletlü zât-ı muhterem
Haşre dek şerh olmaz fezâ'iliñ var
3. Yine *Emrâh* cûş [u] hurûş eylediñ
'Ulûm-ı esrârı dergûş eylediñ
Bilmem Câmi'den mi câm nûş eylediñ
Ne müşkil hallolur mesâ'iliñ var

* krş. Akman, 2011: 134 ; Büyüm, 2021: 61.

³³ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[14]

Semâ'î-i Müseddes

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Gel ey çeşm-i çerâğ-ı bezmime zîb-âverim sensiñ³⁴
 Hurûc-ı âsumân-ı dilde mihr-i enverim sensiñ
 Göñülde zevk u şevkim tendeki tâb-ı ferim sensiñ
 Benim gam günlerimde gam-güsârım yâverim sensiñ
 Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
 Bilürsin kim tarîk-i 'aşk içinde rehberim sensiñ
2. Hayâliñ nakş olunmuş levha-i göñlümdedir hâlâ
 Visâliñle sevindirsin bizi ol Hazret-i Mevlâ
 Firâkîñ âteşi yandırdı cânım ey melek-sîmâ
 Bu 'aşkı senden aldım kime izhâr eyleyim cânâ
 Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
 Bilürsin kim tarîk-i 'aşk içinde rehberim sensiñ³⁵
3. Efendim sahib-i rıf'at olursam istemem sensiz
 Cihânda nâ'il-i devlet olursam istemem sensiz
 Belâ-yı 'aşkdan râhat olursam istemem sensiz
 Husûsâ dâhil-i cennet olursam istemem sensiz
 Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
 Bilürsin kim tarîk-i 'aşk içinde rehberim sensiñ³⁶
4. Hakikat bir vücûduz nâzenînim sırr-ı ma'nâda
 Anıñ içün farkımız yokdur şekl [ü] simâda
 Kavuşdursun bizi Rabbim yine firdevs-i a'lâda
 Öziñden gayrı yokdur sevdiğim dünyâda 'ukbâda
 Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
 Bilürsin kim tarîk-i 'aşk içinde rehberim sensiñ³⁷

* krş. Karadağ, 1996: 355 ; Akman, 2011: 113 ; Erkal, 2014: 283 ; Büyüm, 2021: 45.

³⁴ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

³⁵ Bu bendin son mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

³⁶ Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

³⁷ Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

5. Şehâ *Emrâhî* sensiz ziynet-i dünyâyâ meyl itmem
 Ser-i kûyuñdan ayru devlet-i dârâyâ meyl itmem
 Cemâliñ var iken Yûsuf gibi hüsnâyâ meyl itmem
 Visâliñ olmayınca cennetü'l-me'vâyâ meyl itmem
 Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
 Bilürsin kim tarîk-i 'aşk içinde rehberim sensiñ³⁸



³⁸ Bu bendin son iki mısrası mecmuuda “Eyzân” şeklinde gösterilmiştir.

-45*-

Diğer Muhammes Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Cemâliñ rengi solmuş sevdiğim dilde gamıñ kimdir
Kimiñ 'aşkına düşdüñ sâkiyâ câm [u] cemiñ kimdir
Beni terk itdiñ ammâ doğru [söyle] hem-demin kimdir
Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir
Benim sensiñ gülüm bilmem senin gonce-femiñ kimdir
2. Nedendir ben saña yârim didikce âr idersiñ sen
Hemîşe derd-i 'aşkım 'âleme izhâr idersiñ sen
Seniñ (i)çün ağlarım ben yâ kimiñ (i)çün zâr idersiñ sen
Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir
Benim sensiñ gülüm bilmem senin gonce-femiñ kimdir³⁹
3. Serâpâ âteş-i 'aşkıñla yağma eylediñ vârim
Seniñ vaslîñ hayâlidir benim göñlümde hünkârım
Bilürsiñ kim benim sensiñ enîsim mûnisim yârim
Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir
Benim sensiñ gülüm bilmem senin gonce-femiñ kimdir⁴⁰
4. Nedir bu cilveler bu şîveler bu âşinâlıklar
Ne yüzden oldu bizden ey vefâsız [bu] cüdâlıklar
Beni öldürdi zâlim itdiğîñ bu bî-vefâlıklar
Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir
Benim sensiñ gülüm bilmem senin gonce-femiñ kimdir⁴¹
5. Sözüm gûş it kerem kıl müdde'îler sözine uyma
Cefâ tîğıyla *Emrâh* bî-nevânîñ bağrını oyma
Gel Allâh'ı sever iseñ beni endîşede koyma
Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir
Benim sensiñ gülüm bilmem seniñ gonce-femiñ kimdir

* krş. Akman, 2011: 125 ; Erkal, 2014: 270 ; Büyüm, 2021: 53.

39 Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

40 Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

41 Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

-46*-

[15]

Müseddes Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Seniñ bağ-ı cemâliñ rengini gülşende görmüşler⁴²
 Dehân-ı teniñ resmiñ gonce-i nev-hânde görmüşler
 Benim sûz-ı derûnum şeklini külhanda görmüşler
 Seniñ envâr-ı hüsnüñ seyr idenler bende görmüşler
 Benim esrâr-ı 'aşkım isteyenler sende görmüşler
 Seni bende beni sende bakub bir tende görmüşler
2. Seniñ hüsnüñ ziyâsıdır benim çeşmimdeki bînâ
 Benim 'aşkım cilâsıdır seniñ hüsnüñdeki zîbâ
 Seniñ cân-ı hayâtıñdır benim cismimdeki ihyâ
 Benim rûh-ı revânımdır seniñ diliñdeki gûyâ
 Bu ma'nâya olanlar âşinâ ey serv-i müstesnâ
 Seni bende beni sende bakub bir tende görmüşler
3. Beni 'irfân iden lezzet-i hüsnüñdür tarîkatde
 Seni sultân iden 'aşkımdır ahkâm-ı hakîkatde
 İki tenlik biriz rûh-ı revânız cism ü sûretde
 Habîbim ikilik olmaz sarây-ı bezm-i vahdetde
 Bu esrâra olub mahrem gören çeşm-i basîretde
 Seni bende [beni sende bakub bir tende görmüşler]
4. Dü-tâ kıldıñ büküb 'aşkıñla kaddim ey kemân-ebrû
 Seniñ vasl-ı hayâlîñdir gözüm gönlüm kılan memlû
 Serâpâ mest ü hayrân eyleyen sensiñ beni her sû
 Saña ben dimedim mi yâ değıl sen ayru ben ayru
 Niçün insâf idüb bir gün demezsiñ tende cândır bu
 Seni [bende beni sende bakub bir tende görmüşler]
5. Hevâ-yı vaslıñ aldı hamdülillâh benliğim benden
 Velî çıkmak ne mümkündür bu 'aşkıñ haşre dek tenden
 Koma hasret keşide hüsnüñe *Emrâhî* efkenden
 Nedir bu kaçmalar bu göçmeler bu uçmalar benden
 Görenler hiç de fark itmez seni benden beni senden
 Seni bende beni sende bakub bir tende görmüşler

* krş. Akman, 2011: 115 ; Erkal, 2014: 279 ; Büyüm, 2021: 47.

⁴² Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-47-
Kalenderî

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün/Fe'lün

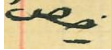
1. Üftâdeleriñ çekdiği heb cevri felekdir
Aldanmayalım devrine zîrâ ki dönekdir
2. Esmâ-yı gedâdan sûfî zâtım zarar itmiş
Tesbih gibi mahbûbları gayrı çekecekdir
3. “Lâ havle velâ” ile yanaşmazdın hele ammâ
Zâhid bu meclîs-i ‘işret saña ne gerekdir
4. Hoş gör bu dayak ‘âşıkâ merâm sopasıdır
Uslanmayanıñ hâli hakikatde kötekdir
5. Ağlatma yeter *Fevzî*-yi nâçâr-ı garîbî
Al koynuna emzir güzelim tâze bebekdir

-48-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Bir güzel isterim keyfimce ammâ⁴³
Tabî'atı nâzik ser-firâz olsun
Şarkılar söyleyüb raks⁴⁴ itsün zîrâ
Mûsikî⁴⁵ âşinâ hûb avâz olsun
2. Bir gözleri âhû bir çeşmi şehlâ
Kâkül[ler]i top top mânend-i hülyâ
Pek beyâz istemem tabî'at bu yâ
Ne pek esmer olsun ne beyâz [olsun]
3. Kim [sever] 'âlemde vefâsız yâri
Terk [eder] yârini bilür ağyârı
Hiç yokdan iyidir (?)
Olsun da azıcık yaramaz [olsun]

⁴³ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

⁴⁴ Bu kelime, mecmuaya  şeklinde kaydedilmiştir.

⁴⁵ Bu kelime, mecmuaya  şeklinde kaydedilmiştir.

-49*-

[16]

Müseddes Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Dilâ biñ şükr kim ben bâde-i hamrâyı terk itdim⁴⁶
 Bihamdillah beni sekrân iden sahbâyı terk itdim
 Cehâlet demlerinde çekdiğim sevdâyı terk itdim
 Libâs-ı fakrı giydim câme-i dîbâyı terk itdim
 Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim
 Tarîk-i 'aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim
2. Elest bezminde virdim hazret-i Allah'a ikrârı
 Ser ü cânım virüb bu yolda ifşâ itmem esrârı
 Bakub fark eyledim sîret gözüyle yâr u ağyârı
 Devâm üzre velâkin görmedim bu çarh-ı gaddârı
 Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim
 Tarîk-i 'aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim⁴⁷
3. Nazar kıldım bu çarh-ı bî-vefâyı pür-cefâ gördüm
 Anıñ 'aşıkların biñ dürlü derde mübtelâ gördüm
 Özünden bî-haber gâfilleri hep âşinâ gördüm
 Muhassal ben bu gülzârı "fenâ ender fenâ" gördüm
 Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim
 Tarîk-i 'aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim⁴⁸
4. Zebân-ı 'ârifândır genc-i Hakk'ın gizli miftâhı
 Bu esrârı bilür zikr eyleyenler nâm-ı fettâhı
 'Azîzâ bu zen-i mekkâre dehriñ var mı iflâhı
 Vefâ yoktur varından varlığından anıñ *Emrâhî*
 Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim
 Tarîk-i 'aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim⁴⁹

* krş. Akman, 2011: 117 ; Erkal, 2014: 291 ; Büyüm, 2021: 49.

⁴⁶Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

⁴⁷ Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

⁴⁸ Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

⁴⁹ Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

-50*-

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Tekebbür kılma cânâ sende bu sîmâ geçer durmaz
Seniñ teg nice biñ gül yüzlüler hâlâ geçer durmaz
2. Esüb bâd-ı hazân bir gün harâb eyler gülistânın
O kâmet o kıyâm o serv-i müstesnâ geçer durmaz
3. Bu bir esrâr-ı Hak'dır kim 'akıllar anda hayrandır
Gelen durur giden gelmez vakitdir hâ geçer durmaz
4. 'Aceb bir çeşm-i 'ibretle nazar kıldın mı dünyâya
Ne hikmetdir nedir bir gün bu gün dünyâ geçer durmaz
5. Bu bâğın goncasıyçün âh u feryâd itme *Emrâhî*
Bu gülşen bî-vefâdır bundaki sevdâ geçer durmaz

* krş. Akman, 2011: 98 ; Erkal, 2014: 121.

-51*-
Gazel
Lî-Cenâb-i Vesîm

Mef'ûlû / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

1. Ey bâd-ı sabâh o gül-i hoş-bûya ne dîrsiñ⁵⁰
Billâh sen ol dilber-i meh-rûya ne dîrsiñ
2. Dil su gibi aksa nola ol serv-i revâna
Reftârına bak ol kadd-ı dîl-cûya ne dîrsiñ
3. Kurtulmak olur zülfî gibi bend-i belâdan
Yâ gamze-i kâfir gibi câdûya ne dîrsiñ
4. Başdan beni 'âlemlere mânende-i Mecnûn
Divâne kılan silsile-i mûya ne dîrsiñ
5. Bülbül gibi ol gülçin içün subh u mesâda
Bî-çâre *Vesîm* itdiği yâ Hûya ne dîrsiñ

* krş. Büyüm, 2021: 525.

⁵⁰ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-52*-

[17]

Semâ'î Müseddes

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Tı'ğ-ı sitemiñ çek güzelim cânâ dayansun
 Hûn-ı dil-i mecrûhdan âfâk boyansun
 Zülf-i siyahıñ şâne-i sînemle taransun
 Ol gerdan-ı billûra dolandıkca uzansun
 Şûrîde gönül şu'le-i ruhsârıña yansun⁵¹

* krş. İçli, 2019: 126 ; Büyüm, 2021: 596.

⁵¹ Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (İçli, 2019) yedi benttir.

-53*-

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Yüz sürmeye dil reh-güzer-i yâre dem olmaz
Bir kerre o meh cilve-nümâ-yı kerem olmaz
2. Yok tâbiş-i ruhsâre-i cânâna tahammül
Gîsû-yı girih-gîri nice ham-be-ham olmaz
3. Yazmış ezeli kîlk-i kazâ safha-i cânâ
Tâ küşte-i 'aşk olmağa âzâd-ı gam olmaz
4. 'Aşk ehline bî-minnet olur mansıb-ı vuslat
Kânûn-ı muhabbetde hudûs u kıdem olmaz
5. Küşt-i emelim 'İsmetiyyâ olmada şâdâb
Ümmîd budur mîve-i maksûd kem olmaz

* krş. Büyüm, 2021: 527.

-54*-

Gazel

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Bir serv-i sehî kâmetim olsaydı benim de
Pâyına düşüb 'izzetim olsaydı benim de
2. Pîr mey[i] elimden çeküb almazdı ayağın
Bâşımda eger devletim olsaydı benim de
3. Âdemliğe meyl itdirir [i]dim o per'îyi
Bir cazibe ünsiyyetim olsaydı benim de
4. Dâmân-ı ri'yânîñ bir ucundan ben de tutardım
Dünyâyâ biraz rağbetim olsaydı benim de
5. Ebnâ-yı zamân gibi ben[i] sadre çekerdi(m)
'Âlemde nifâk 'âdetim olsaydı benim de
6. Tahfîf idüb ağyâr ile *Sa'dîye* dönerdiñ
Bezminde şehâ sıkletim olsaydı benim de

* krş. Büyüm, 2021: 526.

-55*-

[18]

Gazel

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Gamzeñ okına pâdişâhım dil siper olsun
Tek ben kuluña bir göz ucıyla nazar olsun
2. Sûret-i ger çînüñ saña beñzetdiği sûret
Câmı var ise serv-i kadd-i sîm-ber olsun
3. Olmazsa revân la'liñ [içün] eşk-i 'akîkim
Getürmez anı yüze külli güher olsun
4. Mahbûb u meye tevbe buyurmuş yine zâhid
Buyurduğunu itme kim tevbeler olsun
5. Şimden girü bu *Müslimî* 'aşk ile pür oldu
Ey dil ne sen ol irâde ne çeşm-i ter olsun

* krş. Sungurhan, 2017b: 778 ; Büyüm, 2021: 522.

-56*-
Kalenderî

Mefûlû / Mefâ 'îlû / Mefâ 'îlû / Fe 'ûlûn

1. Ey hüsn-i güneş rûyını enverlediler mi
Başdan ayağa misk [i]le 'anberlediler mi
2. Şol dâmen-i pâkiñde seniñ secde iderler
Mihrâb-ı hilâl kaşını minberlediler mi
3. Dendân ile çekseñde o fûlfulleri çıkmaz
Gerdâna siyah beñleri ekser(ey)lediler mi
4. Hem medresede dersin unutmuş nice sûfi
Vechiñde siyah hatları ezberlediler mi
5. Meyhâne öñünden geçmeye 'âr eyler iken
Sûfî seni meyhâneye minderlediler mi
6. Şimşîr-i nigâh [i]le 'aceb kande uruldun
Yazık saña *Dehrî* seni hançerlediler mi

* krş. Mesci, 2010: 58 ; Karadeniz-Akbulut, 2016: 44 ; Büyüm, 2021: 538.

-57*-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Dilber saña Hak'dan ulu dîvân okunursa
Nurlar saçılur Yûsuf-ı Ken'ân okunursa
 2. Seyr itmek içün hûr ü melek hüsnüñe karşı
Yer gök açılur sûre-yi Rahmân okunursa
- [19]
3. Divler perîler cümle saña tâbi' olurlar
Kafdan kafa hükmüñle Süleymân okunursa
 4. Gül vech [i]le bülbüller ider zâhir ü bâtın
Gülbânk çekilür na't-ı gülistân okunursa
 5. Teslîm olunur *Saydî* saña pîrden himmet
Meydân-ı erenlere ki kurbân okunursa

* krş. Büyüm, 2021: 541.

-58*-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Ey nâme sen ol mâh-likâdan mı gelürsin ⁵²
Ey hüdhüd-i ümmîd sabâdan mı gelürsin
2. Âlûde-yi hûndur yine dâmân u girîbân
Ey gamze-i hûn-hâr gazâdan mı gelürsin
3. Teşrîfe bu şeb va'di var ol şem'-i ümîdiñ
Ey hâb-ı siyâh-baht 'işâdan mı gelürsin
4. İtmiş saña dil-hasteleriñ âleti te'sîr
Ey çeşm-i siyâh dâr-ı şifâdan mı gelürsin
5. Zâhid bizi tahvîf [i]le teşvîşe düşürme
Sen mahkeme-yi rûz-ı cezâdan mı gelürsin
6. Bilsem ne içün varmış[ı]dîñ kûyuna ey eşk
Tahrîk-i gazabdan mı recâdan mı gelürsin
7. *Nâbî* gazeli gibi hoş âyendeliğiñ var
Ey bâd-ı revân-bahş revâdan mı gelürsin

* krş. Bilkan, 1997: 950 ; Kaplan, 2012: 179 ; Büyüm, 2021: 542.

⁵² Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-59-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Bir babam var idi tiryâki[y](i)di çok⁵³
Kalkub enfiyye için Yanya'ya gitdi
Aradığı enfiyye Yanya'da (da) yok
Oradan da öte dünyâya gitdi
2. Men bir ceviz gördüm bâdeme beñzer
Hiçbir yeri yokdur âdeme beñzer
Babamın da 'aklı dedeme beñzer
Bir külâh kapmağa Konya'ya gitdi
3. Bir kâr bulmuş çıkmaz dibi *Püryânî*
Ruzgâr doldurmaz ceyibi *Püryânî*
Babam (da) 'aynı dedem gibi *Püryânî*
Nazîf sabun için Hanya'ya gitdi

⁵³ Bu şiir kurşun kalem ile sayfanın sol derkenarına kaydedilmiştir.

-60*-

Gazel

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

1. Rûz [u] şeb dîdelerim derdiñ ile kan ağlar
Vâkıf olan benim esrârıma her an ağlar
 2. Kimse fehmi itmedi hayfâ ki nedir maksûdum
Gice gündüz ne içün dîde-i giryân ağlar
 3. Dâğ-ı sînem göricek hûn ile âlûde benim
Rahm idüb hâlîme ezhâr-ı gülistân ağlar
- [20]
4. Gördi çün derd ü dil-i zârımı râhm itdi tabîb
Didi ey haste-i hicrân saña dermân ağlar
 5. Yine rahm eylemez aslâ baña ol âfet-i cân
Beni bîmârı görüb hâlîme yârân ağlar
 6. Gam değil bilmez ise hâl-i derûnumu ol yâr
Fehm ider niyyetimi sâhib-i ‘irfân ağlar
 7. Derd ile rûyîña bakdıkca seniñ *İlhâmî*
Gerçi handân olur ammâ ciğeri kân ağlar⁵⁴

* krş. Büyüm, 2021: 500.

⁵⁴ Bu şiir mecmuaya iki kere kaydedilmiştir. Diğeri 6 numaralı sayfada yer almaktadır.

-61*-

Gazel

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

1. Kime şerh eyleyeyim cevriñi bağrım(ı) yakanıñ⁵⁵
Ne bilür hâlini gâfıl gözi yaşı akanıñ
2. Beni levn etmez idi kimse göreydi hâlin
Nâvek-i gamzesini sîneme tâ-per çakanıñ
3. Arı soksun dilini leblerine bal diyenin
Gözleri çıksun iki kaşına eğri bakanıñ
4. ‘Aşk bir şu‘le ile yakdı ocağ-ı emelim
Sönmesün yâ Rabb ocağı bu ocağı yakanıñ
5. Dil-hoşum halka-i perçemle uzansun ‘ömri
Nevresiñ boynuna bu bend-i cünûmı takanıñ

* krş. Kaya, 2020: 28 ; Büyüm, 2021: 502.

⁵⁵ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-62-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Derd-i 'aşkıñ ile perîşân oldum⁵⁶
Bir kez rahm eyle gel bana⁵⁷ sevdiğim
Büküldü kâmetim bî-mecâl oldum
Mahviyyetli yandım sana⁵⁸ sevdiğim
2. Mecnûn gibi şu dağlarda gezerim
Sûz-ı 'aşkıñ ile bağrım ezerim
Bir gün olur ben cânımdan bezerim
Seniñ için yana yana sevdiğim
3. Kader hissiyâtım bilmedi gitdi
Soñra rahm eyleyüb cefadan bitdi
Cânânım lebinden bir ihsân itdi
Âgâhîye kana kana sevdiğim

⁵⁶ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

⁵⁷ Kelime, bu şiirde  şeklinde kaydedilmiştir.

⁵⁸ Kelime, bu şiirde  şeklinde kaydedilmiştir.

-63*-

Diğer

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Bir meh baña bakma göziñi yum didi gitdi
Vaslımı hayâl eyle de çok um didi gitdi
 2. Benden hele kâm alması güçdür a divâne
Gönlüñ ne 'aceb bir peçe ma'sûm didi gitdi
 3. Ahşâm gelürüm bekle deyü cilveler etdi
Bildim ki yalan söyledi ham hum didi gitdi
 4. Her kim ki karîb oldu cihân nakşına 'âşık
Bu gaflet-i deryâya dalub cûm didi gitdi
 5. Beyhûde ferâgatde olub yatmış idim ben
Bâtında bir er geldi baña kam didi gitdi
- [21]
6. Rahm eyle *Turâbîye* didim güldi o dilber
Sorma sen o rahmı hele merhûm didi gitdi

* krş. Aydın, 2019: 455 ; Büyüm, 2021: 559.

-64*-

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Baña geh gamze geh müjgân gâhi ebrûvân göster⁵⁹
Rakîbe gâhî tiğ 'arz eyle geh tîr ü kemân göster
2. Seniñ gibi saña biñ bî-vefâ bulmak baña âsân
Benim gibi baña señ merd iseñ bir mihribân göster
3. Yeşil câme ile kaddin eyleyüb tezyîn sultânım
Varub mürgân-ı gül-zâre yine nesr ü cümân göster
4. Amân sâkî bir iki câm çek gel neş'e-yi meyle
Girîbânıñ çözüb rindâne bir âyinedân göster
5. Güzeller sevdiğim sâde hüsn [i]le fahr iderlerse
Sen anlardan ziyâde hüsnüñ izhâr eyle ân göster
6. Murâd üzre lisân-ı 'aşkı cânâne ider tefhîm
Kalem-âsâ söz añlar *Fennîyâ* bir tercümân göster

* krş. Demirkazık, 2009: 438 ; Büyüm, 2021: 630.

⁵⁹ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-65*-

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Temâşâ-yı cemâl-i yâre perde dûd-ı âhımdır
Felekde baña gün göstermeyen kendi günâhımdır
2. Ne derd-i hicrden şekvâ ne zevk-ı vaslî ifşâdır
Hemân cürmüm rûh-ı yâre nigâh-ı gâh gâhımdır
3. Geçüb gitmek ne mümkündür baña kûy-ı melâmetden
Harâbât-ı mugân semti kadîmî cılve-gâhımdır
4. Kirâs-ı la'î-i leb sîb-i zenahdân lezzetin bilmem
Benim gülçîn-i bâğ-ı hüsn olan ancak külâhımdır
5. Miyân-ı şebde mir'âte bakılmaz deyü ey 'Âsım
Baña göstermeyen ol sîneyi baht-ı siyâhımdır

* krş. Öztekin, 2010: 217 ; Büyüm, 2021: 632.

-66-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Aklımı mahv itdi bir yosma âfet⁶⁰
Bizler kaldık şimdi divâne gibi
Bir edâ bir şîve nâz u nezâket
Beni ser-mest itdi mihmâne gibi
2. Vefâsız dünyada ben garîb kaldım
Deryâ-yı 'aşk içre sefinem saldım
Hayli zaman gezüb bir civân buldum
Anıñ da gidişi zamâne gibi
3. Âgâhî ser-keşlik eylemem derdim
Hâlimi bir ferde söylemem derdim
Her şûha meyil eylemem derdim
Baktım ki o kaşlar kemâne gibi

⁶⁰ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-67*-

[22]

Semâ'î

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. O çâr ebrû ile bak tal'at-ı dil-cû-yı cânâna⁶¹
Murabba' vefk-i devletdür ki konmuş rûy-ı cânâna
2. Açub âgûşumu bir der-kenâr itmek recâsıyla
Sarıldım ol kadar sûz geçmedi pehlû-yı cânâna
3. Rakîbi tîğ-i cevherdâr ne üftâ[de]dir dirler
Düşürmezdim bunu ben hançer-i ebrû-yı cânâna
4. Kemâl-i hüsnine göz değmesün deyü kevâkebden
Meh-i nev bir hamâyıl 'arz eder bâzû-yı cânâna
5. Yine bir kayda düştüm *Sâbitâ* baht-ı siyâhımla
Dolaşdı pâ-yı 'aklım dâmen-i gîsû-yı cânâna

* krş. Karacan, 1991: 499 ; Büyüm, 2021: 633.

⁶¹ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-68*-
Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. 'Ârızın 'arz it güle gülşende zibâlanmasun
Serv[e] göster kâmetün nâz ile ra'nâlanmasun
2. Kıl mukavvis kaşların tarf-ı külâhından 'ayân
Gurre-i meh şekl-i ebrûsıyla garrâlanmasun
3. Sür rakîbi ravza-i kûynından ey hûr-likâ
Bâğ-ı cennetdir anı kâfir temâşâlanmasun
4. Zülf-i zincirinde şol dilberlerin dîvâne dil
Dolaşub bâd-ı sabâ beyhûde şeydâlanmasun
5. Bülbül-i kudsî gibi medh eyler *Ahmed* haddüni
Gonciler nâziklenüb güller mutarrâlanmasun

* krş. Tarlan, 1992: 240 ; Büyüm, 2021: 346.

-69*-
Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâilün

1. Yandı cânım tende ey rûh-ı revânım bir su vir
Kurıdı sâkî harâretten dehânım bir su vir
2. İçmezem âb-ı hayâtı lebleriñden isterem
Ey dudâğı havz-ı kevserden nişânım bir su vir
3. Hûn iderler eşk-i çeşmim gerçi mânend-i şarâb
Ben içerem kanarak âkdıkca kânım bir su vir

[23]

4. Bağlamış dil-hânesin altun bulakdan bâğı var
Serv-i kaddiñ solmasun gonçe fidânım bir su vir
5. *Kâmiyâ* sîm bâde-i fağfûrlar devr eylesün
Elde zerrîn kâse ile nev-civânım bir su vir

* krş. Büyüm, 2021: 345.

-70*-

Gazel-i Muhammes

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

1. Ne sözüm var diyecek diñlemeyen yâre benim⁶²
 Çekemem cevri ü cefâsın ciğirim yara benim
 Yetişür anıñ için minnetim ağyâra benim
 Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim
 Meğeri Allâh’dan ola derdime bir çâre benim
2. Kimse ‘aşk ehli gibi bir kara mâtem çekemez
 Nice Zâloğlı gibi sâhib-i Rüstem çekemez
 Şu benim çekdiğimi değme bir âdem çekemez
 Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim
 Meğeri Allâh’dan ola derdime bir çâre benim
3. Râhına koymuş iken ‘aşk ile bu cân u teni
 Bu kadar yakma didim âteş-i hicrâna beni
 Kara sevdâ ile yakdın yakar Allâh da seni
 Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim
 Meğeri Allâh’dan ola derdime bir çâre benim
4. *Resmiyâ* derd-i dilim eyledi icâd gazeli
 ‘Aşk-ı sevdâ ile bünyâd olub aslı temeli
 Sözümü diñlemedi kaş[ı] (u) kemân neylemeli
 Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim
 Meğeri Allâh’dan ola derdime bir çâre benim

* krş. Karadeniz-Akbulut, 2016: 190 ; Büyüm, 2021: 324.

⁶² Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-71-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Nazlı yârîñ bize bir kez selâmı
Geceli gündüzlü gelür mi gelmez
Hokka dehânından şirin kelâmı
Bizlere müyesser olur mu olmaz
2. Sad-hezâr yalvarsam yine söylemez
Sanmayın ki 'âşık cefâ eylemez
Kıl kadar söz geçmez nutkum dinlemez
Sende bu güzellik kalır mı kalmaz
3. Bir vakit ardıñda gezüb dolandım
Beyhûde âteş-i 'âşkîña yandım
Firâk-ı hasretle cândan usandım
Âgâhî göz yaşın siler mi silmez

-72-
Şarkı

11'li hece ölçüsü

1. Görelî gün yüzünü ah a cânım⁶³
Ne kadar neş'eliyim bak civânım
Beni güldür güzelim yakma cânım
Ne kadar neş'eliyim bak civânım⁶⁴
2. Der-i ümidine yüzler sürerek
Dil-i virânemi yıkdın bilerek
Geliyor bak sana cânım diyerek
Ne kadar neş'eliyim bak civânım

⁶³ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

⁶⁴ Bu bendin son iki mısrası mecmuuda "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

-73*-

[24]

Li-Cenâbi Âlî

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Tâze dil-ber sevse ‘âşık eski derdin tâzeler⁶⁵
Tâzeler keyfiyyetin erbâb-ı ‘aşkıñ tâzeler
2. Âl ile göñlün alub devşürmek içün bend [i]le
Şîve-kârım gâh bozar dül-bendini gâh tâzeler
3. Bir kadeh meydır sırâsı terk-i ser-sermâyesi
Hâceler ‘aşkıñ metâ‘ın yok yere endâzeler
4. Kaçdı dil şeh-bâzı benden kondı nahl-i kaddüñe
Nâle sanma aña karşı eylerim âgâzeler
5. Rû-siyehler hâme-veş şimdi dil ebr-i sîne gam
Vakt ola Âlî sözün altun kalemle yazalar

* krş. Aksoyak, 2018: 708 ; Büyüm, 2021: 333.

⁶⁵ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-74*-

Lî-Cenâbi Murâdî

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Hâb-ı gafletden açılmaz gözlerim uyhu çeker
Bu nedâmetle gönül her rûz u şeb gaygu çeker
2. Pençe-i şehbâz-ı nefse sayd olalı murg-ı dil
Gözlerim imdâd-ı pîri her nefes arzû çeker
3. Bir değil 'âlemde sâde mübtelâ-yı 'aşk olan
Çille-i 'aşkı hele nâçâr hep şu bu çeker
4. Kalmadı cem'iyet-i hâtır-ı derûn dilde hiç
Hayli demdir pîç ü tâb dehr-i dil yâ Hû çeker
5. 'Aşk ola bir 'âşıkâ mahbûbunun bâr-ı gamın
Ey *Murâdî* sabr idüb ma'sûkına karşı çeker

* krş. Büyüm, 2021: 335.

-75-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Bu çarh-ı denîyi ta' kib edenler⁶⁶
Bir gün durur bu âsiyâb demez mi
Doğruyu bırakub eğri gidenler
Evvel harâb âhir harâb demez mi
2. Gürûh-ı mülk-i dîn o kavm-i mat'ûn
Hakk'ın rahmetine olamaz makrûn
Minhâc-ı şeri'den çıkan müşrikûn
“Yâ leyteni küntü turâb” demez mi
3. *Fevzî* gördüm boşa sapdıklarını
Hak'dan başkasına tapdıklarını
Gizli âşikâr ne yaptıklarını
‘Amel itdikleri kitâb demez mi

⁶⁶ Bu şiir kurşun kalemle sayfanın sol derkenarına kaydedilmiştir.

-76*-
Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Hazret-i Âdem gibi girseñ hezârân yaşına
‘Âkıbet sende gelürsün bu sırâtın başına
 2. Kimseye bâki değildir şu cihân zıll u hayâl
Gaflet ile meyl idüb aldanma dil nakkâşına
 3. ‘Âkıbet olsañ gerekdir sen de muhtâc-ı du‘â
Oku birkaç Fâtiha bahş eyle din kardaşına
- [25]
4. Gitmedi kabre benimle hani evlâd ü menâl
Berk idüb toprağı başımdan dağıldı âşına
 5. Ey birâder bak baña yetmez miyim ‘ibret saña
Şem ‘î nâmım bir nişân oldu mezârım taşına

* krş. Sarı, 2013: 194 ; Büyüm, 2021: 364.

-77-
Dîvân

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Hamdü’lillâh sevdiğim gördüm seni hoş geldiñiz
Çünkü tahsîl eylediñ her bir feni hoş geldiñiz
2. Âteş almış her taraftan rûz [u] şeb durmaz yanar
Cân evinde ‘âşıkıñ ‘aşk külhanı hoş geldiñiz
3. Şöyle ihvânız velî sevmek sizi elzem bize
Şâd u hürrem eyleyüb bu gülşeni hoş geldiñiz
4. Nâmeñizde bir lafız yazmışdınız gördüm anı
Çok güzel olmuş idi aldı beni hoş geldiñiz
5. Haşre dek *Fethî* seni dilden ferâmuş eylemez
Yolıña kılmış fedâ cism ü teni hoş geldiñiz

-78-
Diğer

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. ‘Âcizâne hakkımızda geldi bir tahrîriñiz
Pek muvâfıkdır ‘arûza hâme-i takrîriñiz
2. Harf-be-harf dürr-i belâgetle muvaşşah(ım)dır bütün
Hikmetiyle mümtezic revnaklıdır takrîriñiz
3. Rûhımı vicdânımı ehibbâya bir mîzândır
Şû‘le⁶⁷-pâş itdi ser ü pâ cismimi tenvîriñiz
4. Nice takdîs itmesün ‘uşşâka hissiyâtını
Âdemiyyet noktasın tefhîm ider tastîriñiz
5. Nüşa-i câvid farz itdim kelâmım fethi-bâb
Fevzî[yî] sûret perest itmek midir tasvîriñiz
Efendim

⁶⁷ Bu kelime mecmuaya  şeklinde kaydedilmiştir.

-79*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Düşürdüm yelkeni girdâb-ı 'aşka⁶⁸
Bir dalga başımdan biñ kere aşdı
Âhir yüz çevirdim mihrâb-ı 'aşka
Çağırdım İlyâs'ı hemân ulaşdı
2. Hañçer-i mihnetle bağrımı deldim
Şîve-i tecellî ne imiş bildim
Mâsivâ perdesin gözümden sildim
Ne var ne yok dilde kaynadı taşdı
3. Cân evinde *Fevzî* ocağ yakmalı
Damla damla her tarafa bakmalı
Hayvandaki hissiyâta bakmalı
Bir mûr bile Süleymân'a yanaşdı

* krş. Yaman, 1936: 47.

⁶⁸ Bu şiir kurşun kalemle sayfanın sol derkenarına kaydedilmiştir.

-80-

[26]

Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Figân zâr eylemek bülbül seniñçün pek sezâ dirler⁶⁹
Ki gonca gül ider dâim saña dürlü ezâ dirler
2. Şeb [u] rûz nâle vü efgân mukadder tâ ezel giryân
Gül-i hoş-bûy içün cevân bunuñçün bu cezâ dirler
3. Od-ı hicrân yakub cânıñ seher vaktinde ezkârıñ
Görüb gül yüzlüler zârıñ hezâr derd-i fezâ dirler
4. Bahar eyyâmı hâr ile dürüşüb cengiñe şöyle
Bakanlar çeşm-i insâfla efendim hoş gazâ dirler
5. Giceler subha dek âb u sirişkiñ *Nâbîyâ* aksun
Elest bezminde ey nâçâr seniñ hâlin kezâ dirler

⁶⁹ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-81-
Müstezâd

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Yâ Rab nolacak hâl-i perîşân giderekden
Çarhı kahr iderekden
2. Tâ rûz-ı cezâyı gam katarını yederekden
Dağ bağ sekerekden
3. Yok mu 'acabâ zerre mürüvvet bu felekde
Dü dest-i helekde
4. Hiç kılmaya mı rûşen-i dil yâ ne gerekden
Bir kez severekden
5. Günden güne hep cevrimi ol kılmada efzûn
İtmekde diğer gûn
6. Dal oldu benim çille-i devri çekerekden
Kaddım bükerekden
7. Hicri elemi bendeye vermiş o sitemkâr
Çekmekde hezâr bâr
8. Hem atdı cefâ bahrine zâlim döğerekden
Birkaç teperekden
9. Nâ-hoşca dilim eyle tımâr ey ulu sultân
Şâhım meni gufrân
10. Âh itmededir boynunu *Nâbî* bükerekden
Yaşın dökerekden

-82-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Hûb edâlım urma mecrûh sîneme
Yara üzre yara şişler yaralar
Taşlar atub 'âşıkıñı sına
Derûnumı göz sûzişler yaralar
2. Dûr etme hâtırdan ben nâçârıñı
Mecnûn-ı 'âşkınla garib yârıñı
Nâdâne öptürmem gül ruhsârıñı
Açar cemâliñde dişler yaralar
3. Gâhi göz süzersiñ gülersiñ gâhi
Güzeller sultânı hûblarıñ şâhı
Cevr itme *Nâbîye* çekerse âhı
Ciğeriñi tır-veş işler yaralar

-83*-

[27]

Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Cemâliñ bâğı ey dilber gül-i zîbâya nâz eyler
Boyuñ bir servidir ammâ sehî tûbâya nâz eyler
2. Geçince mâh-ı ken'ânı güzellik sende hatm olmuş
Münevver hüsnüñ ey mihr ü cihân-ârâya nâz eyler
3. Lebiñ câmindan ey sâkî içenler bir dahi içmez
Dudağıñ şerbeti cânâ mey-i sahbâya nâz eyler
4. Bu günden özge billâh bir cemâle bakmam and olsun
Saña Mecnûn olub cândan seven Leylâ'ya nâz eyler
5. Seniñ 'aşkıñla *Emrâhî* gülistân-ı muhabbetde
Öter feryâd ider her bûlbül-i şeydâya nâz eyler

* krş. Akman, 2011: 103 ; Erkal, 2014: 80 ; Büyüm, 2021: 36.

-84*-

Diğer

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Bir âfet gözlüye esmâyı yandırdım tutuşturdum
Ne esmâ serdeki sevdâyı yandırdım tutuşturdum
2. Leb-i la'1-i zülâli lezzetinden nergis-i mestim
Bir içim su gibi deryâyı yandırdım tutuşturdum
3. Kızıl gül ruhları şerhinde yakdım nice âteşler
Kızıl közle kızıl elmayı yandırdım tutuşturdum
4. Anıñ şerhinde cânâ dün gice mestâne bezminde
Meyinde sâkî-i sahbâyı yandırdım tutuşturdum
5. Atub şem'-i fîl-i 'aşkıñı iklîm-i Mecnûn'a
Serâpâ vâdi-i sahrâyı yandırdım tutuşturdum
6. Yetürdüm âhımı tâ kubbe-i mînâyâ *Emrâhî*
Değül dünyâ vü mâfihâyı yandırdım tutuşturdum

* krş. Karadağ, 1996: 302 ; Akman, 2011: 104 ; Erkal, 2014: 181 ; Büyüm, 2021: 37.

-85*-

Diğer Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Bu 'aşkıñ mebdе'in 'aşk ehliler Mevlâ'da bulmuşlar
Cünân kim gevher-i nâ-süfte-i deryâda bulmuşlar
2. Hakikat ehliniñ Mecnûnları âyîne-i dilden
Hüdânıñ pertev-i hüsnin bakub Leylâ'da bulmuşlar
3. Tarîkat sırrına âgâh olan ehl-i ma'ârifler
Râh-ı mahbûb-ı mürşîdi dil-i dâna'da bulmuşlar

[28]

4. Sıfâtı dilde zâhir zâtı pinhân iken ey gâfil
Velî 'ârif olanlar arayub eşyâda bulmuşlar
5. 'Azîzâ cân u dilden isteyen 'âşıklar ol yâri
Özin mahv eyleyüb "lâ"da ânı "illâ"da bulmuşlar
6. Vücûduñdan tefekkür eyle *Emrâh* sırr-ı sübhânı
Bu ma'nâyı bulanlar nüshâ-i kübrâda bulmuşlar

* krş. Karadağ, 1996: 397 ; Akman, 2011: 105 ; Erkal, 2014: 98 ; Büyüm, 2021: 38.

-86-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Yazık nakd-i 'ömrüm bir pula satdım⁷⁰
Muradımca tatlı eş bulamadım
Bir zaman kuş tüyü döşekde [yattım]
Ba'zı baş koyacak taş bulamadım
2. Geçdi mevsim ile çimenli dağlar
Bülbüller yerinde duruyor zağlar
Zengin fukarâdan ziyâde ağlar
Bakdım gözlerinde yaş bulamadım
3. Çile-yi kahr ile cânımdan bezdim
Derd-i derûnumu hûn ile ezdim
Püryânî gurbeti bir zaman gezdim
Aradım bir dertsiz baş bulamadım

⁷⁰ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-87-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilû / Mefâ'ilû / Fe'ûlûn

1. Gör zâhid-i bed-gûları gözden yaş atarlar
“El-rızku ‘al-Allâh” ile her dem aş atarlar
2. Varsun sûfiler dâim-ül-evkât yesün içsün
‘Aşk ehli isen aş yirine âteş atarlar
3. Uçduysa gönül murgı egerçi kafesden
Teshîrine şâhin gibi bir oynaş atarlar
4. Her dilbere meyl itme alır var ise ‘aklıñ
Zirâ bu gözler göz ucundan kaş atarlar
5. ‘Âlem seni zemm eylemiş keder itme *Fevzî*
Bir meyvâ ki olmuş aña elbet taş atarlar

-88*-
Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Te'âlî sun' u sâni' oldığın bilmez misiñ yâ hû
Şürû' uñ fi'l-i sâni' oldığın bilmez misiñ yâ hû
2. Tefekkür eyle sırrullâhı sûfî her zamân sen de
Vücûd eşyâ-yı câmi' oldığın bilmez misiñ yâ hû
3. Şarâbı gizli gizli nûş idersin zâhid ammâ
Harâm-ı nass-ı kâti' oldığın bilmez misiñ yâ hû
4. Dilerseñ râh-ı maksûdu sakın yüz virme ağyâra
'Adû 'uşşâka mâni' oldığın bilmez misiñ yâ hû
5. Cihânda külli mâlik virseñ anlar zerre saymazlar
Hakikat ehli kâni' oldığın bilmez misiñ yâ hû
6. Sığar bir beyte biñ 'âlem disem 'ayb itmeme *Emrâhî*
Erenler kalbi vâsi' oldığın bilmez misiñ yâ hû

* krş. Akman, 2011: 40 ; Büyüm, 2021: 39.

-89-

11'li hece ölçüsü

1. Âgâh baba söyler bir gazel demiş
Galiba ağyâr da kızılıcuk yemiş
Aman aman yandım



-90-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Seyyah-ı ‘âlemde devrân içinde⁷¹
Bir eyvallah çekdim bir de bir destûr
Üç nesne söylenir cihân içinde
Bir Nesîmî bir Nasretdîn bir Mansûr
2. Elest bezmindendir rivâyetimiz
“İllâ”ya bedeldir şehâdetimiz
Derûn-ı kalbimde ziyâretimiz
Bir ‘Arafat bir Beytullah bir de Tûr
3. Vefâsız dünyâda olsañ Eflâtun
Sanmayıñ bizleriñ maksûdu altun
Bî-çâre *Mahfî*niñ umduğı meftûn
Biri îmân biri cemâl bir de nûr

⁷¹ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-91*-

[29]

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Baña tâ bezm-i vahdetde sunan bu câm-ı sahbâyı⁷²
Unutdurı beni sermest idüb dünyâ vü 'ukbâyı
2. Nidem ey sâkî-i gerdûn seniñ bu âb-ı engûruñ
İçen nâkıs kalur durmaz dil-ârâyı dil-ârâyı
3. Şarâb-ı lâ-yezâlîden ezel nûş eyleyen 'âşık
Olur Mecnûn-ı 'âlem terk ider sevdâ-yı Leylâ'yı
4. Geçen dünyâ vü mâfihâdan olmuş 'ârif-i billâh
Ne tutduñ dört eliñle ey gönül bilmem bu dünyâyı
5. Bu yüzden 'âşık-ı sâdık olanlar Hakkı bulmuşlar
Ne ma'nâdır bu ma'nâ zâhidâ hall it bu ma'nâyı
6. Tekebbür perdesin çâk eyleyen çeşm-i cihân içre
'Azîzim kande baksa bir görür a'lâyı vü ednâyı
7. Bu meslekden dilerseñ ahz-ı 'irfân itmek *Emrâhî*
Sülûk it bir tarîka ara bul bir pîr-i dânyâyı

* krş. Karadağ, 1996: 260 ; Akman, 2011: 39 ; Erkal, 2014: 239 ; Büyüm, 2021: 40.

⁷² Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-92*-

Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün

1. Dilâ gel geç sivâdan niyyet-i hâlisle kıl tâ‘ât
Buyurmuş fahr-i ‘âlem “İnneme’l a‘mâlû bi’n-niyyât”
2. Tevessül kıl tarîk-i şer‘-i pâk-i şâh-ı kevneyne
Tegâfülle geçirme ‘ömriñi fevt olmadan evkât
3. Sıfât-ı zâtını görmek dilerseñ kalbiñi sâf it
Küdûrât-ı hevâdan pâk olunca gösterir mir’ât
4. ‘Azîza tut kelâmım sâdıkı’l-kavl ol kelâmıñda
Hakîkat kavline sâdık gerek ashâb-ı tasdikât
5. Eğer kim mâsivâdan hakkıla Hakk olmak isterseñ
Kamûsın sür çıkar dilden anıñ kıl birliğin isbât
6. Anıñ bir olduğun isbât u istidlâl ider dâ‘im
Ne kim var ‘âlem-i dünya vü mâfihâda mevcûdât
7. Bu ahkâr pür kusûr *Emrâh* kuluñ senden seni ister
İki ‘âlemde sensiñ hâcetim yâ “Kâdiyel hâcât”

* krş. ; Akman, 2011: 38 ; Erkal, 2014: 56 ; Büyüm, 2021: 41.

-93-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Okuyub yazmakdan bî-haber olan⁷³
Girer bir mescîde imâm olur mı
Kırk yaşına girse koca ruhbânî
Dînini terk eder İslâm olur mı
2. 'Ârif oldur her ma'nâyı bilmeli
'Âşık oldur yar yoluna ölmeli
Usta mâlın erbâbına vermeli
Kadrin bilmeyene in'âm olur mı
3. *Fendiyâ* mecbûrdur saçı Leylâ'ya
Yalvarırız biz yaradan Mevlâ'ya
Mişe sopasıyla gelmez imlâyâ
Merzefon eşeği âdem olur mı

⁷³ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

[30]

Destân-ı Emrâhî

11'li hece ölçüsü

1. Hakikatde zamân mekân yok iken
Zamânsız mekânsız zamânda idim
‘Âlemden âdemden nişân yok iken
Cibâl-i ‘ademde bürkânde idim
2. Bu ma’nâ zâhirdir ‘âşık-ı sâfa
Olur ki hakk ile irdi musaffâ
Îrâde olmadan nûn ile kâfa
“Kâf u nûn” içinde nihânda idim
3. Evveli Allâh [u] Vâhid ü Kâhâr
Murâd etdi gencin eyledi izhâr
Yaratdı bir dâne gevher-i şehvâr
Leme‘ân-ı dürr-i rahşânda idim
4. Anıñ hürmetine oldu dü ‘âlem
Bâ‘is-i ‘âlemdir Hazret-i Hâtem
Tahmîr olunurken vücûd-i âdem
Melâ‘ik hâli yâ ben anda idim
5. Sâni‘-i hakikat olan lem-yezel
Fesühânellezi ‘azze ve cel
Nûr-ı Muhammed’dir cümleden evvel
Înandım billahi îmânda idim
6. İbtidâ Habîb’in halk itdi ol Hak
Nûrını nûrundan eyledi mutlak
‘Âlemi ol nûra kıldı müstağrak
Nûr ile nûr oldum nûranda idim
7. ‘Ârif olan añlar bu ‘ilm-i râzdan
Cevher-i hakikat çıkar mecâzdan
‘Âlem-i ‘ulviyyât yaradılmazdan
Ben “lâ” vü “illâ”da devrânda idim
8. Çünkü ol ‘ulûm [u] ‘âlem ü dâna
Ma‘den-i esrârın itdi hüveydâ
Muhammed ismine basıldı imzâ
Verilen hüccet ü bürhânda idim

* krş. Ural, 1976: 89 ; Karadağ, 1996: 95 ; Akman, 2011: 177 ; Erkal, 2014: 326 ; Büyüm, 2021: 73.

9. Dizdi ‘anâsırdan cism-i âdemi
Âdemle müzeyyen kıldı ‘âlemi
Ol zamanda olub ‘aşkıñ mahremi
‘Âşık oldum ‘aşk-ı cânânda idim
 10. O dem mahrem oldum esrâr-ı ‘aşkâ
Kul oldum dergâh-ı hünkâr-ı ‘aşkâ
Ruhlar cem‘ olunca bâzâr-ı ‘aşka
Ben sarây-ı hâs-ı sultânda idim
 11. Hitâb-ı elesti kıldıkda Yezdân
Rabbimizsiñ didik cümle ol zamân
Sücûda vardıkda ervâh-ı insân
Kâmiller safında sağ yanda idim
 12. Emr oldu eşyâya Hak’dan emânet
Abâ eylediler arz u semâvat
Âdem kabul idüb kıldı itâ‘at
Yazılan ‘ahd ile peymânda idim
- [31]
13. “Lâ”da mahv eyledim bu mümkinâtı
“İllâ”da fark itdim Hakk u isbâtı
Mustafî olmaz mı göñül mir‘âtı
Âdem safî ile cinânda idim
 14. Gıtdi Âdem safî devr itdi devrân
Günden güne arttı evlâd-ı insân
Yapıldı sefîne emr oldu tûfân
Nuh ile berâber tûfânda idim
 15. Taraf-ı Rahmân’dan olundu fermân
Ka‘be’yi yapmağa Halillü’l-rahman
Gökden İsmâ‘il’e inince kurbân
Ben tavâf-ı beyt-i Rahmân’da idim
 16. Ne ma‘nâ var bunuñ tekaddümünde
Ehl-i idrâk olur tefehhümünde
Hakk ile Mûsâ’nıñ tekellümünde
Tûr-i Sînâ’da berâber mekânda idim
 17. Ber-karâr olunmaz cihân câhında
İstirâhat ara Hak dergâhında
Sultân Süleymân’ıñ bârigâhında
Şâh-ı murgân ile dîvânde idim

18. ‘İlm-i ledün[den]dir bu ‘ilm-i mübhem
Ma‘nâ-yı hakikat Allâh u â‘lem
Gelince cihâne ‘İsa ibn Meryem
Ol vakit ‘anâsır-ı bî-cânda idim
19. Mukaddere hâ’il olur mı tedbîr
Elbette tedbîri fesh ider takdîr
Okuyub İncil’i etdik de tefsîr
Müş tâk-ı nüzûl-ı Furkân’da idim
20. Gör ne hûb bezetdi sarayı Sübhân
Hâne zeyn olmadan konar mı sultân
Teşrif eyledikde Resûl-i zîşân
Ben muti‘-i râhı erkânda idim
21. Evvel (ü) âhir odur fahrı cihânıñ
Evsâfı mümkün mü öyle sultânıñ
Dört kitâb içinde medhini anıñ
Gûş idüb deryâ-yı hayrânda idim
22. O kâşifü’l ahvâl o dürr-i şehvâr
Güneş gibi dînin eyledi izhâr
Dahi mestûr iken o sırr-ı settâr
Anıñ dergâhında derbânda idim
23. Şeyheyn-i hulefâ Bû Bekr ü ‘Ömer
Ser-tâc-ı ehlûllâh ‘Osman u Haydâr
Erenler idince cihâd-ı ekber
Şâh-ı merdân ile meydânda idim
24. Ebu’l beşer bâğ-ı iremde iken
Sarây-ı ‘anâsır(da) hizmetde iken
Silsilem sahrâ-yı ‘ademde iken
Ben meydân-ı ‘aşkı seyrânda idim

[32]

25. Bu ma‘nâ muğlakdır gelmez beyâna
‘Akıllar mı erer sırr-ı sübhâna
Vâlidem gelmeden mülk-i cihâna
Ben rahm-ı mâderde gümânda idim
26. *Emrâh* saña hakdır bu ‘ilm-i esrâr
Birlik hakîkatin eylediñ ikrâr
Neylerim mekteb ü mantık u izhâr
Ezelden mekteb-i ‘irfânda idim

-95*-

Diğer Destân

11'li hece ölçüsü

1. Ey gönül 'akl ile eyleme benlik
Hayâl-i 'aşk [i]le dîvâne yürü
Eğer 'âkil iseñ tut nasihatım
Ko disünler saña efsâne yüri
2. Az söyle 'âlemde olasıñ 'irfân
Makbûldür dimişler sükûtü-l-lisân
[Çekil] inzivâyâ gel eyle seyrân
Gûşe-i 'uzletde bîgâne yüri
3. Bir pîr-i dânyâya gel eyle hidmet
Elbette olursun nâ'il-i himmet
Kendin bilmez ile eyleme ülfet
'Ârif ol mekteb-i 'irfâna yüri
4. Nefse tâbi' olub gezme hevâyî
Tevekkül bâbında gözle rızâyı
Evvel nefsiñi bil soñra Mevlâ'yı
Cehd eyle tarîk-i sübhâna yüri
5. Şerî'atden öğren râh-ı İslâm'ı
Şerî'atle olur dîniñ tamâmı
Evkât-ı hamseye eyle devâmı
Vaktiyle ta'dîl-i erkâna yüri
6. Diñle sözlerim[i] pend-i Kur'an'dan
Bârî bir katre iç bahr-ı 'ummândan
Pâk [eyle] derûnuñ meger şeytândan
Âdem ol eşkâl-i insâna yüri
7. Deryâ-yı 'ulûmuñ bulunmaz dibi
Böyle buyurmuşdur sultân-ı nebî
Sîretiñ pâk eyle sûretiñ gibi
Ol zamân tevhîd-i yezdâna yüri
8. Ehl-i İslâm yolu râh-ı şerî'at
İrişür maksûda idenler hidmet
'Azîzim var ise sende muhabbet
Cehd eyle bu yolda sultâna yüri

* krş. Akman, 2011: 182 ; Büyüm, 2021: 80.

9. Bezm-i hakîkatdır meclîsiñ hâsı
Aña sa'y iderler erler havâsı

Sende dürüst eyle kalbiñ ihlâsı
Bu bezmiñ mahremi 'irfâna yüri

10. İrer ma'rifetden dillere sâfi
Eğer sâfi iseñ bu sözler kâfi
Diñle sen beyhûde zann itme lâfi
Hemân var tecdîd-i îmâna yüri

[33]

11. Eğer bilmezseñ bu dört himmetden
Kezzâbsın dem urma 'ilm-i hikmetden
Bir katre getirdim bahr-i kudretten
İçerseñ bu bezm-i peymâne yüri

12. Post u riyâ ile olurlar 'âbid
Anlara dinilür mezheb-i mülhîd
Sûreti muhlis[dir] sîreti müfsid
Olma anlar gibi şeyhâne yüri

13. Utan peygamberden havf it Hüdâ'dan
Tâ'atiñ halâs kıl 'ucb u riyâdan
Bu sözler ahz olmuş 'ilm-i ma'nâdan
Eğer inanmazsañ Kur'ân'a yüri

14. Sakın münkir olma hakdır bu hitâb
Soñra ma'nevîde idersiñ hicâb
Elest hitâbında virdiğîñ cevâb
Ol zaman ki 'ahd ü peymâne yüri

15. Gel öziñ düşürme belâ-yı nefse
Dembedem çalış bekâ-yı nefse
Bunca demdir uyduñ hevâ-yı nefse
Biraz da tarîk-i yezdâna yüri

16. Diñle bu kıssadan hisse al bârî
Takmadan boynuña İblîs yuları
Bî-çâre beyhûde eyleme zârı
Eğer 'âşık iseñ cânâna yüri

17. *Emrâhî* her kâra eyleme heves
Eğer 'âkil isen bu söz saña bes
Muhabbet riştesin mâsivâdan kes
Kendi 'âlemiñde mestâne yüri

-96*-
Diğer Destân

8'li hece ölçüsü

1. Sevdî gönül bir püseri
San'atı derzi güzeli
Hüsnüni bir muhtasarı
Şerh iderek söylemeli
2. Midhatınıñ fâ'ikini
Sohbetiniñ lâykını
Ben gibi biñ 'âşıkını
Eylemiş 'aşkında deli
3. Düşdi gönül çâresine
Kaşlarınıñ kâresine
Çehre-yi mehpâresine
Yandı derûnum görelî
4. Vardı ayağım eline
Tutuldı dilim diline
Kâkülünüñ bir teline
Bağladı bu cân u dili
5. Kendi güzel nâmı güzel
Lehce-i gül-fâmı güzel
Gönlümüñ ârâmı güzel
Diñle bu rengin gazeli
6. 'Âşıkâ cânân görünür
Derdlere dermân görünür
Sûreti insân görünür
Sîreti hurmâ hâsılı
7. Mâderiniñ nesli perî
Lâ'1-i bedâhşan güheri
Galibâ anıñ pederi
Zâtına gılmân demeli
8. Hüsn ile bir şûh-ı cihân
Fend ile fettân-ı zamân
Kâmeti nev-reste fidân
Bağ-ı gülü bî-bedeli

* krş. Ural, 1976: 74 ; Karadağ, 1996: 110 ; Köprülü, 2004: 674 ; Akman, 2011: 185 ; Erkal, 2014: 379.

9. Çünkü söz olmaz sözine
Kaşına şehlâ gözine
Hâsılı dünyâ yüzüne
Gelmemiş aslâ bedeli

10. Dehrîde akranı da yok
Lütfiyle ihsâmı da yok

[34]

Vuslâta imkânı da yok
Bilmem aña neylemeli

11. Süslüce püsküllü fesi
Görmeden oldum sevesi
Sîm ü zere çok hevesi
Vardır anıñ nişlemeli

12. Bezl idüben sîm ü zeri
Sevmeli böyle püseri
Mâl mülki cân u seri
Cümle fedâ eylemeli

13. Duhter-veş penpe beden
Nâzik edâ gonce dehân
Bir mecîdiye virüben
Bir öpücük istemeli

14. Sofrasına kim ki banar
Nâr ile elbette yanar
Bûse ile dil mi kanar
Âgûşa alub dişlemeli

15. Kadri bilinmez mi meğer
Kıymeti biñ hüzne değer
Vaslını isterseñ eğer
Gizlice bahşış virmeli

16. Yoktur işiniñ kötüsü
Yüzünüñ ak örtüsü
Nâzenin ol mis kutusu
Nâzenin olmuş ezeli

17. Bâdeyi sun gel lebine
Durma sarıl gabganına
İşliğiniñ her cebine
Döğmeli altun komalı

18. Gâh ezilür gâh büzülür
Gâh[i] gözü-veş süzülür
İncedir ey dil üzülür
Çokça sıkub öpmemeli
19. Şân ile şehir içre gezer
Gördüğünüñ bağrın ezer
İğnesi hem yüsügi zer
Gonce-yi sîm işlemeli
20. Dikse dikiş nâz iderek
Hem utanub hem gülerek
Söyledi cânım diyerek
Geldi yiyelim o dili
21. Gönlümü memnûn idelim
Bu işi kânûn idelim
Mikrâsın altun idelim
İncinmesün nâzik eli
22. Oynaşarak tâze ile
Aynalı yelpâze ile
Bir gümüş endâze ile
Ölçelim ol ince beli
23. İsmiñi anıñ diyemem
Çekmesün ol gonca elem
Üç yüz ona düştü rakam⁷⁴
Ebced-i harfî temeli
24. Çağırır *Emrâhî* habîb
Koyma bizi böyle garîb
İster iseñ derde tabîb
Zikr idegör lem-yezeli

⁷⁴ Bu mısranın yanına “Ömer 310” notu düşülmüştür.

-97*-

[35]

Na‘t-ı Şerîf

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Ey nübüvvet tahtınıñ şâhı Habîb-i Kibriyâ
Ve‘y risâlet evciniñ mâhı Habîb-i Kibriyâ
2. Cılvegâhıñ kurb-ı “ev-ednâ” makâmıñ lâ-mekân
Kâbe kavseyniñ şehenşâhı Habîb-i Kibriyâ
3. Bezm-i “ev-ednâ”ya vardı hil‘âtı levlâk [i]le
Giydi [tâc-ı] lî-ma‘Allah’ı Habîb-i Kibriyâ
4. Da‘vet-i Hakk irişüb halvet-serâ-yı vahdete
Baş göz ile gördi Allah’ı Habîb-i Kibriyâ
5. İrdi zât-ı Hakk’a hâ‘il olmadı yüz biñ hicâb
Kat‘ idüb bir demde ol râhı Habîb-i Kibriyâ
6. Cürmü çok ammâ *Zekâî* şübhesiz mağfur olur
Dilese Hakk’dan o gümrâhı Habîb-i Kibriyâ

* krş. Köseoğlu, 1997: 18 ; Büyüm, 2021: 126.

98*
Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Mey âşâmân-ı bezm-i 'işrede ey [hâne] meyhâne
Husûsâ sâkî-yi meclîs suna kestâne mestâne
2. Ne insâfa gelür hasm ey dil-i şeydâ ne meydâne
'Adû 'âşık geçüb yâre benimle imtihân olmaz
3. Sözüñ zehrâbe nûşân-ı gama tiryâk-ı şû eyler
Zebânıñ nîşen âzâr eyleme yârâne mârâne
4. Mesîh-âsâ seyâhat eyleyenler pâ-y-ı himmetle
Basar evvel kademde kürsî-yi gerdâne merdâne
5. Gelür bir kâh-ı kemterden sebük kûh-ı girân olsa
Eger bâr-ı günâhım konsa nâçîzâne mîzâne
6. Safâsından ider sa'y ü tavâf-ı Ka'be-yi maksûd
Girüb ihrâm-ı şevke yüz tutan Hannân'e Mennân'e
7. Olursa mazhar-ı feyz-i Hudâ nutk-ı cihân-gîriñ
Nazîmâ hükm [i]der Tûran [i]le Îrâne mîr-âne

* krş. Gümüş, 1992: 426 ; Çakır, 2018: 1015 ; Büyüm, 2021: 604.

-99*-

[36]

Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Serâpâ hüsn ü ânsın dil-sitânsıñ nâz perversiñ
Civân-ı mihrîbânsıñ şûhsuñ nâzende dil-bersiñ
Nazîriñ yok cihânda hüsn ile mihr-i münevversîñ
Bahâ olmaz saña cânâ 'aceb pâkize gevhersîñ
2. Eyâ gülzâr-ı hüsn ü behcetiñ nahl-ı ser-fîrâzı
Kim üstâd itti fenn-i 'işvede ol çeşm-i tannâzı
Kim öğretti saña cânâ bu deñlü şîve vü nâzı
Ki dâ'im böyle nâz ile güler nâz ile söylersîñ
3. Yeter kaldıñ yeter ey tıfl-ı nâzım hânede tenhâ
Yeter karışmasunlar saña dâyeler vü lââ
Biraz gel bâğa bülbül diñle gel seyr it açıl â cânâ
Ki [sen] dahî henüz açılmadık bir gonca-i tersîñ
4. Hırâmıñ dil-pesend ü cüñbişin dil-hâhdır cânâ
Hayâliñle *Nedîmi*ñ kârı âh u vâhdır cânâ
Atañ anañ seniñ var ise mihr ü mâhdır cânâ
Ki bir bakışda mihre bir bakışda mâha beñzersîñ

* krş. Macit, 2017: 198 ; Büyüm, 2021: 618.

-100-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Ne hikmetdir yârîñ selâmı gelmez⁷⁵
Bilmem ağyâr ile sohbetde midir
O cefâkar aslâ mürüvvet bilmez
Yoksa gayrilerle ülfette midir
2. Hüsn-i yâd iderim ben yana yana
Dide-i sirişkim dönmüştür kana
Yolum bekle deyü söz virdi bana
Şimdi yâd ellerde zahmetde midir
3. *Âgâh* derûnuñda derdiñ mi çokdur
Gör kimi kimseden hiç vefâ yokdur
Añladım ki gayri nasîbim yokdur
Yârab benim rızkım gurbetde midir

⁷⁵ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-101*-
Kalenderî

Mef'ûlû / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

1. Ey bâd-ı sabâ 'aşkı mı cânâna haber ver⁷⁶
Hem itdiğini hasreti bu cânâna haber ver
2. Hep bâşıma bir bir geleni eyle ifâde
Bu bendesiniñ hâlini sultâna haber ver
3. Her şâm u seher eylediğim âh u figânı
Ol kân-ı kerem sâhib-i ihsâna haber ver
4. Çektiklerimi anıñ için dest-i rakîbden
Var ol saç sünbül lebi mercâna haber ver
5. *Kuddûsî-yi* divâne saña sıdk ile 'âşık
Olmuş deyü ol server-i hubâna haber ver

* krş. Doğan, 2002: 529.

⁷⁶ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-102*-

Diğer

Mef'ûlû / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

1. Yâr zülfine esdikce sabâ telleri ditrer⁷⁷
Kim itse temâşâ anı mafsalları ditrer
2. Gülşende çiçekler bezenüb türlü be türlü
Her birisi bir cilve idüb gülleri ditrer
3. Meyhâne için gulgule düşmüş ötüşürler
Hem nâle idüb 'aşk ile bülbülleri ditrer
4. Bir goncaya 'âşık elini kokmağa sunsa
Endâmına hep lerze düşer elleri ditrer
5. *Kuddûsîyi öldürmek imiş kasdı o şûhuñ*
Ebrûları müjgânları sümbülleri ditrer

[37]

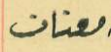
* krş. Doğan, 2002: 500.

⁷⁷ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-103-

Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün

1. Vefâsız akrabânın âşinâdan farkı var yokdur
‘Înâyetsiz kibârın bir gedâdan farkı var yokdur
2. Dirâyet iktizâ-yı hâli icrâ etmedir yoksa
Sükût-ı nâ-becânın iddi‘âdan farkı var yokdur
3. Bakılsa çeşm-i insâf[ıy]la mîzânı hakikatde
Devânın dertden derdin devâdan farkı var yokdur
4. Vücûdu var [i]se de ma‘[dum]dur ebnâ-yı ‘âlemde
Sadâkat-ı pîşegânın kimyâdan farkı var yokdur
5. Olur bir yüzden âdem dâ‘imâ âh u figân mu‘tâd⁷⁸
Bu bezmin ‘arsa-yı rûz-ı cezâdan farkı var yokdur
6. Mey-âşâmân-ı vahdet böyle tahkîk eylemiş *Kâzım*
Humârın neş’e ve hüznün safâdan farkı var yokdur

⁷⁸ Bu kelime mecmuaya  şeklinde kaydedilmiştir.

-104*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Beni sermest etdi hûb-âvâz ile⁷⁹
Emzirmedi sükker dudaklarından
Bâğ-ı 'aşka gelüb 'izz ü nâz ile
Kırmızı gül damlar yanaklarından
2. Baña bu dert kimden kaldı bilmezem
Zincîr-i şifâdan halâs olmazam
Yâri görmeyince sâkin olmazam
Geçsem yüz biñ kerre zohaklarından
3. Sevdığım hüsnüñe fâ'ik[in] kimdir
Benden özge vasfa lâyıkıñ kimdir
Sorsalar 'âşık-ı sâdıkıñ kimdir
Nûrî vardır Emrâh çıraklarından

* krş. Onay, 1933: 281 ; Oral, 1936: 75 ; Köprülü, 2004: 499 ; Döğmeci, 2019: 80.

⁷⁹ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

-105-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Beni sermest itdiñ ey perî sûret
Rahm eyleyüb gel bu yana sevdiğim
Bî-çâre hâlîme eyle merhamet
İtdiñ beni sen divâne sevdiğim
2. Sevdâ çekenleriñ kalmaz mecâli
Göñül sevdiğine eyler visâli
Mübtelâ eylediñ bülbül misâli
Leyl ü nehâr bu efgâna sevdiğim
3. *Rûzî* derûnumda âteşler yanar
Söyünmez haşre dek allı pullu yar
Sîm gibi zülfüñden verseñ yâdigâr
Benim gibi perîşana sevdiğim

-106-

[38]

Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Ne kadar cevri itdiñ ey zâlim felek⁸⁰
 Bir kez bîçâreye merhamet yok mu
 Sorub su'âl itmez bu hâlim felek
 Bilmem zerre kadar mürüvvet yok mu
2. Beñ yıkıldım kimse bakmaz hâlîme
 Gayrı artık söz mü geçer zâlîme
 Kimler bakar şimdi mülk ü mâlîme
 Âh cânânım sende hakikat yok mu
3. Âgâh artık bey' ü şîrâdan bişdik
 Hakikat şarâbın nûş idüb işdik
 Şimdîcik sevdâ-yı gurbete düşdük
 Hiçbir dosduñ mu yok vasıyyet yok mu

⁸⁰ Bu şiir sayfanın sağ derkenarında yer almaktadır.

-107*-

Dîvân

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Bezm-i 'aşkıñ lezzeti peymânesinden bellidir
Câm-ı 'aşkıñ mestliği mestânesinden bellidir
2. Zâhidâ sor kim nedir sûzân-ı 'aşkıñ nârını
Nâr-ı 'aşkıñ şiddeti pervânesinden bellidir
3. Nakş-ı hüsnüñ dâimâ gönümde cevân eylese
Genciñ izhâr olması vîrânesinden bellidir
4. İzz ü nâzı şîve-i hüsn ü edâsı dilberiñ
Cilvesin izhâr iden merdânesinden bellidir
5. Kendiñ ifşâ itme 'irfânım deyü *Emrâhî* sen
Tab'-ı 'irfân güfte-yi dürdânesinden bellidir

* krş. Akman, 2013: 292.

-108*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Tıfl-ı nâzım ben bu yerden gidersem⁸¹
Karalar giy kara bağla bir zamân
Diyâr-ı gurbete sefer edersem
Añ ismim dertleriñ sağla bir zamân
2. Baña kahr-i gurbet sundu semleri
Bâğ-ı dilde açdı verd-i gamları
Hâtıra getir de eski demleri
Ciğeriñ odlarla dağla bir zamân
3. Ne çâre böyledir hükm-i mukadder
Bâri kavuşmaklık ola müyesser
Gurbet diyârında ölürsem eğer
Nûrî babam de de ağla bir zamân

* krş. Onay, 1933: 286 ; Oral, 1936: 75 ; Döğmeci, 2019: 83.

⁸¹ Bu şiir kurşun kalemle sayfanın sol derkenarına kaydedilmiştir.

-109-

Semâ'î Müseddes

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Beğim sermest gezersiñ fitratıñda zâdelik vardır
Başıñda fitne-i âlâmdan âzâdelik vardır
Özüñde başka kudsiyet sözüñde sâdelik vardır
Bunu herkes bilür tab'ında fevk[a]-'âdelik vardır
Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır
Ne yapsam 'afv idersiñ 'âşıkım üftâdelik vardır

2. Yüri zevk-i selîm ol bâde-i uşşâkdan nûş it
[39]

Bırakma sâkî-i gül çehreniñ destin der-âgûş it
Oku 'aşkıñ kitâbın nağme-i cihânı hâmûş it
Erenlerden nasîbiñ bekle feyz al sâz u söz gûş it
Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır
Ne yapsam 'afv idersiñ 'âşıkım üftâdelik vardır⁸²

3. Kaşıñ kiprikleriñ tasvîr dedim ok yay dedi geçdi
Tebessümle cemâl-i pâkine ay ay dedi geçdi
Sarılmak istedim cânı sıkıldı vay dedi geçdi
Ne istersiñ dedim bir dil ucıyla cây dedi geçdi
Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır
Ne yapsam 'afv idersiñ 'âşıkım üftâdelik vardır⁸³

4. Göñül 'arzu eder tenhâca gel tenhâ seni ister
Saña mahsûsdur bu meclîs-i ra'nâ seni ister
Nesiñ bilmem gerek a'lâ gerek ednâ seni ister
İşitdiñ mi 'aceb ey şûh-ı müstesnâ seni ister
Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır
Ne yapsam 'afv idersiñ 'âşıkım üftâdelik vardır⁸⁴

5. Salın ey serv-i nâzım servilikden geç keder gelmez
O yerlerde seni *Fevzî* kapuñ bekler zarar gelmez
Terâzû-yı miyânın vezin kıldım kıl kadar gelmez
Gözüm yollarda kaldı korkma düşmândan hazer gelmez
Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır
Ne yapsam afv idersiñ 'âşıkım üftâdelik vardır

⁸² Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

⁸³ Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

⁸⁴ Bu bendin son iki mısrası mecmuada "Eyzân" şeklinde gösterilmiştir.

-110-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Sevdığım hüsnüne olamaz niyâz⁸⁵
Doğmamış doğuran merdâne seni



⁸⁵ Şiir koşma başlığını taşımaktadır. Mecmuaya sadece ilk iki mısrası yazılmıştır. Kurşun kalemle sayfanın sağ derkenarına kaydedilmiştir.

-111-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Medîne-i Münevvere şehrinde⁸⁶
Kubbe-yi hadrâyı bir durduran var
Değildir (?)
Ka'be-i 'ulyâyı bir durduran var
2. Küre-i arz söyünecektir zamân
Fenâ-pezîr olacaktır bî-gümân
Mihver-i zâtında düşün bir zamân
Âhir bu dünyâyı bir durduran var
3. 'Adem-i vücûd kudrete ye'sdedir
Bir temrîniñ kuvvetine ye'sdedir
"Kûn feyekûn" âyetine ye'sdedir
Yedi kat semâyı bir durduran var
4. *Fevzî* bir menba'ın pâk-i cisminde
Müştâkıym (?) resminde
Kevserden bir nişân zemzem isminde
(?) bir durduran var

⁸⁶ Bu şiir kurşun kalemle sayfanın sol derkenarına kaydedilmiştir.

-112*-

[40]

Semâ'î

Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün / Mefâ 'ilün

1. Selâmet kûşesin tutsam bu bir şaşkın gedâ derler
Kemâl-i rütbe kesb etsem 'aceb tarz-ı edâ derler
2. Hakâyıktan berî 'uzlet makâmı ihtiyâr etsem
Bakın sâlûsa hizmet kaçkını degnek revâ derler
3. Otursam 'ârifâne söylesem mîr-i kelâm olsam
Kamu halkı usandırdı yalancı dâimâ derler
4. Eğer sâkit olup bir kimseye sohbet demez isem
Tekebbür kendini almış derûnu pür-riyâ derler
5. Sîm ü zer cem'ine düşsem diyeler ehl-i dünyâdır
Bu dervîş olmamış hâlâ işi bâd-ı hevâ derler
6. Fakîr-i bî nevâlıkda geçirsem 'ömrümü dâim
Hayırsız başına imdâdı yok lâyük sezâ derler
7. *Turâbî* kendini halka beğendirmek ne mümkündür
Cehâletten berî ol sen buña 'âlem fenâ derler

* krş. Aydın, 2019: 456.

-113*-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Bezm-i hayâlimde bir perî gördüm⁸⁷
Misli anıñ budur anda bulunmaz
Hüsnine çarpılıb 'aklım yitürdim
Halâsına bir imkânda bulunmaz
2. Bir bakışda oldum zülfine bende
Bilmem ne âl itdi ol gül-i hande
O kâmetde o sîmâda o tende
O güzellik her insânda bulunmaz
3. Cemâlin görmeğe ey melek haslet
Hûriler cennetden çekerler hasret
Bu endâm bu şekil bu ahsen sûret
Zemin değil âsumânda bulunmaz
4. *Emrâh* 'aşk 'ateşi kaldı bu cânda
Neyleyim bulunmaz kevn ü mekânda
Bu şevketde bu şöhetde bu şânda
Böyle güzel dü cihânda bulunmaz

* krş. Akman, 2011: 152.

⁸⁷ Bu şiir kurşun kalemle sayfanın sağ derkenarına kaydedilmiştir.

-114-
Koşma

11'li hece ölçüsü

1. Göñül dedikleri [bir] Beytullâh'dır⁸⁸
Yıkılırsa bir kez ta'mire gelmez
Çünkü kalb-i insân nazar-ı rahmân
Vasfı mümkün değil ta'rife gelmez
2. 'Âlem içre devrân ider bir zamân
Tutar kendin virân ider bir zamân
Çıkar Kâf'a seyrân ider bir zamân
Öyle bir sultândır ta'bîre gelmez
3. Vakıt olur çıkar gider seyrâne
Hüküm ider İrân ile Mirân'e
Ba'zen atın sürüb gelir meydâne
Hünerde mâhirdir tasvîre gelmez
4. Neler çekdi Âgâh göñlün elinden
Seylâba döner dü çeşmim selinden
Sen kurtar yâ Râb nâdân elinden
Çekdiğim cefâlar takrîre gelmez

⁸⁸ Bu şiir sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

5. SONUÇ

Mecmualar yazıldığı dönemin edebî zevkini yansıtmaları ve edebiyat tarihine kaynaklık etmesi bakımından son derece kıymetli eserlerdir. Bu kıymetli eserleri tarihin tozlu raflarından alarak günümüz Türkçesine kazandırmak Türk edebiyatı tarihine katkı yapmak manasına gelmektedir. Bu amaçla 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında Kastamonu’da tertip edildiği düşünülen, Prof. Dr. Eyüp Akman’ın kişisel arşivinde bulunan “Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası” Latin alfabesine aktarılmış, incelenerek edebiyat tarihine kazandırılmıştır.

Tek bir mürettibin kaleminden çıkan mecmuanın içerisinde 15. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında yaşamış 49 şaire ait 110 şiir bulunmaktadır. Dört şiirde ise mahlas tespit edilememiştir. Mecmuada yer alan şiirlerde hem divan şiiri nazım biçimleri hem de halk şiiri nazım biçimleri kullanılmıştır. Gazel, 31 şiir örneği ile en çok kullanılan nazım biçimidir. Onu 29 şiirle koşma nazım biçimi takip etmektedir. Tamamında Türkçe şiirlerin yer aldığı mecmuaya hem aruz hem de hece ölçüsüyle yazılmış şiirler kaydedilmiştir. Aruz ölçüsü 81 şiirde kullanılırken hece ölçüsü 33 şiirde kullanılmıştır.

Mecmuada yer alan şairlerin iki tanesi 15. yüzyılda, beş tanesi 16. yüzyılda, beş tanesi 17. yüzyılda, 11 tanesi 18. yüzyılda, 18 tanesi ise 19. yüzyılda yaşamıştır. Sekiz şairin ise kimliği ve yüzyılı tespit edilememiştir.

Erzurumlu Emrâh 32 şiir ile (1, 5, 8, 11, 12, 14, 27, 29, 30, 33, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 83, 84, 85, 88, 91, 92, 94, 95, 96, 107, 113) mecmuada en fazla şiiri bulunan şair durumundadır. Onu 13 şiir ile Kastamonulu Âşık Fevzî (18, 19, 31, 32, 36, 41, 47, 75, 78, 79, 87, 109, 111), 8 şiir ile Kastamonulu Âgâhî (38, 62, 66, 71, 89, 100, 106, 114), 5 şiir ile Kastamonulu Çörekçizâde Nâbî (15, 35, 80, 81, 82) izlemektedir. Diğer şairler genellikle bir veya iki şiir ile mecmuada yer almıştır.

Mecmuada yer alan şairlerin ve şiirlerin genel durumuna bakıldığında bunların büyük oranda 19. yüzyıl Kastamonu kaynaklı olduğunu görürüz. Bu tespitten hareketle mecmuanın 19. yüzyılın sonu veya 20. yüzyılın başında Kastamonu’da tertip edildiği kabul edilebilir. Bu kabulün temel dayanağı Çörekçizâde Nâbî’ye ve Âşık Fevzî’ye ait

olan şiirlerin mecmuadaki varlığıdır. Hayatı hakkında kesin bilgilere sahip olmasak da doğum ve ölüm tarihleri belli olan Çörekçizâde Nâbî (1865-1927)'nin en erken yirmili yaşlarının başlangıcında şiir yazabileceği düşünülebilir. Âşık Fevzî'nin 7 Mayıs 1880 tarihinde tamamladığı 292 yapraklık *Mecmû'a-i Eş'âr* isimli hacimli eserine “Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası”nda yer alan şiirlerini kaydetmemesi bu kabulü güçlendirmektedir. Bu durumda “Kastamonu Kaynaklı Şiir Mecmuası”nın *Mecmû'a-i Eş'âr*'dan sonra tertip edildiğini ve Fevzî'nin kendi eserinde bulunmayan şiirlerini bu tarihten sonra kaydettiğini düşünebiliriz. Bu durum, Çörekçizâde Nâbî'nin şiirleri için de geçerlidir. O hâlde mecmuanın tertip edilme tarihini 19. yüzyılın son çeyreğinden önce aramamak gerekir.

Mecmua, Kastamonulu şairlerin daha önce tespit edilmemiş veya herhangi bir kaynakta yer almamış şiirlerini ihtiva etmesi açısından son derece kıymetlidir. Mecmuada yer alan 114 şiirin altmışı, yolu 19. yüzyılda Kastamonu ve çevresinden geçmiş veya bu yüzyılda Kastamonu'da yetişmiş şairlere aittir. Bu bağlamda Erzurumlu Emrâh, Tokatlı Nurî, Âgâhî, Çörekçizâde Nâbî, Âşık Fevzî ve Kemâlî gibi şairlerin mecmuada geniş yer tutması âşık edebiyatının 19. yüzyılda Kastamonu'da canlı bir şekilde yaşadığını göstermektedir. Bu yüzyılın önde gelen isimlerinden olan Erzurumlu Emrâh'ın 32 şiir ile mecmuada yer alması onun Kastamonu ve yöresindeki etkinliğini, şairler üzerindeki tesirini ve bu bölgede çok sevildiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmada daha evvel yayımlanmamış olduğu kanaatini taşıdığımız - ihtiyatlı olmakla beraber- 29 yeni şiir (10, 15, 32, 35, 38, 47, 48, 59, 62, 66, 71, 72, 75, 77, 78, 80, 81, 82, 86, 87, 89, 90, 93, 100, 105, 106, 109, 111, 114) tespit edildi. 85 şiirin versiyonu oluşturuldu. Böylelikle şairlerin biyografisine ve külliyatına katkı sağlandı. Çalışmamızın kaynak oluşturabilecek nitelikte olması ve edebiyat tarihine katkıda bulunması en büyük temennimizdir.

6. SÖZLÜK

A'dâ: Düşman, rakip
A'lâ: Daha iyi, pek iyi
Âb: Su
Âb-ı engûr: Üzüm suyu
Âb-ı hayat: Hayat suyu, sonsuzluk suyu
Aceb: Acaba
Ahd ü peymân: Yemin, and
Ahsen: Pek güzel
Ahz: Alma, kabul etme
Alîl: Hasta, hastalıklı
Âlişân: Şan ve şerefi büyük olan
Âlûde: Bulaşmış, bulaşan; dolu
Andelib: Bülbül
Anınçün: Onun için
Âram: Rahat, huzur, sükûn
Arz: Bir büyüğe sunma, gösterme
Âsitân: Eşik
Âsiyâb: Değirmen, su değirmeni
Âyine: Ayna
Ba'de-zîn: Bundan sonra
Bâd: Yel, rüzgâr
Bâde: Şarap, içki
Bâğ: Büyük bahçe
Bâğ-ı aşk: Aşk bahçesi
Bahr: Deniz
Bahş: Bağış, ihsan
Bâr: Meyve
Bâtın: İç yüz, gizli, görünmeyen şey
Bed: Fena, yaramaz, çirkin
Bed-gû: Dedikoducu
Behcet: Sevinç, güzellik
Bend: Bağ, bağlanmış
Ber-karâr: Kararlı, daimi
Ber-ter: Daha yüksek, pek yüksek
Beyhûde: Boş, gereksiz
Bigâne: Kayıtsız, alakasız, dünyadan ilgisini kesmiş olan
Bi-hamdillâh: Allaha şükür olsun
Bî-hemtâ: Benzersiz
Bîmâr: Hasta
Bî-nevâ: Nasipsiz, çaresiz, zavallı
Bûse: Öpme
Bûy: Koku
Bûy-ı letâfet: Güzel koku

Câme: Elbise, çamaşır
Cefâ: Eziyet, incitme
Celbetmek: Kendine doğru çekmek
Cevaz vermek: Câiz kabul etmek, izin vermek, müsâade etmek
Cevlân: Dolaşma, dolanma, gezinme
Ceyş: Asker, ordu
Cûd: Cömertlik, elâçıklığı
Cûş: Coşma, kaynamak
Cûyende: Arayıcı
Cüdâ: Ayrı
Cünun: Delirme, çıldırma
Çâker: Kul, köle
Çarh: Felek, gök
Çarh-ı denî: Alçak felek
Çarh-ı geddâr: Zalim felek, kötü talih
Çeşm: Göz
Çeşm-i âhû: Ceylan gözlü
Çeşm-i cihân: Dünyanın gözü, dünyanın gözbebeği
Çeşm-i siyah: Kara göz
Dahletmek: Karışmak, sataşmak, müdahale etmek
Dâmen: Etek
Dânâ: Bilgili, bilen
Değme: Sıradan, herhangi bir
Dehr: Dünya, zaman, devir
Denî: Alçak, soysuz, aşağılık
Der-âgûş: Kucaklama
Dest-gîr: Elinden tutan, yardımcı
Dıraşân: Parlak, parıldayan
Dîde: Göz
Dil-keş: Gönlü çeken, kalbi cezp edici
Dil-pesend: Gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği
Dûzah: Cehennem
Dürr: İnci
Dürr-i şehvâr: İri inci
Dûtâ: İki kat, bükülmüş
Ebnâ: Oğullar, çocuklar
Ebr: Bulut
Ebrû: Kaş
Ebvâb: Kapılar; kısımlar, bölümler
Efkende: Yıkılmış, yıkık
Efzûn: Fazla, ziyade

Ehl: Sahip, malik
Elfâz: Lafızlar, sözler
El-minnetü lillâh: Minnet ancak Allah'adır
Engûr: Üzüm,
Enîs: Dost, arkadaş, yar
Envâr: Ziyalar, aydınlıklar
Ervâh-ı insân: İnsan ruhları
Eşk: Gözyaşı
Evc: Yüce, yüksek
Evkât: Vakitler
Ezhâr: Çiçekler
Ezkâr: Anmalar, hatırlamalar
Fağfur: Çin işi, porselen
Fahr-ı âlem: Hz. Muhammed'in namı
Fâriğ: İşini bitirmiş, boş kalmış, rahat
Fâsid: Fesada uğramış, bozulmuş
Fehm etmek: Anlamak
Fenâ-ender-fenâ: Fena içinde fena
Ferâmuş: Unutmak
Fettâh: Kapalı şeyleri, lütuf ve rahmet kapılarını açan anlamında esmâ-i hüsnâdandır
Firdevs-i a'lâ: Cennetteki altıncı bahçe
Füfûl: Karabiber
Füzûn: Çok, fazla
Gabgab: Çene altı, şakak
Garrâ: Parlak, güzel, gösterişli
Garrâlanmak: Çalım satmak, gösteriş yapmak
Gâşiye-dâr: Seyis, at uşağı
Gehvâre: Beşik
Gilmân: Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler; köleler, esirler
Girih-gîr: Dügümlü, dolaşık
Giryân: Gözyaşı döken, ağlayan
Gîsû: Omuza dökülen saç, uzun saç
Gonca-fem: Gonca ağızlı güzel
Gubâr: Toz
Gulgul: Gürültü, bağırışıp çağırışma
Gurre: Parlaklık, nurlu olma
Gûş: Kulak; işitme, dinleme
Hâb: Uyku
Hâce: Hoca, muallim
Hâhiş-kâr: İstekli, arzulu
Halel: Bozukluk, eksiklik
Halk: Yaratma, yok iken var etme
Hâme: Kalem

Hâr: Diken
Harâb: Yıkık, virân
Harâbât: Harabeler, viraneler
Hased: Kıskançlık
Haşr: Toplama
Havâkîn: Hâkanlar, hükümdarlar
Havf: Korku
Hay: Diri, canlı
Hayfâ: Yazık
Hazer: Sakınma, çekinme; sakın, kork
Hem-dem: Sıkı fıkı, can ciğer arkadaş
Hemîşe: Daima, her zaman
Hempâ: Arkadaş, ayaktaş
Hevâ vü heves: Zevk ve şehvetler
Hezâr: Bin
Hû: Allah
Hudâ: Allah
Hûn: Kan
Hûn-kâr: Kan içici
Hûr-likâ: Huri yüzlü
Hurşîd: Güneş
Hurûc: Çıkış, çıkma
Hüccet: Senet, delil
Hüveydâ: Âşikâr, belli, açık
İhtilât: Karşılaşp görüşme
İhvân: Sadık, samimi, candan dostlar
İklîm: Bir yerin hava şartları; memleket
İlm-i mana: Güzel söz söyleme ilmi
İmtizac: İyi geçinme, uyuşma
İnâyet: Lütuf, ihsan, iyilik
İstidlâl: Delil göstermek
İstignâ: Aza kanaat etme, tokgözlülük
İşret: İçki içme, içki
İzhâr: Açığa vurma, meydana çıkarma
İzz: Kıymet, değer
Kâbe kavseyn: Hz. Muhammed'in göğe yükseltilmesinden sonra Allah'a iki yay boyu yaklaşması
Kadd: Boy
Kadîm: Eski, eski zaman; başlangıcı olmayan
Kâm: İste, arzu, maksat
Kâmet: Boy, endam
Kâmil: Noksansız, tam, bütün
Kamu: Hep, bütün, tamamen
Kand: Şeker
Kangı: Hangi

Kâni‘: Kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemeyen
Karîb: Yakın, yakın olan
Kavs: Yay, eğri yay biçiminde olan şey
Kemter: Aciz, fakir, itibarsız
Kesb: Kazanç, çalışmak
Keşide: Çekilen, çekilmiş, çekmek
Kevkeb: Yıldız, parıldamak
Kırâat: Okumak
Kişver: Memleket, ülke
Kulûb: Kalpler
Kurb: Yakınlık
Kûy: Köy, mahalle ve işlek yol
Küdûrât: Kederler
La’l: Dudak
Lâne: Yuva, ev
Lem yezel: Bâki, sonsuz
Levm: Çekiştirme, kınama, aşağılama
Leyl ü nehâr: Gece ve gündüz
Ma’ârif: Marifetler; bilgi, kültür
Mâfihâ: Öteki dünya, ahiret
Mâh: Ay
Mâh-ı kenân: Hz. Yûsuf
Mahviyyet: Alçak gönüllü olma durumu, alçak gönüllülük, tevâzu
Mekâdir: Mikdarlar, kısımlar; kudretler
Makâl: Söz, lakırdı
Makrûn: Ulaşmış, kavuşmuş
Mânend: Benzer, eş
Mansıb: Devlet hizmetinde büyük memurluk, erişilmek istenen yüksek mevki, makam
Mâr: Yılan
Mat’un: Ayıplanmış
Matlab: İstek, istenilen şey
Matlab-ı a’lâ: Yüce istek
Mebde’: Baş taraf, başlangıç
Mecrûh: Yaralanmış
Meh-cebîn: Ay alınlı, parlak alınlı
Melâmet: Ayıplama, kınama, azarlama
Melek-simâ: Melek yüzlü
Memât: Ölüm
Memlû: Doldurulmuş, dolu
Menfûr: Nefret edilen
Merdüm: İnsan
Mesâ: Akşam

Mestâne: Sarhoş olan bir kimseye yakışır tarzda, sarhoşçasına
Meşşâta: Süsleyen, tarayan
Mevt: Ölüm
Miftah: Anahtar
Minhâc: Yol, açık ve belli yol; meslek
Mir’ât: Ayna
Mîve: Meyve
Mu’tât: Adet edinilen iş, alışılmış olan
Muanber: Anber karıştırılmış, güzel kokulu
Mugân: Ateşe tapanlar
Muhtasar: Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz
Mukâbil: Bir şeyin tm karşısına gelen, karşısında bulunan
Mukavves: Yay gibi bükülmüş ve eğri olan
Mûnis: Kolayca dostluk kurabilen, sıcakkanlı, cana yakın
Murg: Kuş
Murgân: Kuşlar
Murg-ı dil: Gönül kuşu
Musaffâ: Temizlenmiş, süslenmiş
Musâhib: Biriyle sohbet eden, konuşan, arkadaş
Mutarrâ: Teravetli, taze
Mutî’: İtaatli, terbiyeli, rahat
Muvâfık: Uygun, yerinde, denk
Muvaşşah: Süslü, süslenmiş
Mûy: Tüy, saç, kıl
Mübhem: İyice belli olmayan, belirsiz
Mübtelâ: Düşkün, tutkun
Müdde’i: İddia eden
Müjgân: Kirpik
Mülhid: Allah’ı inkâr eden, imansız
Münevver: Nurlandırılmış, aydınlatılmış; ışıklı
Mürüvvet: İnsaniyet, mertlik, yiğitlik
Müsemma: Bir ismi olan, adlanmış, adlı
Müstağrak: Batmış; manevi bir vaziyete dalmış; kendini bilemeyecek kadar dalgın olan
Müşerref: Şerefendirilmiş, kendisine şeref verilmiş
Nâdân: Bilmez; kaba, terbiyesi kıt
Nahl: Ağaç dalı

Nakkâş: Süsleme sanatkârı, nakış işleyen
Nâle: İnleme, inilti
Nass: Açıklık, kat'ilik
Nâ-süfte: delinmemiş, deliksiz; evlenmemiş kız
Nâvek: Ok
Nazîf: Temiz, pak
Nâz-perver: Naz içinde büyümüş, nazlı
Necât: Kurtuluş, selamet
Nedâmet: Pişmanlık
Nev-civân: Taze, genç delikanlı
Nev-reste: Yeni bitmiş, yeni yetişmiş
Nigâh: Bakış, bakma
Nişîmen: Oturacak yer
Nişîn: Oturan, oturmuş
Nîze: Mızrak, süngü
Nûş etmek: İçmek
Özge: Başka
Pehlû: Vücudun iki yanından her biri; yan, yan taraf
Pend: Öğüt, nasihat
Peymâne: Büyük kadeh, şarap bardağı
Pinhân: Gizli, saklı
Pûş: Örtün, giyinen; örtü, elbise
Püser: Erkek çocuk, oğul
Ra'nâ: İyi, güzel, hoş
Ravza: Ağacı, çayırı, çimeni bol olan yer
Recâ: Ümit, ecel, umma
Reh: Yol
Rengîn: Renkli
Revâ: Yakışır, uygun, yerinde
Revan-bahş: Canlandırıcı, can bağışlayıcı
Revîş: Gidiş, hal, tavır
Rihlet: Göç, sefer; dünyadan ahirete göç etme
Ruh: Yanak, yüz, çehre
Ruhsâr: Yanak
Rumûzât: Rumuzlar, işaretler
Rû'yet: Görmek, bakmak; göz veya kalp gözü ile görmek
Sa'y: Çabalama, emek
Sabâ: Sabah rüzgârı
Sâl: Yıl, sene
Sâlim: Sağlam, eksiksiz, korkusuz
Sekrân: Sarhoş

Ser-firâz: Başını yukarı kaldıran, yükselten
Serîr: Taht, oturulacak yüksekçe yer
Ser-keş: Dikbaşı, başkaldıran
Ser-mest: Sarhoş
Ser-te-ser: Baştanbasa, hep, bütün
Sertiz: Sivri uçlu, keskin
Server: Baş, başkan
Sezâ: Lâyık, münasib
Sîne: Göğüs, yürek
Sipeh-sâlâr: Askerlerin en büyüğü
Sîret: Bir kimsenin iç hali; karakter
Sivâ: Baş, gayrı, diğer
Subh: Sabah
Sûzân: Yakan, yakıcı
Sûziş: Yakma, yanma; dokunma, tesir etme
Sühân: Söz, kelam
Şâd: Sevinçli
Şâdâb: Suya kanmış, sulu
Şâh-ı merdân: Hz. Ali
Şâm: Akşam
Şâne: Tarak
Şeb: Gece
Şeh-bâz: Yiğit, şanlı, gösterişli
Şehlâ: Ela göz
Şehr-âşûb: Şehri fesada veren
Şem': Mum
Şem'-i şebistân: Gece mumu, gece kandili
Şerer: Kıvılcımlar
Şeydâ: Tutkun, divane
Şimşâd: Şimşir ağacı
Şimşîr: Kılıç
Şöhre-i âfâk: Bütün dünyaca tanınmış
Şu'le: Alev, ateş alevi
Şu'le-dâr: Alevli, alevlenmiş, ışıklı
Şûrîde: Karışık, perişan; âşık
Ta'akkul: Akıl erdirme; hatırlama, hatıra getirme
Tâbiş: Parlama, parlayış
Tağyir: Başkalaştırma, değiştirme
Tahammül: Yüklenme; dayanma, katlanma
Tahkîk: Doğru olup olmadığını araştırma
Tahrîr: Yazma, yazılma
Tahvîf: Korkutma, ürkütme

Takaddüm: İleri geçme, önce gelme

Tal'at: Yüz, çehre

Tannaz: Herkesle eğlenen, alay eden, alaycı

Tarâvet: Tazelik, taze olma

Tarf: Bakış, gözucu

Tarîk: Yol

Tarîk-i aşk: Aşk yolu

Tastîr: Satır haline koyma, satır halinde yazma

Tecellî: Görünme, belirme, görünür olma

Tefhim: Bildirme, anlatma

Temâşâ: Bakıp seyretme, hayranlıkla seyretme

Tenvîr: Işıklandırma, aydınlatma

Teshîr: Büyüleme, sihir yapma

Teşvîş: Karıştırma, karma karışık etme

Te vessül: Sarılma, başvurma; bir şeyi vesile kılma

Tıynet: Huy, yaratılış

Turâb: Toprak, toz

Tûtî: Papağan

Ukbâ: Ahiret, öbür dünya

Ulûvv: Büyüklük, yükseklik; şan, şeref sahibi olma

Uşşâk: Âşıklar

Üftâde: Düşmüş, fakir, âşık, tutkun

Ünsiyyet: Alışkanlık, ahbablık, arkadaşlık

Vâlâ: Yüksek, yüce

Vasf-ı hâl: Hal durumu

Vech: Yüz, çehre, surat

Velâyet: Veli olma, velilik

Verd: Gül

Veş: Gibi

Zâğ: Karga

Zânû: Diz

Zebân: Dil, lisan

Zemm etmek: Yermek, çekiştirmek, dedikodusunu yapmak

Zevâl: Yok olma, yok edilme

Zıll: Gölge

Zîbâ: Süslü; yakışıklı, güzel

Zîb-aver: Süsleyici, bezeyici

Zîşân: Şeref

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, N. (2017). *Riyâzü’ş-Şuara (Tezkiretü’ş-Şuara)*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>], Erişim tarihi: 05.07.2022.
- Akman, E. (2011). *Kastamonu kaynaklarında Erzurumlu Emrâh*. Gazi Kitabevi.
- Akman, E. (2013). Emrâh mahlaslı yeni şiirler. *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, 289-298.
- Akman, E. (2018). Kastamonu’da âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı. *81 İlde Kültür ve Şehir Kastamonu, Kastamonu Valiliği*, 274-284.
- Akman, E. (2020, 21-23 Ekim). *Bektaşî Şâiri Sinoplu/Batumu Yesârî Baba hakkında yeni bilgiler*. XII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu.
- Akman, E. (2023). Kastamonulu Âşık Meydânî hakkında yeni bilgiler ve yayınlanmamış bir destanı. *TÜRKBİTİG Kültür Araştırmaları Dergisi*, C. 3 S. 1, 1-8.
- Aksoyak, İ. H. (2018). *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58695,gelibolulu-mustafa-ali-divanipdf.pdf?0>], Erişim tarihi: 03.08.2022.
- Aksoyak, İ. H. ve İsen, M. (2020). *Âlî/Çeşmî, Gelibolulu Mustafa*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ali-cesmi-gelibolulu-mustafa>], Erişim tarihi: 02.08.2022.
- Alptekin, A. B. (1987, 5-6 Mayıs). *Fırat havzası ve Doğu Anadolu’da yazılmış cönkler*. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, Elazığ.
- Alptekin, A. B. (2004). *Palandöken’in zirvesindeki âşık: Erzurumlu Emrah*. Akçağ Yayınları.
- Arslan, M. (2020). *Aynî, Antepli*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ayni-antepli>], Erişim Tarihi: 06.07.2022.
- Arslan, M. (2020). *Fehmî, Süleymân Paşa-zâde İbrâhim Fehmî Bey*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fehmi-suleyman-pasazade-ibrahim>], Erişim Tarihi: 01.08.2022.

- Arslan, M. (2020). *Kâzım Paşa, Mûsâ Kâzım, Koniçeli*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kazim-pasa-musa-kazim-koniceli>], Erişim Tarihi: 15.07.2022.
- Arslan, Ö. (2004). *Antepli Aynî Dîvânı*. Kitabevi Yayınları.
- Atik, H. (2003). *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Atlı, S. (2017). *Kastamonulu Âşık Kemâlî ve Dîvânçesi*. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Aydın, A. (2009). *Hanyalı Nûrî Osmân ve Dîvânı*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aydın, A. (2019). *Kastamonulu divan şairleri*. Sonçağ Akademi Yayınları.
- Başgöz, İ. (1999). *Geçmişten günümüze Nasreddin Hoca*. Pan Yayınları.
- Bilkan, A. F. (1997). *Nabi Divanı*. Milli Eğitim Basımevi.
- Büyüm, T. (2021). *Kastamonulu İshakzade Fevzi mecmuası (inceleme-metin-mestap tablosu)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Amasya Üniversitesi.
- Büyüm, T. ve Köksal, M. F. (2020). Bir divan şairi olarak Kastamonulu İshâk-zâde Fevzî ve şiirleri. *Turkish Studies*, 15(3), 1965-1981.
- Canım, R. (2020). *Ahmed-i Dâ'î*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ahmedi-dai>], Erişim Tarihi: 02.08.2022.
- Cunbur, M. (1974). *Folklor araştırmalarında cönklerin yeri*. I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara. 69-73.
- Çakır, M. S. (2018). *Yahyâ Nazîm Divanı (inceleme-tenkitli metin)*. [Doktora Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Çapraz, E. (2020). *Rûzî, Mehmed Emin*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ruzi-kayserili>], Erişim Tarihi: 22.07. 2022.
- Çınarcı, M. N. (2007). *Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey'in Tezkiretü's-Şu'ârâ'sı ve transkripsiyonlu metni*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Demirci, M. (1997). "Hakikat-i Muhammediyye", *TDV İslâm ansiklopedisi*. [Çevrim-içi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakikat-i-muhammediyye>], Erişim Tarihi: 10.01.2023.
- Demirkazık, H. İ. (2009). *18. yy. şairi Mustafa Fennî Dîvân (inceleme-tenkitli metin-dizin)*. [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Demirkazık, İ. (2020). *Fennî, Hacı Mustafa*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fenni-haci-mustafa>], Erişim Tarihi: 05.04.2022.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca Türkçe ansiklopedik lûgat*. Aydın Kitabevi.

- Dilçin, C. (2005). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, A. (2002). *Kuddûsî Divanı*. Akçağ Yayınları.
- Donuk, S. (2015). *Nev'î-zâde Atâyî: Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik; inceleme-metin*. [Doktora Tezi]. Celal Bayar Üniversitesi.
- Döğmeci, E. (2019). *Millî Kütüphane cönklerindeki Nûrî mahlaslı şiirler üzerine bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Durmuş, T. I. (2020). *İlhâmî, III. Selim*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilhami-iii-selim>], Erişim Tarihi: 30.07.2022.
- Duymaz, A. (2016). Sözüün yazılaşması yazının sözleşmesi: cönkler. *Millî Folklor*, 28(111), 14-27.
- Düzgün, D. (2020). *Emrah, Erzurumlu*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/emrah-erzurumlu>], Erişim Tarihi: 10.06. 2022.
- Elçin, Ş. (1997). Cönkler ve mecmualar üzerine. *Halk edebiyatı araştırmaları I*. 11-12.
- Erdoğan, M. (2005). *Sıdkî Pâşâ Dîvânı*. [Yüksek Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Erdoğan, M. (2020). *Sıdkî, Mustafa Paşa*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sidki-mustafa-pasa>], Erişim Tarihi: 02.04.2022.
- Ergun, P. (2020). *Kuddusi, Ahmed*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kuddusi-ahmed>], Erişim Tarihi: 01.07.2022.
- Ergun, S. N. (1936). *Türk şairleri*. C. 2. Bozkurt Kitabevi.
- Erişen Yazıcı, G. (2017). *Edirneli Kâmî ve Dîvânı*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55977,kami-divani-pdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 16.10.2022
- Erkal, A. (2012). *Âşık Sümmânî Divanı*. Birleşik Dağıtım Yayınları.
- Erkal, A. (2014). *Erzurumlu Emrah Divanı (inceleme-karşılaştırmalı metin)*. Birleşik Yayınları.
- Erkal, A. (2021). *Nâbî, Yûsuf Nâbî Efendi*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nabi-yusuf-nabi-efendi>], Erişim Tarihi: 03.08.2022.
- Ese, N. B. (2020). *Kastamonu kaynaklı şiir mecmûası I*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Fındıkoğlu, Z. F. (2010). *Erzurum şairleri*. Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.

- Genç, İ. (2020). *Neş'et, Hoca Süleyman Neş'et Efendi*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/neset-hoca-suleyman-neset-efendi>], Erişim Tarihi: 05.04.2022.
- Gölpınarlı, A. (1961). *Nasreddin Hoca*. Remzi Kitabevi.
- Gökyay, O. Ş. (1984). *Cönkler üzerine*. Folklor ve Etnografya Araştırmaları. 107-173.
- Gümüş, N. (1992). *Yahya Nazım Divanı, I, inceleme – metin*. [Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Gümüş, N. (2020). *Nâzım, Yahya Çelebi*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazim-yahya-celebi>], Erişim Tarihi: 03.10.2022.
- Gürel, Z. (2021). *Kastamonu şehrengizi*. Net Kitaplık.
- Gürbüz, M. (2012). *Şiir mecmuaları üzerine bir tasnif denemesi. Eski Türk edebiyatı çalışmaları VII- mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Turkuaz Yayınları.
- İçli, A. (2019). *İşkodralı İbrahim Fehmî Divanı (inceleme-metin-tıpkıbasım)*. Kitabevi Yayınları.
- İnal, İ. M. K. (2000). *Son asır Türk şairleri*. Dergâh Yayınları.
- İpekten, H. (1974). *İsmetî Dîvânı*. Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- İsen, M. (1997). *Ötelerden bir ses / Divan edebiyatı ve Balkanlarda Türk edebiyatı üzerine makaleler*. Akçağ Yayınları.
- İsen, M. (2020). *Murâd/Murâdî, Sultân III. Murâd*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/murad-muradi-sultan-iii-murad>], Erişim Tarihi: 05.07.2022.
- Kaplan H. ve Macit M. (2022). *Bâkî*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/baki>], Erişim Tarihi: 16.07.2022.
- Kaplan, M. (2012). *Hikmet şairi Yûsuf Nâbî*. Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Karabey, T. (2021). *Ahmed, Veliyyüddîn-zâde Ahmed Paşa*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ahmed-veliyyuddinzade-ahmed-pasa>], Erişim Tarihi: 07.07.2022.
- Karacan, T. (1991). *Bosnalı Alaeddin Sâbit Divan*. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Karadağ, M. (1996). *Erzurumlu Emrah yaşamı, sanatı, şiirleri*. Ayyıldız Basım.
- Karadeniz, B. ve Akbulut, A. C. (2016). *Alevi-Bektaşî şairleri. C.3-7*. Karamavi Yayınları.

- Karaman, H. vd. (2020). *Kur'an yolu Türkçe meâl ve tefsir. C. 1-5*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karataş, H. (2020). *Ozanoğlu, İhsan Ozanoğlu*. [Çevrim-içi: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ozanoglu-ih-san-ozanoglu>], Erişim Tarihi: 05.09.2022.
- Kaya, B. A. (2020). *Nevres, Osmân Nevres*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nevres-osman-nevres>], Erişim Tarihi: 12.08.2022.
- Kaya, B. A. (2020). *Osman Nevres Dîvânı*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/76247,osman-nevres-divanipdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 14.08.2022.
- Keleş, R. (2021). *Divan şiirinde âyet ve hadis iktibasları*. İstanbul Kitabevi Yayınları.
- Kılıç, A. (2012). *Mecmûa tasnifine dâir. Eski Türk edebiyatı çalışmaları VII: mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Turkuaz Yayınları.
- Kılıç, F. (2020). *Turâbî, Şuayb Efendi*. [Çevrim-içi: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/turabi-suayb-efendi>], Erişim Tarihi: 13.02.2023.
- Kılıç, M. (2020). *İsmetî, Mehmet İsmetî Çelebi*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ismeti-mehmed-ismeti-celebi-mdbir>], Erişim Tarihi: 02.08.2022.
- Kırbyık, M. (2007). Bazı XVI. yüzyıl divanlarında kıymetli taşlar. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S. 18, 61-75.
- Kıroğlu, N. (2019). *Mecmû'a-i Eş'âr (06 Mil Yz A 3553) inceleme metin tıpkıbasım*. [Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Kipay, E. (2021). *Nâbî, Çörekçi-zâde Mehmed Nabî*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nabi-corekcizade-mehmed-nabi>], Erişim Tarihi: 15.08.2022.
- Köksal, M. F. (2012). *Şiir mecmûalarının önemi ve "mecmûaların sistematik tasnifi projesi (MESTAP). Eski Türk edebiyatı çalışmaları VII: mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Turkuaz Yayınları.
- Köksal, M. F. (2013). Bâkî'nin bilinmeyen veda gazeli ve dîvânında bulunmayan bazı şiirleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.10, 319-330.
- Köksal, M. F. (2016). Cönklerde divan şiiri, divan şiirinde cönkler. *Millî Folklor*, 28(111), 28-40.

- Köprülü, M. F. (2018). *Edebiyat Araştırmaları I*. Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Köprülü, M. F. (1984). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2004). *Saz şairleri*. Akçağ Yayınları.
- Köseoğlu, S. (1997). *Zekai Divanı*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Kutlar, F. S. (2005). *Klâsik dönem metinlerinde değerli taşlar ve Risâle-i Cevâhîr-nâme*. Ankara: Öncü Kitap.
- Küçük, S. (2019). *Bâkî Dîvânı*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçükbasmacı, G. (2009). *Sözlü kültür ortamından elektronik kültür ortamına geçiş sürecinde Kastamonu halk anlatıları*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Küçükbasmacı, G. (2021). Bir kent imgesi oluşturma örneği: İhsan Ozanoğlu. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 1-24.
- Levend, A. S. (1984). *Türk edebiyatı tarihi I*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Macit, M. (2017). *Nedîm Dîvânı*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56214,nedim-divanipdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 08.01.2023.
- Macit, M. (2020). *Nedîm, Ahmed*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nedim-ahmed>], Erişim Tarihi: 04.07.2022.
- Mesci, U. (2010). *Ziya Bey kütüphanesindeki 6706 no'lu cönk üzerine inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Oğraş, R. (1991). *Hoca Neş'et Divânı*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Onay, A. T. (1933). *Âşık Tokatlı Nuri*. Çankırı Matbaası.
- Oral, M. Z. (1936). *Tokatlı Âşık Nûrî*. Köy Öğretmeni Basımevi.
- Ozanoğlu, İ. (1940). *Âşık edebiyatı methal*. Şenkıral Matbbası.
- Özay, Y. (2020). *Mahfî, Ali*. [Çevrim-içi: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mahfi-ali>], Erişim Tarihi: 13.01.2023.
- Özmen, M. (2017). *Ahmed-i Dâ'î Divan*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özön, M. N. (1988). *Küçük Osmanlıca Türkçe sözlük*. İnkılâp Kitabevi.
- Öztekin, Ö. (2010). *Çelebizâde Asım Divan*. Ürün Yayınları.
- Öztekin, Ö. (2020). *Çelebi-zâde Âsım, İsmâ'il*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/celebizade-asim-ismail>], Erişim Tarihi: 07.07.2022.

- Öztekin, Ö. (2020). *Zekâ’î, Şeyh Mustafa Efendi*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zekai-seyh-mustafa-efendi>], Erişim tarihi: 01.10.2022.
- Öztoprak, N. (2010). Divan şiirinde giyim kuşam üzerine bir deneme. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4, 103-154.
- Özyıldırım, A. E. (2020). *Sâbit, Alâaddin Ali*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sabit-alaaddin-ali>], Erişim Tarihi: 19.07.2022.
- Pala, İ. (2015). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. Kapı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Yargı Yayınevi.
- Sakaoğlu, S. (2005). *Nasreddin Hoca fıkralarından seçmeler*. Akçağ Yayınları.
- Sarı, M. (2013). *Mevlevî Âşık ve şair Konyalı Şem’î hayatı, edebî şahsiyeti ve dîvânı*. T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Sarı, M. (2020). *Şem’î, Ahmed*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semi-ahmed>], Erişim tarihi: 19.10.2022.
- Solmaz, S. (2018). *Ahdî ve Gülşen-i Şu’arâ’sı (inceleme-metin)*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 05.07.2022.
- Sungurhan, A. (2017a). *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü’ş-Şu’arâ)*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 05.07.2022.
- Sungurhan, A. (2017b). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-Şu’arâ*. [Çevrim-içi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>], Erişim Tarihi: 05.07.2022.
- Süngü, Z. (2020). Şiir mecmuaları hakkında yapılan yeni çalışmalar bibliyografyası ve Mestap. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 9, 17-1056.
- Şahin, İ. (2001). “Kastamonu”, *TDV İslâm ansiklopedisi*. [Çevrim-içi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kastamonu>], Erişim Tarihi: 13.04.2023.
- Şenel, S. (2007). *Kastamonu’da âşık fasılları, türler/çeşitler çeşitlemeler C. 2*, Kastamonu İl Özel İdaresi Yayını.
- Şenödeyici Ö. ve Akdağ A. (2016). *Mecmualar ve cönkler. Osmanlı edebî metinlerini anlama kılavuzu*. (editör: Özer Şenödeyici). Kesit Yayınları.

- Tan, N. (7-9 Mayıs 1985). *Kastamonu halk şairleri*. II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri. Eskişehir.
- Tan, N. (2016). Kastamonu’da beylikler ve Osmanlı döneminde çok sayıda şair yetişmesinin ana sebepleri. *Bilimsel Eksen*, 19(5), 21-34.
- Tan, N. ve Tan, Ö. (2005). *Gurur kaynağımız Kastamonulular*. C. 5. BRC Basım.
- Tarlan, A. N. (1992). *Ahmet Paşa Divanı*. Akçağ Yayınları.
- Tatçı, M. (2020). *Yunus bir söz söylemiş*. H Yayınları.
- Tolasa, H. (2001). *Ahmed Paşa’nın şiir dünyası*. Akçağ Yayınları.
- Tozlu, N. (2020). *Büyük İrşâdî Baba, Bayburtlu*. [Çevrim-içi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/irsadi>], Erişim Tarihi: 02.08.2022.
- Tunç, T. (2018). *Niyâzî Dîvânçesi (inceleme-metin)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Uçan Eke, N. (2021). Klasik Türk şiirinde “lale” ile ilgili kavramsal metaforlar. *Littera Turca Journal Of Turkish Language And Literature*, 7(3), 659-671.
- Uludağ, S. (1991). “Amel”, *TDV İslâm ansiklopedisi*. [Çevrim-içi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/amel>], Erişim Tarihi: 12.03.2023.
- Uludağ, S. (2001). *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. Kabalcı Yayınevi.
- Ural, O. (1976). “Dost elinden gelen turna” *Erzurumlu Emrah*. Hürriyet Yayınları.
- Uzun, M. İ. (2003). “Mecmua”, *TDV İslâm ansiklopedisi*. [Çevrim-içi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecmua>], Erişim Tarihi: 15.01.2023.
- Üçok, H. H. (2002). *Çankırı tarih ve halkiyatı*. (editör: Ali Birinci). Okuyan Adam Yayınları.
- Üzüm, İ. (2007). “Nesîmî”, *TDV İslâm ansiklopedisi*. [Çevrim-içi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/nesimi#2-gorusleri>], Erişim Tarihi: 12.01.2023.
- Yakıcı, A. (2003). Türk âşıklık geleneği içinde Kastamonu’nun yeri ve önemi. *Millî Folklor*, 15(60), 165-169.
- Yakıt, İ. (2002). *Yunus Emre’de sembolizm çıktım erik dalına*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yaman, T. M. (1935). *Kastamonulu Âşık Kemâlî hayatı ve eserleri*. Vilayet Matbaası.
- Yaman, T. M. (1936). *Halk hilgisi haberleri*. Burhaneddin Basımevi. S. 62.
- Yazar, S. (2020). Eylemişler Râsih’e bühtân bühtân üstüne: Balıkesirli Râsih’in eserlerine dair bilgilerin tashihi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 24, 637-673.

- Yazar, S. (2021). *Râsih, Balıkesirli Râsih Ahmed Bey*. [Çevrim-ıç: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rasih-balikesirli-rasih-ahmed-bey>], Erişim tarihi: 13.07.2022.
- Yazıcı, G. (2020). *Kâmî, Edirneli Mehmed Kâmî Efendi*. [Çevrim-ıç: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kami-edirneli-mehmed-kami-efendi>], Erişim Tarihi: 05.10.2022.
- Yıldız, E. (2020). XVI. yüzyıl divan şairi Müslimî ve Dîvân'ının matla beyitleri. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S. 11, 65-89.
- Yılmaz, M. (1992). *Edebiyatımızda İslâmi kaynaklı sözler/ansiklopedik sözlük*. Enderun Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde âyet ve hadisler*. Kesit Yayınları.
- Yücel, N. (1993). *Kastamonu'da âşıklık geleneği ve Kastamonu'da yetişen âşıklar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.



EKLER

EKLER

EK A: MESTAP Tablosu

Yer: Eyüp Akman'ın Kişisel Arşivi

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
1a	Emrâh	Hak seni güller gibi gülşende handân eylesün Hüzn [i]le a'dâlarıñ bağrın kızıl kan eylesün	'Âlişânım çâkeriñ Emrâh duâ'cıñdır senin Feyz-i cûduñ medhini dillerde destân eylesün	Gazel/6 Beyit		-.--/-.-- /-.--/-.--	
1a	Erbâbî	Bin câñ ile bir kâmet-i şimşâda vuruldum Râhında anıñ zümre-i 'uşşâka kuruldum	Erbâbî hevâ-yı hevesim irdi zevâle Deryâ-yı muhabbetde bulandım da duruldum	Gazel/5 Beyit		--./--./.- -./.-	
1a	-	İnceden ince hesâb itdim bu sâl Bayramıñ başında altmıştır yaşıñ	Bu kadar sa'y ile buldum hayr-ı fâl Gayrı râhat bulsun ey cânım başıñ	Kıt'a/2 beyit	Muam ma'	-.--/-.-- /-.-	Muammanın altına "Ya'ni altmış ile Sa'id'in başındaki "sin"ne işâretdür" notu düşülmüştür.

1a	Kemâlî	Ey sûfî bize rû'yet-i dîdâr gerekdir 'Âşık olan elbette temâşâ idecekdir	Her dilde kırâ'at olunur nâm-ı Kemâlî Şâ'irler içinde hayli pezevekdir	Gazel/5 Beyit	--./--./- -./--	Bu şiir, şairin yayımlanan divançesinde (Atlı, 2017) mevcut değildir.
1b	Emrâh	Ey mecâzî bulmak ister (i)señ hakîkat vahdetin Mâsivâdan el çeküb terk [et] musâhib sohbetin	Sağ iken Emrâh seni fehm itmez ashâb-ı hased Rıhletiñden soñra añlarlar kemâl-i rıf'atıñ	Gazel/5 Beyit	---/-.- /-.-/-.-	
1b	İrşâdî	Verd-i ruhsârıñda yârin hâl-i Hindûlar siyâh Tîr-i müjgânı siyah ol çeşm-i âhûlar siyâh Kara hat çekmiş o servî katline 'âşıklarıñ Sîne-i 'uşşâka doğru yây-ı ebrûlar siyâh	-	Murabba/1 Bend	---/-.- /-.-/-.-	Bu şiir, mecmuaya iki kere kaydedilmiştir. 7 numaralı sayfada şiirin tamamı yer almaktadır.
1b	Niyâzî	Kan döker bu iki dîdem el-amân yazık baña Başıma dâr oldu bu kevn ü mekân yazık baña Şu'le-dâr-ı meh-cebîni olmuş iken rûz u şeb Ayrı düşdüm mâh-tâbımdan hemân yazık baña	Ey Niyâzî hâlime cümle tabîbân ağlasun Tâ kıyâmet durmasun bu dîde al kan ağlasun Bir 'aceb derde giriftârım ki dermân ağlasun Yakdı cânım şimdi bir derd-i nihân yazık baña	Murabba/3 Bend	---/-.- /-.-/-.-	Bu şiir, şairin yayımlanan divançesinde (Tunç, 2018) beş benttir.

1b	Emrâh	Öyle sûzânâ ki âteşhâneler ağlar baña Şem‘ime hayrân olub pervâneler ağlar baña	Yâr elinden çekdiğim Emrâhi takrîr eylesem Âşinâlardan füzûn bîgâneler ağlar baña	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---	
2a	Râsih	Şâhâneliği gözleri mestâneden öğren Mestâneliği şârab-ı peymâneneden öğren	Râsih yûri meydân-ı belâgatde bu şi‘ri Hannân gibi bir kâmil-i merdâneneden öğren	Gazel/5 Beyit	---/---/--- -./---	
2a	Enver	Cem‘ olsa bir yere bağı yanıklar İhtilât ider mi yâd eller ile Sözünden döner mi kavı-ı sâdıklar Haşr olur nûr gibi ‘ameller ile	Enverâ bir şûh-ı letâfet ister Bir edâ revişli bir âfet ister Gice gündüz gönlüm sefâhat ister Mekâdir bilici güzeller ile Amân amân	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	
2a	Emrâh	Ey sabâ derdim yûri dildâre söyle ağlasun Vasf-ı hâlim ol leb-i sükkâre söyle ağlasun	Nâme yazsam derd[i]le Emrâh kan ağlar hâmeler Öz diliñle ol şîrîn güftâre söyle ağlasun	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---	
2b	Emrâh	Firkatiñle ey perî dil mülki vîrân oldu gel Yandı cân tutuşdı ten hicriñle sûzân oldu gel	Tâb-ı ‘aşkıñla yanub yakılmadan Emrâh seniñ Gûşe-i gam-hânede şem‘-i şebistân oldu gel	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) mevcut değildir.

2b	Fedâyî	Emdirmemiş bendeñe hünkâr memelerden Bir bûse kerem eyle baña yâr memelerden	Fedâyî kuluña her keremiñ olsa sezâdır İnkâr idemem çok keremiñ var memelerden	Gazel/5 Beyit	--./--./- -./--	
2b	Emrâh	Ey gülşen-i behcetde biten verd-i tarâvet Vay bûy-ı letâfet	Gel pâdişâhım başıñ için eyle ‘adâlet Kıl nâ’il-i vuslat	Müstezad	--./--./- -./--	
3a	Nâbi	Kıl sabâ yâre hikâye hâlim Allah ‘aşkına Lutf idüb söyle o şâha kâlim Allah ‘aşkına	Eyle takrîr Nâbiniñ ‘aşk ile meczûb olduğun Merhamet itsün cefâkar lâlim Allah ‘aşkına	Gazel/5 Beyit	---/- /-.-/-	Şiirin yanına “Monlâ Beg Çörekçizâde’ni n eş‘ârına beñzer imâleler çokdur” notu düşülmüştür.
3a	‘Aynî	Fakîrim derd-mendim pür-melâlim yâ Resûlallâh ‘Alîlim ihtiyârım bî-mecâlim yâ Resûlallâh	Gubâr-ı kûyıña yüz sürmek [ister] çâkeriñ ‘Aynî Budur işte me‘al-i ‘arz-ı hâlim yâ Resûlallâh	Gazel/5 Beyit Naat	.---/- /-.-/-	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Arslan, 2004) yedi beyittir.
3a	Sıdkî	Habîb-i Hak nebî üns ü cânşın yâ Resûlallâh Serîr-i “Kâbe kavseyn” üzre hânsın yâ Resûlallâh	Zebûnum nefis elinden mücrimim Sıdkî ümîd-vârım Günâhım çoksa da sen mihribânsın yâ Resûlallâh	Gazel/5 Beyit Naat	.---/- /-.-/-	Şiirin yanına “Bizim hâce efendiye tashîh itdirmeli öyle deftere kayd

itmeli beyân-ı
eş'âr saña câ'iz
degildir" notu
düşülmüştür.

Bu şiir, şairin
yayımlanan
divanında
(Erdoğan,
2005) mevcut
değildir.

3b	Fevzî	Çıksa kürsüye sûfî medhle zâtın söyler Halkı kandırmak için sıdk u sebâtın söyler	Çok zamandır bilürem varta-i hicrânda idi Hele 'âlemde bugün Fevzî necâtın söyler	Gazel/5 Beyit	..--/..-- /..--/..--
3b	Fevzî	Cilve-i pûse-i mahbûbları her ân severim Merhem-i vuslatını derdime dermân severim	Avrupa perçemine Fevzî nigâhım olalı Ol zamandan berü gîsû-yı perîşân severim	Gazel/6 Beyit	..--/..-- /..--/..--
3b	Neş'et	Kılıcı kanlu eli kanlu dili kanlu güzel Çeşm-i cellâdı yamân cân alıcı kanlu güzel	Ceyş-i hûbânıñ odur şimdi sipehsâlârı Neş'et ol devlet ü ikbâl ile 'unvânlı güzel	Gazel/5 Beyit	..--/..-- /..--/..--

3b	İlhâmî	Rûz u şeb dîdelerim derdiñ ile kan ağlar Vâkıf olan benim esrârıma her an ağlar	Derd ile rûyıña bakdıkca seniñ İlhâmî Gerçi handân olur ammâ cigeri kan ağlar	Gazel/7 Beyit	..--/..-- /..--/..--	
3b	Nevres	Kime şerh eyleyeyim cevrimi bağrım yakaniñ Ne bilür hâlini gâfil gözü yaşı akanıñ	Dil-hoşum halka-i perçemle uzansun ‘ömri Nevresiñ boynuna bu bend-i cünûnı takanıñ	Gazel/5 Beyit	..--/..-- /..--/..--	
4a	Nakşî	Ne güzeldir iki gömlek ki bu sırr olmaya fâş Budur erlik çıka ammâ birisinden iki baş	Budur âhir saña pendim diler iseñ cânâ Ser-i kûyunda bu Nakşiñ yûri var durma dolaş	Gazel/5 Beyit	..--/..-- /..--/..--	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Atik, 2003) altı beyittir.
4a	Ahmed -i Da‘î	Eyâ hurşîd-i meh-peyker cemâliñ müşterî-manzar Ne manzar manzar-ı tâli‘ ne tâli‘ tâli‘-i enver	Egerçi kullarıñ bî-hadd fakat kemter kuluñ Ahmed Ne Ahmed Ahmed-i Dâ‘î ne Dâ‘î Dâ‘î-yi çâker	Gazel/8 Beyit	.---/.--- /..---/..---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Özmen, 2017) yedi beyittir.
4a	İrşâdî	Verd-i ruhsârında yâriñ hâl-i Hindûlar siyâh Tîr-i müjgânı siyah ol çeşm-i âhûlar siyâh Kara hat çekmiş o servî katline ‘âşıklarıñ Sîne-i ‘uşşâka doğru yâ-yı ebrûlar siyâh	Kıl nazar İrşâdî’ye ey rûyî âl dîbâsı âl Rûyî al dîbâsı al destinde hem sahbâsı âl Hem levendâne serinde şâl-i bî- hemtâsı âl Kelle pûş altında ejderhâ gibi mûlar siyâh	Murabba/4 Bend	-.--/-.-- /-.--/-.--	

4b	Bâkî	Ey cemâliñ pertev-i envâr-ı subh-ı lem-yezel Ber-ter olsa menziliñ hurşîd-i enverden mahal Sende göstermiş kemâl-i sun'ın üstâd-ı ezel Kudretin izhâr idüb Hak Hazreti 'azze ve cel Cümle hûbân içre sen cânânı kılmış bî-bedel	Bâkiyâ kûy-ı harâbâtı nişîmen kıldığım Bezm-i 'aşkı şem'-i âhımla müzeyyen kıldığım Ser-nüviştüm hâlidir âfâka rûşen kıldığım Ey Selîm ebrû diyüb çeşm üzre mesken kıldığım Alnuma 'aşk [i]le yazılan yazılardır ezel	Tahmis/5 Bend	---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Küçük, 2019) yedi benttir.
4b	Emrâh	Ey kemân ebrû kurub telden duzağı perçemiñ Bağlamış bir mûy ile biñ kara bağı perçemiñ Kişver-i ruhsâra sark[ıt]mış saçağı perçemiñ Hayme-i şâhî gibi kurmuş otağı perçemiñ Ceyş-i 'akla gösterir şevkiñ papağı perçemiñ	Hayretinden mest olur seyrinde sûfî sûretiñ Gâlibâ meşşâta-i kudret virübdür zînetiñ 'İtr-ı şâha şerh idüb yazdıkca Emrâh midhatiñ Nice vasfın itmesün Nûri o 'anber tıynetîñ Nâfe-i zer-çîne döndürdi damâğı perçemiñ	Muhammes/5 Bend	---/--- /---/---	
5a	'Aklî	Alınma şehâ gözlerimiñ eşk-i terinden Ol yüz suyudur saklasun Allah beterinden	El-minnetü lillâh nakddir hışm ide dildâr 'Aklî deyü 'add eylese bî-çârelerinden	Gazel/5 Beyit	--./--./- -./--	

5b	Emrâh	Gel meclise sûfî hele bir diñle bu sâzı Fehm it ki bu sâzıñ nedir Allah’a niyâzı	Emrâh bu tarîk ile iren irdi kemâle Tahkîka irer gün-be-gün elbette mecâzı	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--	
5b	Emrâh	Cânâ beni söyletme bugün pek kederim var Sermâye-i dükkân-ı sivâdan zararım var	Emrâh nola varım ki yok el- minnetü lillâh İncüye mukâbil dehenimde güherim var	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) altı beyitten oluşmaktadır.
5b	Fevzî	Evc-i istiğnâda pervâz eylemez Bir kuş gördüm iki gözi yeredir Pervâneye beñzer avâz eylemez Mahviyyetli yanar gözi yeredir	Göstermez bir ferde Fevzî lânesin Menfa’at bahşiçün yapar hânesin Kangı sebzedir [ki] gizler dânesin Yaprağı dışarda özi yeredir	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	
5b	Fevzî	Basdıgıñ yerlerde yüzüm duruyor ‘Âşık-ı sâdıkı sezmeli begim Dilim bağlanıyor sözüm tan diyor Yaralı sînemi ezmeli begim	Boş görme begleri hemân kırarak (?) Fevziye lütf eyle miyân kırarak Bin tarz-ı revişle gerdân kırarak Zânûs(ın) girişinde gezmeli begim	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	
6a	Emrâh	Ey zâğ-ı siyâh bülbul[e] hempâ olamazsın Uçsañ dahi sen murg-ı ‘ankâ olamazsın	Biñ pend-i gülistân okusañ râh-ı talebde Emrâh gibi ismiyle müsemma olamazsın	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--	

6a	Emrâh	Cânâ (bizim) bizim esrârımız imlâlâlara sığmaz Biñde biri yazılara inşâlara sığmaz	Allah'ı severseñ beni yâd itme göñüldeñ Emrâh seni sevdi deyu dünyâlara sığmaz	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--
6a	Nâbî	Lutf eyle buyur bezmime bir kez a cefâkar Gerdânı billûr yâr	Çekmekde dahî Nâbî kuluñ 'aşkıñı nâçâr Nasrın ide gaffâr	Müstezâd/ 5 Beyit	--./--./.- -./--
6b	Fevzî	Ey gamze-i câdû göz ucunda ne gezersiñ Hışm [i]le bakarsıñ ciğerim bağrım ezersiñ	Âyîne-i ruhsârıña Fevzî nice baksun Her günde bir endâmıñı bir resme düzersiñ	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--
6b	Emrâh	Bir 'aşk [i]le mâtem ki özümde eserim yok Bir mahv-ı sıfâtım ki sözümdeñ haberim yok	Bir nâm için 'âlemde hüner-i ahzını Emrâh Nâm almağa 'âlemde benim bir hünerim yok	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--
6b	Âgâhî	Perîşân halimi görse sevdiğim Elbet 'âşıkına cevri eylemezdi Dîl-i 'uşşâkını sorsa sevdiğim Devr-i felek gibi devr eylemezdi	'Âlemde sevdiğim 'âkılân olsa Bir hüner sâhibi sâz kemân olsa Haşre dek o güzel bana yâr olsa Âgâhî kimseden 'âr eylemezdi	Koşma/3 Dörtlük	11'li hece ölçüsü

6b	Emrâh	Kerem kıl ey sâkî şarâb-ı la'liñ Kem itme zümre-yi mestânelerden Haste-i 'aşka sun âb-ı vaslîñ Kandır teşne dili peymânelerden	Emrâhî dertlidir dertliler diñler Bağrı delik delik ney gibi iñler Tâs-ı 'aşkım dilde subh u şâm çîñlar Sanki çañ seslenür büthânelerden	Koşma/3 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) dört dörtlükten oluşmaktadır.
7a	Emrâh	Bir bölük harâbât dervîşânız biz Kocadıkca tâze civân isteriz Mülk-i 'aşk içre 'âlî-şânız biz Bezm-i muhabbetde cevân isteriz	Emrâhî bülbülüz bâğ-ı bekâda Yokdur 'alâkamız bezm-i fenâda Dergâh-ı rızâda havf [u] recâda Evvel imâñ sonra cinân isteriz	Koşma/3 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	
7a	Emrâh	Hazer kıl bizleri dahl itme zâhid Meğer sen nâmus u 'ârı bilmezsiñ 'Âşık-ı sâdık bir merd-i Hak'dır Anlarıñ sevdiği yârı bilmezsiñ	Emrâh câna yetdim cevri ü cefâdan Ta'alluk riştesin kesdim sîvâdan Var sûfî sâf eyle kendini riyadan Sen bu yoklukdaki vârı bilmezsiñ	Koşma/3 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	
7a	Emrâh	Göñül Yûsuf gibi olmasun mı kul Züleyhâ-veş şekl [ü] şemâiliñ vâr Ne kadar âlisin ey sâhib-betûl Velâyetde ahsen delâ'iliñ var	Yine Emrâh cûş [u] hurûş eylediñ 'Ulûm-ı esrârı dergûş eylediñ Bilmem Câmî'den mi câm nûş eylediñ Ne müşkil hallolur mesâ'iliñ var	Koşma/3 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) mevcut değildir.

7b	Emrâh	Gel ey çeşm-i çerâğ-ı bezmime zîb-âverim sensiñ Hurûc-ı âsumân-ı dilde mihr-i enverim sensiñ Göñülde zevk u şevkim tendeki tâb-ı ferim sensiñ Benim gam günlerimde gam-güsârım yâverim sensiñ Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ Bilürsin kim tarîk-i ‘aşk içinde rehberim sensiñ	Şehâ Emrâhî sensiz ziynet-i dünyâyâ meyl itmem Ser-i kûyuñdan ayru devlet-i dârâyâ meyl itmem Cemâliñ var iken Yûsuf gibi hüsnâyâ meyl itmem Visâliñ olmayınca cennetü’l-me‘vâyâ meyl itmem Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ Bilürsin kim tarîk-i ‘aşk içinde rehberim sensiñ	Müseddes-i Mütekerrir/ 5 Bend	.---/.--- /---/.---
7b	Emrâh	Cemâliñ rengi solmuş sevdiğim dilde gamıñ kimdir Kimiñ ‘aşkına düşdüñ sâkiyâ câm [u] cemiñ kimdir Beni terk itdiñ ammâ doğrı [söyle] hem-demin kimdir Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir Benim sensiñ gülüm bilmem senin gonce-femiñ kimdir	Sözüm gûş it kerem kıl müdde’iler sözine uyma Cefâ tîğıyla Emrâh bî-nevânıñ bağırını oyma Gel Allâh’ı sever iseñ beni endîşede koyma Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir Benim sensin gülüm bilmem seniñ gonce-femiñ kimdir	Muhammes-i Mütekerrir/5 Bend	.---/.--- /---/.---

8a	Emrâh	Seniñ bağ-ı cemâlin rengini gülşende görmüşler Dehân-ı teniñ resmiñ gonce-i nev-hânde görmüşler Benim sûz-ı derûnum şeklini külhanda görmüşler Seniñ envâr-ı hüsnüñ seyr idenler bende görmüşler Benim esrâr-ı ‘aşkım isteyenler sende görmüşler Seni bende beni sende bakub bir tende görmüşler	Hevâ-yı vaslîñ aldı hamdülillâh benliğim benden Velî çıkmak ne mümkündür bu ‘aşkıñ haşre dek tenden Koma hasret keşîde hüsnüñe Emrâhî efkenden Nedir bu kaçmalar bu göçmeler bu uçmalar benden Görenler hiç de fark itmez seni benden beni senden Seni bende beni sende bakub bir tende görmüşler	Müseddes-i Mutekerrir/5 Bend	.---/.--- /---/.---
8a	Fevzî	Üftâdeleriñ çekdiği heb cevri felekdir Aldanmayalım devrine zîrâ ki dönekdir	Ağlatma yeter <i>Fevzî</i> -yi nâçâr-ı garîbi Al koynuña emzir güzelim tâze bebedir	Gazel/5 Beyit	--./--./- -./--
8a	-	Bir güzel isterim keyfimce ammâ Tabî‘atı nâzik ser-fîrâz olsun Şarkılar söyleyüb raks itsün zîrâ Mûsikî âşinâ hûb avâz olsun	Kim [sever] ‘âlemde vefâsız yârî Terk [eder] yârini bilür ağyârî Hiç yokdan iyidir (?) Olsun da azıcık yaramaz [olsun]	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü

8b	Emrâh	Dilâ biñ şükr kim ben bâde-i hamrâyı terk itdim Bihamdillah beni sekrân iden sahbâyı terk itdim Cehâlet demlerinde çekdiğim sevdâyı terk itdim Libâs-ı fakrı giydim câme-i dîbâyı terk itdim Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim Tarîk-i ‘aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim	Zebân-ı ‘ârifândır genc-i Hakk’ın gizli miftâhı Bu esrârı bilür zikr eyleyenler nâm-ı fettâhı ‘Azîzâ bu zen-i mekkâre dehriñ var mı iflâhı Vefâ yoktur varından varlığından anıñ <i>Emrâhî</i> Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim Tarîk-i ‘aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim	Müseddes-i Mütেকerrir/4 Bend	.---/.--- /---/.---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) üç benttir.
8b	Emrâh	Tekebbür kılma cânâ sende bu sîmâ geçer durmaz Seniñ teg nice bin gül yüzlüler hâlâ geçer durmaz	Bu bâğın goncasıyçün âh u feryâd itme Emrâhî Bu gülşen bî-vefâdır bundaki sevdâ geçer durmaz	Gazel/5 Beyit	.---/.--- /---/.---	
8b	Vesîm	Ey bâd-ı sabâh o gül-i hoş-bûya ne dırsıñ Billâh sen ol dilber-i meh-rûya ne dırsıñ	Bülbül gibi ol gülçin içün subh u mesâda Bî-çâre Vesîm itdiği yâ Hûya ne dırsıñ	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--	
9a	Fehmî	Tîg-ı sitemiñ çek güzelim cânâ dayansun Hûn-ı dil-i mecrûhdan âfâk boyansun Zülf-i siyahıñ şâne-i sinemle taransun Ol gerdan-ı billûra dolandıkca uzansun Şûrîde gönül şu‘le-i ruhsârıña yansun	-	Müseddes-i Mütেকerrir/ 1 Bend	--./--./.- -./--	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (İçli, 2019) yedi benttir.

9a	‘İsmetî	Yüz sürmeye dil reh-güzer-i yâre dem olmaz Bir kerre o meh cilve-nümâ-yı kerem olmaz	Küşt-i emelim ‘İsmetiyâ olmada şâdâb Ümmîd budur mîve-i maksûd kem olmaz	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (İpekten, 1974) mevcut değildir.
9a	Sa‘dî	Bir serv-i sehî kâmetim olsaydı benim de Pâyına düşüb ‘izzetim olsaydı benim de	Tahfîf idüb ağyâr ile Sa‘dîye dönerdiñ Bezminde şehâ sıkletim olsaydı benim de	Gazel/6 beyit	--./--./.- -./--	
9b	Müslimî	Gamzeñ okına pâdişâhım dil siper olsun Tek ben kuluña bir göz ucıyla nazar olsun	Şimden girü bu Müslimî ‘aşk ile pür oldu Ey dil ne sen ol irâde ne çeşm-i ter olsun	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--	
9b	Dehrî	Ey hüsn-i güneş rûyını enverlediler mi Başdan ayağa misk [i]le ‘anberlediler mi	Şimşîr-i nigâh [i]le ‘aceb kande uruldun Yazık saña Dehrî seni hançerlediler mi	Gazel/6 Beyit	--./--./.- -./--	
9b	Saydî	Dilber saña Hak’dan ulu dîvân okunursa Nurlar saçılır Yûsuf-ı Ken‘ân okunursa	Teslîm olunur Saydî saña pîrden himmet Meydân-ı erenlere ki kurbân okunursa	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--	

10a	Nâbî	Ey nâme sen ol mâh-likâdan mı gelürsin Ey hüdhüd-i ümmîd sabâdan mı gelürsin	Nâbî gazeli gibi hoş âyendeliğîñ var Ey bâd-ı revân-bahş revâdan mı gelürsin	Gazel/ 7 Beyit	---/---/.- -./---
10a	Püryânî	Bir babam var idi tiryâki[y](i)di çok Kalkub enfiyye için Yanya'ya gitdi Aradığı enfiyye Yanya'da (da) yok Oradan da öte dünyâya gitdi	Bir kâr bulmuş çıkmaz dibi Püryânî Ruzgâr dolduramaz ceyibi Püryânî Babam (da) 'aynı dedem gibi Püryânî Nazîf sabun için Hanya'ya gitdi	Koşma/3 Dörtlük	Şathiye 11'li hece ölçüsü
10a	İlhâmî	Rûz [u] şeb dîdelerim derdiñ ile kan ağlar Vâkıf olan benim esrârıma her an ağlar	Derd ile rûyîña bakdıkca seniñ İlhâmî Gerçi handân olur ammâ ciğeri kân ağlar	Gazel/7 Beyit	---/--- /..-/-
10b	Nevres	Kime şerh eyleyeyim cevriñi bağrım(ı) yakarıñ Ne bilür hâlini gâfil gözi yaşı akanın	Dil-hoşum halka-i perçemle uzansun 'ömri Nevresiñ boynuna bu bend-i cünûmı takarıñ	Gazel/5 Beyit	---/--- /..-/-
10b	Âgâhî	Derd-i 'aşkıñ ile perîşân oldum Bir kez rahm eyle gel bana sevdiğim Büküldü kâmetim bî-mecâl oldum Mahviyyetli yandım sana sevdiğim	Kader hissiyâtım bilmedi gitdi Soñra rahm eyleyüb cefâdan bitdi Cânânım lebinden bir ihsân itdi Âgâhîye kana kana sevdiğim	Koşma/3 Dörtlük	11'li hece ölçüsü

10b	Turâbî	Bir meh baña bakma göziñi yum didi gitdi Vaslımı hayâl eyle de çok um didi gitdi	Rahm eyle Turâbî'ye didim güldi o dilber Sorma sen o rahmı hele merhûm didi gitdi	Gazel/6 Beyit	---/---/--- -./.-	
11a	Fennî	Baňa geh gamze geh müjgân gâhi ebrûvân göster Rakîbe gâhî tiğ 'arz eyle geh tîr ü kemân göster	Murâd üzre lisân-ı 'aşkı cânâne ider tefhîm Kalem-âsâ söz añlar Fennîyâ bir tercümân göster	Gazel/6 Beyit	.---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Demirkazık, 2009) yedi beyittir.
11a	'Âsım	Temâşâ-yı cemâl-i yâre perde dûd-ı âhımdır Felekde baňa gün göstermeyen kendi günâhımdır	Miyân-ı şebde mir'âte bakılmaz deyü ey 'Âsım Baňa göstermeyen ol sîneyi baht-ı siyâhımdır	Gazel/5 Beyit	.---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Öztekin, 2010) altı beyittir.
11a	Âgâhî	Aklımı mahv itdi bir yosma âfet Bizler kaldık şimdi divâne gibi Bir edâ bir şîve nâz u nezâket Beni ser-mest itdi mihmâne gibi	Âgâhî ser-keşlik eylemem derdim Hâlimi bir ferde söylemem derdim Her şûha meyil eylemem derdim Baktım ki o kaşlar kemâne gibi	Koşma/3 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	

11b	Sâbit	O çâr ebrû ile bak tal‘at-ı dil-cû-yı cânâna Murabba‘ vefk-i devletdür ki konmuş rûy-ı cânâna	Yine bir kayda düştüm Sâbitâ baht-ı siyâhımla Dolaşdı pây-ı ‘aklım dâmen-i gîsû-yı cânâna	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---	
11b	Ahmed	‘Ârızıñ ‘arz it güle gülşende zibâlanmasun Serv[e] göster kâmetüñ nâz ile ra’nâlanmasun	Bülbül-i kudsî gibi medh eyler Ahmed haddüñi Gonceler nâziklenüb güller mutarrâlanmasun	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Tarlan, 1966) altı beyitten oluşmaktadır.
11b	Kâmî	Yandı cânım tende ey rûh-ı revânım bir su vir Kurıdı sâkî harâretten dehânım bir su vir	Kâmiyâ sîm bâde-i fağfûrlar devr eylesün Elde zerrîn kâse ile nev-civânım bir su vir	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erişen Yazıcı, 2017) mevcut değildir.
12a	Resmî	Ne sözüm var diyecek diñlemeyen yâre benim Çekemem cevır ü cefâsın ciğirim yara benim Yetişür anıñ içün minnetim ağyâra benim Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim Meğır Allâh’dan ola derdime bir çâre benim	Resmiyâ derd-i dilim eyledi îcâd gazeli ‘Aşk-ı sevdâ ile bünyâd olub aslı temeli Sözümü diñlemedi kaş[1] (u) kemân neylemeli Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim Meğır Allâh’dan ola derdime bir çâre benim	Muhammes-i Mütekerrir/4 Bend	---/--- /---/---	

12a	Âgâhî	Nazlı yârîñ bize bir kez selâmı Geceli gündüzlü gelür mi gelmez Hokka dehânından şirin kelâmı Bizlere müyesser olur mu olmaz	Bir vakit ardında gezüb dolandım Beyhûde âteş-i ‘âşkına yandım Fîrâk-ı hasretle cânıdan usandım Âgâhî göz yaşın siler mi silmez	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü
12a	-	Görelî gün yüzünü ah a cânım Ne kadar neş’eliyim bak civânım Benî güldür güzelim yakma cânım Ne kadar neş’eliyim bak civânım	Der-i ümidine yüzler sürerek Dil-i virânemi yıkdın bilerek Geliyor bak sana cânım diyerek Ne kadar neş’eliyim bak civânım	Koşma/2 Bend	11’li hece ölçüsü
12b	Âlî	Tâze dil-ber sevse ‘âşık eski derdin tâzeler Tâzeler keyfîyyetin erbâb-ı ‘âşıkân tâzeler	Rû-siyehler hâme-veş şimdi dil ebr-i sîne gam Vakt ola Âlî sözün altun kalemle yazalar	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---
12b	Murâdî	Hâb-ı gafletden açılmaz gözlerim uyhu çeker Bu nedâmetle gönül her rûz u şeb gaygu çeker	‘Aşk ola bir ‘âşık mahbûbunun bâr-ı gamın Ey Murâdî sabr idüb ma‘şûkına karşu çeker	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---
12b	Fevzî	Bu çarh-ı denîyi ta’kib edenler Bir gün durur bu âsiyâb demez mi Doğruyu bırakub eğri gidenler Evvel harâb âhir harâb demez mi	Fevzî gördüm boşa sapdıklarını Hak’dan başkasına tapdıklarını Gizli âşikâr ne yaptıklarını ‘Amel itdikleri kitâb demez mi	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü

12b	Şem‘î	Hazret-i Âdem gibi girseñ hezârân yaşına ‘Âkıbet sende gelürsün bu sırâtın başına	Ey birâder bak baña yetmez miyim ‘ibret saña Şem‘î nâmım bir nişân oldu mezârım taşına	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---
13a	Fethî	Hamdû‘lillâh sevdiğim gördüm seni hoş geldiñiz Çünkü tahsîl eyledin her bir feni hoş geldiñiz	Haşre dek Fethî seni dilden ferâmuş eylemez Yolña kılmış fedâ cism ü teni hoş geldiñiz	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---
13a	Fevzî	‘Âcizâne hakkımızda geldi bir tahrîriñiz Pek muvâfıkdır ‘arûza hâme-i takrîriñiz	Nüşa-i câvid farz itdim kelâmım fethi-bâb <i>Fevzî</i> [yi] sûret perest itmek midir tasvîriñiz	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---
13a	Fevzî	Düşürdüm yelkeni girdâb-ı ‘aşka Bir dalga başımdan biñ kere aşdı Âhir yüz çevirdim mihrâb-ı ‘aşka Çağırdım İlyâs’ı hemân ulaşdı	Cân evinde Fevzî ocağ yakmalı Damla damla her tarafa bakmalı Hayvandaki hissiyâta bakmalı Bir mûr bile Süleymân’a yanaşdı	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü
13b	Nâbî	Figân zâr eylemek bülbül seniñçün pek sezâ dirler Ki gonca gül ider dâim sana dürlü ezâ dirler	Giceler subha dek âb u sirişkiñ Nâbîyâ aksun Elest bezminde ey nâçâr seniñ hâlin kezâ dirler	Gazel/5 Beyit	---/--- /---/---

13b	Nâbî	Yâ Rab nolacak hâl-i perîşân giderekden Çarhı kahr iderekden	Âh itmededir boynunu Nâbî bükerekden Yaşın dökerekden	Müstezâd/5 Beyit	---/---/--- -./.-	
13b	Nâbî	Hûb edâlîm urma mecrûh sîneme Yara üzre yara şişler yaralar Taşlar atub ‘âşkıñı sına Derûnumı göz sûzişler yaralar	Gâhi göz süzersiñ gülersiñ gâhi Güzeller sultânı hûblarıñ şâhı Cevr itme Nâbîye çekerse âhı Ciğeriñi tîr-veş işler yaralar	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	
14a	Emrâh	Cemâliñ bâğı ey dilber gül-i zîbâya nâz eyler Boyuñ bir servidir ammâ sehî tûbâya nâz eyler	Seniñ ‘aşkıñla Emrâhî gülistân-ı muhabbetde Öter feryâd ider her bülbül-i şeydâya nâz eyler	Gazel/5 Beyit	.---/--- /---/---	
14a	Emrâh	Bir âfet gözlüye esmâyı yandırdım tutuşturdum Ne esmâ serdeki sevdâyı yandırdım tutuşturdum	Yetürdüm âhımı tâ kubbe-i mînâyâ Emrâhî Değül dünyâ vü mâfihâyı yandırdım tutuşturdum	Gazel/6 Beyit	.---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) yedi beyitten oluşmaktadır.
14a	Emrâh	Bu ‘aşkıñ mebdâ‘in ‘aşk ehliler Mevlâda bulmuşlar Cünân kim gevher-i nâ-süfte-i deryâda bulmuşlar	Vücûduñdan tefekkür eyle Emrâh sırr-ı sübhânı Bu ma‘nâyı bulanlar nüshâ-i kübrâda bulmuşlar	Gazel/6 Beyit	.---/--- /---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) yedi beyitten oluşmaktadır.

14b	Püryânî	Yazık nakd-i ‘ömrüm bir pula satdım Muradımca tatlı eş bulamadım Bir zaman kuş tüyü döşekde [yatdım] Ba’zı baş koyacak taş bulamadım	Çile-yi kahr ile cânımdan bezdim Derd-i derûnumu hûn ile ezdim Püryânî gurbeti bir zaman gezdim Aradım bir dertsiz baş bulamadım	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü
14b	Fevzî	Gör zâhid-i bed-gûları gözden yaş atarlar “El-rızku ‘al-Allâh” ile her dem aş atarlar	‘Âlem seni zemm eylemiş keder itme Fevzî Bir meyvâ ki olmuş aña elbet taş atarlar	Gazel/5 Beyit	--./--./- -./--
14b	Emrâh	Te’âlî sun‘ u sâni‘ olduğın bilmez misiñ yâ hû Şürû’uñ fi’l-i sâni‘ olduğın bilmez misiñ yâ hû	Sığar bir beyte biñ ‘âlem disem ‘ayb itmeme Emrâhî Erenler kalbi vâsi‘ olduğın bilmez misiñ yâ hû	Gazel/6 Beyit	.---/.--- /.---/.--- Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) mevcut değildir.
14b	Mahfî	Seyyah-ı ‘âlemde devrân içinde Bir eyvallah çekdim bir de bir destur Üç nesne söylenir cihân içinde Bir Nesîmî bir Nasretdîn bir Mansûr	Vefâsız dünyâda olsañ Eflâtun Sanmayıñ bizlerin maksûdu altun Bî-çâre Mahfî’niñ umduğı meftûn Biri îmân biri cemâl bir de nûr	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü
15a	Emrâh	Baňa tâ bezm-i vahdetde sunan bu câm-ı sahbâyı Unutdurdı beni sermest idûb dünyâ vü ‘ukbâyı	Bu meslekden dilerseñ ahz-ı ‘irfân itmek Emrâhî Sülûk it bir tarîka ara bul bir pîr-i dâniyâ	Gazel/7 Beyit	.---/.--- /.---/.---

15a	Emrâh	Dilâ gel geç sivâdan niyyet-i hâlisle kıl tâ‘ât Buyurmuş fahr-i ‘âlem “İnneme’l a‘mâlû bi’n-niyyât”	Bu ahkâr pür kusûr Emrâh kuluñ senden seni ister İki ‘âlemde sensiñ hâcetim yâ “Kâdiyel hâcât”	Gazel/7 Beyit	.---/--- /---/---	
15a	Fendi	Okuyub yazmakdan bî-haber olan Girer bir mescîde imâm olur mı Kırk yaşına girse koca ruhbanî Dînini terk eder İslâm olur mı	Fendiyâ mecbûrdur saçı Leylâ’ya Yalvarırız biz yaradan Mevlâ’ya Mişe sopasıyla gelmez imlâyâ Merzefon eşeği âdem olur mı	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	
15b	Emrâh	Hakîkatde zamân mekân yok iken Zamânsız mekânsız zamânda idim ‘Âlemden âdemden nişân yok iken Cibâl-i ‘ademde bürkânde idim	Emrâh sana hakdır bu ‘ilm-i esrâr Birlik hakîkatin eylediñ ikrâr Neylerim mekteb ü mantık u izhâr Ezelden mekteb-i ‘irfânda idim	Koşma/26 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	
16b	Emrâh	Ey gönül ‘akl ile eyleme benlik Hayâl-i ‘aşk ile dîvâne yürü Eğer ‘âkil iseñ tut nasîhatım Ko disünler saña efsâne yûri	Emrâhî her kâra eyleme heves Eğer ‘âkil isen bu söz saña bes Muhabbet riştesin mâsivâdan kes Kendi ‘âlemiñde mestâne yûri	Koşma/17 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) mevcut değildir.
17a	Emrâh	Sevdi gönül bir püseri San‘atı terzi güzeli Hüsünü bir muhtasarı Şerh iderek söylemeli	Çağırır Emrâhî habîb Koyma bizi böyle garîb İster iseñ derde tabîb Zikr idegör lem-yezeli	Koşma/24 Dörtlük	8’li hece ölçüsü	

18a	Zekâî	Ey nübüvvet tahtınıñ şâhı Habîb-i Kibriyâ Ve‘y risâlet evciniñ mâhı Habîb-i Kibriyâ	Cürmü çok ammâ Zekâî şübhesiz mağfur olur Dilese Hakk’dan o gümrâhı Habîb-i Kibriyâ	Gazel/6 Beyit Naat	---/--- /---/---
18a	Nâzîm	Mey âşâmân-ı bezm-i ‘işrede ey [hâne] meyhâne Husûsâ sâkî-yi meclîs suna kestâne mestâne	Olursa mazhar-ı feyz-i Hudâ nutk-ı cihân-gîriñ Nazîmâ hükm [i]der Tûran [i]le Îrâne mîrâne	Gazel/7 Beyit	---/--- /---/---
18b	Nedîm	Serâpâ hüsn ü ânsın dil-sitânsıñ nâz perversiñ Civân-ı mihribânsıñ şûhsuñ nâzende dil-bersiñ Nazîriñ yok cihânda hüsn ile mihr-i münevversiñ Bahâ olmaz saña cânâ ‘aceb pâkize gevhersin	Hırâmıñ dil-pesend ü cünbişin dil-hâhdır cânâ Hayâliñle Nedîmiñ kârı âh u vâhdır cânâ Atañ anañ seniñ var ise mihr ü mâhdır cânâ Ki bir bakışda mihre bir bakışda mâha benzersiñ	Murabba/4 Bend	---/--- /---/---
18b	Âgâh	Ne hikmetdir yâriñ selâmı gelmez Bilmem ağyâr ile sohbetde midir O cefâkar aslâ mürüvvet bilmez Yoksa gayrilerle ülfette midir	Âgâh derûnuñda derdiñ mi çokdur Gör kimi kimseden hiç vefâ yokdur Añladım ki gayri nasîbim yokdur Yârab benim rızkım gurbetde midir	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü
18b	Kuddûsî	Ey bâd-ı sabâ ‘aşkı mı cânâna haber ver Hem itdigini hasreti bu cânâna haber ver	Kuddûsî-yi divâne saña sıdk ile ‘âşık Olmuş deyü ol server-i hubâna haber ver	Gazel/5 Beyit	---/---/--- -./-.

18b	Kuddûsî	Yâr zülfine esdikce sabâ telleri ditrer Kim itse temâşâ anı mafsalları ditrer	Kuddûsîyi öldürmek imiş kasdı o şûhuñ Ebrûları müjgânları sümbülleri yeter	Gazel/5 Beyit	--./--./.- -./--
19a	Kâzım	Vefâsız akrabânîñ âşinâdan farkı var yokdur ‘Înâyetsiz kibârîñ bir gedâdan farkı var yokdur	Mey-âşâmân-ı vahdet böyle tahkîk eylemiş Kâzım Humârîñ neş’e ve hüznün safâdan farkı var yokdur	Gazel/6 Beyit	.---/--- /---/---
19a	Nûrî	Beni sermest etdi hûb-âvâz ile Emzirmedi sükker dudaklarından Bâğ-ı ‘aşka gelüb ‘izz ü nâz ile Kırmızı gül damlar yanaklarından	Sevdiğim hüsnüñe fâ’ik[in] kimdir Benden özge vasfa lâyıkiñ kimdir Sorsalar ‘âşık-ı sâdıkîñ kimdir Nûrî vardır Emrâh çıraklarından	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü
19a	Rûzî	Beni sermest etdiñ ey perî sûret Rahm eyleyüb gel bu yana sevdiğim Bî-çâre hâlîme eyle merhamet İtdiñ beni sen divâne sevdiğim	Rûzî derûnumda âteşler yanar Söyünmez haşre dek allı pullu yar Sîm gibi zülfüñden versen yâdigâr Benim gibi perîşana sevdiğim	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü
19b	Âgâh	Ne kadar cevri itdiñ ey zâlim felek Bir kez bîçâreye merhamet yok mu Sorub su‘âl itmez bu hâlim felek Bilmem zerre kadar mürüvvet yok mu	Âgâh artık bey‘ ü şîrâdan bişdik Hakîkat şarâbın nûş idüb işdik Şimdilik sevdâ-yı gurbete düşdük Hiçbir dosduñ mu yok vasıyyet yok mu	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü

19b	Emrâh	Bezm-i ‘aşkıñ lezzeti peymânesinden bellidir Câm-ı ‘aşkıñ mestliğı mestânesinden bellidir	Kendiñ ifşâ itme ‘irfânım deyü Emrâhî sen Tab‘-ı ‘irfân güfte-yi dürdânesinden bellidir	Gazel/5 Beyit	---/---/--- ---/---	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) mevcut değildir.
19b	Nûrî	Tıfl-ı nâzım ben bu yerden gidersem Karalar giy kara bağla bir zamân Diyâr-ı gurbete sefer edersem Añ ismim dertleriñ sağla bir zamân	Ne çâre böyledir hükm-i mukadder Bâri kavuşmaklık ola müyesser Gurbet diyârında ölürsem eğer Nûrî babam de de ağla bir zamân	Koşma/3 Dörtlük	11’li hece ölçüsü	
19b	Fevzî	Beğim sermest gezersiñ fitratında zâdelik vardır Başında fitne-i âlâmdan âzâdelik vardır Özüñde başka kudsiyet sözüñde sâdelik vardır Bunı herkes bilür tab’ında fevk[a]l-’âdelik vardır Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır Ne yapsam ‘afv idersiñ ‘âşıkım üftâdelik vardır	Salın ey serv-i nâzım servilikden geç keder gelmez O yerlerde seni <i>Fevzî</i> kapuñ bekler zarar gelmez Terâzû-yı miyânın vezin kıldım kıl kadar gelmez Gözüm yollarda kaldı korkma düşmândan hazer gelmez Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır Ne yapsam afv idersiñ ‘âşıkım üftâdelik vardır	Müseddes-i Mütekerrir/ 5 Bend	---/--- /---/---	
20a	-	Sevdiğim hüsnüne olamaz niyâz Doğmamış doğuran merdâne seni	-	Koşma	11’li hec ölçüsü	

20a	Fevzî	Medîne-i Münevvere şehrinde Kubbe-yi hadrâyı bir durduran var Değildir (?) Ka'be-i 'ulyâyı bir durduran var	Fevzî bir menba'ın pâk-i cisminde Müşâtâyım (?) resminde Kevserden bir nişân zemzem isminde (?) bir durduran var	Koşma/ 4 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	
20b	Turâbî	Selâmet kûşesin tutsam bu bir şaşkın gedâ derler Kemâl-i rütbe kesb etsem 'aceb tarz-ı edâ derler	Turâbî kendini halka beğendirmek ne mümkündür Cehâletten berî ol sen buña 'âlem fenâ derler	Gazel/7 Beyit	.---/.--- /.---/.---	
20b	Emrâh	Bezm-i hayâlimde bir perî gördüm Misli anıñ budur anda bulunmaz Hüsnine çarpılıb 'aklım yitürdim Halâsına bir imkânda bulunmaz	Emrâh 'aşk 'ateşi kaldı bu cânda Neyleyim bulunmaz kevn ü mekânda Bu şevketde bu şöhretde bu şânda Böyle güzel dü cihânda bulunmaz	Koşma/4 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	Bu şiir, şairin yayımlanan divanında (Erkal, 2014) mevcut değildir.
20b	Âgâh	Göñül dedikleri [bir] Beytullâh'dır Yıkılırsa bir kez ta'mire gelmez Çünkü kalb-i insân nazar-ı rahmân Vasfı mümkün değil ta'rife gelmez	Neler çekdi Âgâh göñlün elinden Seylâba döner dğ çeşmim selinden Sen kurtar yâ Râb nâdân elinden Çekdiğim cefâlar takrîre gelmez	Koşma/4 Dörtlük	11'li hece ölçüsü	

EK B: Dizin**Şiir Dizini****A, Â**

1. Şu‘le-dâr-ı meh-cebîni olmuş iken rûz u şeb
Ayrı düşdüm mâh-tâbımdan hemân yazık bana (Niyâzî, 7)
2. Öyle sûzânam ki âteşhâneler ağlar baña
Şem‘ime hayrân olub pervâneler ağlar baña (Emrâh, 8)
3. Kıl sabâ yâre hikâye hâlim Allah ‘aşkına
Lutf idüb söyle o şâha kâlim Allah ‘aşkına (Nâbî, 15)
4. Dilber saña Hak’dan ulu dîvân okunursa
Nurlar saçılır Yûsuf-ı Ken‘ân okunursa (Saydî, 57)
5. O çâr ebrû ile bak tal‘at-ı dil-cû-yı cânâna
Murabba‘ vefk-i devletdür ki konmuş rûy-ı cânâna (Sâbit, 67)
6. Hazret-i Âdem gibi girseñ hezârân yaşına
‘Âkıbet sende gelürsün bu sırâtın başına (Şem‘î, 76)
7. Ey nübüvvet tahtının şâhı Habîb-i Kibriyâ
Ve‘y risâlet evciniñ mâhı Habîb-i Kibriyâ (Zekâî, 97)

E

8. Sözünden döner mi kavl-i sâdıklar
Haşr olur nûr gibi ‘ameller ile (Enver, 10)
9. Bir serv-i sehî kâmetim olsaydı benim de
Pâyına düşüb ‘izzetim olsaydı benim de (Sa‘dî, 54)

10. Mey âşâmân-ı bezm-i ‘işrede ey [hâne] meyhâne
Husûsâ sâkî-yi meclîs suna kestâne mestâne (Nâzîm, 98)

H

11. Kara hat çekmiş o servî katline ‘âşıkların
Sîne-i ‘uşşâka doğru yâ-yı ebrûlar siyâh (İrşâdî, 6)

12. Fakîrim derd-mendim pür-melâlim yâ Resûlallâh
‘Alîlim ihtiyârım bî-mecâlim yâ Resûlallâh (‘Aynî, 16)

13. Habîb-i Hak nebî üns ü cânsın yâ Resûlallâh
Serîr-i “Kâbe kavseyn” üzre hânsın yâ Resûlallâh (Sıdkî, 17)

I

14. Gel meclise sûfî hele bir diñle bu sâzı
Fehm it ki bu sâzın nedir Allah’a niyâzı (Emrâh, 29)

15. Dîl-i ‘uşşâkını sorsa sevdiğim
Devr-i felek gibi devr eylemezdi (Âgâhî, 38)

16. Ey hüsn-i güneş rûyını enverlediler mi
Başdan ayağa misk [i]le ‘anberlediler mi (Dehrî, 56)

17. Aradığı enfiyye Yanya’da (da) yok
Oradan da öte dünyâya gitdi (Püryânî, 59)

18. Bir meh baña bakma göziñi yum didi gitdi
Vaslımı hayâl eyle de çok um didi gitdi (Turâbî, 63)

19. Bir edâ bir şîve nâz u nezâket
Beni ser-mest itdi mihmâne gibi (Âgâhî, 66)

20. Doğruyu bırakub eğri gidenler
Evvel harâb âhir harâb demez mi (Fevzî, 75)

21. Âhir yüz çevirdim mihrâb-ı ‘aşka
Çağırdım İlyâs’ı hemân ulaştı (Fevzî, 79)

22. Baña tâ bezm-i vahdetde sunan bu câm-ı sahbâyı
Unutdurdı beni sermest idüb dünyâ vü ‘ukbâyı (Emrâh, 91)

23. Kırk yaşına girse koca (?)
Dinini terk eder İslâm olur mı (Fendi, 93)

24. Eğer ‘âkil iseñ tut nasîhatım
Ko disünler saña efsâne yûri (Emrâh, 95)

25. Hüsnüni bir muhtasarı
Şerh iderek söylemeli (Emrâh, 96)

K

26. Bir ‘aşk [i]le mâtem ki özümde eserim yok
Bir mahv-ı sıfâtım ki sözümünden haberim yok (Emrâh, 37)

L

27. Firkatiñle ey perî dil mülki vîrân oldu gel
Yandı cân tutuşdı ten hicriñle sûzân oldu gel (Emrâh, 12)

28. Kılıcı kanlu eli kanlu dili kanlu güzel
Çeşm-i cellâdı yamân cân alıcı kanlu güzel (Neş‘et, 20)

29. Kudretin izhâr idüb Hak Hazreti ‘azze ve cel
Cümle hûbân içre sen cânâna kılmış bî-bedel (Bâkî, 26)

M

30. Bin cân ile bir kâmet-i şimşâda vuruldum
Râhında anıñ zümre-i ‘uşşâka kuruldum (Erbâbî, 2)

31. Cilve-i pûse-i mahbûbları her ân severim
Merhem-i vuslatını derdime dermân severim (Fevzî, 19)

32. Dilim bağlanıyor sözüm tan diyor
Yaralı sînemi ezmeli begim (Fevzî, 32)

33. Anıñçün derviş oldum ziynet-i dünyâyı terk itdim
Tarîk-i ‘aşka girdim devlet-i dârâyı terk itdim (Emrâh, 49)

34. Büküldü kâmetim bî-mecâl oldum
Mahviyyetli yandım sana sevdiğim (Âgâhî, 62)

35. Sebeb-i mevtim olur kaş u gözi kara benim
Meğer Allâh’dan ola derdime bir çâre benim (Resmi, 70)

36. Beni güldür güzelim yakma cânım
Ne kadar neş’eliyim bak civânım (?, 72)

37. Bir âfet gözlüye esmâyı yandırdım tutuşturdum
Ne esmâ serdeki sevdâyı yandırdım tutuşturdum (Emrâh, 84)

38. Bir zaman kuş tüyü döşekde [yattım]
Ba’zı baş koyacak taş bulamadım (Pürânî, 86)

39. ‘Âlemde âdemden nişân yok iken
Cibâl-i ‘ademde bürkânde idim (Emrâh, 94)

40. Bî-çâre hâlime eyle merhamet
İtdiñ beni sen divâne sevdiğim (Rûzî, 105)

N

41. Hak seni güller gibi gülşende handân eylesün
Hüzn [i]le a‘dâlarıñ bağrın kızıl kan eylesün (Emrâh, 1)

42. Bu kadar sa‘y ile buldum hayr-ı fâl
Gayrı râhat bulsun ey cânım başın (?, 3)

43. Ey mecâzî bulmak ister (i)señ hakikat vahdetin
Mâsivâdan el çeküb terk [et] musâhib sohbetin (Emrâh, 5)

44. Şâhâneliği gözleri mestânedden öğren
Mestâneliği şârab-ı peymânedden öğren (Râsih, 9)

45. Ey sabâ derdim yürü dildâre söyle ağlasun
Vasf-ı hâlîm ol leb-i sükkâre söyle ağlasun (Emrâh, 11)

46. Emdirmemiş bendeñe hünkâr memelerden
Bir bûse kerem eyle baña yâr memelerden (Fedâyî, 13)

47. Kime şerh eyleyeyim cevriñi bağrım yakaniñ
Ne bilür hâlîni gâfil gözü yaşı akaniñ (Nevres, 22)

48. Hayme-i şâhî gibi kurmuş otağı perçemiñ
Ceyş-i ‘akla gösterir şevkiñ papağı perçemin (Emrâh, 27)

49. Alınma şehâ gözlerimiñ eşk-i terinden
Ol yüz suyudur saklasun Allah beterinden (‘Aklî, 28)

50. Ey zâğ-ı siyâh bülbül[e] hempâ olamazsıñ
Uçsañ dahi sen murg-ı ‘ankâ olamazsın (Emrâh, 33)

51. Ey gamze-i câdû göz ucunda ne gezersiñ
Hışm [i]le bakarsıñ ciğerim bağrım ezersin (Fevzî, 36)

52. Haste-i ‘aşka sun âb-ı vaslıñ
Kandır teşne dili peymânelerden (Emrâh, 39)

53. Ah amân amân gel kömür
Gözlüm cân saña kurbân (Fevzî, 41)

54. ‘Âşık-ı sâdık bir merd-i Hakdır
Anlarıñ sevdiği yâri bilmezsin (Emrâh, 42)

55. Enîsim nâzenînim nev-civânım dil-berim sensiñ
Bilürsin kim tarîk-i ‘aşk içinde rehberim sensiñ (Emrâh, 44)

56. Şarkılar söyleyüb raks itsün zîrâ
Musikî âşinâ hûb avâz olsun (?, 48)

57. Ey bâd-ı sabâh o gül-i hoş-bûya ne dirsiñ
Billâh sen ol dîlber-i meh-rûya ne dirsiñ (Vesîm, 51)

58. Ol gerdan-ı billûra dolandıkca uzansun
Şûride gönül şu‘le-i ruhsârîña yansun (52)

59. Gamzeñ okına pâdişâhım dil siper olsun
Tek ben kuluña bir göz ucıyla nazar olsun (Müslimî, 55)

60. Ey nâme sen ol mâh-likâdan mı gelürsin
Ey hüdhüd-i ümmîd sabâdan mı gelürsin (Nâbî, 58)

61. ‘Ârızıñ ‘arz it güle gülşende zibâlanmasun
Serv[e] göster kâmetüñ nâz ile ra’nâlanmasun (Ahmed, 68)

62. Yâ Rab nolacak hâl-i perîşân giderekden
Çarhı kahr iderekden (Nâbî, 81)

63. Nazîriñ yok cihânda hüsn ile mihr-i münevversîñ
Bahâ olmaz saña cânâ ‘aceb pâkize gevhersîñ (Nedîm, 99)

64. Bağ-ı ‘aşka gelüb ‘izz ü nâz ile
Kırmızı gül damlar yanaklarından (Nûrî, 104)

65. Diyâr-ı gurbete sefer edersem
Añ ismim dertleriñ sağla bir zamân (Nûrî, 108)

R

66. Ey sûfî bize rü'yet-i dîdâr gerekdir
'Âşık olan elbette temâşâ idecekdir (Kemâlî, 4)

67. Çıksa kürsüye sûfî medhle zâtın söyler
Halkı kandırmak için sıdk u sebâtın söyler (Fevzî, 18)

68. Eyâ hurşîd-i meh-peyker cemâliñ müşterî-manzar
Ne manzar manzar-ı tâlî' ne tâlî' tâlî'-i enver (Ahmed-i Dâ'î, 24)

69. Cânâ beni söyletme bugün pek kederim var
Sermâye-i dükkân-ı sivâdan zararım var (Emrâh, 30)

70. Pervâneye beñzer avâz eylemez
Mahviyyetli yanar gözi yerededir (Fevzî, 31)

71. Lutf eyle buyur bezmime bir kez a cefâkar
Gerdânı billûr yâr (Nâbî, 35)

72. Ne kadar âlîsin ey sâhib-betûl
Velâyetde ahsen delâ'iliñ var (Emrâh, 43)

73. Visâl-i bezm-i hassâ benden özge mahremiñ kimdir
Benim sensiñ gülüm bilmem senin gonce-femiñ kimdir (Emrâh, 45)

74. Benim esrâr-ı 'aşkım isteyenler sende görmüşler
Seni bende beni sende bakub bir tende görmüşler (Emrâh, 46)

75. Üftâdelerin çekdiğı heb cevri felekdir
Aldanmayalım devrine zîrâ ki dönekdir (Fevzî, 47)

76. Rûz [u] şeb dîdelerim derdiñ ile kan ağlar
Vâkıf olan benim esrârıma her an ağlar (İlhâmî, 60)

77. Baña geh gamze geh müjgân gâhi ebrûvân göster
Rakîbe gâhî tiğ ‘arz eyle geh tîr ü kemân göster (Fennî, 64)

78. Temâşâ-yı cemâl-i yâre perde dûd-ı âhımdır
Felekde baña gün göstermeyen kendi günâhımdır (‘Âsım, 65)

79. Yandı cânım tende ey rûh-ı revânım bir su vir
Kurıdı sâkî harâretten dehânım bir su vir (Kâmi, 69)

80. Tâze dil-ber sevse ‘âşık eski derdin tâzeler
Tâzeler keyfiyyetin erbâb-ı ‘aşkıñ tâzeler (Âlî, 73)

81. Hâb-ı gafletten açılmaz gözlerim uyhu çeker
Bu nedâmetle göñül her rûz u şeb gaygu çeker (Murâdî, 74)

82. Figân zâr eylemek bülbül seniñçün pek sezâ dirler
Ki gonca gül ider dâim saña dürlü ezâ dirler (Nâbî, 80)

83. Taşlar atub ‘âşıkıñı sına
Derûnumı göz sûzişler yaralar (Nâbî, 82)

84. Cemâliñ bâğı ey dilber gül-i zîbâya nâz eyler
Boyuñ bir servidir ammâ sehî tûbâya nâz eyler (Emrâh, 83)

85. Bu ‘aşkıñ mebd-e ‘aşk ehliler Mevlâ’da bulmuşlar
Cünân kim gevher-i nâ-süfte-i deryâda bulmuşlar (Emrâh, 85)

86. Gör zâhid-i bed-gûları gözden yaş atarlar
“El-rızku ‘al-Allâh” ile her dem aş atarlar (Fevzî, 87)

87. Üç nesne söylenir cihân içinde
Bir Nesîmî bir Nasretdîn bir Mansûr (Mahfî, 90)

88. O cefâkar aslâ mürüvvet bilmez
Yoksa gayrilerle ülfette midir (Âgâh, 100)

89. Ey bâd-ı sabâ ‘aşkımlı cânâna haber ver
Hem itdigini hasreti bu cânâna haber ver (Kuddûsî, 101)

90. Yâr zülfine esdikce sabâ telleri ditrer
Kim itse temâşâ anı mafsalları ditrer (Kuddûsî, 102)

91. Vefâsız akrabânın âşinâdan farkı var yokdur
‘Înâyetsiz kibârın bir gedâdan farkı var yokdur (Kâzım, 103)

92. Bezm-i ‘aşkın lezzeti peymânesinden bellidir
Câm-ı ‘aşkın mestliğı mestânesinden bellidir (Emrâh, 107)

93. Degildür zâlimün yâr kalanlara (?)
Ka‘be-i ‘ulyâyı bir durduran var (Fevzî, 111)

94. Selâmet kûşesin tutsam bu bir şaşkın gedâ derler
Kemâl-i rütbe kesb etsem ‘aceb tarz-ı edâ derler (Turâbî, 112)

95. Hemân sen eyle teşrîf hâneme âmâdelik vardır
Ne yapsam ‘afv idersiñ ‘âşıkım üftâdelik vardır (Fevzî, 109)

Ş

96. Ne güzeldir iki gömlek ki bu sırr olmaya fâş
Budur erlik çıka ammâ birisinden iki baş (Nakşî, 23)

97. Âgâh baba söyler bir gazel demiş
Galiba ağyâr da kızılıcuk yemiş (Âgâh, 89)

T

98. Ey gülşen-i behcetde biten verd-i tarâvet
Vay bûy-ı letâfet (Emrâh, 14)

99. Dilâ gel geç sivâdan niyyet-i hâlisle kıl tâ'ât
Buyurmuş fahr-i 'âlem "İnneme'l a'mâlü bi'n-niyyât" (Emrâh, 92)

U

100. Te'âlî sun' u sâni' oldığın bilmez misiñ yâ hû
Şürû'uñ fi'l-i sâni' olduğın bilmez misiñ yâ hû (Emrâh, 88)

101. Sorub su'âl itmez bu hâlim felek
Bilmem zerre kadar mürüvvet yok mu (Âgâh, 106)

Z

102. Cânâ (bizim) bizim esrârımız imlâlara sığmaz
Biñde biri yazılara inşâlara sığmaz (Emrâh, 34)

103. Mülk-i 'aşk içre 'âlî-şânız biz
Bezm-i muhabbetde cevân isteriz (Emrâh, 40)

104. Tekebbür kılma cânâ sende bu sîmâ geçer durmaz
Seniñ teg nice biñ gül yüzlüler hâlâ geçer durmaz (Emrâh, 50)

105. Yüz sürmeye dil reh-güzer-i yâre dem olmaz
Bir kerre o meh cilve-nümâ-yı kerem olmaz ('İsmetî, 53)

106. Hokka dehânından şirin kelâmı
Bizlere müyesser olur mu olmaz (Âgâhî, 71)

107. Hamdü'lillâh sevdiğim gördüm seni hoş geldiñiz
Çünkü tahsîl eylediñ her bir feni hoş geldiñiz (Fethî, 77)

108. ‘Âcizâne hakkımızda geldi bir tahrîriñiz
Pek muvâfıkdır ‘arûza hâme-i takrîriñiz (Fevzî, 78)

109. Sevdîğim hüsnüne olamaz niyâz
Doğmamış doğuran merdâne seni (? , 110)

110. Hüsnine çarpılub ‘aklım yitürdim
Halâsına bir imkânda bulunmaz (Emrâh, 113)

111. Çünkü kalb-i insân nazar-ı rahmân
Vasfî mümkün değil ta‘rîfe gelmez (Âgâh, 114)



Şair Dizini

A

Âgâhî (12, 20, 21, 23, 28, 36, 38, 40)

Ahmed (22)

Ahmed'i Dâî (7)

'Aklî (9)

'Âlî (Gelibolulu) (24)

Âsım (21)

'Aynî (5)

B

Bâkî (8)

D

Dehrî (18)

E

Emrâh (1, 2, 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 38, 40)

Enver (3)

Erbâbî (1)

F

Fedâyî (4)

Fehmî (17)

Fendî (29)

Fethî (25)

Fennî (21)

Fevzî (6, 10, 12, 13, 15, 24, 25, 28, 39)

İ

İlhâmî (6, 20)

İrşâdî (7)

İsmetî (17)

K

Kâzım (37)

Kâmî (23)

Kemâlî (2)

Kuddûsî (36, 37)

M

Mahfî (28)

Murâdî (24)

Müslimî (18)

N

Nâbî (19)

Nâbî (Çörekçizâde) (5, 11, 26)

Nakşî (7)

Nazîm (35)

Nedîm (36)

Neş'et (6)

Nevres (7, 20)

Niyâzî (2)

Nûrî (37, 38)

P

Püryânî (19, 28)

R

Râsih (3)

Resmî (23)

Rûzî (37)

S

Sâbit (22)

Sıdkî-i Kastamonî (5)

Sâ'dî (17)

Saydî (19)

Ş

Şem'î (25)

T

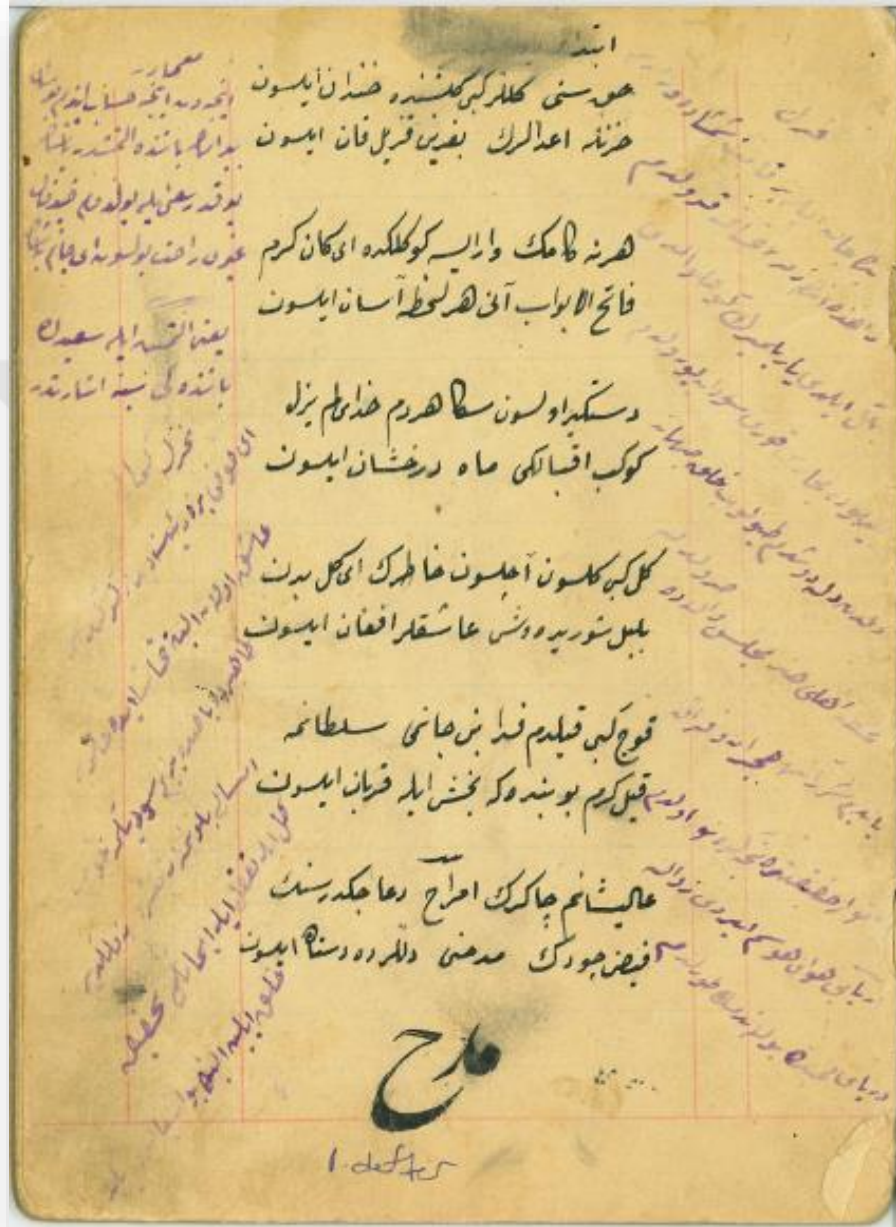
Turâbî (21, 40)

V

Vesîm (16)

Z

Zekâî (35)



دیوان

دیوان

در احوال و اخبار خال خود در سیاه
نمودن کار سیاه اول چشم آهسته سیاه
ما سوادن ال کجوب ترک مصاحب صعبین

قادر و طاقتور او سوزنی قند عطر
سوزن لا و لادن کجوب خدق جهان فراغ اول
سوزن عسافم طوعدی بای اسیر در سیاه

عزیم فله منزه کجوب
صوفیا صورتکم اولد سک ضلاله دن خدق
ایتمیم عشقه صافی ساری سیره تن

رفته اعمال کجوب رگده اول کون انظار
فرق اید رسک عالم دنیا که همیشه

صانع الکن امراج سنی فهم اتمرا صواب
رعلسکدن صکره اکلر کمال رفعتک

دیوان

اولد سوزنمکه آتشانه لر اعلربکا
ششمه صیدان اولوب پروانه لر اعلربکا

شاهانه

سوز غنیمت اوله تاثير ايله يشكم عاگه
 آه ايدوب صولاشين ديون لر اغلر بط
 کور لر بيل کي زار ايله کربان ايتد بکم
 باغ عشقه غنجه خنده لر اغلر بط
 اوله برالوده هجو مک بزم عشقه
 مي نيار ف آه ايدوب مستانه لر اغلر بکا
 باراليندن چکد بکم امانتي تقير ايلسم
 آتشاردن فزون بجان لر اغلر بط
 ديوان
 اي صبا دردم يوري دلداره سويله غلسون
 وصف عالم اول لب تظاره سويله غلسون
 حسنه عاشقه اولوب عشقک يولنده هريان
 چکد بکم مختري اول باره سويله غلسون
 وصف عالم سويليم سن دکله اي بار صبا
 اول کوزلر سوز خفا ره سويله غلسون

قوسه
 جمع اولس بريره نعل يانقلر
 اعتقاد ايدوب عيا ياد ايلر ايدوب
 سوزنده دوس قول صادقلر
 حس اولور نو کير عمل ايدوب
 نرده کوردم سه محبوب زيبا
 فضا يانه ميل ايتير اصيل
 عاشقه مانقده يولنر اما
 صبا ايدوب محبوب غزل ايدوب
 انچه پشون لطافت اسند
 به ادا رو شي برفت اسند
 کيم کوندره کونلوم صفا
 مفا در بيلير کور ايدوب
 آناه آناه

صوفیه زارم دویمسون کوننده سی اوهار لر
بلبل کوننده سی کلزاره سوید آغسون

24

عند
قبل صباح يوم مقاب علم الغنفة
لخصا يدرب يوم اوساه فام الغنفة
روغ فقتة سبه ناهان فكمو هلك
ويك عاني ظلم الغنفة
سود امان

هو شيخنا الشيخ
الحسين بن علي
ابن الحسين بن علي
بن الحسين بن علي

وصله بایم خواجه
باری کوه قاضی

ایم تقیہ جفاکار اللہ

مستحقان
نقصه در دنیا
و محال است

فصل اول در بیان احوال و حال
فصل دوم در بیان احوال و حال

طَبِيبُ عَمَدِي زَنْكُونَا

عبدالله بن ابي طالب
ابن عباس بن عبد المطلب

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

کتاب الفقه المجمع على ما في
كتاب جواهر من مذهب امام زمان
عجل الله فرجه وارضاه

عبدالکبیر کو بیگم بونو نور بیگم جاکر جس
بوداراشہ خان و ضلع علی پور سون

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

۶
 طبعی که آتش ازین بدنه
 کشته گاه از برین پنهان شود
 خاست سرد درانه گردانید باور عدل
 او به بر جاده باغی آتش درانه سوم
 او به بار چمنه نوزی نفاهی از لاری
 اول ز ناهید و کسوی بر شاه سوم
 قلبی فانی از ناهید و کسوی
 چشم به دوری ناهید و کسوی
 خدایه نگین کسوی عدلی شرب
 به ناهید و کسوی عدلی شرب
 شد آفتاب ناهید و کسوی
 ماه کشفای کسوی شدنی در ناهید و کسوی
 چشم از دل رخای در ناهید و کسوی
 دهنه حشمت دیدیم جانی بی ناهید و کسوی
 جیسره خدایه کسوی شمدی سپهر لاری
 نشأت اول دولت و انبیا ایام فانی کسوی
 دیگر قزل نینه
 دانه بش بدنه ارم در ناهید و کسوی
 دانه از لاری ناهید و کسوی
 عشق

طبعی که آتش ازین بدنه
 کشته گاه از برین پنهان شود
 خاست سرد درانه گردانید باور عدل
 او به بر جاده باغی آتش درانه سوم
 او به بار چمنه نوزی نفاهی از لاری
 اول ز ناهید و کسوی بر شاه سوم
 قلبی فانی از ناهید و کسوی
 چشم به دوری ناهید و کسوی
 خدایه نگین کسوی عدلی شرب
 به ناهید و کسوی عدلی شرب
 شد آفتاب ناهید و کسوی
 ماه کشفای کسوی شدنی در ناهید و کسوی
 چشم از دل رخای در ناهید و کسوی
 دهنه حشمت دیدیم جانی بی ناهید و کسوی
 جیسره خدایه کسوی شمدی سپهر لاری
 نشأت اول دولت و انبیا ایام فانی کسوی
 دیگر قزل نینه
 دانه بش بدنه ارم در ناهید و کسوی
 دانه از لاری ناهید و کسوی
 عشق

[illegible]

[illegible]

فانداری - ای دایغ سیاه بیلل هیا اولم ورسک
 جانانیم ییلم نیر اولم - او چسک دغی سن مرغی عسفا اولم ورسک
 بیکده بیایا بیکده ایشاک صفا - اولم کراک حسنه بر شوخ جرات
 عاتقه اولان در دوست غم وخت - بوسف کین باندن حسنا اولم ورسک
 شمع اولم کراک اولم صفا - قدریک ایلر لوح نقد برارنده
 چشمون آغان کسبله - نقیضتم فادر اولوب اعلال اولم ورسک
 بخت در امانت در یارده صفا - پاک انما بسک چشم و دلک کون کدن
 بوختن بلیسک آیارده صفا - کشف ایلوب بیده بیبا اولم ورسک
 بقله صغان وار و ایشاک - بیک بند کسنا اوتوسک راه طلبیده
 الهم سوسک نی باب کولده - اولم کین بیکه سسی اولم ورسک
 اولم سوسک نی باب کولده - اولم کین بیکه سسی اولم ورسک
 دو کمر نودا سنانده ای دانه کرمکار - اولم کین بیکه سسی اولم ورسک
 بود نورم ده نیر یایم بر کونن خورده عشق نازون
 چکمرده دغی ناپه قوتک عشق ناچار - اولم کین بیکه سسی اولم ورسک

فقدان
افتره دارد کوزه و خنده و گریه
خنده بفرایه حکم بفرم
نازید و خنده بفرم حکم بفرم
به سبب لاکه افترم کوزه و خنده
بکره جادو و سحر و جادو بفرم
ساز با فکرم کوزه و جادو بفرم
طو و زنده و جادو بفرم
احوال برسانم کوزه و جادو بفرم
آینه و خضاب و جادو بفرم
هر کوزه و جادو بفرم
بیت جهان و جادو بفرم
دلیغ افترم و جادو بفرم
عافیه و جادو بفرم
بر خنده و جادو بفرم
خنده و جادو بفرم

[illegible]

سحر سحر
 پنج ششک جات کوره لم جائه طباوسه
 فوه دل محرومه آفاقه جویسوه
 زلف سبزه لعل آینه سینه باده طراوسه
 اول که در به بلبل و دلدلانه نوحه افسوسه
 سوز بخت کوکل سطره زهار که با بسوسه
 جوش سحر دل و فغانه باره در اوله
 باره اوسه جلوه غای که هم اوله
 جوده نایب و طیاره جانان تحمل
 بسوی که طایری نغمه غم جلاول
 باره سحر لعلی طالع فضا فیه جانان
 ناکسته احسنه اوله فیه آرزو غم اوله
 عشقه الهیه به نیت اوله و نعلب و حلفت
 فانی به محبت اهد رسن فیه اوله
 فانی به محبت اهد رسن فیه اوله
 فانی به محبت اهد رسن فیه اوله

دندان اید چسبده او فطرتی جیف
 ردان سپاه بقرن انما اید دیری
 هم دردم در سن او نوسه بنم صوف
 و چهلده سپاه فطرت از بر دیری
 بنما اولنده قیم عار اید این
 صوفی سنی بنما در مدر دیری
 شمشیر نگاهد عجب فنده اور دل
 بازده سار دهر سنی خیمه دیری
 فندار

دبر سقا حضرت اولو بولن او نور
 نذر صاحبور بولن کف او نور
 سبز بنده ایچون هور ملک هند فارتو
 بر کوک ایچور سره دهر او نور

دبولر

عزل
 فندون او فندار هم دل سپه اولو
 ناک به قورک به کور او جید نظر اولو
 موت لمر خلیج سکا کیمه دیری موت
 جان و راببه سوزند سیم اولو
 اولم سه رولم لعلک اشک عظم
 نور لمر آن بورد کای کور اولو
 محبوب و مینو به چور سید به اجد
 چور دینی ایچون نور اید اولو
 سکا کور بولن سقا عقیله اولو
 سکا کور بولن اول آرا ده نه چشم
 ای دل نه سه اول آرا ده نه چشم
 فندار
 ایچون کورس روکی اندر دیری
 باشد ایچون سکه غنیم دیری
 شول راسه پاکشد و شک کیده ایدر
 کباب لعل فاشد سیم دیری

اینکه سعادتمند شوم از آنکه نماند
ای چشم سپاه دارشفا دمی نورسه

دانه درخت تو بیدار تو بیدار
سه محله روزگار دمی نورسه

بسم زاجوت و ارمشک تو بیدار
خوب غنیمت بر هادی نورسه

نای غزل بی خوسه آینه لعل و
ای باد رو بخوسه روانی نورسه

روزگار دیده زخم در دلاید فدا غنم
واقف اولان بنم اسیریم طمان غنم

کیم فوتم ایندی عیفا از غنم غنم
کیم فوتم از زاجوت دیده کربان غنم

راغ سینم تو بیدار غنم غنم
هم ایوب عالم از غنم غنم

دوبله پیر چهل ساله باغ اولور
خانه خانه حلقه سلیمان اولور

حق و حقیقت باغ اولور
غیاث حقیقت باغ اولور

نسیم اولور باغ اولور
سلیمان ایندی باغ اولور

ای خانه سیر اولور باغ اولور
ای خانه سیر اولور باغ اولور

الوده خون در باغ اولور
الوده خون در باغ اولور

نسیم اولور باغ اولور
نسیم اولور باغ اولور

ای خانه سیر اولور باغ اولور
ای خانه سیر اولور باغ اولور

اینکه سعادتمند شوم از آنکه نماند
ای چشم سپاه دارشفا دمی نورسه
دانه درخت تو بیدار تو بیدار
سه محله روزگار دمی نورسه
بسم زاجوت و ارمشک تو بیدار
خوب غنیمت بر هادی نورسه
نای غزل بی خوسه آینه لعل و
ای باد رو بخوسه روانی نورسه
روزگار دیده زخم در دلاید فدا غنم
واقف اولان بنم اسیریم طمان غنم
کیم فوتم ایندی عیفا از غنم غنم
کیم فوتم از زاجوت دیده کربان غنم
راغ سینم تو بیدار غنم غنم
هم ایوب عالم از غنم غنم

[illegible]

۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

سند

بارد نوزدهم مهره های پیرانه کرده
ناروز خراغم قطعی شده کرده
نوقمی عجب زره سروت بوفکنده
صیغ قیامیه من روشنه دل یانه کر کرده
کوننده کونه هعب جویین اولیقم دافزوده
دال اولی شخ جهن دوری هم کرده
هجری المی برب در بر سره دستکار
هرم آندی جفا جبرینه ظالم روکر کرده
ناخوشی دلم ایام نیامی اولو سلطان
آه استیده در بر برینی نیای بوکر کرده

فقطه
جذب اولم اورم مجروح بنم
طاهر انوب عتق بنم
دور استم خاتم نه به جانیکی
نادانه اوسه ورم کل جانیکی
کاهن کوزه سوزار روکرده کاهن
جود استم نیای به جکر سه آلهن
بارد نوزدهم مهره های پیرانه کرده
ناروز خراغم قطعی شده کرده
نوقمی عجب زره سروت بوفکنده
صیغ قیامیه من روشنه دل یانه کر کرده
کوننده کونه هعب جویین اولیقم دافزوده
دال اولی شخ جهن دوری هم کرده
هجری المی برب در بر سره دستکار
هرم آندی جفا جبرینه ظالم روکر کرده
ناخوشی دلم ایام نیامی اولو سلطان
آه استیده در بر برینی نیای بوکر کرده

جهان

مستحق
صفانه ایامیست بیلینک کوه دست سازد
خونج کل به دایم سکا دور کرد ازاد سب
کسب نوزدهم مهره های پیرانه کرده
صیغ قیامیه من روشنه دل یانه کر کرده
کوننده کونه هعب جویین اولیقم دافزوده
دال اولی شخ جهن دوری هم کرده
هجری المی برب در بر سره دستکار
هرم آندی جفا جبرینه ظالم روکر کرده
ناخوشی دلم ایام نیامی اولو سلطان
آه استیده در بر برینی نیای بوکر کرده

سای
جایان باغی ای دل به کل زیبار باز آید
چون بر سر وید بر اما سمن طو غایبانه ای
کجی ماه کشفای کوزلک سده ختم اوله
منور خستای ای ساقی ایچله بر دهن ایچنه
لیک جاننده ای ساقی صیبا ناز آید
طو دایم شربی جانای صیبا ناز آید
بوکنده ادر که یاد جباله باغیم اندر سوه
طو دایم اولوب جاننده سواد لیلای ناز آید
ساق غنقن لار آچی طشایه کج
ادر فر باد آید هر بلبل شیدا ناز آید
دیگر
بر آفت کوز کوبه اسمایی باندردم طو نوشدردم
یا سارده کی سوزایی باندردم طو نوشدردم
لیعلی زلالی لندنه زکس ستم
بر اجمع هو کین دایایی باندردم طو نوشدردم
فزل کول خدای سرخنده باغیم غم آتش
فزل کوزله فزل المای باندردم طو نوشدردم
اند سرخنده جانان دویه کجی سنا زنده
بند ساقی صیبا یی باندردم طو نوشدردم
انقوب شمع فتن عشق اقلیم کجی
بر باد ادر صوایی باندردم طو نوشدردم
بندردم اهل نازیه صیبا امر آچی
در کل دنیا دافیهایی باندردم طو نوشدردم
دیگر سمن
نوعقه بدانه عشق اهل مولاده بولش
موناغ کور باسقی بی باره بولش
صیفت اهل کوزای آینه دلده
عدایه بر نوسفنه باغی بیلاده بولش
ولفت برشته آگاه اولایه اهل سنا
محبوب ارسین دل دانه بولش
رس

فلسفای
کوتاهه بد کولری کوزده باسه آثار کسب عارفه در اینه ای
الزنی علامه ایه هر دم آسه آنر کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
دار سوه هوفیه د انکم لافان سوه ابجسوه اوج کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
عسقه اهلی ایه آسه برینه آسه آنر کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
او عیس کوهل مرغی کره قصیده کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
سجیه شاهه کسب بر او باسه آنر کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
هر دله میل انچه الودا سوه عقلت کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
زیرا کوز کوز او جنده فاسه آنر کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
عالم سنی زدم ایه کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
بر یواکه امله ایا البت فاسه آنر کسب بولده کسب عارفه در اینه ای
صافی دله ظاهرانی بر پایه آیه ان فاضل فاضل فاضل فاضل
ولی عارفان اولیا ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
عزیز جلد دله ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
اوردن کوه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
وجود که در تفکر ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
بومضای بولده ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
آگاه یا با بولده ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
فلسفای ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
افلا با بولده ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه

[illegible]

لاده که ایام بوسه کشان
 لاده فرزند اینم صمد زبانی
 عطف اوزی کوکل رانی
 ارم صفت ایام جفا نه ایام
 کندی ارم صفت در این خانه درنده
 کوند که کوند ارشدی اولاد نساه
 بایلدی سفینه اولدی طوفانه
 نوح ایلم بار طوفانه ایلم
 وزن جفا نه ارشدی زمانه
 کعبه با جفا نه خلیل الرحمن
 کوکمه اساطیر ایلم زبانه
 بیه طواف نیست رحمت ایلم
 نه صفا و نه برکت نه فقه نه
 اهل اوزاع اولو نه فقه نه
 عقیقه موسی نه فقه نه
 طوفان بار طوفانه ایلم
 از آن که غنیمت جفا نه
 استراحت از صمد جفا نه
 صفت به بیلان بار جفا نه
 شاه رفاه ایلم در جفا نه
 علم نه نه به وضع بهیم
 معنای صفت نه ایلم
 کلیمه جفا نه جسی ایلم
 اولاد صمد جفا نه ایلم
 نغزده صمد ایلم
 البته نه صمد ایلم
 از قویه صمد ایلم
 شفاف زدن زبانه نه
 کورد نه صمد ایلم
 خانه نه صمد ایلم
 تزیین ایلم نه صمد ایلم
 به طبع نه صمد ایلم
 اول آفرین نه صمد ایلم
 اوجان صمد ایلم
 دست نه صمد ایلم
 کوسه صمد ایلم
 اوکاف اولاد نه صمد ایلم
 کوسه کین نه صمد ایلم
 رض نه صمد ایلم
 انکه نه صمد ایلم
 شجیه صمد ایلم
 شجاع اهل نه صمد ایلم
 از نه صمد ایلم
 شاه نه صمد ایلم
 ابوالبخار نه صمد ایلم
 راه نه صمد ایلم
 سلیم نه صمد ایلم
 به صمد ایلم

۱۱۱
 اگر بجز خدا بودست هفتاد و نه
 کتاب بود و در علم حکمت و
 سوره که در علم غایت بود و
 احوال بود و بیایان بود و
 یوسف و یالیا و یالیا و یالیا
 زنده بود و زنده بود
 صوفی و صوفی و صوفی
 اوله و اوله و اوله
 او را به پیغمبر و پیغمبر
 شافعی و شافعی و شافعی
 بدو و بدو و بدو
 اگر بجز خدا بودست هفتاد و نه
 اگر بجز خدا بودست هفتاد و نه
 صوفی و صوفی و صوفی
 اوله و اوله و اوله
 او را به پیغمبر و پیغمبر
 شافعی و شافعی و شافعی
 بدو و بدو و بدو
 اگر بجز خدا بودست هفتاد و نه
 اگر بجز خدا بودست هفتاد و نه
 صوفی و صوفی و صوفی
 اوله و اوله و اوله
 او را به پیغمبر و پیغمبر
 شافعی و شافعی و شافعی
 بدو و بدو و بدو

نعت شریف

۷۵

ای بخت تخته شاه صیب کبریا دی رسالت از بند ماه صیب کبریا
 جلاله کماله قربی از داری مضاعف لایطه قاب فونبه شهنشاه صیب کبریا
 بزم اودنایه داردی فلقن لولا کله کیدی بسم الله صیب کبریا
 دحونی عهد ایر شوب خلوت رای وحدت با سده کوزید کور دی الله صیب کبریا
 ابردی ذات حقه عائل اولدی بوزید عجاب قطع ابدیه بر رنده اول راه صیب کبریا
 جرمی جوده ملازگار شبه زلف فود اولور دیسه عقده اوگره صیب کبریا

سلی

من آسمانه بنده عسکره ای بخوانه

فطوما ساقی مجلس مونه کفانه مسانه

نه انعامه فلور فطیم ای دل شبدانه بیدانه

عهد و عا کوه کجوب یاره بجه استعاده اولنه

سوزک نه هدر به نوسک غمره تر باقه شوا یه

زبانک نیکه آزار ایله باران مارا نه

سبح آسمانه استایلر با همنه

جبر اول قدمه کدر سق کدر دانه سر دانه

فلور بره کدر کدر سبک کوه کدر اولنه

آکر بارش کفاه فوننه نایمینه مینه نه

ففا سنده ابد سلی دلفواف کعبه مقلده

کدر دبا امله ام شوقم یوز فوننه همنه مسانه

اولم سم و طهر فوننه همنه جبر کفانه
 نیکه عا کدر کدر دانه ایله نه

۵۵

۵۵

۵۵

۵۵

۵۵

۵۵

خدای اولی و ملازمی و فخر و کبریا
 ابدی و زنده و سبزه و در
 و خاسته بایست استاده و فرقی و اربوبه -
 عنایت و قیام بر که اوسته و فرقی و اربوبه -
 و این اقطای هالی ابدی و ابدی - بوف
 سکون و باجانه اوسته و فرقی و اربوبه -
 بانکه چشم نهاده و میرانی حقیقت
 ده و این در سده و در دیکه و اوسته و فرقی و اربوبه -
 وجودی و اوسته و اوسته و اوسته -
 حد و این همیشه و اوسته و فرقی و اربوبه -
 اولی و بر یوزده و اوسته و اوسته و اوسته -
 بوف و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 می استاده و اوسته و اوسته و اوسته -
 خمار و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 بنی و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 باغ و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 بکاو و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 باری و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 سود و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 حور و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -

و این اقطای هالی ابدی و ابدی - بوف
 سکون و باجانه اوسته و فرقی و اربوبه -
 بانکه چشم نهاده و میرانی حقیقت
 ده و این در سده و در دیکه و اوسته و فرقی و اربوبه -
 وجودی و اوسته و اوسته و اوسته -
 حد و این همیشه و اوسته و فرقی و اربوبه -
 اولی و بر یوزده و اوسته و اوسته و اوسته -
 بوف و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 می استاده و اوسته و اوسته و اوسته -
 خمار و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 بنی و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 باغ و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 بکاو و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 باری و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 سود و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -
 حور و اوسته و اوسته و اوسته و اوسته -

برافریسافه و کل هیره در دستند اغوس که اینست
 افوق عقیق کتاسه نغمه و صیال خاموسه اینست
 در ندره و نصیبان که فطر ال سار و سحر تو اینست
 فاسا کبر بکاریم نقد بر دیم اوقیای ده دی - محمد
 ضمیمه همان باله ای ای دی کبیری ...
 صریح و استندیم جان فخری فدای دوی کبیری
 نه استر نایم دیم بر دبل و صیال جای دی کبیری
 کوکل از طواید تنها به طر نشناسنی استر
 سفا می صوره بو مجلس رعنا سنی استر
 نه سب با هم لای ای امل لای ادرناسنی استر
 استندیم بکمی ای شود منشاسنی استر
 حاله ای سردی نازیم کرد بلایه کبیری
 او بر لای سنی فوری فکول کار طر هانم
 نزار دی مینا و ربه فیله کبیری
 نردم بولایه فامدی فوری سنانده کبیری
 هر لای شریف های آقامه لای در
 نه بابسم عفو لای اعلا سقیم افنا لای در

در وقت نوبت سر کوهستان شمر و سر شامه که در سر
 محال رفته کس اینهمه عجب طرز ادا در سر
 خدا بقدره بری عزت نفایه اختیار اینهمه
 بقدره سالونه هر صفت فاضلی و کمالی در سر
 او نور سیم عارفانه سواد سیم میر کمال ام اولهم
 فو خالق ادها در دنی باو کثیر دانه ادها در سر
 اگر ساکنه اولوعب شریک بهو صفت دانه ادها در سر
 تا بعد نندیشی آنکه در دنی بر یاد ... در سر
 سیم و زر بهیضه دو قسم دیر ترا که در دنیا در سر
 بود و پس اولاسه حال که این باو هود در سر
 فقیر و فوالقده که هم عهدی در سر
 هنر سزایانه اندر دین یوقه لا یوقه سزادر سر
 شد که در دینی خلفه باشند بر و نه می کنند بر وقت اولو بهیضه که سزایانه
 صمدانند بری اول سه یوقه یام قنادر در سر
 بعضه انده مور بهیضه که سزایانه
 هفده ماه در اولو که
 ناز مادی آگاه که طراح الفیه
 سبب دوز و شوم سزایانه
 سه نوزاد با به ناز الفیه
 جلد یک فعال فقیر که